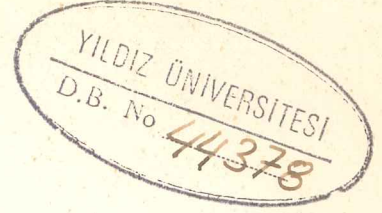

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL KARASURLARI VE YAKIN ÇEVRESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE PEYZAJ PLANLAMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

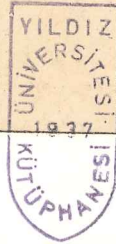

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMAR MÜRSEL SELÇUK

İSTANBUL 1988

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151 314
Alındığı Yer : ~~Gen. Bil. Dos.~~
Tarih : 16/6/1989
Fatura : -
Fiatı : 8000T1.
Ayniyat No : 46284
Kayıt No : 46284
UDC : 378.242-712
Ek : 6 Ad.Kat.Fotğ.
5 ad.Kat.Harita

+

ONSÖZ

İnsanlar, tarih boyunca kendilerinden önceki kuşakların bıraktığı eserleri, evrensel bir miras olarak kabul etmiş, onları koruma ve onarma gerekliliğini duymuştur.

Ancak bu kaygının yaygınlaşmasının ve bu konuda yoğun bilimsel girişimlerin uluslararası boyutta gerçekleşmesinin uzun bir zaman aldığı gerçektir.

Ülkemizde ise, Cumhuriyet dönemi öncesi bazı kişisel çalışmalar yapılmışsa da, konuya ciddi bir boyut kazandıramamıştır. 1930'lardan başlayarak yoğunluğu giderek artan bir biçimde (anıtsal tek yapılar ölçeğinde) tarihi mirasa sahip çikilmiş ve bu konuda yasalar çıkarılmıştır. Fakat tarihi kent dokularının koruma ve onarım çalışmalarıyla ilgili önemli bir çalışma henüz yapılmamıştır. Bunun sonucunda da tarihi kent dokuları, özellikle üçüncü boyutta değişiklikler göstererek karakterlerini kaybetmeye başlamıştır.

Son yıllarda İstanbul'da Kariye Cami çevre, Soğukçeşme Sokağı gibi uygulamalarla tarihi dokuların yaşatılmasına çalışılmıştır. Fakat bu koruma çalışmaları yapılırken, tarihi yapılar tek tek ele alınarak restore edilmiş, kent dokusunun bütünü ile korunması sağlanamamış ve tam olarak istenilen amaca ulaşamamıştır.

Bu çalışmada, tarihi çevre düzenlemesi konusunda yapılacak çalışmalara yön vermesi istemiyle İstanbul'da II. Theodosius döneminde yapılan surlar ve yakın çevresi ele alınarak, burada bulunan tarihi yapıları değerlendirecek donatı kararlarının verilmesi ve bu tarihi yapıların çevresinin, karasurları kompleksine yeşil doku ile organik biçimde bağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmalarım sırasında bana yardımcı ve destek olan değerli hocam, tez yürütücüm Yrd. Doç. Dr. Semra ATABAY'a, jüri hocalarım Prof. Dr. Günel AKDOĞAN ve Prof. Dr. Ayten ÇETİNER'e, çalışmalarımnda her türlü kolaylık ve yardım gösteren hocalarım Doç. Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI'ya, Doç. Dr. Nuran ZEREN'e teşekkür ederim.

OZET

Yedikule'den Ayvansaray'a kadar 7 kilometre boyunca uzanan Karasurları ve yakın çevresi, İstanbul tarihinin bütün kültürel boyutlarını içermektedir.

Eski İstanbul kent dokusunun karakter ve ölçüsünü henüz yitirmemiş bölgelerinden biri olan Karasurları ve yakın çevresi, hemen koruma altına alınarak, tarihi çevre karakterine uygun fonksiyonlar ve çevre düzenlemesi getirilerek kullanıma, dolayısıyla turizme kazandırılmalıdır.

Çalışmanın birinci aşamasında tarihi İstanbul yarımadasında bulunan surların II. Theodosius surlarına kadar geçirdiği evreler araştırılmıştır.

Araştırmada, Karasurları ve yakın çevresindeki kent dokusu ve imar faaliyetleri ile açık alanlar ayrı ayrı ele alınarak, İstanbul Kentinin kuruluşundan günümüze kadar geçen süredeki kentleşmesi incelenmiş ve bölgenin fiziksel ve sosyal özelliklerini ortaya koyan çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmalarda, Karasurlarının günümüzdeki durumu, sur yakın çevresinin mülkiyet yapısı, arazi kullanışı, bina yüksekliği, bina cinsleri, bina kullanım durumları 1/1000 ölçekli haritalardan çekilen fotoğraflarla ortaya konmuş ve sur yakın çevresindeki kültür varlıkları ve çevreleri ile açık alanların analitik çalışmaları yapılmıştır.

Kullanıcılar (gerek bölge halkı, gerekse turistler) için yapılan anket çalışmalarından faydalanılarak ve yerinde yapılan gözlem ve araştırmalara dayanarak, açık alanların tarihi değerleri korunarak planlama önerileri getirilmiştir.

Bölgenin fiziksel ve sosyal özelliklerini ortaya koyan anketler İTÜ Çevre ve Şehircilik Uyg-ar merkezince yapılmıştır

SUMMARY

Istanbul city wall-aline of 7 kms starting from Yedikule and ending up at Ayvansaray-and its surroundings reflect every historical phase of this beautiful city. City wall and its surroundings, that are among the unique places carrying the ancient Byzantium atmosphere, must be taken under protection without much delay. The area should be rendered with series of new functions and constructions giving the environment an atmosphere of antiquity; and this the place should be given to the service of tourism sector.

In our researches, initially the period of city walls till Theodosius ramparts within the ancient Istanbul peninsula has been studied. In the study, city forms, development and construction of public facilities, roads and utilities from the first establishment of the city onwards and the open areas have been painstakingly and seperately revised. After history study of the city wall, other researches including physical and social aspects of the area have been effected. Also during resaesrches, present situation of the city wall and regulations concerning proprietorship of the buildings, land use, construction heights, building variation and construction types within the city wall environment are inspected together with cultural means and open areas. Grasped knowledge out of researches and a public survey consisting of cultural means of the people living in the environment plus their wishes, all synthesized in one mould. Finally pheasibility of the syntesis to the historic area; equipments and fittings that will evaluate the tourism capacity of the place; and basic principals that will be put in use in the process of land construction are all pointed out.

Planning proposals of the open area which based on area survey and enqing carried out in the uses of the area (both residents and tourists) have been determined for conservation of the historic city wall and its surroundings.

İ Ç İ N D E K İ L E R

SAYFA NO

ONSÖZ

İÇİNDEKİLER

OZET

SUMMARY

BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
BÖLÜM 2: MATERYAL ve YÖNTEM	3
2.1. MATERYAL	3
2.2. YÖNTEM	3
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMALAR ve BULGULAR	5
3.1. KARASURLARI ve YAKIN ÇEVRESİNİN KONUMU	5
3.2. KARASURLARI ve YAKIN ÇEVRESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	6
3.2.1. ROMA ÖNCESİ DÖNEMİ	6
3.2.2. ROMA DÖNEMİ	10
3.2.2.1. SEPTİMUS SEVERUS DÖNEMİ	10
3.2.2.2. CONSTANTİN DÖNEMİ	12
3.2.2.3. II. THEODOSİUS DÖNEMİ	15
3.2.3. OSMANLILAR DÖNEMİ	28
3.2.4. CUMHURİYET DÖNEMİ	78
3.3. KARASURLARI ve YAKIN ÇEVRESİNİN MEVCUT DURUMUNUN SAPTANMASI	89
3.3.1. ANALİTİK VERİLER	89
3.3.1.1. KARASURLARININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU	90
3.3.1.2. KARASURLARI YAKIN ÇEVRESİ ANALİZİ	105
3.3.1.2.1. ARAZİ MÜLKİYET YAPISI	105
3.3.1.2.2. ARAZİ KULLANIŞI	107
3.3.1.2.3. BİNA YÜKSEKLİKLERİ	110
3.3.1.2.4. BİNA KULLANIM DURUMLARI	112
3.3.1.2.5. BİNA CİNSLERİ	114
3.3.1.2.6. KARASURLARI YAKIN ÇEVRESİNDEKİ KÜLTÜR VARLIKLARI	116

3.3.1.2.6.1. DOĞAL ve TARİHİ SİTLER	116
3.3.1.2.6.2. ARKEOLOJİK DEĞERLER	116
3.3.1.2.6.3. BÜYÜK ANITLAR-KÜLLİYELER	117
3.3.1.2.6.4. DİĞER TARİHİ YAPILAR	117
3.3.1.2.6.4.1. CAMİLER-MESCİTLER	117
3.3.1.2.6.4.2. KİLİSE ve AYAZMALAR	117
3.3.1.2.6.4.3. SİNAGOGLAR	118
3.3.1.2.6.4.4. TEKKELELER	118
3.3.1.2.6.4.5. MEKTEPLER	118
3.3.1.2.6.4.6. MEDRESELER	119
3.3.1.2.6.4.7. KÜTÜPHANELER	119
3.3.1.2.6.4.8. TÜRBELER	119
3.3.1.2.6.4.9. HAMAMLAR	119
3.3.1.2.6.4.10. SU YAPILARI	120
3.3.1.2.6.4.11. SARAYLAR	121
3.3.1.2.6.4.12. SAVUNMA YAPILARI	121
3.3.1.2.6.4.13. TİCARET YAPILARI	121
3.3.1.2.6.4.14. SANAYİ ALANLARI	122
3.3.1.2.6.4.15. ULAŞIM YAPILARI	122
3.3.1.2.6.4.16. İSTANBUL'LA İLGİLİ FOLK- LORİK DEĞERLER	122
3.3.1.2.6.5. KÜLTÜR VARLIKLARI ÇEVRESİ	123
3.3.1.2.7. KARASURLARI YAKIN ÇEVRESİNDEKİ AÇIK ALANLAR	127
3.3.2. SOSYAL VERİLER	133
3.4. KARASURLARINI ve YAKIN ÇEVRESİNDEKİ KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA ÖNERİLERİ ve UYGULAMA AŞAMALARI HAKKINDA GÖRÜŞLER	136
BÖLÜM 4: ÖNERİ ve SONUÇ	143
KAYNAKÇA	168
ÖZGEÇMİŞ	170
EKLER	171
EK 1: ÇALIŞMA SINIRI	
2: ÇALIŞMA ALANINDA YAPILMIŞ OLAN MEVZİ İMAR PLANI	
3: FOTOĞRAF ÇEKİM YERLERİ	
4: ULAŞIM ŞEMASI	

GİRİŞ

Tarihi eser deyiminden, geçmişte meydana getirilmiş sanat açısından değerli bir yapıt yada ülke bakımından önemli bir olayın geçtiği mahal anlaşılır.

Bir tarihi eser kendisini meydana getiren sanatçının, kişisel duygularını anlatmakla beraber, dönemindeki çevrenin de izlerini taşır.

Tarihi çevre bilincinin yeterince yerleşmemiş olması, tarihi eserlerimizin ve çevrelerinin giderek yok olmasına neden olmaktadır.

Son yıllarda tarihi eserlerin korunması yolunda bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda tarihi eserlerin çevrelerinin düzenlenmesine, çevrelerindeki yeşil alanların da tarihsel sürekliliği yansıtması gereğine yeterince önem verilmemiştir. Oysa bir mimari yapıt ve çevresi ait olduğu dönemin izlerini, çevresi ile birlikte taşımaktadır.

Bu çalışmada, daha önceki senelerde birçok koruma kararı alınmasına rağmen, halen çevre düzenleme çalışmaları yapılmamış olan karasurları ve yakın çevresi ele alınmıştır.

İmparator II. Theodosius döneminde yapılan karasurları, 1500 yılı aşkın bir süre içinde nice kuşatmalara, nice depremlere karşı dayandıktan sonra, günümüz İstanbul'unda başlatılan restorasyon çalışmalarına rağmen hala bir ölüm kalım savaşı vermektedir.

Marmara'dan Haliç'e kadar 7 kilometre uzunluğu olan surların bedenleri, tren yolunun geçmesinden sonra dört kez de yol yapımı nedeniyle yakılmıştır. Söz konusu olan surların çevresi plansız ve bilinçsiz gelişmeler sonucu kaçak yapılarla dolmuştur. Bu nedenle de sur ve yakın çevresi, koruma altına alınarak, daha vakit kaybetmeden düzenleme çalışmalarına başlanmalıdır.

Bu çalışmada, Büyük Şehir Belediyesi ve Fatih Belediye'sinin yaptırmış oldukları çalışmalardaki koruma alanı sınırları esas alınmıştır. Sur dışından kaldırıma kadar, içte be-

den duvarlarından en az 50 m uzaklıkta, olarak belirlenen bu sınır Ek 1 de gösterilmiştir.(x)

Ancak çalışma sınırı, kent dokusunun özellikleri ve etki alanı nedeniyle yer yer belirlenen bu çerçeveden daha da geniş tutulmuştur.

Çalışma sonunda, Yedikule'den Ayvansaray'a kadar uzanan surlar ve yakın çevresindeki tarihi yapıların değerlendirilmesi ve bu tarihi yapıların, mimari değerlerini bozmadan, bu yapılara uygun çevrelerin oluşturulması, bunların karasurları kompleksine yeşil doku ile organik biçimde bağlanmasının yanı sıra, bu organik doku içinde yakın çevre yerleşme halkı ile turistlerin bir kısım fonksiyonel ve görsel yeşil gereksinmelerinin karşılanması öngörülmüştür.

Verilecek kararlar doğrultusunda gerçekleştirilecek projelerin uygulanmasıyla, tarihi karasurlarının İstanbul Şehri içindeki önemli yerinin vurgulanmasının yanı sıra İstanbul Tarihi Şehir silüetinin gerek yapısal ve gerekse bitkisel (yeşil doku) olarak korunmasıyla birlikte kentin tarihi yapısının bu bölgede bulunan önemli bileşenlerinin çevrelerinin, kullanım değerlerinin yükselmesi, bölge halkının rekreasyon ihtiyacının karşılanması ve ülke turizmine katkıda bulunması beklenmektedir.

(x)

İstanbul Büyükşehir Belediyesine 1987 yılında yaptırmış olduğu projedeki sınır

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1. MATERYAL

Çalışma alanı ve seçim nedeni;

Çalışma alanı olarak seçilen II. Theodosius surları ve yakın çevresi, Yedikule'den Ayvansaray'a kadar uzanmaktadır.

Bu bölge, İstanbul tarihinin bütün kültürel boyutlarını temsil ettiği kadar, eski fiziksel yapının ve kent fizyonomisinin öğelerini; Surları, Bizans döneminin ayakta kalan tek saray yapısı olan Tekfur Sarayı'nı, Bizans döneminin en ünlü kiliselerinden biri olan Kariye Camii, Osmanlı döneminin külliyelerinden, Mihrimah Sultan Külliyesini, İvaz Paşa, Hadım İbrahim Paşa Camii gibi pek çok camii, tekke türbe yapısını, Yedikule Hisarını ve çok sayıda konut yapısını içermektedir.

Bu nedenle koruma kararı alınan bölgenin daha da vakit kaybetmeden uygun donatım alanları ilavesi ile değerlendirilip, yeşil doku içinde karasurları ve çevresi ile organik biçimde bağlanması öngörülmelidir.

Araştırmada kullanılan materyal;

- Öncelikle karasurları ve yakın çevresinin tarihsel gelişimini inceleyen makaleler, Gravürler, Resimler,

- Karasurları ve yakın çevresinin analitik ve sosyal verilerinin incelenmesinde, bu konuda daha önce yapılmış çalışmalar (arazi mülkiyet yapısını, arazi kullanımını, bina yüksekliklerini, bina kullanım durumlarını, bina cinslerini gösteren 1/1000 ölçekli haritalardan çekilen fotoğraflar, Karasurlarının bugünkü durumunu gösteren fotoğraflar ve turistlerin önde gelen isteklerini araştıran çalışmalarla bölge halkının kültürel durumunu belirten anketler).(*)

Çalışma alanında yapılan görsel incelemeler ve tespitler;

Bu çalışmada karasurları ve yakın çevresindeki açık alanların mevcut durumu saptanmıştır.

2.2. YÖNTEM

Öncelikle, karasurları ve yakın çevresinin tarihsel gelişimi araştırılarak surların, sur yakın çevresinin kent doku-

su ve imar faaliyetleri ile açık alanların durumları dönem dönem incelenmiştir.

Yerinde ve daha önce çeşitli çalışmalarda yapılan analitik çalışmalarla, sur ve yakın çevresinin mevcut durumu ortaya konulmuş, sur ve yakın çevresinde yapılan anket çalışmalar ile kullanıcıların ihtiyaçları ve istemleri belirlenmiş, böylelikle bölgeden çıkarılması gereken fonksiyonlar ile sur ve yakın çevresini değerlendirecek donatılar ortaya konmuştur.

Belirlenen donatıların tarihi çevre ile uygunluğu araştırılarak, tarihsel görünüme zarar vermeyecek nitelikte olanlar kullanılmıştır.

son aşamada ise bu donatıların ve tarihi yapıların çevreleri ile karasurları çevresindeki açık alanlar düzenlenmiş ve bunların yeşil doku ile organik olarak ilişkisi kurulmuştur.

(x)

Anketler İTÜ Çevre ve Şehircilik Uyg-ar merkezinin 1987 yılında yapmış olduğu "İstanbul Karasurlarını ve endeklerini koruma ve çevre düzenleme projesi" çalışmasından alınmıştır.

3. ARAŞTIRMALAR ve BULGULAR

3.1. KARASURLARI ve YAKIN ÇEVRESİNİN TANIMI VE KONUMU

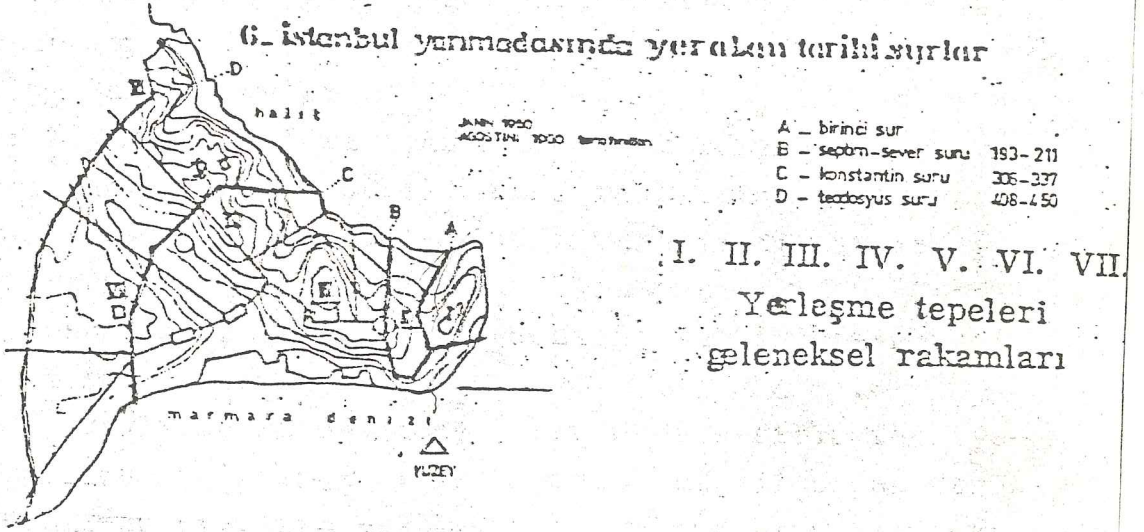
Tarihi İstanbul yarımadasında bulunan karasurları, şehrin gelişmesine paralel olarak, çeşitli kademelerden geçerek bugüne ulaşmıştır.

Son karasurları, Doğu ve Batı Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra, Doğu Roma İmparatorluğunun başkenti olarak kalan İstanbul'u saldırılardan korumak amacıyla II. Theodosius tarafından M.S. 408 yılında yaptırılmıştır.(13)

II. Theodosius surları Vedikule'den Ayvansaray'a kadar 7 kilometrelik bir sahayı kapsamaktadır.(16)

İstanbul içinde, İstanbul tarihinin dördüncü yüzyıldan sonraki bütün dönemlerini içeren bölgelerden biri olan, karasurları ve yakın çevresi korunması ve düzenlenmesi gerekli bölgelerden biridir.

dok: İstanbul'un Strüktürü
Dr. Stewig-Kiel 1964

Plan 1- İstanbul yarımadasında yer alan karasurları

Kaynak- ALTER, Sibel (3)

3.2. KARASURLARI ve YAKIN ÇEVRESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

3.2.1. ROMA ÖNCESİ DÖNEM

İstanbul tarih boyunca gelişmesini, çok müstesna olan siyasi ve ekonomik ihtiyaçlara cevap veren mevkiine borçludur. İstanbul çevresinde ilk yerleşmenin, Kadıköy'de Kurbağalıdere kenarında, Truva'nın erken katlarıyla eş anlamlı bir kültüre mensup olduğu, bazı kalıntılardan anlaşılmıştır. İstanbul yarımadasının burnunda, Trakyalı kavimler tarafından Lygos olduğu yazılan bir yerleşmeye ait duvar kalıntılarında Sarayburnu'ndaki ilk demiryolu inşaatı sırasında ve daha sonra yapılan sondajlarda rastlanmıştır. Grekler boğaz kıyılarına daha sonra gelmişlerdir. İstanbul'u kuran Megarali Grekler şüphesiz yerleştikleri sit'in dünya şehri olmağa elverişli bir coğrafi niteliğe sahip olduğunu düşünmemişlerdir. Bu eski Grek kolonisinin evrensel şehir statüsüne erişmesi, coğrafi olduğu kadar tarihi olasılıkların sınırları içinde düşünülmelidir. Şehirler kendilerinden önce varolan bir dünya strüktürünün verileri içinde meydana gelmekte, fakat meydana geldikten sonra, o verilerin niteliğini değiştirmektedirler. Çevre ile insan yapısı arasındaki geniş ekolojik ilişkilerin açıklanmasında kavranamayan veya analizi yapılamayan faktörler başlangıçta kavrananlar kadar önemli olmuştur.(14)

İstanbul'un yerleştiği coğrafi sitin en önemli özellikleri, step dünyası ile Akdeniz çevresinin ticaret ilişkilerini sağlayan bir su yolu üzerinde, açık deniz dalgalarından zarar görmeyen Haliç (Keras) gibi bir limana sahip olması ve Balkanlarla Önasya arasında kolay aşılabilen bir köprü ödevi görmesi olmuştur. Denizden gelenlerin kuracakları bir koloni için denizle ilişkiyi savunmayla en iyi kombine eden topografik verilerde buna eklenebilir.

Yunan yarımadasında yaşayan Grek boylarının ulaşım ve yayılma yolu deniz olduğundan bu yayılma, doğal olarak kıyılar boyunca gerçekleşmiştir. Böylece Ege adalarından İyonya'ya Anadolu ve Trakya kıyılarını izleyerek, Marmara ve Karadenize uzanan kolonizasyon yolları üzerinde, önce Chalcedon (Kadıköy)

sonra Byzantion koloni şehirleri kurulmuştur. Schneider, Chalcedon'un tarımsal amaçlarla gelenler tarafından kurulduğu kanısındadır. Buna karşılık Sarayburnu üzerindeki ilk Grek kolonisi Haliç'le Marmara'ya hakim bir tepe üzerinde, deniz ticaretine elverişli bir sit üzerinde yerleşmiştir. Ticaretin, ekonomik hayatın belkemeğini oluşturduğu koloni hayatında, topoğrafik avantajlar da gözönüne alınırsa, Byzantion'un, Chalcedon'dan daha fazla önem kazanması doğaldır. Koloninin Karadeniz ticaret yolu üzerindeki mevki sağlamlaştıktan sonra, özellikle savunma kolaylığı şehrin önemini arttırmış olmalıdır. M.Ö. 5. yüzyılda Byzantion kendi parasını Yunan şehirlerinde kabul ettiren bağımsız bir şehir olarak görülmektedir. Ticaretin ana eylem olduğu liman gelirlerinin çok büyük yüzdesinden de anlaşılmaktadır.(14)

Bu sırada Byzantion, İran ve Grek ülkeleri arasında kenarda kalmış, sadece Karadeniz yolu üzerinde sağlam bir iskele niteliğinde, ikinci derecede bir şehirdir. Bizansın daha fazla önem kazanması Ege ve Balkanlar ile Küçükasya arasındaki ilişkilerde politik ağırlık merkezinin daha kuzeye çıkmasına bağlıydı. Makedonya'lıların Yunan dünyasına hakim olması ile böyle bir bileşen ortaya çıkmıştır. Nitekim Romalıların gözleri Doğuya döndüğü zaman karşılarında güç olarak Yunan şehirleri değil, Kuzeydeki Makedonya Devleti vardı. İskenderden sonra Hellenistik devletlerinin kuruluşunda Roma ile Önasya arasındaki ilişkiler açısından Byzantion'un geleceğini etkilemiş olmalıdır. Bu sıralarda Anadolu'nun kaderine hükmeden politik kuruluşlar içinde, Bergama ve Pontus'un, Roma ile politik yakınlıkları veya mücadeleleri şehre yeni bir jeopolitik ağırlık kazandırmıştır. M.S. II-III yüzyıllarda, Roma dünyasının tümünü etkileyen büyük tarihi oluşlar içinde, Roma ile kuzeydeki barbar dünyasının mücadeleleri İmparatorluğun kuzey sınırlarının korunmasını birinci plana getirerek Gol'den Ermenistan'a kadar uzanan coğrafi kuşağın önemle ele alınmasına sebep olmuştur.(14)

Bu sıralarda Byzantion, Romalıları rahatsız eden bir şehir olarak M.S. 196'da tahrip edilmiştir. Ozamana kadar

şehrin ilk surlar içinde yaşaması, ekonomik açıdan fazla bir gelişme göstermediğinin kanıtı sayılabilir. Bu da Byzantion'un stratejik açıdan önem kazanmış olmasının göstergesidir. Diyoklesyen'in III yüzyılda Nikomedyayı kendisine kısa bir süre için başşehir seçmesi de, politik ve askeri faktörlerin idare merkezini bu bölgeye ittiğini gösteren önemli bir kanıttır.

Böylece, İstanbul'un Antik çağ tarihi içindeki yeri değerlendirilmeye çalışıldığı zaman, iki faktörün birbirlerini takip ederek şehrin kaderini tayin ettikleri görülür. Birincisi: Grek kolonizasyonu ve ona bağlı ekonomik bir faktör, ikincisi: Helenistik çağdan sonra, özellikle Roma İmparatorluğu devrinde, tarihi gelişmelerin yönelttiği politik ve askeri bir faktör. Gerçekten de Roma çağının İstanbul'a bağlı yol strüktürü stratejik veriler sonucunda ortaya çıkmış, İmparatorluk politikasına hizmet eden bir askeri yol düzeniydi. Bu şehrin Konstantin tarafından başkent seçilmesinin nedeni o günlerin politik konjonktürü içinde stratejik önem olmuştur. Bu çağdan önce Byzantion'un önemli bir şehir olarak kabulünü gerektirecek bir sebep yoktur. Byzantion'u ünlendiren Konstantinopolis olmuştur.

Bugünkü İstanbul'un kapladığı alanlar içinde farklı zamanlarda kurulmuş Grek koloni şehirleri bulunmaktadır. Bunların en eskisi muhtemelen M.Ö. 7 yüzyılda Kadıköy koyu ile o zaman daha geniş bir koydan Kalamış arasında, bugünkü Moda burun üzerinde kurulmuş olan Chalcedon şehridir. Bir diğeri yeri kesin olarak tespit edilemeyen ve bugünkü Üsküdar'ın Marmara'ya bakan dik yamaçları üzerinde kurulmuş olan Chrysopolis ve üçüncüsü de bugünkü Galata'nın ilk çekirdeği olan Sykae şehirleridir. Fakat bunların hepsi sonradan Konstantinopolis adını alan büyük Geç İlkçağ ve Ortacağ şehrinin gelişmesiyle onun dış mahalleleri niteliğinde kalmış ve fiziksel özellikleri hakkında fazla birşey bilinmeyen yerleşmelerdir.(14)

Bugünkü İstanbul'un ilk çekirdeği olan Byzantion kurulmadan önce, Haliç üzerindeki ilk Grek yerleşmesinin Alibey (Kydaris) ve Kağıthane (barbyses) derelerinin Haliç'e düküldüğü yerde, Semystra Altarı yanında kurulduğuna dair Bizanslı Dioni-

sos'un naklettiği bir söylenti vardır. Bu söylenti doğru olabileceği düşünülse bile bunun sonradan gelişen şehrin fiziksel nitelikleri üzerinde bir etkisi olmamıştır. Eski yazarlar Byzantion'un yarımadanın en ucunda Sarayburnu'nu taçlandıran birinci tepe üzerinde kurulduğunu ve surlarının da bu tepeyi ancak kavrayarak, batıda bugünkü Sirkeci'ye teğet olarak Sarayburnu'na ulaştığını, Marmara sahilinde ise bugünkü Ahırkapı civarında denize ulaştığını yazmışlardır.(14)

Bu şehrin etrafındaki surlar; ortalama 5 km. uzunluğunda ve sözde Kodinus'a göre 27 kule ile çevrilmiştir. Bu şehir 35 stad yani (6.300 m) çevresindedir. Yunan dünyası içinde sağlamlık açısından, Tessene ve Rodos'tan sonra üçüncü geldiği söylenen bu surlar, kara yönünden daha yüksek, deniz kenarında daha alçak yapılmış, ayrıca deniz surları önünde taş bir dalga kıran bulunmaktaymış. Bu surlar dışında bugünkü Sirkeci'nin vaktiyle dolmamış bir koy olduğu yerde, şehrin en önemli limanı olan Neorion bulunmaktaydı. Bunun yanında ise daha az korunan ve surlara bitişik, aşağı yukarı bugünkü Sepetçi Kasrının bulunduğu yerde, Bosporion Limanı vardı. Rıhtımları ve limanın ağzındaki yuvarlak kuleleriyle Neorion, şehrin ana limanı idi. Bugün Sarayburnu üzerinde kademelenen Topkapı Sarayı'nın olduğu yerde tepenin Boğaza doğru hafif meyille uzandığı burunda şehrin Akropolü ve bunun altında deniz kenarına kadar uzanan muhtelif seviyedeki teraslar üzerinde tapınaklar, stadyum ve gimnazyon gibi yapılar bulunmaktaydı. Akropolis'in arkasında tepenin en yüksek noktasını işgal eden bugünkü Ayasofya meydanının düzlükte, şehrin ağorası vardı. Şehrin batıya açılan kapılarından biri, bu civarda bulunuyordu. Bu kapının biraz kuzeyinde Sirkeci'ye doğru inen vadi içinde Thrakion kapısı ve ona bitişik bir meydan bulunuyordu. Hemen bu kapı civarında bir başka meydan çevresinde, İskender çağında yapılmış, şehrin idari binalarını içeren Strategion bulunuyordu. Şehrin çeşitli yerlerinde birçok tapınak, altar, hatıra kolonlarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu ilk şehir, geleneksel elemanlarını tam olarak içeren oldukça zengin bir Grek sitesiydi. Bunların tam olarak

sonraki yerleşmenin önemli noktalarını oluşturduğu söylenemezse bile aradaki durumu ilgi çekicidir. Akropolis, daha sonraki devirlerin saraylarının bulunduğu yere yapılmıştır. Agora, günümüze gelene kadar Augustaeum ve Ayosofya meydanı olarak yaşamıştır. Neorion limanı 12. yüzyılda da aynı isimle anılan bir limandı ve Osmanlı çağında da şehrin ana iskelelerinden biriydi. İstanbul'un kaderine hakim olan topoğrafik özellikler ve geçmişteki eylem merkezlerinin anılarının, daha sonraki çağlarda da yaşadığını, bu ilişkiler bir ölçüde belirtmektedir.

Boğazlar bölgesi bir süre Büyük İskender ile oğullarının hakimiyeti altında kaldıktan sonra Bizans, M.Ö. III a-sırda tekrar bağımsız olmuş ve bundan sonra Roma'luların hakimiyetine girmiştir.(13)

3.2.2. ROMA DÖNEMİ

Bu dönem surlarını üç bölümde incelemek gerekir.

(Plan-2)

-Septimus Severus dönemi suru 193-211

-Constanius dönemi suru 306-337

-II Theodosius dönemi suru 408-450

3.2.2.1. SEPTİMUS SEVERUS DÖNEMİ (M.S. 193-211)

İmparator Septimus Severus, rakibi Pescennus Niger'i destekleyen Byzantion'u uzun bir kuşatmadan sonra zaptederek şehrin surlarını yıkmıştır.

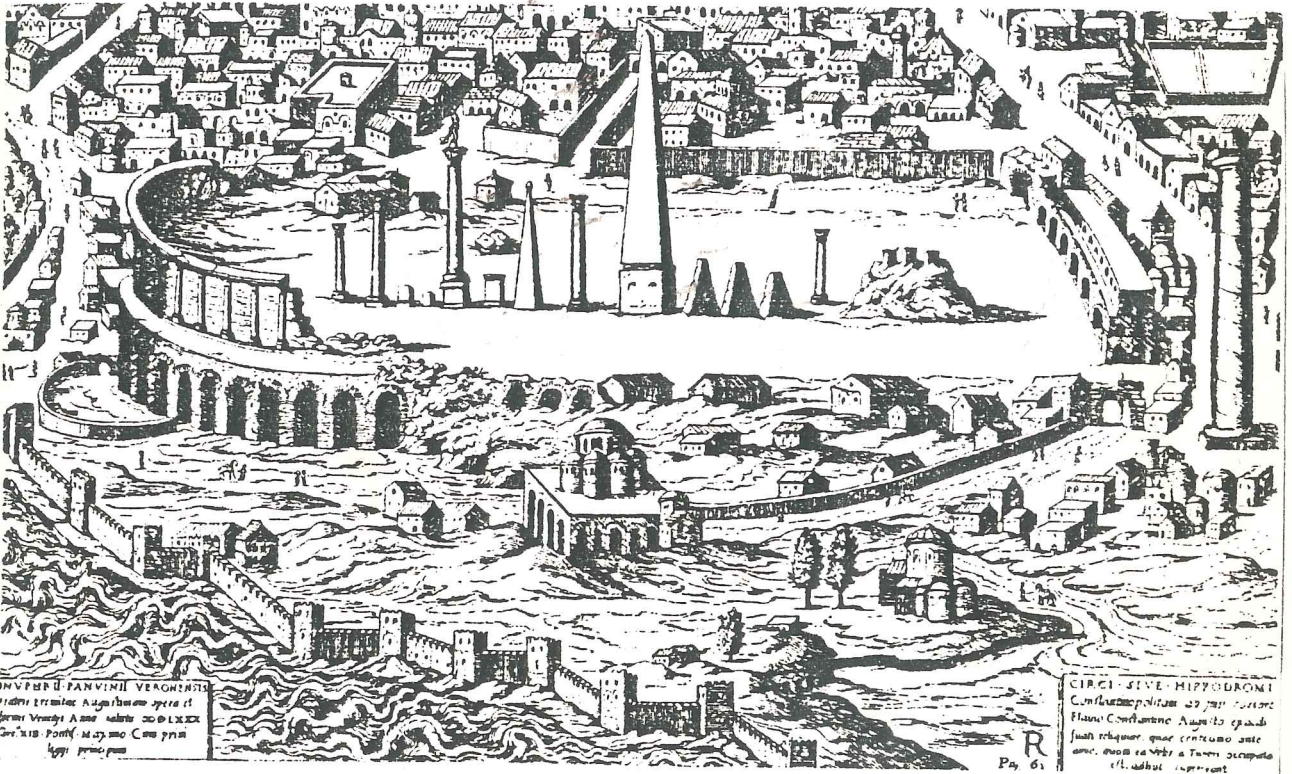
Septimus Severus, Byzantion'u ele geçirdikten kısa bir süre sonra şehrin surlarını büyük bir olasılıkla savunma bakımından daha elverişli olması amacıyla şehrin, eski limanlarını da içine alacak şekilde, daha batıya kaydırmıştır.(13)

Bu yeni surun, bugünkü Cağaloğlu'ndan Eminönüne inen bir çizgi üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Güneyde ise, Severus'un yeni yaptırdığı Hipodromu içine alacak şekilde biraz genişletilmiştir. Severus şehrin eski Agorasının üzerinde veya yanında, Hipodromun, yani Atmeydanının kuzeyinde, yeni bir meydan Tetrastoos (dört stoalı) yaptırmış ve buradan başlayarak bir portikli yolu, şehir surlarının Çemberlitaş'a yakın bir yerde biten kapısına kadar uzatmıştır. Yeni meydanın çevresinde Zeuxippos hamamları ve kendisi zamanında bitmeyen hipodrom yapılmıştır.

mıştır. Yine Akropol eteklerinde Haliç'e bakan bir tiyatro inşa ettirmiştir. Şehre de, uzun ömürlü olmayan "Antoninia" adını taktığı bilinmektedir.(13)

Başka bir görüşe görede; bu defa surlar, "Nerion Liman" yani bugünkü Eminönü meydanından başlayarak Forum Constantin'in doğusundaki tepeye tırmanmaktadır.

Şehrin surları birinci tepenin zirvesinin alt kısmından doğuya doğru inerek batıya doğru 400 m. kadar uzatılmış, şehrin ortasında meydan oluşturulmuştur.(20)

Resim 1- Bizans Dönemi'nde hipodrom (MÖ:193_211)

Kaynak- Türk Ansiklopedisi (20)

Bu olay tarihi doğuşundan sonra şehrin ilk planlı imarı sayılabilir. Bundan sonraki devirlerde Bizans hükümdarları zaman zaman şehri büyütmek, yeni meydanlar, yol aksları meydana getirerek imar faaliyetlerinde bulunmuşlar ve şehri bugünkü surlara kadar genişletmişlerdir. (Bak. Constantin suru ve II Theodosius suru).⁽¹⁴⁾

Ancak bu devirdeki şehir imar planlarına ait yeterli bilgi yoktur.

3.2.2.2. CONSTANTİN DÖNEMİ (M.S. 306-337)

Constantin İstanbul'u, imparatorluğun merkezi yapmaya karar verdiği zaman, Karadeniz yolu üzerinde bir iskele olan eski Grek sitesi bir Roma şehri olmağa yönelmekteydi. Lici-nius'u yenen Constantin'in şehri ne kadar tahrip ettiği tam olarak bilinmemektedir. Fakat Byzantion'un fiziksel kalıntılarının yeni şehrin gelişmesinde büyük bir etkileri olmadığı düşünülebilir. İmparatorluğun bu yeni merkezine eski Roma'nın bir ölçüde yansıtılmak istendiği bilinmektedir. Yeni şehir, herşeyden önce boyut itibariyle, eski Grek şehri ile kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Constantin, surları 15 stad (ortalama 2-8 km) daha batıya taşımış ve Severus surlarını yıktırmıştır. Yeni surların, şehri nerelerde sınırladığı tam olarak bilinmemektedir. Bununla beraber Haliç ve Marmara'daki bitiş noktaları hakkında pek çok görüş vardır. Ve bazı sur yapılarının konumlarında bellidir. Bir görüşe göre Surlar, Haliç'te Unkapı civarında başlamakta ve buradan batıya doğru uzanarak Sultan Selim Camisinin güneyinden geçerek, Aspar Sarnıcı (Çukur Bostan)'nı dışarıda bırakarak, güneye doğru kıvrılıp Fatih Külliyesinin bulunduğu yerin birkaç yüzmetre batısından Bayrampaşa deresine inerek oradan tekrar Kocamustafa Faşa sırtlarına doğru tırmanarak, bugünkü Davutpaşa camisini içine alıp, buradaki Çukur Bostanı (Mocius Sarnıcı) dışarıda bırakarak, Etyemez'e (Rabdos) inmekteydi. Bu surların

kalıntılarının 9. yüzyıla kadar görüldüğü, kaynaklardan anlaşılmaktadır.(14)

Diğer bir görüşe göre; Surlar Severus Surununun 2500 m kadar daha batısındadır. 5,6-6,4 km lik bir sahayı içine alan bu surlar, daha sonraları şehrin genişletilip yeni surlar yapılmasından sonra, bir süre durmuş olmasına rağmen, ipucu verecek bir iz kalmamıştır. Cerrahpaşa'nın batısında İshak Kapısı denilen mahallenin adını, Osmanlı devrine (1509) kadar duran surun bir parçasında ve kapısından aldığı ileri sürülmektedir.(20)

Bu konudaki diğer bir görüşe göre de;

Surların başlangıç noktası, Marmara sahilinde bugün Samatya denilen, Kum Kapısının bulunduğu "Rapdos" idi. Surlar sonra, Mokios (Çukurbostan) su haznesinin doğusundan Eksokion tepesine tırmanmakta, daha sonra "Lykos vadesine" (Bayrampaşa Deresi) inmekte ve Sultan Selim civarındaki, sonradan yapılmış Asparsu haznesine çıkıp, son olarak kuzeydoğudan inerek, şimdiki Cibali Kapısı yakınlarında Haliç'te Petrion'a varmaktadır.(13)

Constantin surlarının kapıları ve şehiriçi yolları hakkında açık bir bilgi yoktur. Fatih ve Sultan Selim Camileri arasında bir kapı, IV tepenin üzerinde, yani Fatih Camisi'nin hemen batısında bir diğer kapı (Polyandri) bulunuyordu. Surun VII. tepeye ulaştığı yerde iki kapı daha vardı. Bundan sonra surun İsakapı Mescidi yakınından geçtiği ve "Altın Kapı"nın burada olduğu sanılmaktadır. Constantin şehrinin ana yol struktürünün, bu sur kapılarıyla radyal olarak teşekkül ettiği tahmin edilmektedir. I. tepedeki eski Akropolis, II. tepe üzerinde, eski Severus surunun çıkış kapısının önüne yapılmış bulunan

Konstantin Forumunu bağlayan yol, III. ve IV. tepelerin birleşme çizgisini takip ederek, Fatih civarındaki Polyandri kapısına ulaşmış olmalıdır. Bu yol, bugünkü Edirnekapı yolunun ilk teşekkül eden doğrultusudur. Diğer yol, üçüncü tepe üzerinde bulunan Forumla VII. tepe üzerindeki kapıları ve Altın Kapı'yı bağlamaktadır. Bunun içinde Bayazıt Meydanına rastlayan Forumdan başlayarak, Forum Bovis'e yani III. ve IV. tepeler arasındaki vadi ile Lycos vadisinin birleştikleri en alçak noktaya (Aksaray)'a iniyor. Sonra Cerrahpaşa'ya tırmanarak Attoli kapısına bir diğer kol ile Altın Kapı'ya ulaşmaktaydı. Bundan sonraki çağların Vedikule'si bu sonuncu yolun uzantısı üzerindedir.(14)

Constantin devri şehrine karakter veren elemanlardan biri, Anadolu'da örneklerine çok rastlanan portikli yollar (Embolos) olmaktadır. Çeşitli Forumları birbirine bağlayan bu yollardan şehirde, Konstantin devrinde, dört tane olduğu bilinmektedir. Constantin, Burchhard'ın deyimiyle kendi şerefine yaptırdığı şehri, sayısız yeni yapı ile doldurmuştur.

Büyüyen şehrin denizle ilişkisi esas itibariyle, Sirkeci'deki eski limanlarla oluyordu. Bunların en önemlisi hem liman, hem tersane olan Neorion'du. Constantin zamanında Haliç boyunda da iskeleler olduğu sanılmaktadır. Marmara sahilinde ise sonradan Langa bostanları olan yerde, Eleuterion limanının Constantin zamanında kurulmuş olduğu ileri sürülmektedir. Constantin devrinde, şehrin surlar dışına pek fazla taşıdığı söylenemez. İmparator, Türkler'in sonradan Altınmermer dedikleri eski Altın kapı önünde, Got askerlerinin olduğu yere bir hatıra kolonu diktirmiştir. Bu çevrede belki bir dış mahalle de teşekkül etmiştir. Haliç boyunca surların hemen dışında, limanın faaliyetleriyle ilişkili olarak, dağınık bazı yerleşmeler olmuş olabilir. Bunların en önemlisi sur dışında sonradan Blackhernae adı verilen mahalledir. Constantin, şehri Roma'daki idari bölünmeye uygun olarak 14 bölgeye ayırmıştır. Bu bölgelerin yaklaşık sınırları hakkında 5. yüzyılın birinci yarısında yazılmış olan Notitia Urbis Constantinopolitanae'dan yeterli bilgiler

elde edilmektedir. (14) Genellikle eski Grek Şehrinin surları ve sonraki Severus Devri Surları bölgelerin sınırları olarak göz-önüne alınmıştır. Şehrın ana yollarıda bölgeler arasında sınır olmuştur. Böylece şehrın konsantrik olarak büyümesine tekabül eden çizgilerle, yarımadanın topografyasından çıkan ana yol strüktürü bölge sınırlarının esaslarını ortaya koymuştur. (14)

Constantin zamanında yapılan bu İmparatorluk şehri, eski Grek şehri Byzantion'un doğal bir devamı değil, baştan sonra bir hamlede gerçekleştirilmiş ve Geç Roma Dünyasının Mimarı esprisiyle donanmış, yeni bir kuruluştur. Kurulduğu zaman için fazla büyük olan bu şehir, kendisini besleyen bir çevreye sahip değildi. Bu özellik, İstanbul'un hiç değişmeyen bir yanındır. Constantin zamanında şehir, Roma İmparatorluğunun doğudaki eski Hellenistik merkezleri olan Efes, Antakya veya İskenderiye gibi gelişmiş ve yerleşmiş bir sanayiye de sahip değildi. Fakat nüfusun fazlalığı ve devlet merkezi olma, yani büyük bir pazar olma niteliği dolayısıyla, ticaret ve sanayi kapasitesi çok kısa bir sürede gelişmiş olmalıdır.

3.2.2.3. II. THEODOSİUS DÖNEMİ (M.S. 408-450)

Dördüncü yüzyıl sonunda şehir nüfusunun çok arttığı, Haliç ve Marmara kıyılarında bazı mahallelerin teşikkül ettiği bilinmektedir. Blackhernae ve Sykae (Galata) gibi büyük mahalleler yarı şehir statüsünde bölgelerdi. II. Theodosius zamanında gittikçe baskısını arttıran barbar akınlarına karşı, yeni yerleşme alanlarını ve Blackhernae'yi içine alan ve bugüne kadar gelen, iç surların inşasına 413'te başlanmıştır. Bu dönemde Haliç ve Marmara Surlarında yapılmıştır. Karasurlarının önündeki ikinci sur ve önündeki hendek ise, 447'de Atilla'nın II. Theodosius'u haraç vermeğe mecbur ederek Büyükçekmece'ye kadar yaklaştığı sırada yapılmıştır. Surların, geç devirlerdeki

etkileri, daha çok Blackhernaе bölgesinde yapılmış ve önemli bir değişiklik göstermemiştir. Yeni surlar içinde Konstantin suru birdenbire yok olmamış, uzun süre yaşayarak, surlar içindeki gelişmeyi sınırlamıştır. Büyük bir olasılıkla II. Theodosius surları, şehrin sur dışına yayılan kısımlarını korumak için olduğu kadar, sur çizgisini savunmaya daha elverişli bir duruma getirmek amacıyla yapılmıştır.

Yeni sur çizgisi Yedikule ile Ayvansaray arasında, eski şehiri ortalama 2/5 oranında büyütüyordu. Bu büyümenin şehrin sur dışına yayılan kısımların korumaktan çok, sur çizgisini savunma için daha elverişli bir duruma getirmek amacıyla gerçekleştirildiği, bu büyümeye paralel yeni bir idari bölünme yapılmamasına bakılarak ileri sürülebilir. Nitekim Constantin ve II. Theodosius surları arası hiç bir zaman dolmamıştır. Bu büyük bölge, her zaman ikinci derecede, şehrin günlük hayatının kenarında bir kuşak olarak kalmış ve burada şehrin diğer bölgeleri için karakteristik olan anıtsal inşaatlar yer almamıştır.(14)

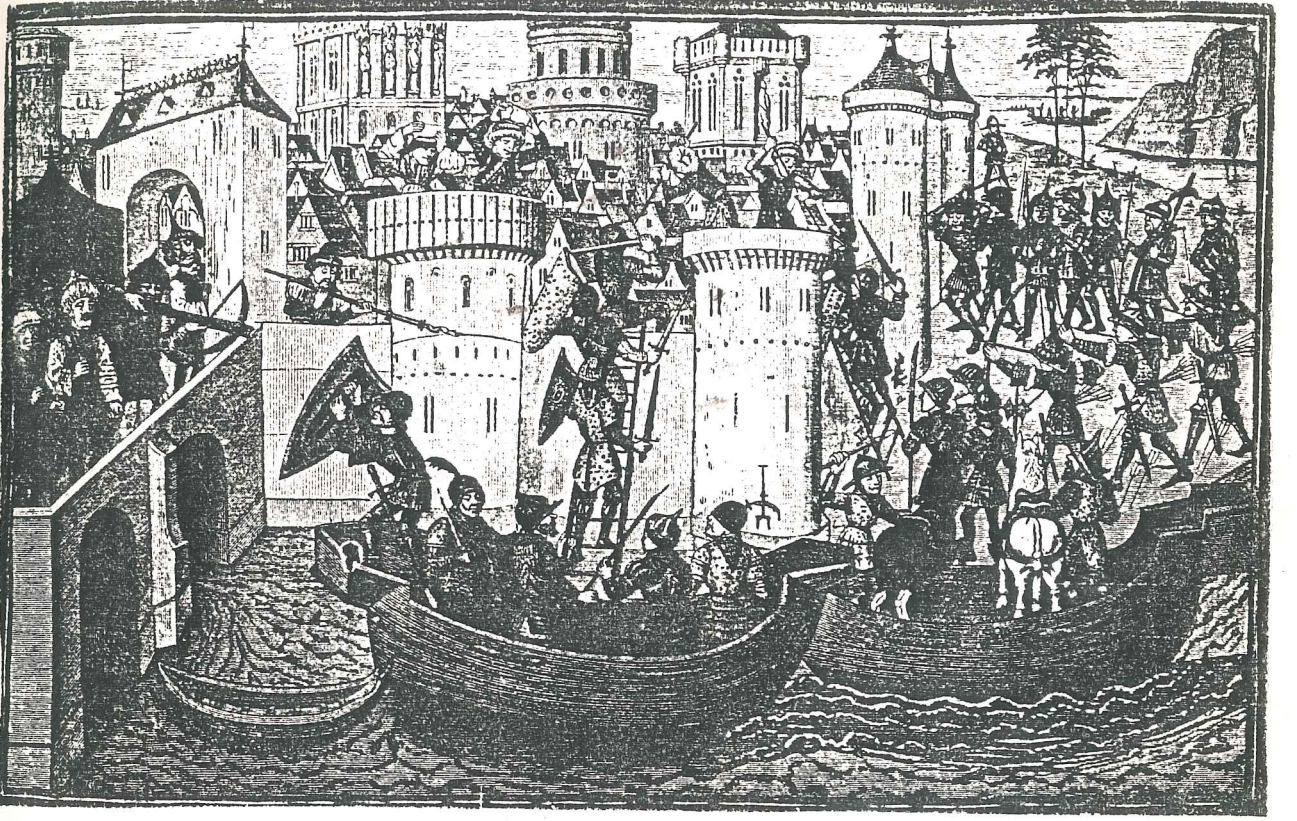
II. Theodosius Surları, tahminen Constantin surlarından batıya doğru kavis şeklinde 1300 m-1400 m kadar ileriye alınmıştır. Surlar iki defada inşa ettirilmiştir. 413'te muhafız kuvvetleri komutanı Anthemius, Marmara sahilinden başlayarak, bugün Tekfur Sarayına kadar 5632 m. uzunluğunda, şehrin birinci ve kuvvetli savunma hattını oluşturan yüksek kulelerle takviye edilen surları yaptırmıştır. İçinde bir devriye yolu bulunan bu surlar, dört, altı ve sekiz köşeli 96 kule ile donatılmıştır. Birbirinden yaklaşık olarak 50-55 m. uzaklıkta bulunan kuleler 11 m. yüksekliğindeki duvarları korumaktaydı. Şehrin korunması için yaptırıldığı tahmin edilen bu surun şiddetli bir deprem sonucu yıkılan 67 kulesi, muhafız kuvvetleri komutanı Constantinus Cyrus tarafından onarılmıştır. Cyrus ayrıca "büyük kale

duvarı" karşısında yüksek sur ile, ikinci surun 15 m kadar aşasında aynı zamanda "dış duvar" adı verilen bir sur yaptırmıştır. Bu surun esas surlar ile aynı zamanda yapıldığı da ileri sürülmektedir. Bu dış duvarı koruyan ikinci sur, çok daha alçak olmakla beraber, kule ve mazgallar ile takviye edilmişti. Dolayısıyla ikinci duvar "dış duvar" veya "duvar önü" şeklindeydi. Bu surda dört, altı ve sekiz köşeli 92 kule ile takviye edildi. Kulelerin inşa edilmişide belirli bir düzen içerisindeydi. "Büyük duvardaki" her iki yüksek kule arasına bunlardan biri isabet ettirilmiştir. (13) *Kaynak*

Kuşatıcılara göre, birinci olan bu ikinci duvar karşısında, kuşatıcıların üzerinde bulunduğu saha ile aynı seviyede bulunan bir başka duvar daha yapıldı. Burası düşmana nazaran birinci, şehre göre işe, ikinci surdu. Bu duvarın önünde insan boyunda bir mazgal hattı vardı. Muhafız kuvvetleri komutanı Cyrus dış mazgalların hemen altında bu toprak tabyalar boyunca 15-20 m. genişliğinde ve 5-7 m. derinliğinde bir hendek kazdırmıştı. Kuşatmalara karşı ilk savunma tedbiri olarak düşünülen ve su ile dolu olduğu ileri sürülen bu hendeğin kenarlarında duvarlar bulunuyordu. 1422'de bu hendeği görmüş olan Buondelmonti, onun su ile dolu olduğunu yazmıştır. (14) *Kaynak*

Bu surlar, sahanın topografyasına ve askeri şartlara göre, araziye tatbik edilen ve kademe-kademe sekiz hat üzerinde taş, tuğla ve topraktan meydana getirilen muazzam bir savunma tertibatı oluşturmuştur.

Bu komutanın adı, bugünkü Mevlevihane kapısı denilen "Region" kapısındaki kitabede görülmektedir. Surlar 1453'e kadar İstanbul'u bütün kuşatmalardan korumuştur.

Resim 2- XI. yüzyılda İstanbul kuşatması
Kaynak- Türk Ansiklopedisi, (20)

Plan 2- Roma Dönemi Surları
Kaynak- Türk Ansiklopedisi,(20)

—KENT DOKUSU VE İMAR FAALİYETLERİ;

II. Theodosius döneminde de ilk imar faaliyeti olarak surların genişletilmesi sayılabilir. Genel olarak, sura bitişik iç bölge, Bizans kentinin XIV regiosu olarak bilinmektedir. Burada geniş bahçeli villalar, manastırlar, kamuya açık binalar olduğu ileri sürülmektedir. Ancak bu varsayımlar henüz arkeolojik verilere dayandırılmamıştır. Bu bölgede Bizans döneminden günümüze ulaşabilen yapıların sayısı sınırlıdır. Chora manastırının kilisesi (Kariye Camisi) önemli olanlardan birisidir. Sivil mimariye örnek olarak; Tekfur Sarayı, Isaak Angelos Kulesi ve Blachernai Sarayı alt yapıları sayılabilir.(1)

—AÇIK ALANLAR;

Bizans Dönemine ait açık alanlarla ilgili kaynak yok denecek kadar azdır. Ancak Bizans edebiyatının romanlarında kuru ve bahçelerin tasvirlerine rastlanılmıştır.(3) Bazı tarihçilerde diğer Roma şehirlerindeki villa ve saray bahçelerine benzer bahçelerin olabileceğini söylemişlerdir.

3.2.2.2.1. II. THEODOSIUS SURLARI ÜZERİNDE BULUNAN KAPILAR

Karasurlarının bizans döneminde on kapısı vardı.

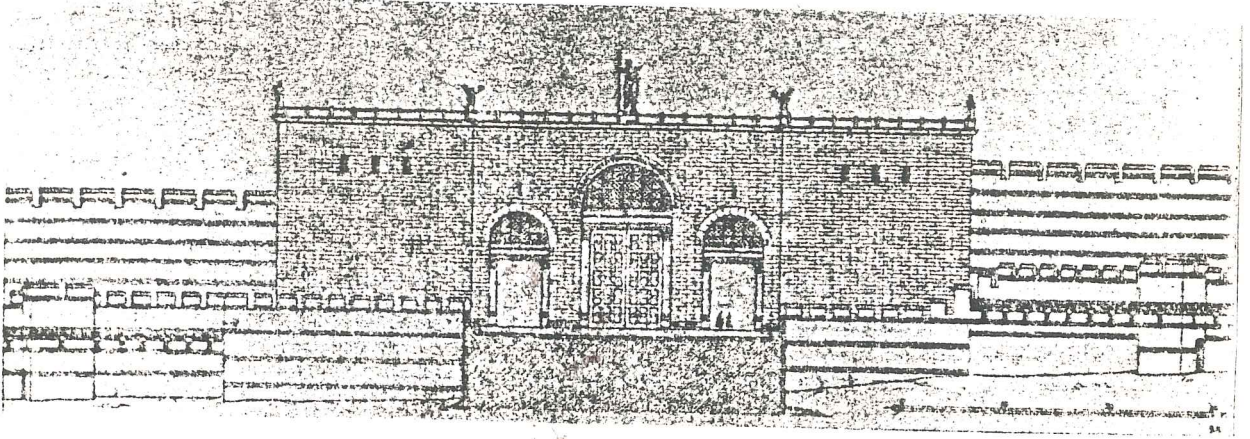
Fakat bu kapılardan sekizi bilinmektedir.

Marmara'dan itibaren 40 m. mesafede büyük surda ilk askeri kapı olan bir gizli kapı ki, buna "khristos kapısı" denilmektedir. Yıldızlı kapının bulunduğu yerde, Yedikule meydana getirilmiştir.

"Tahta Sirk Kapısı" ksilokerkos (bugünkü Belgrat kapısı). Yalnız ikinci dış sura açılan askeri bir kapı, Mukaddes Menba manastırına açılan "kaynak Kapısı", tis Peges (Balıklı, aynı zamanda bugünkü Silivri kapısı).

Surların S harfi şeklindeki kıvrılmadan önceki kısmında bulunan, muhtemelen bir askeri kapı, "regiona"a (Küçük Çekmece) açılan "Rision Kapısı" buna aynı zamanda "Polyandros,

Myriandros, Koliandros kapısı da denilmektedir. (bugünkü Mevlevihane kapısı)(13)

Resim 3- Theodosius suru Yıldızlıkapı (Khryse Pyle) sınırın temsili resmi (S. Meyer tarafından çizilmiştir)

Kaynak- Türk Ansiklopedisi,(20)

"Aziz Romanos Kapısı" (bugünkü Topkapı) "Pempton Kapısı" Augusteon meydanından itibaren 5. milin sonunda bulunduğundan dolayı bu ismi almıştır. (Sulukule kapısı) "Kharisios Kapısı" (bugünkü Edirne Kapısı) "Kerkoporta" (Devriye Kapısı)

Kuzeye doğru devam eden ve Haliç'e inen 860 m. uzunluğundaki (Marmara ile Haliç arasında karada bulunan surların tam uzunluğu 6492 metredir)

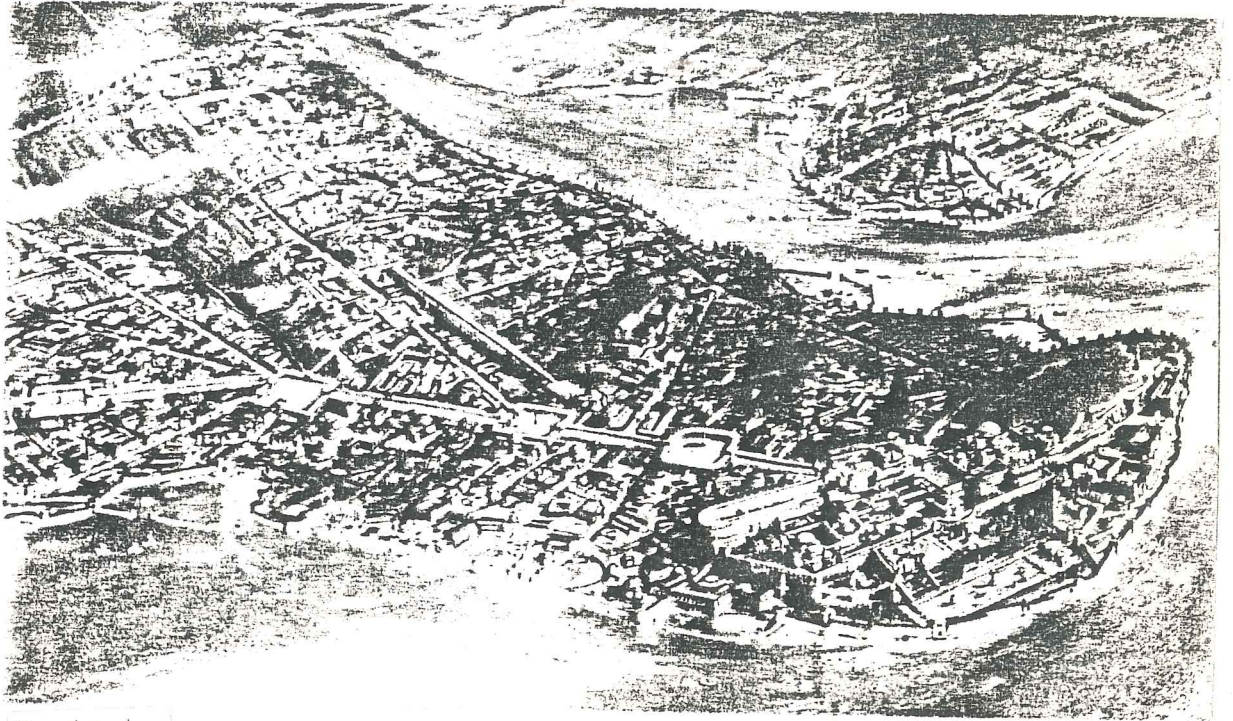
Bizans surları bu noktada Manuel Komnenos (1143-1180) zamanında son şeklini aldı. Bu hükümdar, Theodosius surları ile hendeğin birden son bulunduğu noktadan itibaren üç değil tek hatlı başka duvarlar yaptırdı. Bu duvar eskilerinin yerini almakta idi. Yeni duvarlarda, eski duvarlara nazaran, birbirine daha yakın kuleler ile takviye edilmiştir.

Bu kısımda iki kapı bulunmaktadır. "Kaligaria" (çarık; civarında askeri ayakkabı imalathanesi dolayısıyla bu adı almıştır) Kapısı" (bugünkü Eğrikapı). Büyük Blakherna sarayının

içine açılan "Gyrolymnis Kapısı" (Gümüş Göl). Bu noktada Isaak Angelos tarafından inşa ettirilmişdir. Kule, aynı zamanda bu sarayın bir cihannüması idi. Girit'i Nikephoros Phokas (960) a karşı müdafaa etmiş olan Arap emirinin torunlarından Anemas'ın hapsedildiği, fakat kesinlikle tespit edilemeyen Anemas kulesi de aynı yerlerde bulunuyordu. Blathernaë Kapısı.(13)

Avarların 626'daki kuşatmasından sonra yapılmış olan bu sur 813 yılında, Ermeni Leon tarafından, iki katlı olarak kuvvetlendirildi ve Theophilos (829-842) tarafından tamamlatıldı.(13)

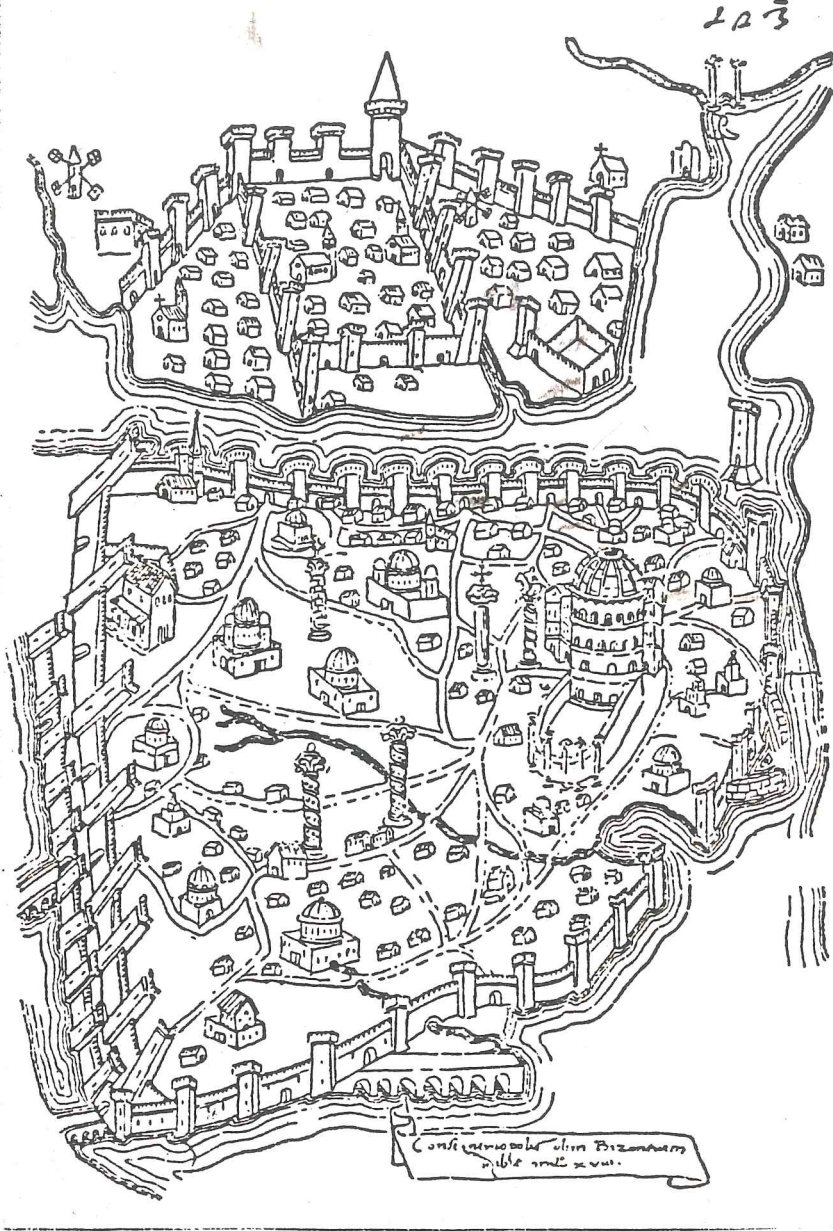
Yarım daire şeklinde bu surlar doğuya kıvrılıyor ve Haliç'e uzanıyordu. Bugün mevcut olmayan "Ksyloporta" (Tahta Kapı). Bu noktadan sonra şehri deniz tarafından koruyan surlar başlamaktadır.(13)

Resim 4-

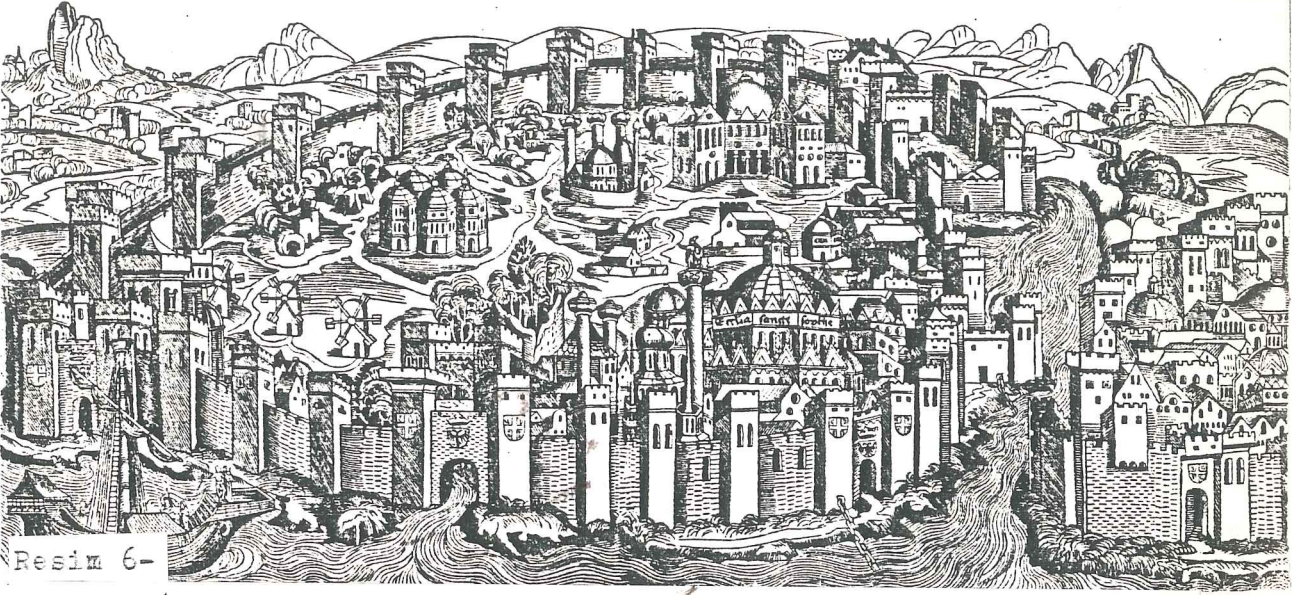
12. yüzyılda İstanbul'da, meydanların birbirleri ile ilişkileri kurulmuş olmasına rağmen bugün, ilişkiler trafik karmaşası içinde yok olmuştur.

Kaynak- Yurt Ansiklopedisi (21)

Resim 5-

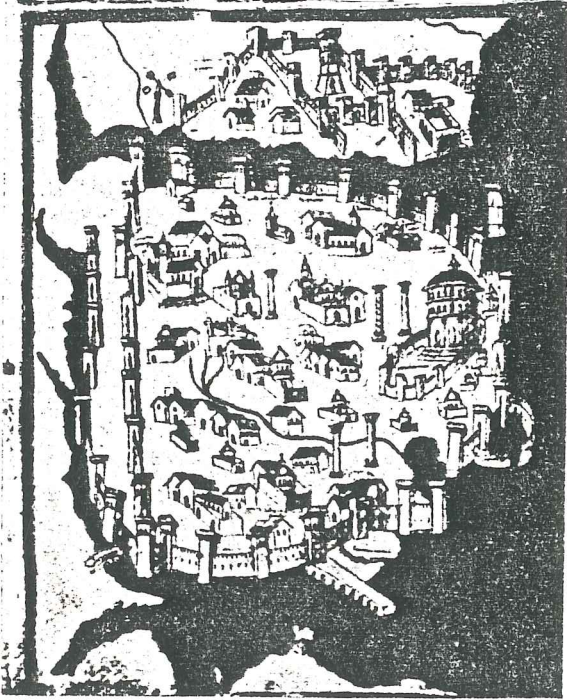
1422'de İstanbul yarımadasında yerleşim yoğun değildir. Tarihi yarımada içine kadar su kanalları sokulmuş yer yer dikilitaşlara yer verilmiştir. Kaynak: Yurt Ansiklopedisi (21)

Resim 6-

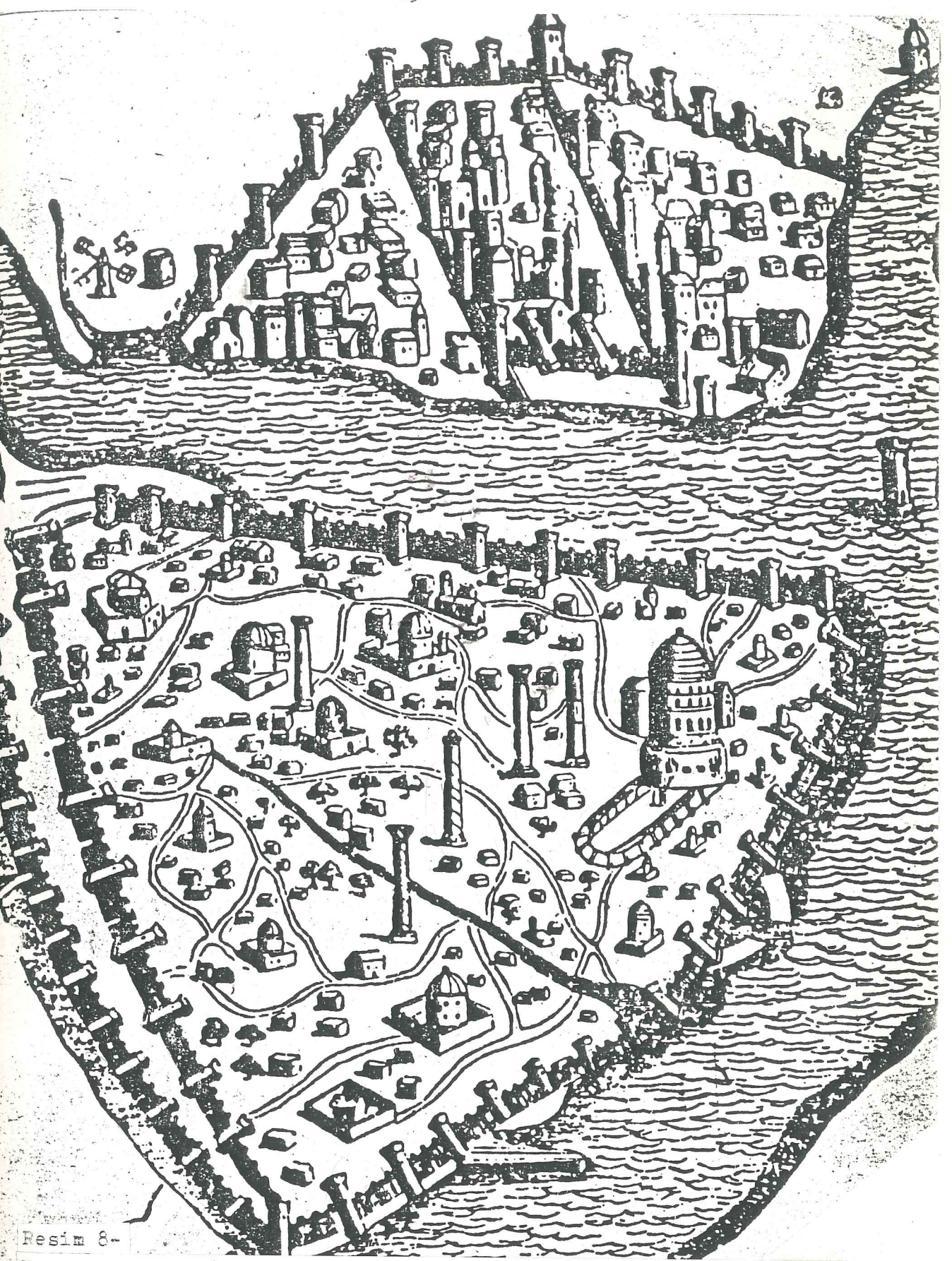
1493'te İstanbul'da, özellikle sur kapılarına giden yol üzerinde mahallelerin geliştiği ve bu mahallelerin yeşil doku içinde kaybolduğu görülmektedir.

Kaynak- Yurt Ansiklopedisi (21)

Resim 7- XV. yüzyıla ait Latince el yazmasında Byzantion'un planı

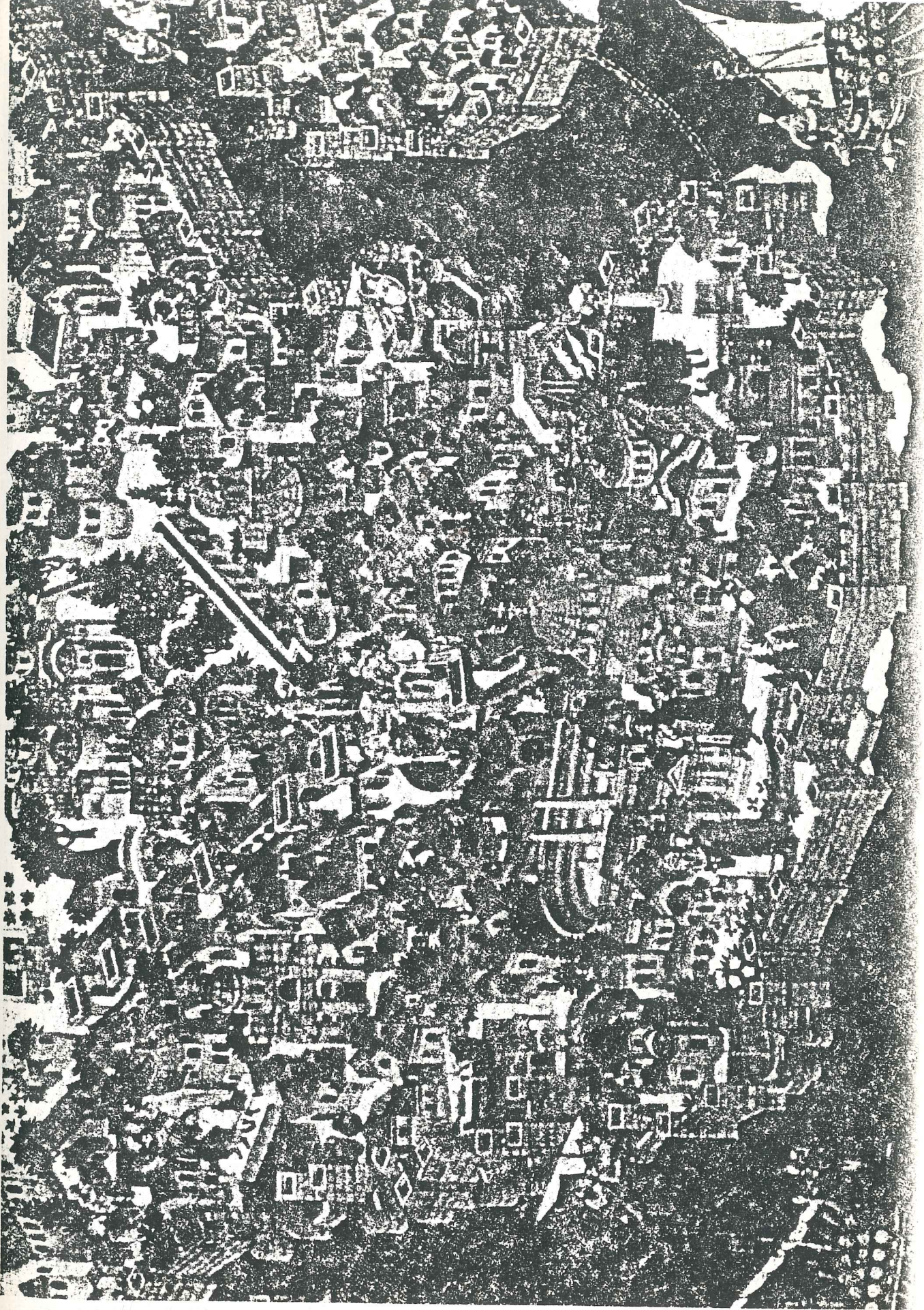
Kaynak- Türk Ansiklopedisi(20)

Resim 8-

XV. yüzyıldaki İstanbul planında surların iki kademedен oluştuğu ve dış surun önünde hendek bulunduğu ve hendeğin su ile dolu olduğu görülmektedir. Şehir içindeki yollar informal bir şekilde kapılara bağlanmaktadır.

Kaynak- Mimarlık Dergisi, (14)

Kesim 9- James l. Standfield'in objektifinden ve Huens'in fır-
çasından fetih öncesi İstanbul resmi

Kaynak- İstanbul'dan Göremeye Kültür Mirasımız,(15)

Resim 10- Cristofore Buondelmonte'nin 1422'de yaptığı İstanbul haritası

Kaynak- İstanbul'dan Göremeye Kültür Mirasımız,(15)

3.2.3. OSMANLILAR DÖNEMİ (M.S. 1453-1923)

Surlar;

Şehrin fethinden sonra, surların hemen onarıldığı gerek Dukas, Kiritoboulos gibi Bizans kaynaklarında gerekse Cafer Çelebi, Tursun Bey gibi Türk kaynaklarında belirtilmiştir.(15)

Surların ciddi surette onarılması, imparatorluğun bir çok yerlerindeki kalelerin bakım veya tamirlerine çok önem veren II. Bayazıt zamanına rastlamaktadır.

1509'da meydana gelen ve günlerce süren depremde, surlarında şehir gibi oldukça zarar gördüğü bilinmektedir. Hemen tamir edilen surların bir kaç yerinde bunu belirten kitabelere rastlanmaktadır. Böyle bir kitabe Edirne Kapısı üzerinde bir diğeride Silivri Kapısı'nda tespit edilmiştir.(15)

Naima, IV. Murat'ın revan seferi sırasında, 1635'te kaymakam Bayram Paşa'nın surların dış yüzeylerine badana yaptırıldığını ve gerekli kısımlarında onardığını bildirmektedir.(15)

Evliya Çelebiye göre ise, Bayram Paşa'ya bu fikri veren kendi babası olmuştur. Bu tamir ile ilgili Danişi'nin tarih kitabesinde Edirne Kapısında görülmektedir.(15) Kitabede; "Rahmetli babam ile Bayram Paşa konuşurlarken İstanbul'un bânisi kim ola?" diye sual etmiş. Peder merhum: Sultanım, İstanbul dokuz mamur ve dokuz kere harap olmuştur. Amma zamanımızdaki gibi asla harabiyet görmemiştir ki her ne tarafından olursa olsun dost ve düşman kapı ve duvarının yıkılmış yerlerinden araba ile girip çıkarlar. Bu şehrin bu halde kalması ve surunun yüzü kara bulunması layık değildir. Tamirine himmet edin " dedikte derhal İstanbul, Eyüp, Galata, Üsküdar mollaları toplanıp mimarbaşı, sekbanbaşı ve şehreminine fermanlar olundu. İstanbul'un 4700 mahallesinden kalenin tamiri için halktan para toplandı. Ameleler ve ustalar getirildi. Padişah revan seferinden gelinceye

kadar, bir sene içinde İstanbul ve Galata kaleleri, bütün Salâtin camileri tamir edildi. Beyaz renk ile İstanbul şehri bir inci olup pislik gitti. (15) *Kamruch* 15

Yedikule Kapısı'nda bir kitabe de, 1724'de III. Ahmet tarafından yapılan bir tamiri, Yedikule hisarının surlara bitişik, şimdiki Kuzey kulesindeki 1754-1755 tarihi ise, hiç değilse bu kulenin yenilendiğini göstermektedir.

Yine 1766 yılında meydana gelen şiddetli bir depremde, surların zarar gördüğü ve tamirlerini Hacı Mehmet Ağa'nın üstlendiği bilinmekte ise de, bu tamirleri gösteren kitabelere rastlanmamıştır.

Osmanlı döneminde surlarla ilgili bir başka çalışmada, bir Fransız bayanın öncülüğünde, 1911 yılında kurulan "İstanbul Sevenler Derneği" tarafından yapılmış. (15) Bu konudaki o dönemde çıkan makale aynı şöyledir. "ILLUSTRATION" dergisi, iki yıl kadar önce M. Raymond Recouly tarafından kaleme alınan bir makalesinde, İstanbul surlarının yıkımı girişimlerine şiddetle karşı çıkmıştı. Öyle görünüyorki, Türkiye'de de kimi sanat kişileri, edebiyatçılar ve yüksek devlet adamları İstanbul'da kanalizasyon, elektrik döşemesi, yeni caddeler açılması gibi çalışmaların, başşehrin tarihsel ve sanatsal yapılarının bozulmasına, yada yıkılmasına neden olacağı kaygısı içindedirler. Yakın bir geçmişte yüksek düzeydeki bir Fransız bayanın girişimi ve desteğinde bir "İstanbul'u Sevenler Derneği" kuruldu. Toplumdaki yerleri yada kişisel değerleri açılarından seçkin Osmanlılar hemen bu dernek çatısı altında birleştiler. Veliaht Yusuf İzzettin Efendi, sadece yıkım tehdidi altındaki anıtları korumak amacıyla değil, ayrıca eski mahallelerde harap evler arasında kalmış olanlarında meydana çıkarmak, tüm güzelleştirme ve modernleştirme girişimlerini sıkı denetim altında bulundurmak gibi işlevleri öngören bu derneğin onur başkanlığını üstlenmeyi kabul etti. Dernek, halkın sanat anlayışını, ona eski

anıtları, camiileri ve kitaplıkları donatan sanat eserlerini sağlamak amacıyla, parasız genel konferanslar düzenlemeyide tasarlamakta, uygulamada, sorunlar yaratan yasaklar yerine, bu tarihsel hatıraların etkin olarak korunmaları için, daha çok, kamuoyu uyarıcı ve inandırıcı bir yöntem yeğlemektedir. Bunların dışında söz konusu dernek, bu konferanslarla, uzun süreden bu yana doğu geleneklerine aykırı düşen batı düşünce ve modellerinin beceriksiz ve yarım yamalak ithali sonucu yozlaşmış ulusal sanat zenginliklerini yeniden yaşatmak girişimlerini amaçlamaktadır. (15) *ayrık ?* 15

YAKIN ÇEVRE KENT DOKUSU VE İMAR FAALİYETLERİ;

Topografik Yapı,

Ayvansaray'dan Yedikule'ye kadar uzanan geniş alanda sur, önsur ve hendek öğeleriyle güçlü bir cephe oluşturmaktadır. Karasurlarının üzerinde yükseldikleri topoğrafya, hareketli bir yapıya sahiptir. Kuzeyde Haliç'e dik inen bir yamaçla başlayan doğa hareketi, yumuşak bir eğimle Edirnekapı'da yaklaşık 63 m. de doruğa ulaşmakta, sonra Lykos (Yenibahçe) dere-sine inerken yine dikleşmekte ve yaklaşık aynı eğimle Topkapı'da 64 m ye yükselmektedir. Topkapı'dan sonraki bölüm çok az eğimli bir platoda sürmekte, Marmara'ya inerken yumuşak bir hareketle bitmektedir. Bu durumda Karasurlarına bitişik kent arazisinin güney kesimi konut açısından yerleşmeye en elverişli bölüm olarak ön plana çıkmaktadır. Bölgenin Topkapı-Edirnekapı arasında yer alan ve vadiye bakan dik yamaçları, yerleşme için çok tercih edilmeyecek bölümler olarak değerlendirilebilir. Edirnekapısının kuzeyinde kalan ve Haliç'e bakan yamaç ise, manzarası ve havasıyla özellikle yazlık kullanım için en çekici kesim olarak belirmektedir. Bu topoğrafyanın, anıtların yerleşmesi açısından değerli noktaları tepelerdir. Edirnekapı ve Topkapı tepeleri bu açıdan en uygun konumlardır. Ancak, kentin Haliç silüetine giren Edirnekapı tepesi, yamacın profili nedeniyle kıyıda hissedilmektedir. Haliç'ten kavranabilen ilk yüksek nokta, Blachernae Sarayları terası ve Eğrikapı gerisindeki yamaçtır. Kıyıya uzaldığı dolayısıyla Topkapı tepesinde, Marmara yönünden kavranması olanaksız bir yükseltidir. Bu özel topoğrafya sonucu; Topkapı ve Edirnekapı tepeleri, kentin Lykos vadisinden görünen iç silüetinin parçası olan ve yalnız birbirlerini gören iki yüksek nokta olarak kalmaktadır.

*Blachernae mi ?
(Blachernae)*

Sur yakın çevresindeki yerleşim birimlerinin konumu ve birbirleriyle bağlantılarını sağlayan yollar, özel bir durum göstermektedir. Kentin Bizans dönemindeki ana yolları, Ayasofya yakınındaki merkezden başlayarak, Bayazıttan batıya ve önemli kapı çevrelerinde yoğunlaşmıştır. Osmanlı döneminde de aynı yol çizgilerinin korunduğu, fakat kapıların önemlerinin değiştiği gözlenmektedir. Bizans döneminde kent dışına açılan en önemli yol, Altınkapı'dan geçmekteydi. Fakat Osmanlı döneminde Yedikule'nin yapımıyla bu kapı kapatılmış ve kentin ana girişi, Edirnekapı'ya kaydırılmıştır. Bu değişiklik, farklı kentsel gelişmelere yol açmıştır. Karasurlarına bitişik bölgeyi kendi içinde, kuzey-güney yönünde bağlayan iç yollar ise, belirli bir düzene sahip değildir. Ayvansaray-Yedikule doğrultusu üzerinde, geçilmesi gereken Lykos-Bayrampaşa Deresi üzerinde yer alan Osmanlı Dönemi köprüsü, Topkapı'dan Yenibahçe'ye inen Arpa Emine yusunun kuzey ucunda bulunuyordu. Köprü'nün Edirnekapı ve Topkapı'dan vadiye inerken, Aksaray'a yönelen yolların birleşme noktasında yapılması ilginçtir. Yer yer Sur dibinden, yer yer açıktan bostanların kenarından giden diğer yolların çevresindeki yerleşme dokusu, tarihi Türk kentlerine özgü organik yapıya sahipti. Angınlar ertesinde, dafalarca yenilenen İstanbul kent dokusunun, ancak 19. yüzyıl üçüncü çeyreğindeki durumu hakkında ayrıntılı belgeler bulunmaktadır.(1)

—İMAR FAALİYETLERİ ;

İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethinden sonra, bugünkü anlamı ile ilk imar ve yerleşme hareketi, surların onarılması ve şehirdeki mevcut nüfusun azalması nedeniyle, Anadolu'dan ve Rumeli'den getirtilen değişik milliyetlere mensup göç nüfusunun iskan edilmesi olmuştur.

Şehirde nüfus arttırılırken, bütün kentte olduğu gibi bu bölgede bulunan kiliselerden bir bölümüde camiye çevrilmiş, (Atik Mustafa Paşa Camisi ve Toklu Dede Mescidi-Ayvansaray, Atik Ali Paşa Camisi ve Kariye) bir kısmı Rumlar ve Ermeniler tarafından kullanımlarını sürdürmüş bir bölümü ise yıkılarak yeni yapılara yer açmışlardır.(1)

Fatih Dönemindeki diğer bir imar faaliyetide Yedikule Hisarı'nın yapımıdır.

II. Theodosius (408-450)'un inşa ettirdiği surların İmparatorlara mahsus tören kapısı olan Porta Aurca (Altın Kapı) nın çifte kulesinden de yararlanarak ortaçağ için çok yeni sayılabilecek bir plan tertibine göre 1457-1458 yıllarında, yıldız biçiminde yapılan edikule hisarının, kurulmasındaki esas amacın ne olduğunu anlamak mümkün olmamaktadır.

Fatih'in ilk olarak sarayı şehrin bu köşesinde kurmayı düşünmüş olması, bir ihtimal şeklinde akla gelebilir. Bir süre devlet hazinesinin muhafaza edildiği Yedikule Hisarı, diğer hisarlar gibi, hapisane olarak kullanılmış ve Osmanlı tarihinin II. Osman'ın öldürülmesi (1622), Davut Paşa'nın, Deli Hüseyin Paşa (1660) 'nın idamları gibi bazı olaylara sahne olmuştur. Burada gözaltında tutulan yabancı sefaret mensupları ile, bazı esirlerin çeşitli dillerde yazdırdıkları kitabeler halen bir kalenin duvarında görülebilmektedir. Geçen asrın ortalarına kadar, kulelerin hepsinin üstünde, ahşap sivri külahlar bulunmaktaydı ki, Rumeli ve Anadolu hisarlarının kuleleri de aynı şekilde örtülmüştür. Ayrıca hisarın ortasındaki avluda, bugün sadece minaresinin kalıntısı duran bir mescit ile bir çeşme bulunan küçük bir de mahallelerin bulunduğu çeşitli gravür ve resimlerden anlaşılmaktadır. (Bak Resim 11)(6) *kaynak*

Fatih devrinde yaptırılan üç burcun içlerinde evvelce ahşap katlar, askerler için adalar ile, duvarın içine açılmış taş merdivenle çeşitli katlardaki sofalara çıkılırdı. Her odada ocak vardı. Sofaları aydınlatmak için, dış duvarlarda yarıklar açılmıştı. Bu yarıklar aynı zamanda, düşmana ok atmak ve ateş atmak için kullanılırdı. Bu kulelerin yerden tepeye kadar çıkan kalın bir direğe dayanmış koni biçiminde bir çatısı bulunuyordu. Her katta kirişlerle yapılmış tabanlar hem bu orta direğe hem de yan duvarlara dayanırdı. Cenevizlilerin yaptıkları Galata Kulesi ile İstanbul'un eski surları üstünde Bizanslılar tarafından yapılmış kulelerde de aynı düzene rastlanmaktadır. Bu kuleleri birbirine bağlayan kale surları son derece

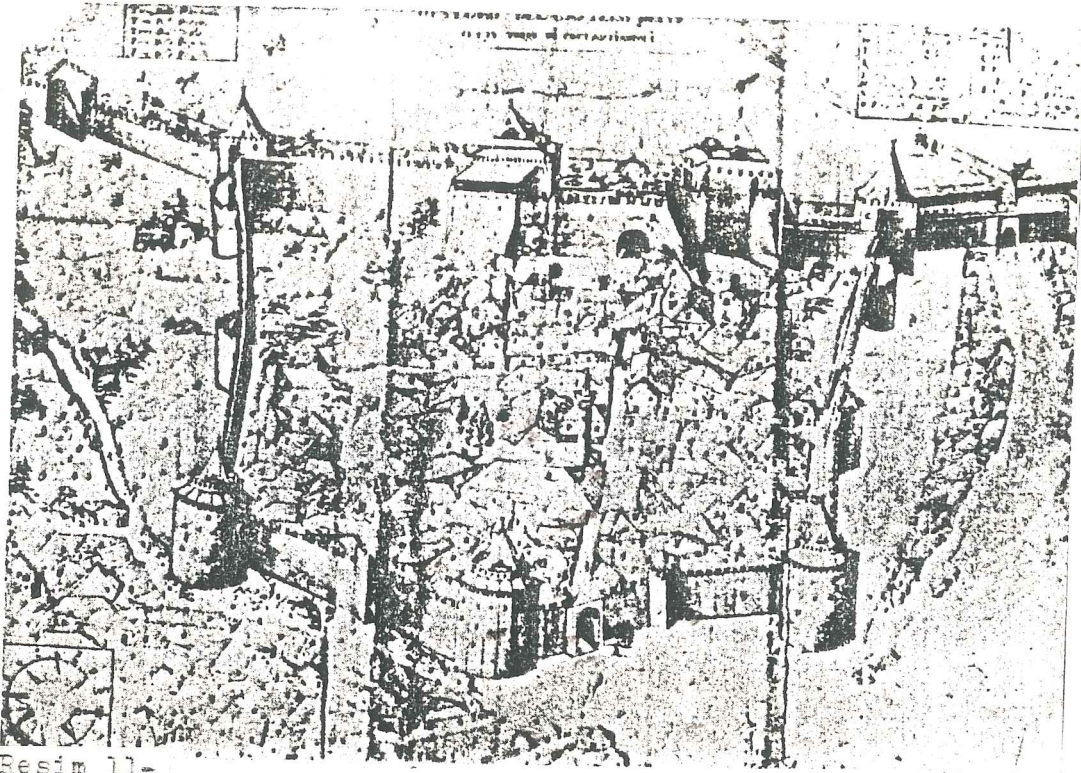
kalın olup, üst kısımların da bir devriye yolu bulunmaktadır. Surlara kalenin iç tarafına yapılmış taş merdivenle çıkılmaktadır. Nöbet yerleri mazgallı siperlerle korunmuştur. Surların ön tarafına kazılmış bir hendek, duvarları korumaya yarar. Türk surlarının çoğunda, hele su tutmanın güç olduğu tepelerde yapılmış kalelerde, hendeklerdeki suyu tutacak bendler yapılmıştır.

Duvarlar diktir, kireç ve dövülmüş kiremit karışımı bir harçla (horasani-pouzzolane) birbirine tutturulan büyük taşlarla yapılmıştır. Mazgal siperleri, dikey şekildedir. Üst kısımları yağmur sularının iki yana akmasını kolaylaştıracak biçimde, semere benzeyen meyilli taş döşemelerle yada kiremitlerle örtülüdür. Surları saldırılara karşı korumak ve savunmak için, surlar boyunca düzenli aralıklarla kuleler dikilmiştir. Kapılar genellikle, sağlam yapılı kulelerle korunmuştur.

Altın kapının iki yanındaki mermer kaplı II. Theodosius devrine ait pylonların içleri ise, kalın meşe kütüklerinden katlara ve hücrelere ayrılmıştır. Henüz kısmen duran bu bölmeler, buradaki zindanın son izleridir.

Hisarı oluşturan duvarların eski surlara bitiştiği noktalarda bulunan ve Theodosius devri burçlarından olan iki kuleden, güneydeki, yıkılmış ve yok olmuştur. Kuzeydeki ise XVIII asırda, bir zelzelede, büyük bir zarar gördüğünden 1754-1755 tarihinde yeniden yapılmıştır. *edw*

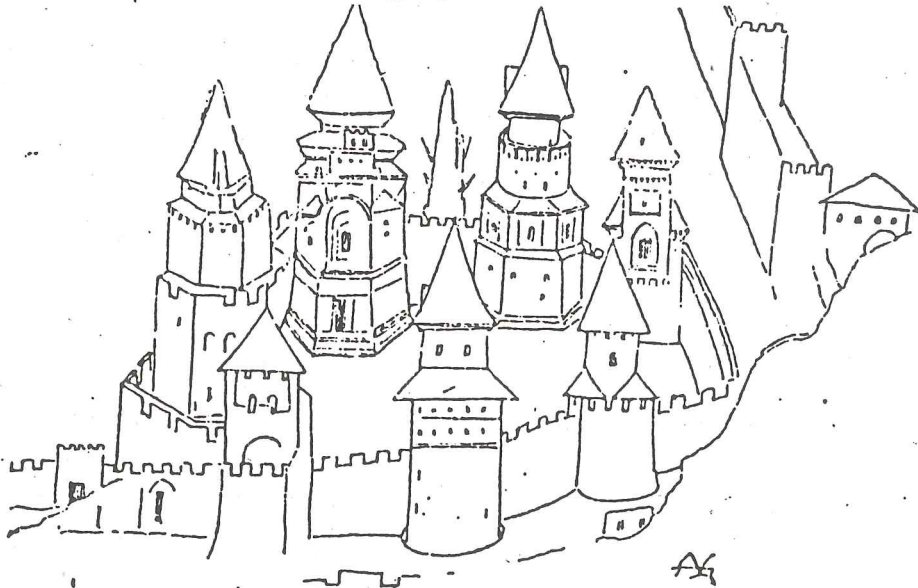
Bugün, böylece altı kulesi olan Yedikule'nin 1960 lardan itibaren onarımına çalışılmaktadır.(3)

Resim 11-

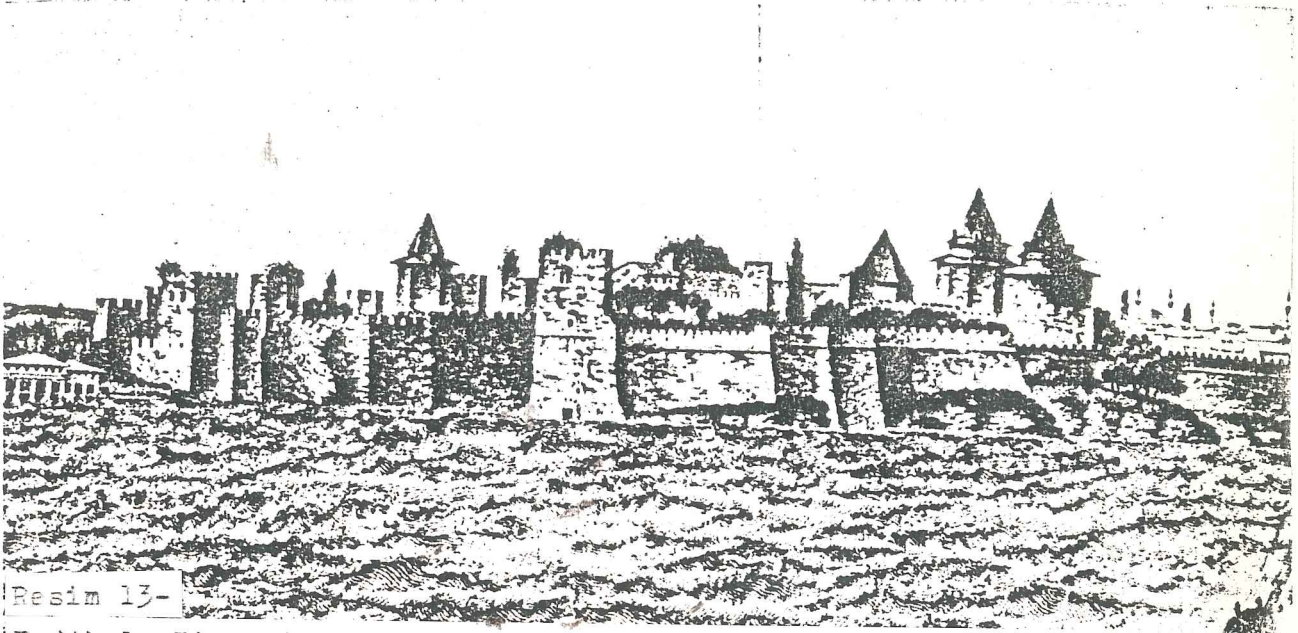
Yedikule'nin 1725'lerden evvel yapılan gravüründe Altınkapı'ya giden yol üzerinde bir mahalle bulunmaktadır. Bugün bu mahalle yok olmuş, sadece caminin minaresi kalmıştır.

Kaynak- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (6)

Resim 12- Yedikule Hisarı

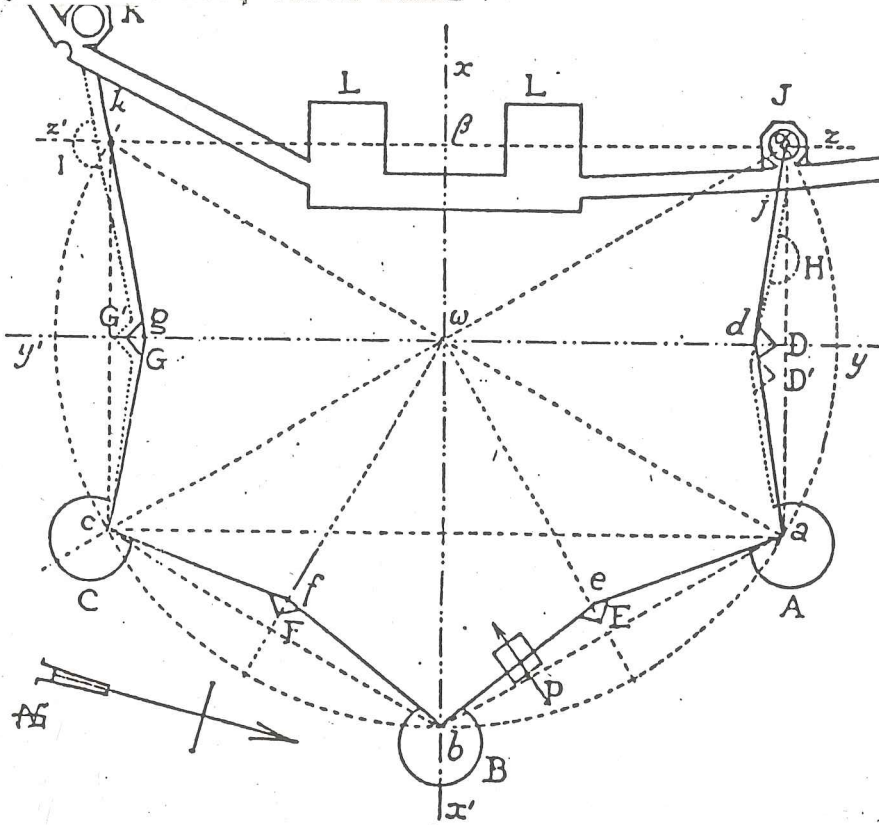
Kaynak- ALTER, Sibel (3)

Resim 13-

Yedikule Hisari'nin kuleleriyle servilerin yarattığı kompozisyon büyük taçlı ağaçlarla da desteklenmiştir. Bugün ise Yedikule Hisari çevresinin büyük bir kısmı depo ve imalathanelerle dolmuş, yeşil doku yok olmuştur.

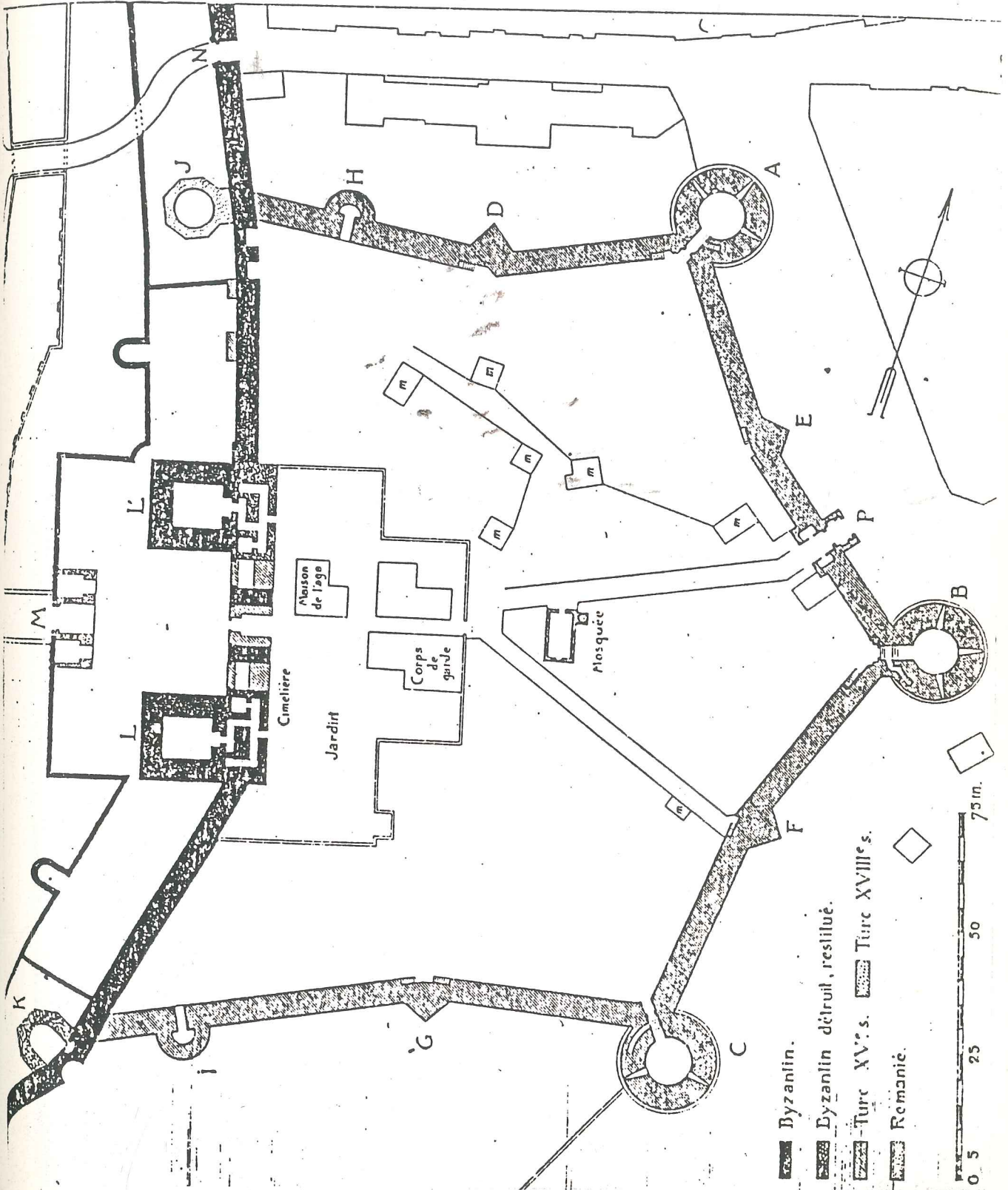
Kaynak- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (6)

Plan 3- Yedikule ture

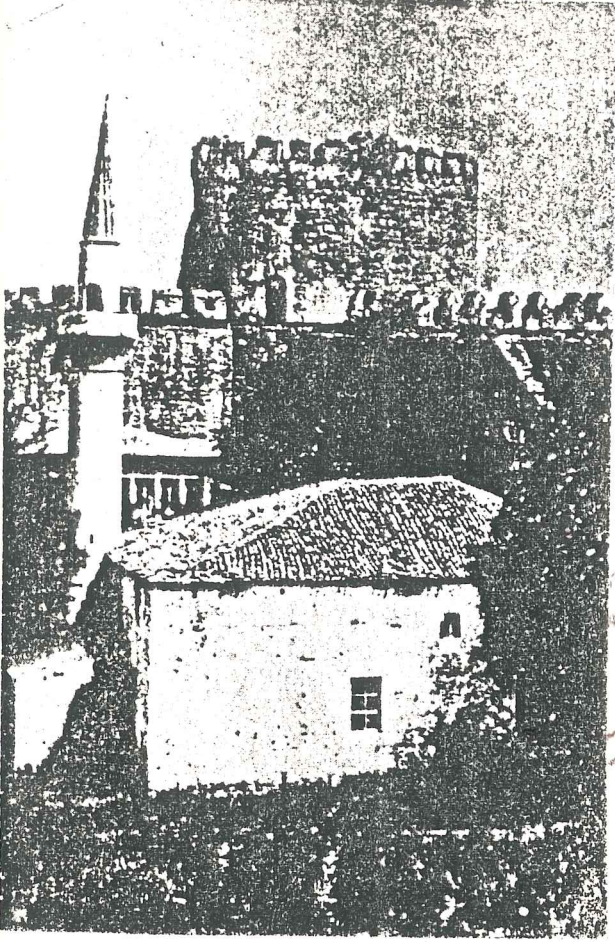
Kaynak- ALTER, Sibel (3)

A: BARUT KULESİ
 B: ESİR (ZINDAN) KULESİ
 C: KIZLAR KULESİ
 K: KÜÇÜK KULE
 L: HAZNE KULESİ
 L: CEBEHANE KULESİ
 J: PASTIRMA KULESİ

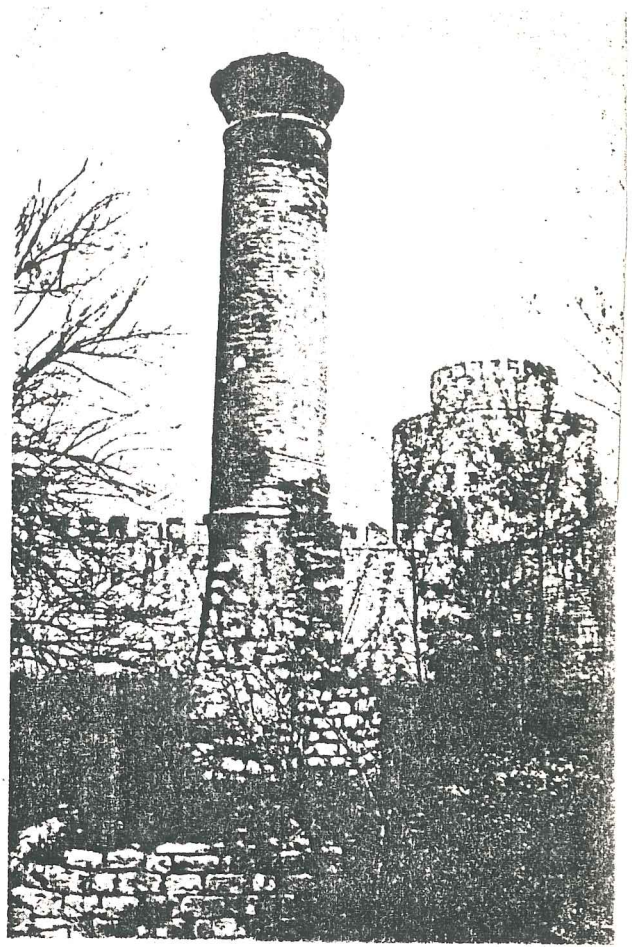
Plan 4- Yedikule Plan restitue

Kaynak- ALTIR, Sibel (3)

Resim 14- Yedikule'de Fatih Camii
(1886'dan önceki resmi)

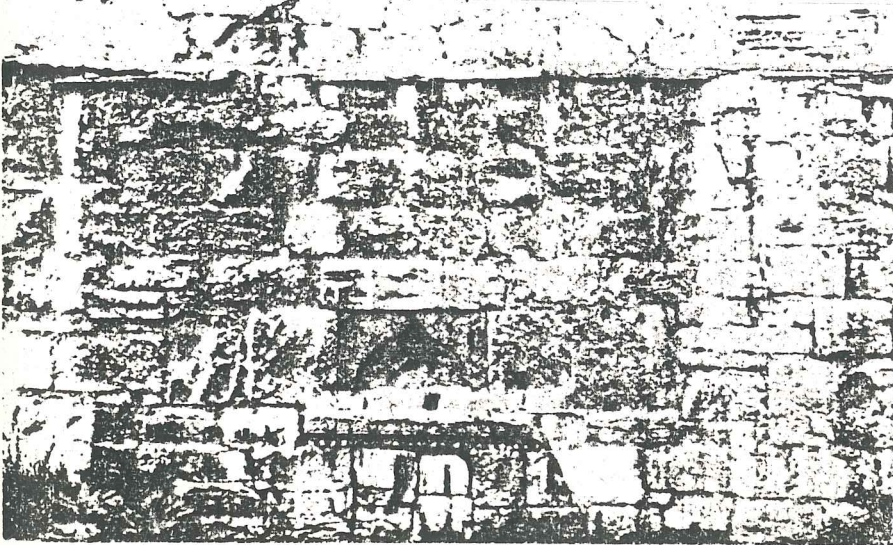
Kaynak- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (6)

Resim 15- Yedikule'de Fatih Camii
minaresi (1971)

Kaynak- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (6)

1971'de Yedikule'de Fatih Caminin minaresi ve çevresinde bir takım kalıntılar kalmıştı. Bugün bu kalıntılarda yok olmuş yalnızca minare kalmıştır.

Resim 16- Yedikule'nin kuzey yüzündeki örülü koltuk kapısı ve
yerindeki çeşme

Kaynak- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (6)

Bu ilk yapı eylemleri, kısa bir sürede tamamlanmış ve İstanbul 1457 yılında, yani Fatih'ten sadece dört yıl sonra Edirne'nin yerini alarak Osmanlı Devletinin başkenti olmuştur. (14) Kaynak

Fatih sonrasında yapılan göçlerinde etkisiyle, İstanbul'da büyük bir iskan etkinliği olmuş ve sura yakın yeni mahalleler oluşturulmuştur. Kuzeyden güneye doğru Toklu Dede, Avcı Bey, Edirnekapısı, Hacı Muhyiddin Top yıkığı, Bayazıd Ağa, Manastır Tarsus, Bala, Silivri Kapısı, Fatih Sultan Mehmed adlarıyla anılan bu mahallelerin boyutları ve iskan yoğunlukları farklıdır. Mahallelerden en büyüğü, güneyde Yedikule çevresinde gelişen Fatih Sultan Mehmed Mahallesi'dir. Fatih döneminde surlara bitişik olarak yapılan Yedikule, içinde camisi de olan bir ahmedektir. Dışında da ayrıca bir mahalle gelişmiştir. Altın Kapı'yı kapatarak içine alan bu hisarın gerisindeki yerleşmenin sur dışıyla bağlantısını sağlamak için, hemen Yedikule'ye bitişik bir kapı açılması gerekmiştir. Bugün Yedikule kapısı üzerinde bulunan yazıt, 18. yüzyıla III. Ahmet dönemine aittir. Fakat kapının fetihten hemen sonra açıldığı sanılmaktadır. 18. yüzyıldan önce yapılan bir gravürde, bu kapı görülebilmektedir. Yedikule dışında Fatih döneminde kurulan ve kasaplarla debbağların yerleştiği (daha sonra Kazlıçeşme adını alan) mahallenin, sur içiyle bağlantıları açısından da bu kapıya gerek duyulmuş olabilir. (1) Kaynak

Sura yakın bölgede mescitler yaptırarak yeni mahallelerin nüvelerini oluşturan kişiler; Fatih'in topçubaşısı, avcubaşısı, ekmeçibaşısı, sakabaşısı gibi konumları yüksek olmayan görevlilerdir. Fatih'in vezir ve paşalarının yaptırdıkları büyük külliyeler ise, tarihi yarımadanın Orta ve Doğu kesiminde, Fatih'te Aksaray'da Koca Mustafa Paşa'da yer almışlardır. Surlara bitişik bu bölgede, mütevazi boyutlu yapılar çoğunlukta dır.

Fatih döneminde sur dışında Kazlıçeşme'ye ek olarak, kuzeyde Edirnekapı dışından Ayvansaray'a ve Eyüp doğrultusuna uzanan alandada yeni mahalleler kurulmuştur. Edirnekapı ile Yedikule arasında kalan sur dışı bölgesi ise, tarihi İstanbul'un

nekropol alanıdır. Mezarlıkların arasına giren tekke vb. yapılar dışında, bu bölge servileriyle koyu yeşil bir bant olarak gelişmiştir.

İstanbul kuşatması sırasında toplardan büyük hasar gören Topkapı-Sulukule arasındaki bölüm, fetihten sonra "Top yıkığı" mahallesi olarak anılmış ve bu isim 19 yy. sonlarına kadar devam etmiştir. Fetihten sonra, Fatih Sultan Mehmet surların onarılmasını emretmiş ve tarihi belgelere göre, Silivrikapı'nın kuzeyindeki 3. ara kapıdan, Topkapı'ya kadar olan bölüm, Hızır Bey tarafından onartılmıştır.(1) *Kaynak*

Osmanlı kuşatması sırasında, surlar üzerindeki kapılardan bir kısmının kapalı olduğu bilinmektedir. Örneğin 1189 yılında kapatılan Belgrat Kapı, bu durumunu 1886 ya kadar korumuştur. Osmanlılar tarafından açıldığında "Yeni Kapı" olarak adlandırılan Mevlevihane Kapısının kuşatma sırasında kapalı olduğu sanılmaktadır. 16. yüzyılda bu kapı dışında yapılan Mevlevihane, "Yeni Kapı"ya gönderme yapılarak "Yeni Kapı Mevlevihanesi" olarak anılmış, daha sonra kapının adı, "Mevlevihane" ile bağlantısı kurularak "Mevlevihane Kapı"ya dönüşmüştür. Kapının hangi tarihte açıldığı bilinmemektedir. Fatih döneminde bu kapı yakınında yapılan ilk cami, mahalleye adını veren "Tarsus Camisi"dir. Ancak burada 15. yüzyılda oluşan yerleşme yoğunluğunun, kapı açılmasını gerektirecek kadar artmış olduğu şüphelidir. Sur dışında 1514 yılında kurulan Merkez Efendi Dergahının konumu, kapının 16. yüzyıl başında açık olabileceğini düşündürmektedir.(1) *Kaynak*

Fetihten sonra, İstanbul'u Balkanlara bağlayan ana kapı görevini üstlenen Edirnekapı'nın iç tarafına, kente girişi kontrol altında tutan "Kara Gümrüğü" yerleştirilmiştir. Aynı zamanda kentin merasim girişi olan Edirnekapı'yı kent merkezine bağlayan yolların çevresinde surla çok yaklaşan, yoğun bir yerleşme gelişmiştir. Mahallelerin surla çok yaklaştığı diğer yerler Topkapı, Mevlevihane Kapı, Silivrikapı ve Yedikule çevresidir. Arada kalan bölgelerde büyük bostanlar, ekili alanlar olarak günümüze kadar gelmiştir.(1) *Kaynak*

II. Bayazıt ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde sura yakın çevrede küçük mahalle mescitleri ve mektepler yapılmıştır. Bu yöreye büyük cami, külliye ve anıtların gelişi 16. yüzyılda, Kanuni Sultan Süleyman zamanındadır. Mimar Sinan'ın sur yakınında, kapılar çevresinde yaptığı cami ve külliyeler Silivri Kapı Hadım İbrahim Paşa (1551), Topkapı Kara Ahmet Paşa (1555-1560) Edirnekapı Mihrimah Sultan (1562-1565) Eğrikapı İvaz Efendi (1585) camileri, bu bölgenin sahip olduğu seçkin mimarlık değerlerinin başında gelmektedir. Silivrikapı Hadım İbrahim Paşa ve Edirnekapı Mihrimah Sultan külliyelerinin sura çok yaklaşan ve kırık çizgiler üzerine oturan çevre duvarları, külliyelerin yapıldıkları alanların 16. yüzyılda tümüyle baş olmadığını, mevcut yol dokusu ve parselasyondan büyük ölçüde etkilendiklerini göstermektedir. O sırada İstanbul'da geçerli olan yapı nizamlarına göre sura yanaşma mesafesi 4 bina arşınıdır. (Yaklaşık 3m.) Dar sokaklarda çıkan yangınların verdiği zararlar yüzyıllar boyunca yapılarla ilgili nizamların belirlenmesinde etkili olmuştur. 1539 yılında çıkarılan ve İstanbul kadısı ile subaşısına hitaben yazılan bir hükümde İstanbul hisarının iç yüzünde duvara bitişik ve duvar üstünde bulunan ev ve şahniçinlerin kaldırılması emredilmektedir. Bu hüküm büyük bir olasılıkla Fener-Balat yöresinde, Haliç surlarına yönelik işgal ve düzensiz yapılanmaya karşı çıkarılmıştır. (1) *Kaynak*

Ancak aynı kuralın diğer sura bitişik diğer yöreler içinde geçerli olduğu sanılmaktadır. Yangına karşı bir önlem olarak düşünülen bu düzende, Hisar'a dört bina arşınından yakın ev yapılmaması istenmekte, kale duvarı ile binalar arasında dört arşın genişlikte kamuya açık yol bırakılması ve yolların iki yanında yüksek bina yapılmaması koşulu getirilmektedir. Ayrıca cumba yasağı konulmuştur ve evlerin saçaklı yapılmaması "tuğladan kerpi ettirilmesi", yani kargir olması istenmektedir. Bu kurallara uyulmaması sonucu, hasarlar devam etmiş ve 1558'de aynı hüküm arşivden çıkarılarak yeniden uygulayıcılara gönderilmiştir. (1) *Kaynak ?*

17. yüzyılda Bayram Paşanın sadrazamlığı zamanında İstanbul surları onarılmış fakat surun yakın çevresinde büyük bir yapısal etkinlik gösterilmemiştir. Bunda hem çağın anıtsal yapılarının, kent merkezine daha yakın yerlerde büyük sultan külliyesi (Sultan Ahmet ve Yeni Cami) biçiminde gerçekleştirilmesi, hem de iç ayaklanmalar, savaşlar nedeniyle ekonomik olanakların sınırlı kalması etkili olmuştur.

18. yüzyılda III. Ahmet, Yedikule hisarı içinde kalan sur burçlarından 11. kuleyi yeniden yaptırmış ve Yedikule kapısının da onartmıştır. Sur çevresinde önemli bir yapısal etkinlik görülmemektedir. Ayvansaray'da Hatice Sultan'ın sebille çeşme ve mektep yapılarından oluşan küçük külliyesi, surla bitişik dış yapılanma hakkında fikir vermektedir. 18. yüzyılda İstanbul'da yangınlar gene sorun yaratmakta ve yapı nizamlarıyla hasarların indirgenmesine çalışılmaktadır. 1131 H./1719 tarihinde İstanbul kadısına ve mimarbaşıya yazılan bir hükümde, evlerin ve dükkanların kargir yapılması, evlerin şahnişinlerinin 18 paraktan fazla olmaması istenmektedir. 18. yüzyılda yangınlardan kilise ve sinagoglar da zarar görmüş, yananların yeniden yapılması için izin alınmıştır.(1)

19. yy., sur yakın çevresinin görünüşüne değişiklikler getiren bir çağdır. Yangında yok olan mahalleler ızgara planlı olarak yenilenmiştir. Demiryolu'nun İstanbul'a gelebilmesi için (1873) Yedikule yakınında surlarda geçit açılmıştır. Kazlıçeşme'deki deri sanayii, surla yanaşarak Yedikule'den denize kadar olan bölgede önsur ve hendek alanlarını işgal etmiştir.

1870'lerde Gazhane işletmeleri, Yedikule'nin güneydoğusuna yerleşmiş ve daha sonra (1889) geniş bir alana yayılmıştır.(1)

19. yüzyılda bu bölgedeki mimari etkinlik sınırlı kalmıştır. II. Mahmut Döneminde birçok harap cami onarılmış, kentin Araplar tarafından kuşatılması sırasında şehit düşen sahabelerin kabirleri keşfedilerek üzerlerine türbeler yapılmış, daha önce yerleri belirlenmiş olanların türbeleri yenilenmiştir. Yeniçeri Ocağını dağıtarak halkın eleştirisini alan Sultan II. Mahmut'un İslam büyüklerinin kabirlerini onararak gönül al-

mak istediği ileri sürülmektedir. 1845 yıllarında Belgrat kapının iç tarafında yapılan küçük Efendi Külliyesi, sınırlı program ve boyutlarına karşın, Osmanlı Baroğunun özgün bir ürünü olarak değerlidir. 1820'lerden başlayarak, bu bölgedeki birçok kilisenin yenilendiği ve çan kuleleri eklendiği görülmektedir. Tekfur Sarayı yakınında bulunan Kastorya Sinagogu da, 1890'larda yeniden yapılmıştır.(1) *Kaynak*

Sur'a bitişik bölge içinde ayazmalar, şifalı sular olmakla birlikte, bir sağlık yapısı bulunmamaktaydı. 1834'de Yedikule dışında yapılan Surp Fırgıç ve 1845'de Yenibahçe'de Bezm-ı Alem Valide Sultan'ın vakfı olarak kurulan "Guraba hastaneleri" bu konudaki eksikliği bir ölçüde gidermişlerdir.

İstanbul bu dönemde, diğer orta çağ şehirlerinden farklı olarak, sur içinde değil, sur dışında yayılmış olma sürecine girmiştir. Ortaçağdan öteye büyük şehir gelişmesini etkileyen en önemli fiziksel faktörlerden biri, şehir surları olmuştur. Bir çok büyük Avrupa şehri surlar içinde çok fazla yapı yoğunluğuna sahip olarak, kapalı şehir gelişmesini göstermektedirler. Bunların içinde, başından itibaren yayılmaya başlayan Londra gibi şehirler azdır. İstanbul, Osmanlı çağında her iki özelliğe birden sahip bir şehirdir. Bir yanda Bizans Surları batı yönünde şehrin gelişmesini sınırlamakta devam etmiş, öte yandan Haliç Boğaz Kuyuları ve Galata surlarının çevresi ve Anadolu yakasında Uskudar ve ona komşu sahiller sur dışında yeni mahalleler olarak gittikçe büyümüşlerdir.(1) *Kaynak*

Sur dışındaki gelişmeler ise şu şekilde olmuştur;

Sur dışına doğru ilk şehir gelişmesi, Eyüp Sultan Türbesi camisi ve imaret binalarının inşa edilmesini takiben Bursa'dan gelen Türklerin, burada iskan edilmesi ile başlamıştır.

Halbuki, bu gelişmeden başkaca, uzun bir süre surların dışına çıkmayan şehir, Beyoğlu, Uskudar ve Loğaziçi'ne doğru rahat bir şekilde yayılmıştır.

Fetihten sonra 120.000 kişi civarında olduğu tahmin edilen şehrin, sanat ve ticaret faaliyetleri, yine lizans dev-

rindeki muhitlerinde kalmıştır. Fakat bu bölgelere bedesten, dükkanlar, liman ve tersane ilave edilmiş, Fatih külliyesiyle başlayan mektep medrese hamamlar gibi sosyal hizmet yapıları ile şehir dokusu ve yaşantısının standardı yükselmiştir.

Fatih devrinde inşasına başlanan Topkapı Sarayı, mevcut Ayosofiya'ya ilave olarak muhafaza edilen Bizans yol aksları ve meydanları düzeltilmiş, şehrin topoğrafyasının hakim noktalarında Bayazıt, Şehzade, Süleymaniye, Sultan Selim Mihri-mat Sultan Cami ve külliyeleeri inşa edilmiştir. Günümüze ulaşan bu anıtsal abideler şehrin çeşitli yerlerindeki sayısız yeni yapılarla bizans şehri, büyük bir imar faaliyetine ve renouas-yona tabi tutulmuş, karakteri değiştirilmiştir.(14) *Canrak*

Daha sonraki yüzyıllarda mevcut hudutlar içindeki şehir nüfusunun aşırı ölçüde artması sonucunda, Galata, Uskudar ve Boğaziçinde yeni mahalleler saraylar ve varlıklı ailelerin yalıları inşa edilmeğe başlanmıştır. Bu suretle ilk defa şehirde bir ulaşım konusu, (denizyolu ulaşımı) meydana gelmiştir.

18. yüzyılda IV. Ahmet devrinde, Batı ve Doğu tesir-leri altında Kağıthane'de Sadabad tesisleriyle başlayıp, Haliç ve Boğaziçi kıyılarında örneklenen muhteşem köşkler, saraylar ve çeşmeler inşa edilmiştir. Batı anlayışında mimari ve şehircilik uygulamasının ilk etkileri, Sultan IV. Selim zamanında görülmektedir. Bu devirde Avrupa'dan getirtilen mühendisler, Nuruosmaniye camisi gibi barok yapı tarzının ve Selimiye mahal-lesi gibi yerleşme planlamasının örneklerini meydana getirmiş-lerdir(14) *Canrak*

19. yüzyıl Osmanlı kültüründe ve dolayısıyla mimari ve şehircilik alanında batı ilişkileri bakımından cesaretli te-sebbüslerin yapıldığı bir devir olmuştur. İstanbul için ilk de-fa genel bir planın Sultan II. Mahmut zamanında, Moltke tara-fından hazırlandığı görülmektedir. Bu planın en önemli özelliği; ulaşım imkanlarını çok güç ve özel trafik sorunları olan İstanbul sokaklarının, belirli yönere doğru ulaşımı temin edecek şekilde açılması, şehrin Beyoğlu yakasının, Unkapanı-Azapkapı arasında yaya bir köprü ile bağlanması ve şehrin mevcut sınırları dışında

büyük askeri kışlalar için yerleşme alanlarının tesbit edilmesidir.

İstanbul'un 1822'de yayınlanan ilk haritasından sonra 1837'de Moltke tarafından ayrıntılı bir haritası ile, 1851'de de şehir çevresindeki büyük yerleşmeleri gösteren başka bir haritası yapılmıştır.(14) *Kaynak*

1845 yılında Karaköy Köprüsünün yapılması, İstanbul ve Beyoğlu yakaları arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkileri arttırmış, ayrıca Galata'nın süratle gelişmesine sebep olmuştur. Beyoğlu bölgesinin bu gelişmesine paralel olarak, 1874'de bugünkü Tünel işletmeye açılmıştır. Ayrıca, öncelikle bir Fransız mühendisi tarafından liman, demiryolu ilişkileri de ele alınmış, Kumkapı-Bayazıt-Beşiktaş-Ortaköy güzergahında metro projesi düşünülmüş, fakat gerçekleşmemiştir.(14) *Kaynak*

İstanbul'un planlamasında günümüzün en önemli konusu olan Boğaziçi köprüleri hakkında 19. yüzyıl sonlarında ele alınan birkaç ulaşım projesi ile, Kandilli-Rumelihisarı, Sarayburnu-Üsküdar ve Rumelihisarı-Anadoluhisarı aralarında üç ayrı köprü teklifi yapılmıştır.

Sultan II. Abdülhamit devrinde de şehir büyük ölçüde yenileme çalışmalarına sahne olmuştur. Sultan Abdülhamit, Paris Belediyesi mühendislerine şehrin imar planlarının yapılmasını ısmarlamıştır. Bu planlar gerçekleşmemiş ise de özellikle büyük yangın alanları için mühendislerce, karakteristik şehir dokusuna aykırı mevzii imar planlarının hazırlandığı kaydedilmektedir. Galata ve Sirkeci rıhtımları, demiryolu ve liman tesisleride bu devirdeki plan uygulamalarının büyük örneklerindedir.(14) *Kaynak*

Osmanlılar döneminde İstanbul'u ziyaret eden bir Fransız yazar Blackhernaie semtinden çıkıp Haliç surları, Kara surları ve Marmara surlarının etrafını dolaşarak gördüklerini bir kitapta toplamıştır.(5)

O dönemde surları ve yakın çevresini oldukça iyi anlatan bu görüşlerin kara surları ve yakın çevresini içeren kısımlarına yer verilmiştir.

"Niyetim, İstanbul'un Blachernæ semti kapısından çıkmak, Haliç surlarını Yedikule'ye kadar katetmek ve Marmara denizi sahilinden dönmek, bu suretle Müslüman şehrin koca uğgeninin bütün etrafını dolaşmaktı. Kara tarafı surları; Eğri kapı'dan çıkınca, sola döndüm ve birden İstanbul'u Kara tarafından koruyan meşhur surların büyük bir kısmını gördüm. Doğunun başka bir yerinde, insan elinden çıkmış eserlerin büyüklüğü, kudretin azameti, asırların şanı, hatıraların tantanası, harabelerin hüznü, tabiatın güzelliği bu kadar biraraya gelmişmidir bilmem?

Hepsi birden hayranlık, hürmet ve dehşet uyandıran bir görünüş, Homeros'un bir destanına layık manzara. İlk bakışta insanın orası burası sakatlanmış dev yapılı kahramanlardan meydana gelmiş, sonsuz bir dizinin önündeymiş gibi şapkasını çıkarıp; " şan sana! " diye bağırması gelir.

Bazen yerin dibine giriyormuş kadar alçak, sonra bir dağın tepesini taçlandırıyormuş gibi yüksek, bitmez, tükenmez harabe şekilleriyle çeşitli, koyu, siyaha bakan kalkerden parlak sarı, aşağı yukarı yaldızlı kalkere kadar bir sürü ciddi renkle boyalı, surlara tırmanan mazgallardan ve mazgal deliklerinden aşağı çelenkler halinde düşen, kulelerin tepesinde azametli demetler şeklinde dikleşen, yüksek ehramlar gibi, toplanan perdelerden çağlayanlar gibi inen, gedikleri, yarıkları, hendekleri dolduran yola kadar ilerleyen koyu yeşil kuvvetli bir bitki örtüsüyle kaplanmış surlar ve kocaman kuleler arazinin yüksekliğine ve alçaklığına göre yükselip alçarak göz alabildiğine uzanır. Heybetli bir harabe dizisi teşkil eden üç sıra sur vardır. En yükseği olan iç sura, sık ve eşit aralıklarla dört köşe kocaman kuleler yapılmıştır. Ortadaki sur, yuvarlak küçük kulelerle takviye edilmiştir. Kulesiz ve çok alçak olan dış sur vaktiyle Haliç'in ve Marmara'nın sularıyla dolu bugün otlaklar ve çalılarla örtülü geniş ve derin bir hendekle korunmuştur.

İki kule arasındaki her burç parçası, ihtişam ve azamet dolu şaşırtıcı bir harabe ve yeşillik tablosudur. Herşey dev gibi vahşi, dimdik, tehditkar ve hürmet telkin eden debdebeli ve hüznü bir güzellikle doludur.

İçinden çıktığım ve Türklerin Eğrikapı dedikleri kapı, Justinianus'un şehre muzaffer bir şekilde girdiği ve daha sonra Aleksios Komnenos'un tahtı ele geçirmek üzere geçtiği meşhur Kaligaria kapısıdır. Bunun karşısında bir müslüman mezarlığı vardır.

Buradan Marmara denizine kadar artık ne bir mahalle vardır, nede ev. Yol surlarla, kırlar arasında dümdüz uzanır. Müslüman mezarlığının karşısında hristiyan mezarlığı vardır. Bu iki mezarlık arasında yürüdüm. Nihayet kendimi daire şeklinde büyük kemeri olan ve sekiz köşeli iki koca kuleye yaslanmış dört köşe güzel bir kapının önünde buldum.

Buradan surları arkamda bırakarak Edirne yolu üzerinde ilerledim. Küçük Lykos vadisine indim, bir başka tepeye tırmandım ve kendimi II. Mehmet'in İstanbul'u kuşatması sırasındaki otağ kurduğu yerde buldum. Küçük Lykos vadisinden tekrar geçip her zaman ıssız bir yol olan ve surların dibinden mezarlıklarla harabelerin arasından kıvrıla kıvrıla giden yola girdim.

Bugün duvar örülmüş, Sulukule askeri kapısının önünden geçtim. Burada şehre giren Lykos'u yeniden aştım ve nihayet Urban'ın koca topu önüne yerleştirildiği için Topkapı diye anılan kapının önüne geldim.

Surlar önümde hala göz alabildiğine uzanıyordu. Yüksek yerlerde, şehir hiç görünmez oluyordu. Öyleki, bu ıssız ve sessiz harabelerin arkasında, büyük abidelerle taçlanmış ve büyük bir halk kütlesiyle meskun, geniş bir payitahtın bulunduğunu bilmeseydim, böyle bir şeyi asla tahmin edemezdim. Alçak yerlerde ise aksine, mazgalların arkasından minarellerin gümüşlenmiş tepelerinin, kubbe zirvelerinin, Rum kiliselerinin çatılarının, servi başlarının yükseldiğini görüyordum. Orada burada bir sur perdesi yarığından, birden açılıp kapanan kapıdan görürmüşüm gibi, şehrin bir parçasını, terk edilmiş gibi duran evleri,

tenha küçük vadileri, bahçeleleri, tarlaları ve daha uzakta, öğle vaktinin çığ ışığıyla gölgelenmiş, İstanbul'un hayalli şekillerini görüyordum. Sadece birbirine yakın iki kuleyle yeri belli olan ve bir duvarla kapatılmış Tetarte kapısının önünden geçtim. Surlar burada daha iyi mahafaza edilmiş haldedir. Hemen hemen olduğu gibi duran II. Theodosius sur perdelerinin büyük parçaları başlarında onbeş asırlık taşlarını hala şerefle taşıyan ve yeni bir taarruza meydan okurmuş gibi gelen Anthemius ile Constantinius Cyrus'un iki güzel kulesi görülür.

Bazı yerlerde, sahanlıkların üzerinde çerden çöpten halleriyle surların muhkem azametini, beklenmez bir şekilde ortaya çıkaran ve bir dağın sarp yamaçlarına yapılmış kuş yuvalarına benzeyen köylü klubeleri vardır. Sağda hep mezarlıklar, tepelerde ve bayırlarda şervi ormanları, koyu kurşuni mezartaşlarıyla dolu ufak vadiler, burada çınar ağaçlarının içine yarı yarıya gizlenmiş bir tekke, orada تنها bir kahve daha uzakta, bir söğüt gölgesinde kalmış bir çeşme ve ötede, pırıl pırıl bir semanın altında, akbabaların uçtuğu, uzak ve çorak kırlarda kaybolan beyaz yollar.

On beş dakika daha yürüdüktan sonra, adını önünde bulunan meşhur bir tekmeden alan, Yeni Mevlevihane Kapısının önüne vardım. Bu alçak bir kapıdır, içine dört mermer sütun geçirilmiştir. Sütunların yanından dört köşe ve biri 447 tarihli diğeri II. İustinos ile Sophia'nın olan iki kitabeyle süslenmiş iki kule yükselir.

Kapının içine, surların üstüne, tekkenin etrafına mezarlıklara baktım ne in vardı, ne de cin. Hendeğin üzerindeki küçük köprünün korkuluğuna dayanarak biraz dinlendim, sonra tekrar yola koyuldum.

Bu bitmez tükenmez iki harabe ve mezar silsilesinin arasında, bu güneşin altında, bu ağır yalnızlığın içinde, bu son derecede büyük huzurun kucagında böyle tek başıma gezerken duyduğum tuhaf derin hissin sadece bir nebzesini okuyucularımın ruhuna geçirebilmek isterdim. Hayatımın hüznünlü günlerinin rüyalarında, genellikle, bilinmez memleketlerde meçhul bir hedefe doğru ebediyen yol alan, esrarlı ve dilsiz yaratıklardan mey-

dana gelmiş bir kervanda bulunmayı istemişimdir. Bu gezinti işte bu arzuma cevap veriyordu. Bu koca şehrin yanındaki sadece kulelerin tepesinden havalanıp uçan kartalların kuvvetli kanat sıyrılmalarıyla bozulan bu ölüm sessizliğinin içindeki, nebatın, parlak renkleri, surların azametli şekilleri, çarpıntılı bir okyanusun dalgalarına benzeyen arazinin büyük çizgileri, imparatorların, orduların muazzam savaşların, kaybolmuş halkların, ölmüş nesillerin debdebeli hatıraları kafamda, içimdeki hayat duygusunu iki katına çıkaran bir dev gibi hayaller ve büyük arzular kaynaşması uyandırıyor. Bugün kapalı olan eski Trite (üçüncü) askeri kapısının önünden geçtim. Harabe haline gelmiş sur perdeleriyle kuleler Urban'ın koca toplarından bir kaçının karşıya yerleştirilmiş olduğunu gösteriyor. Taarruzun ilk günü II. Mehmet'in askerlerine, "İstanbul'a açtığım üç gedikten atla gireceksiniz" diye bahsettiği büyük gediklerden birinin burada olduğuda akla geliyor.

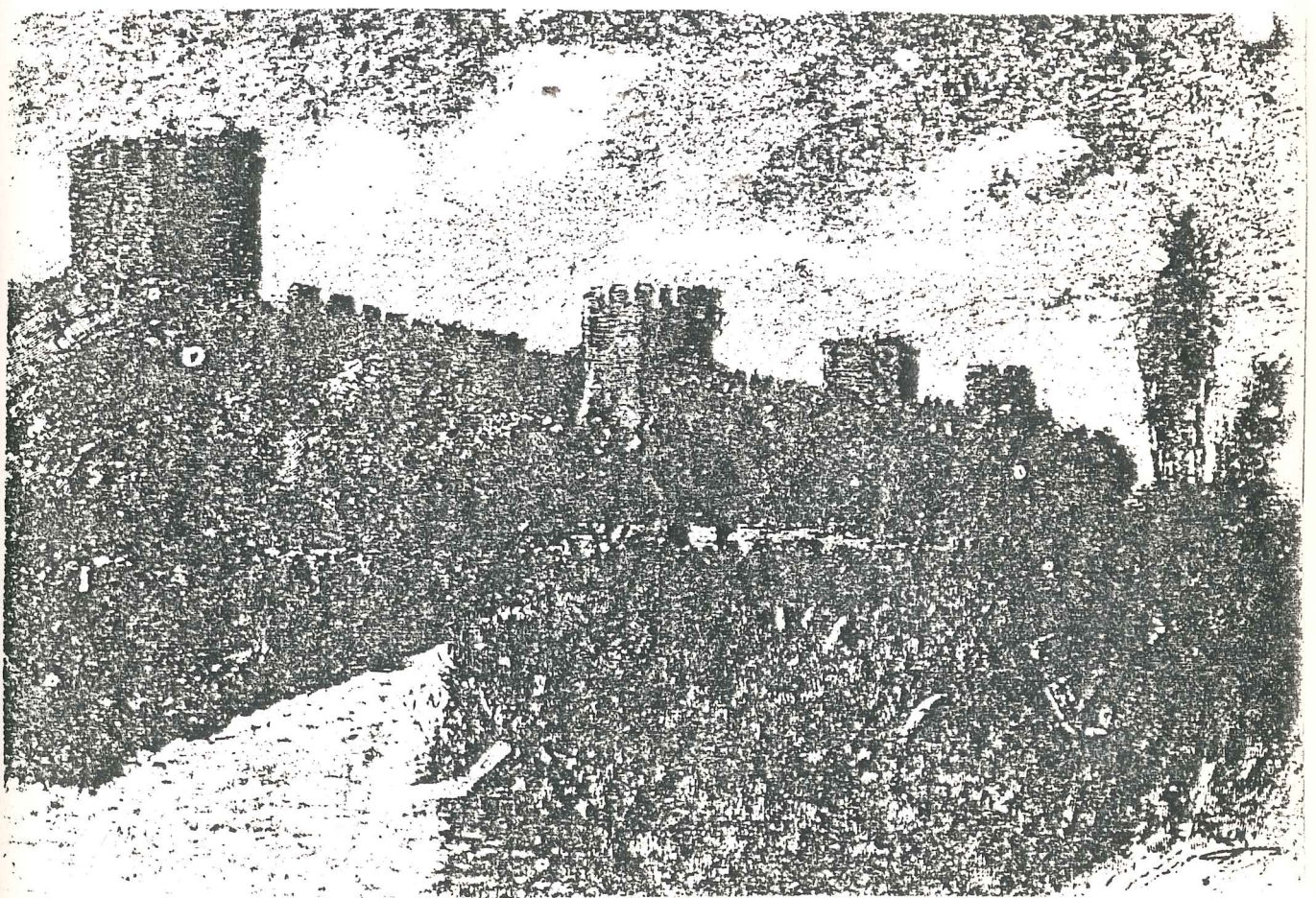
Buradan sekiz köşeli, iki kulesi, olan açık bir kapının önüne geldim ve altın renkli üç kemerli küçük köprüsünden silivri kapısı olduğunu anladım. Kapıyı adını veren ve Türklerin Silivri olarak değiştirdikleri Selymbria şehrine götüren büyük yol buradan başlıyordu. Yolda hala Justinianus'un koydurduğu birkaç döşeme taşı vardır. Kapının önünde büyük bir mezarlık, mezarlığın ötesinde de meşhur Balıklı Manastırı bulunur.

Bir taraftan, surların arkasında surlar, kulelerin arkasında kuleler, diğer taraftan gölgeli mezarlıklar, yeşil tarlalar bağlar, kapalı evler ve öbür tarafta ıssız kır. Bazen alçak bir yerde sur duvarlarına bakarken sonuncusunu görüyormuş gibi geliyordu. Ama bir yokuştan sonra, önümde yeniden uçsuz bucaksız uzandıklarını görüyordum ve adım başında sanki bu sükuneti kimin bozduğunu görmek için yolun kenarına koşuyormuş gibi kuleler, birbiri arkasına, ikişer üçer meydana çıkıyordu.

Birden yüzüme tuzlu bir esinti çarptı, gözlerimi kaldırıncaya önümde, uzaklarda, Marmara denizinin maviliğini gördüm. Aynı anda birisi kulağıma "Yedikule" diye fısıldıyormuş gibi geldi, yolun ortasında bir an endişeye benzeyen bir hisle

durdum. Sonra tekrar yola koyuldum, eski Deleutera kapısının önünden geçtim. Melandesia kapısını aştım ve kendimi kulenin önünde buldum.

Şehir surları, kuleye adını veren yedi büyük kulenin ikisi hariç olmak üzere, kalenin sokaktan görülmesine engel olur. Bu yedikuleden dördü sapa sağlam duruyor. Dış surda, Narses ile Heraklios'un muzaffer bir şekilde girdikleri ve müslümanlarla, rumların müşterek efsanesine göre, Hristiyanların Constantinius'un şehrine galip olarak girecekleri gün, geçecekleri Yıldızlı kapıya ait iki korent sütunu görülür. Giriş kapısı surların dahilinde dört köşe ufak bir kulenin içindedir.

Resim 17- Surlar

Edmondo De Amicis'in belirttiği gibi surlar, yeşil doku ile бүтүнleşmiş, beden duvarlarından sarkan yeşillerle bir tablo oluşturmuştur.

Kaynak- AMICIS, Edmondo de (5)

Resim 18- Sur Harabeleri

Sur yakın çevresinin henüz tam olarak yerleşim alanı olarak kullanılmadığı dönemlerde, çoğu deprem vb. nedenlerle yıkılmış belden duvarlarının arasında yeşil dokunun olduğu görülmektedir.

Kaynak- AMICIS, Edmonda de (5)

Resim 19-

19 yüzyıl başlarında Camii ve çevresi ile birlikte bir Türk semti görülmektedir. Camii minaresi ve servinin oluşturduğu kompozisyon evlerin bahçelerinden sarkan yapraklı ağaçlarla desteklenmiş, güzel bir kompozisyon oluşmuştur.

Kaynak- AMICIS, Edmonda de(5)

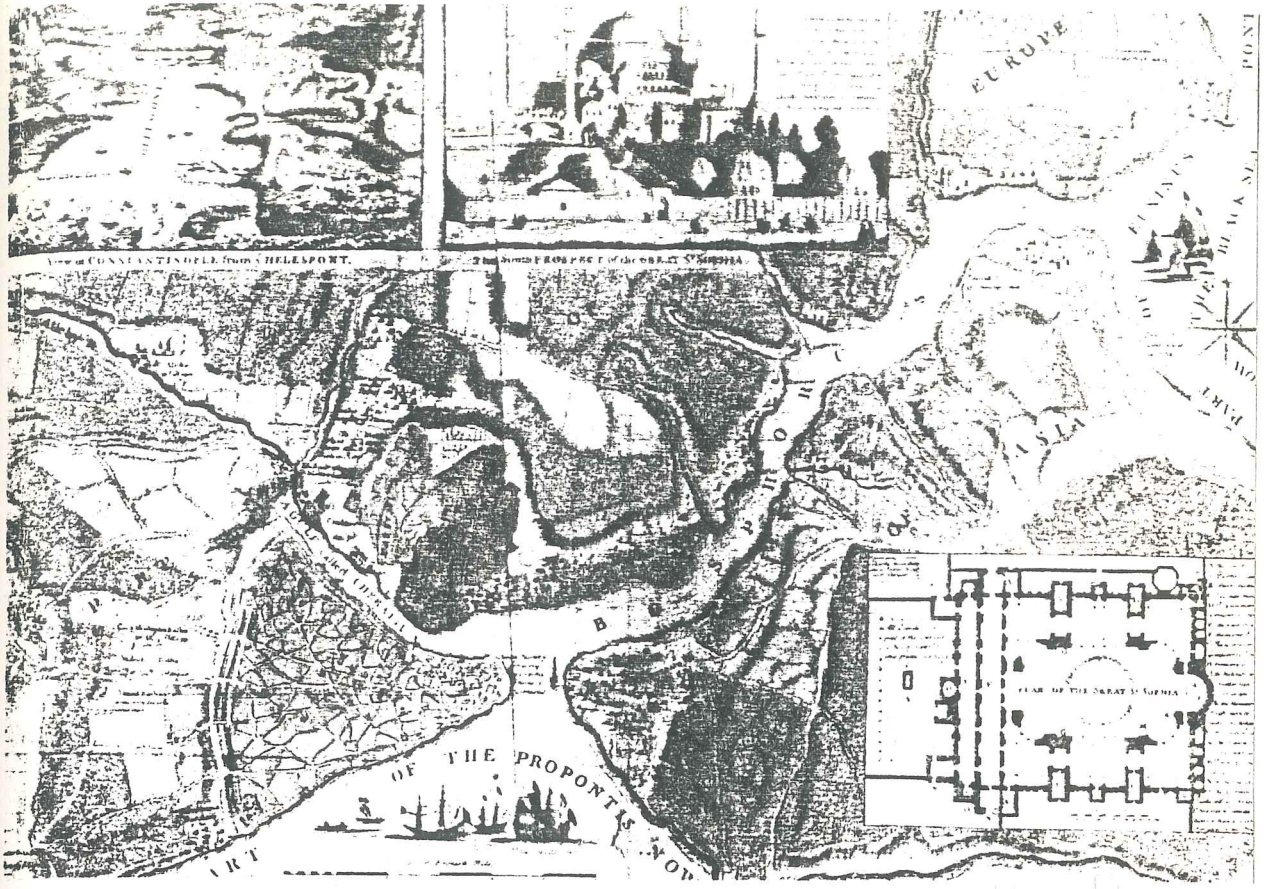

Resim 20-

1874'de bir Türk mahallesi. Servilerin İstanbul'un bütününde kazanmış olduğu dominant karakter burada da kendini göstermektedir.

Yoğun bir yeşil içinde olan bahçede duvarlardan aşağıya sarkan yeşiller, duvarın sert yüzeyini yumuşatmış, evin arkasından yükselen taçlı ağaçlar ise güzel bir fon oluşturmuştur.

Kaynak- AMICIS, Edmonda de(5)

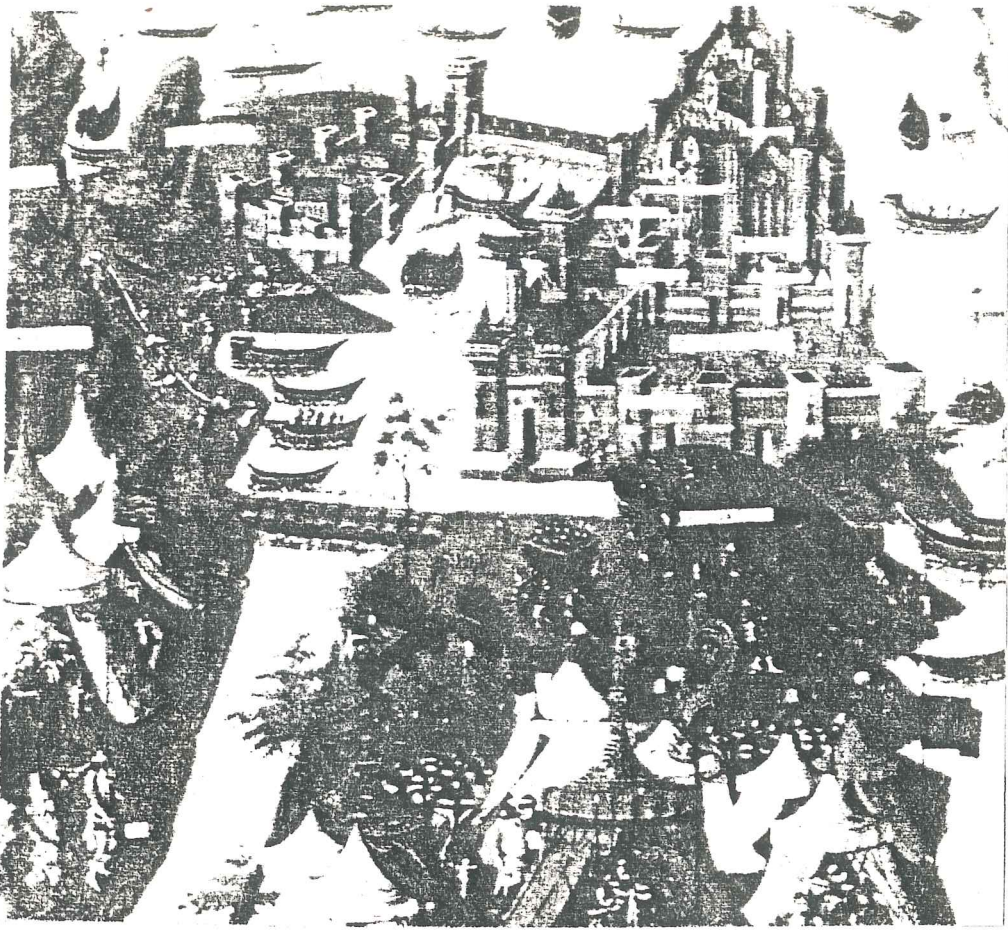

Plan 8- 1742'de İstanbul ve boğaz
Kaynak- Yurt Ansiklopedisi,(21)

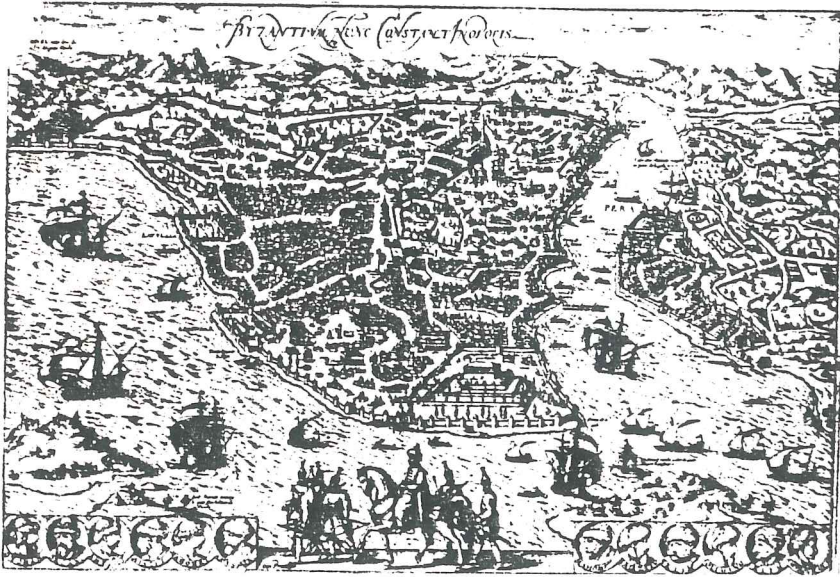
*tarhi yanin ada inindeki dahunin borges
herin borulmasi durunda*

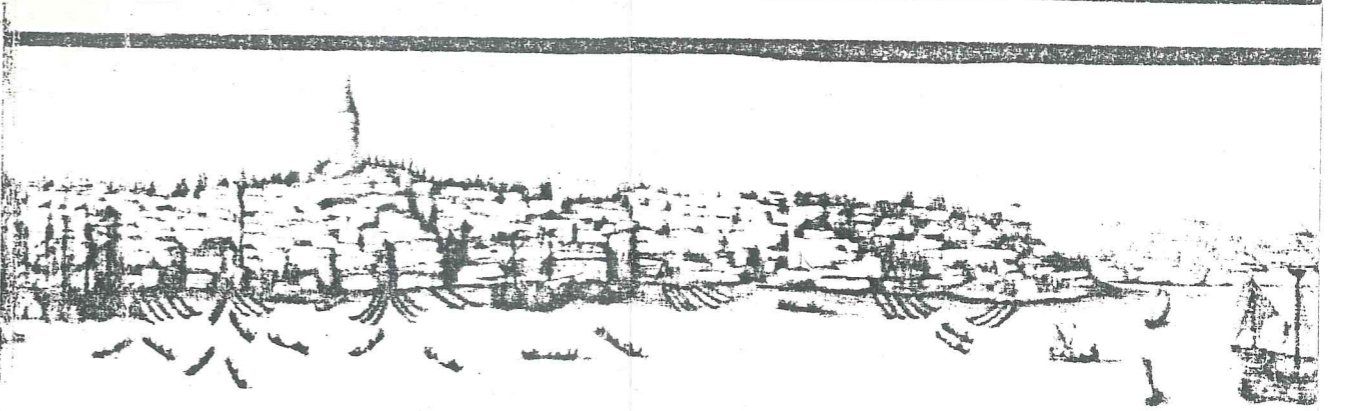
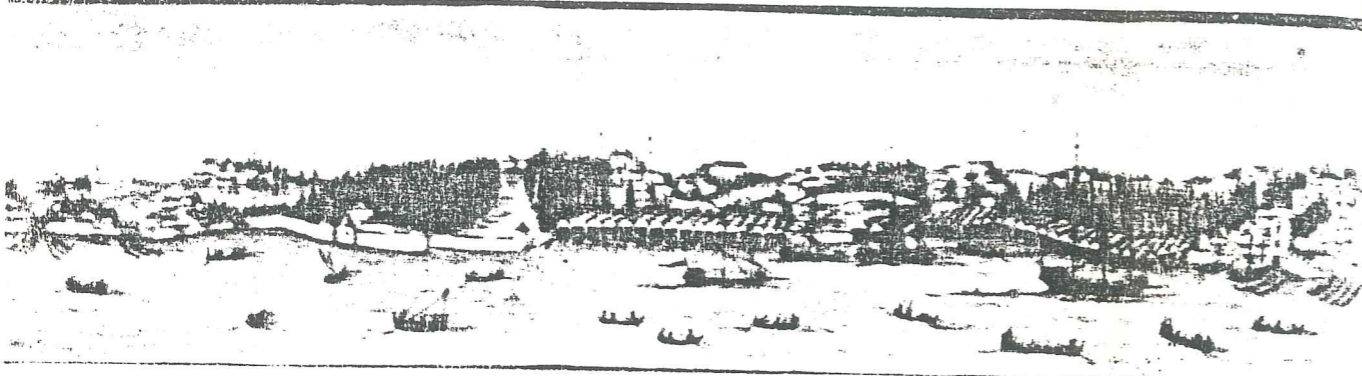
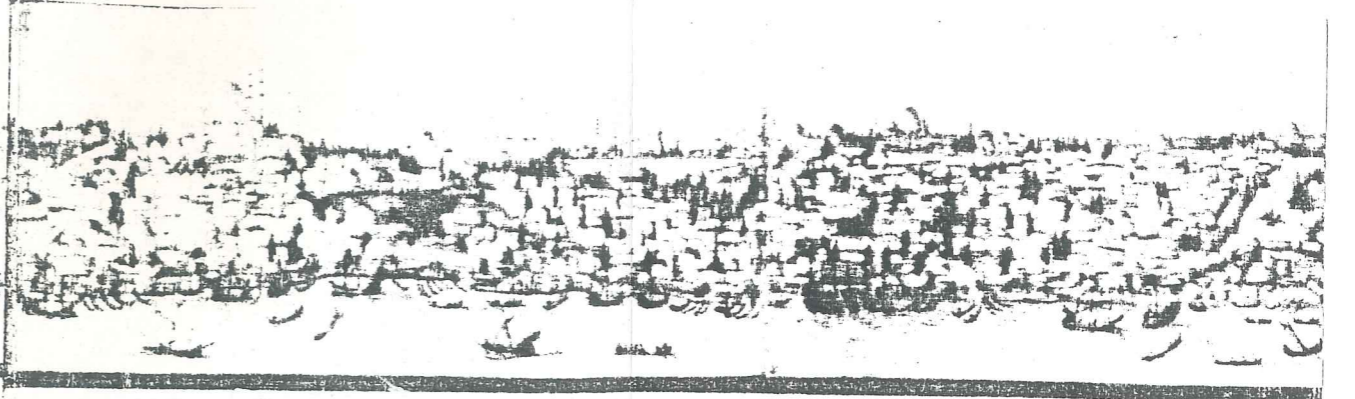
Plan 9- 1817'de İstanbul kent planı
Kaynak- Yurt Ansiklopedisi,(21)

Kesim 21- Bir Fransız ressamına göre İstanbul Kuşatması
Kaynak- Yurt Ansiklopedisi,(21)

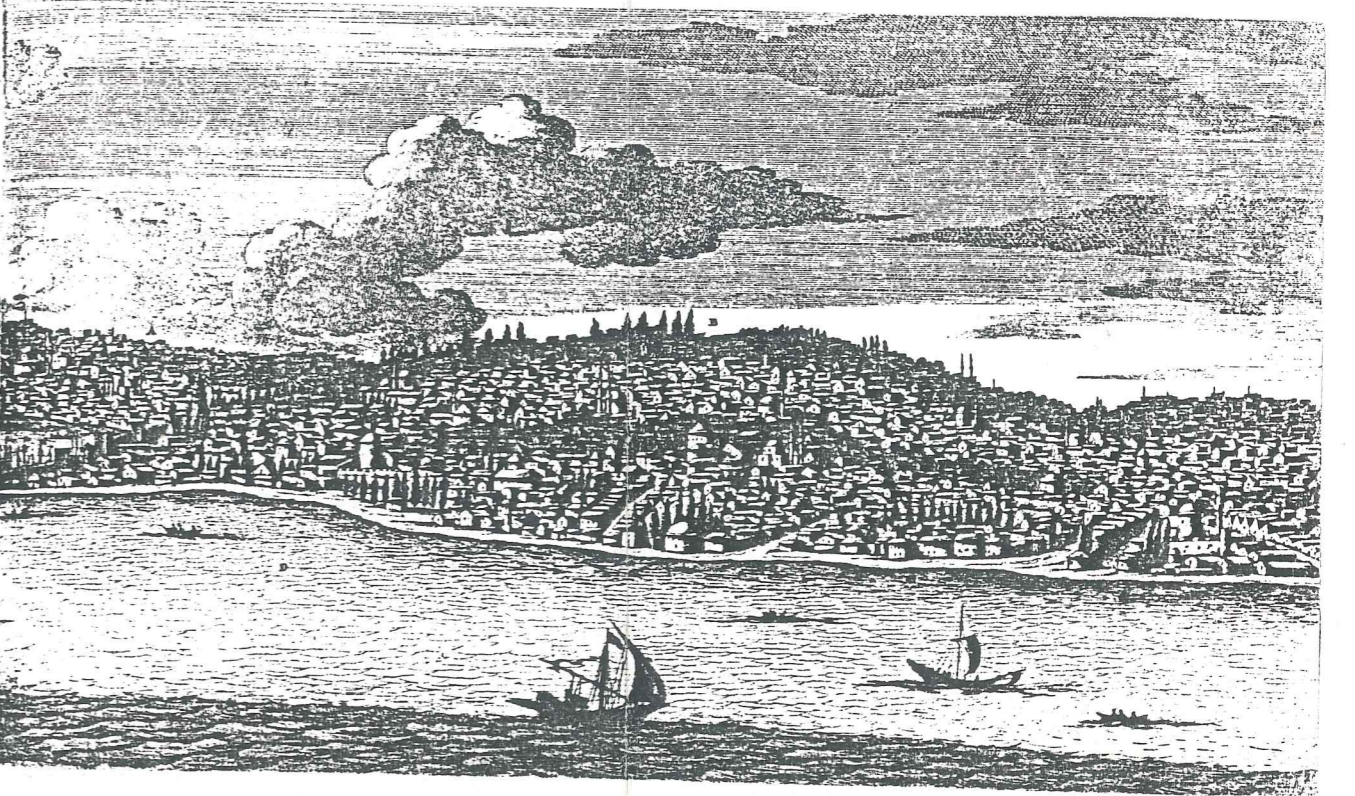
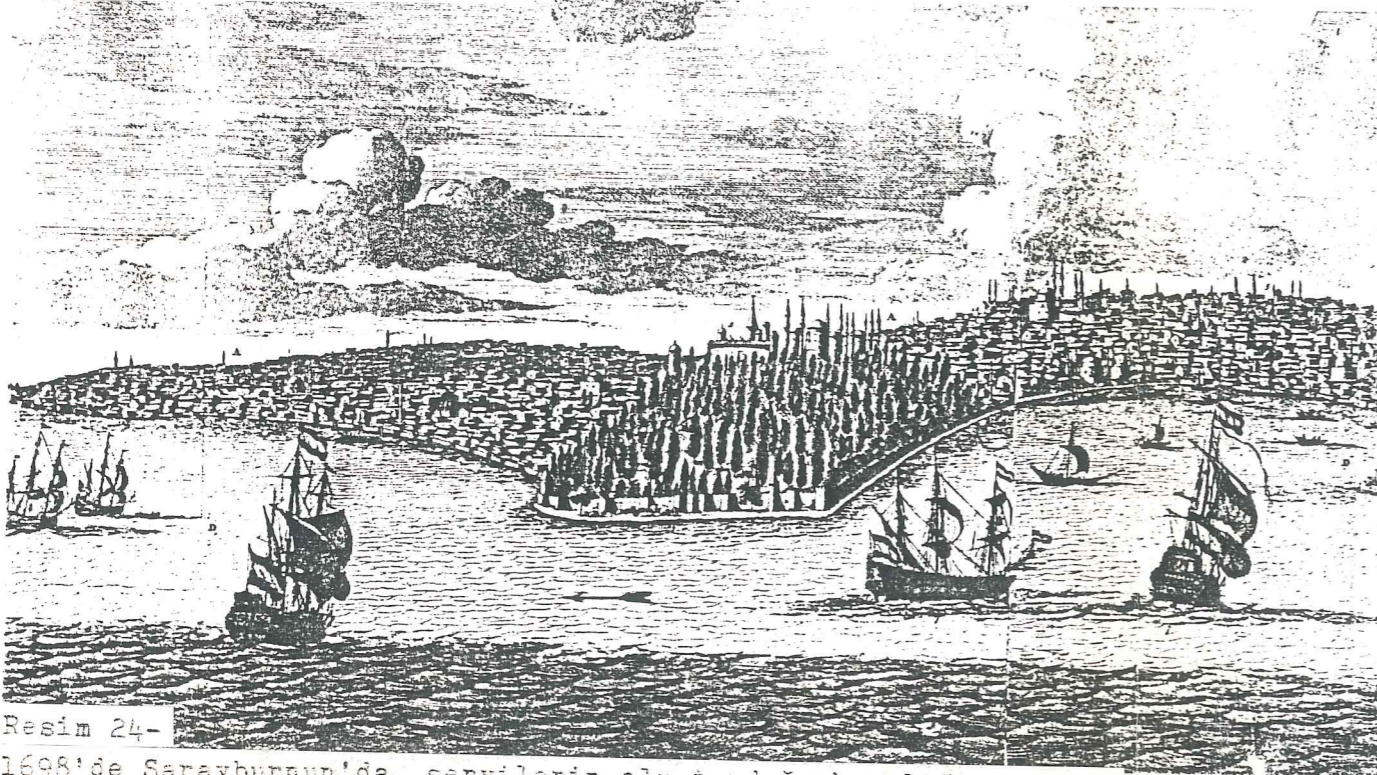
Kesim 22-
1481'de tarihi yarımada içinde Langa bostanlarının bulunduğu yer-
ler ve Haliç kıyıları yoğun bir yeşil içinde görülmektedir.
Sur dışında kalan alanlar ise henüz yerleşime açılmamıştır.
Kaynak- Yurt Ansiklopedisi (21)

Resim 23-

1580'de Sarayburnu bir servi koruluğu halinde görölmektedir. Camii minarelerinin bulunduğu noktalarda servilerle desteklenmiş haldedir.

Kaynak- Yurt Ansiklopedisi (21)

Resim 24-

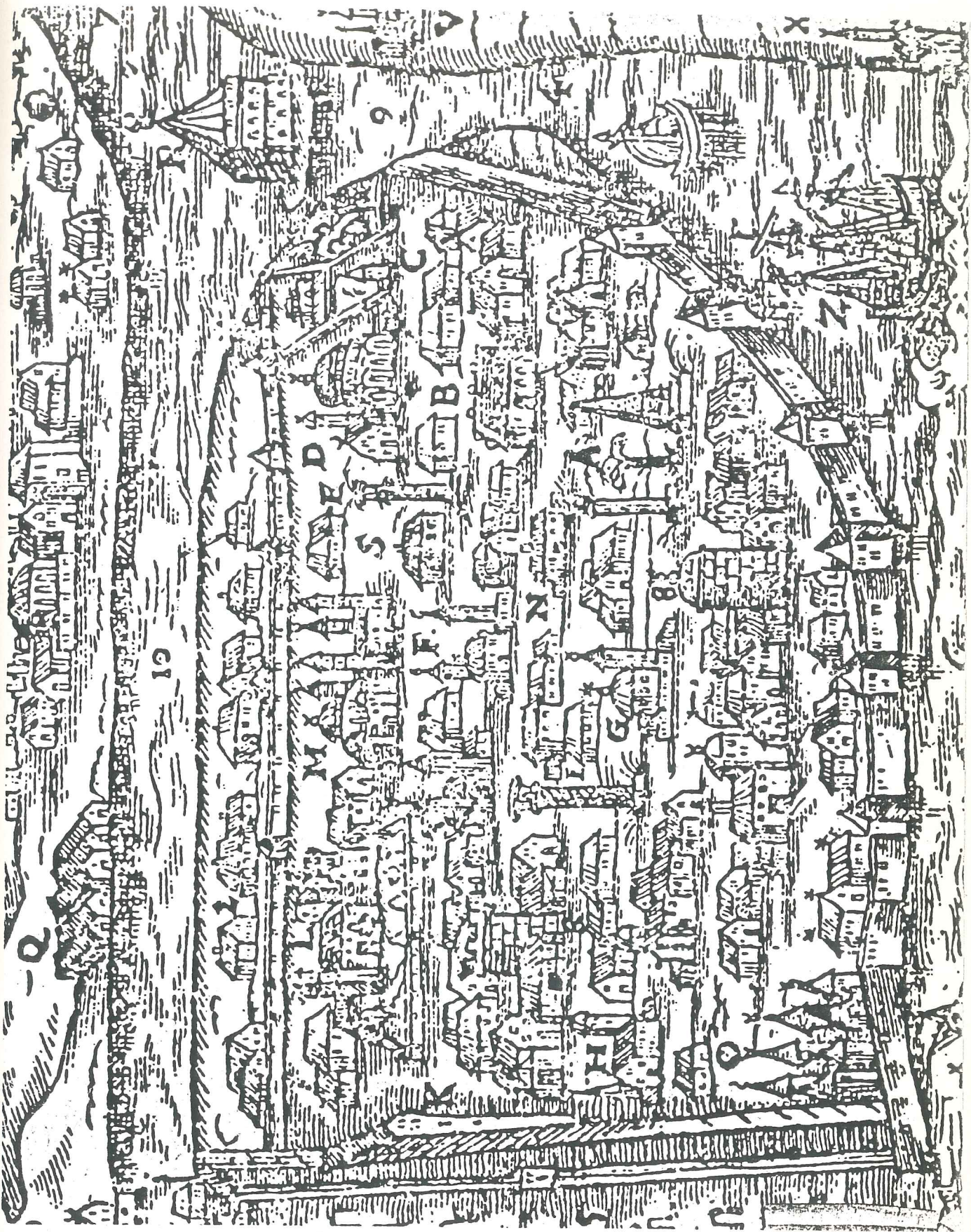
1698'de Sarayburnun'da, servilerin oluşturduğu koruluğuun devam ettiği şehrin içinde grup grup servilere de yer verildiği görölmektedir. Özellikle servi ağaçlarının mimari yapıtlar gibi domi bir karakter kazandığı görölmektedir.

Kaynak- Yurt Ansiklopedisi (21)

CONSTANTINOPOLIS

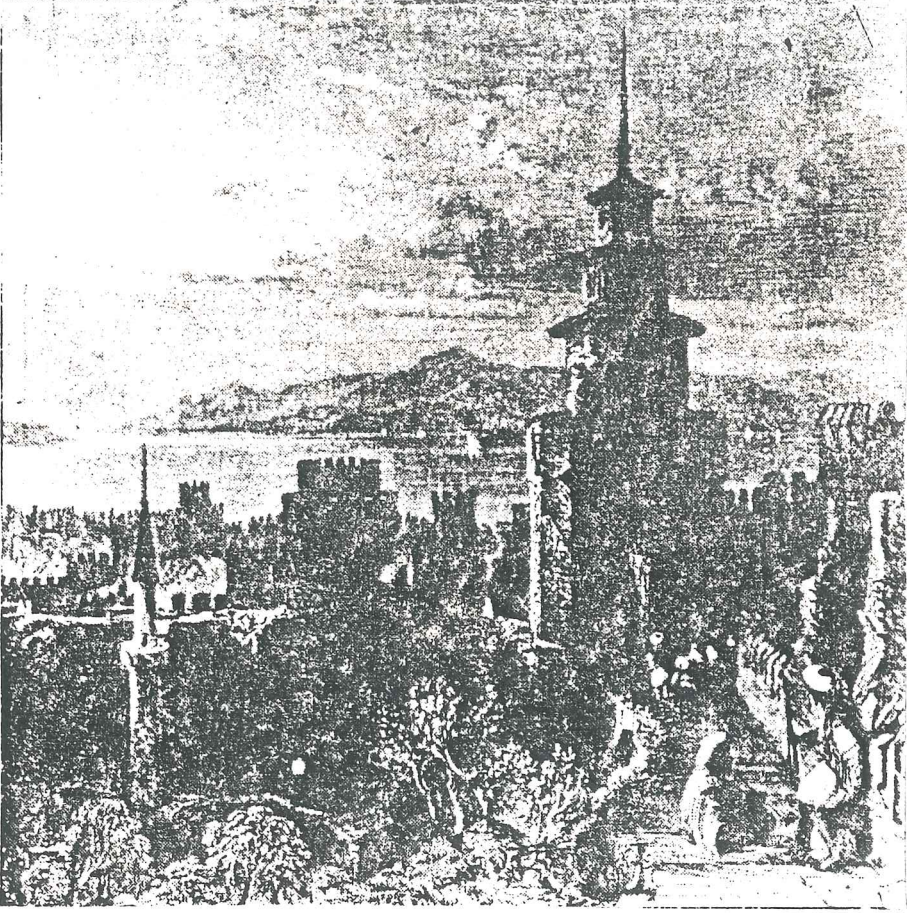
Resim 25- W. Dreyer, 1844. 16. yüzyıl sonlarında şehirde meydanların korunduğu, Langa bostanlarının bulunduğu yerde servi koruluğunun devam ettiği, sur dışının yerleşime açıldığı görülmektedir. Kaynak- Mimarlık Dergisi(14)

Kesim 26-

16. yüzyıl sonlarını içeren bir başka haritada şehrin esasını oluşturduğu, Haliç surlarının dışında bir yerleşim bölgesi olduğu görülmektedir.

naynak- Mimarlık Dergisi(14)

Resim 27- Surlardan bir bölüm

tarikh ?

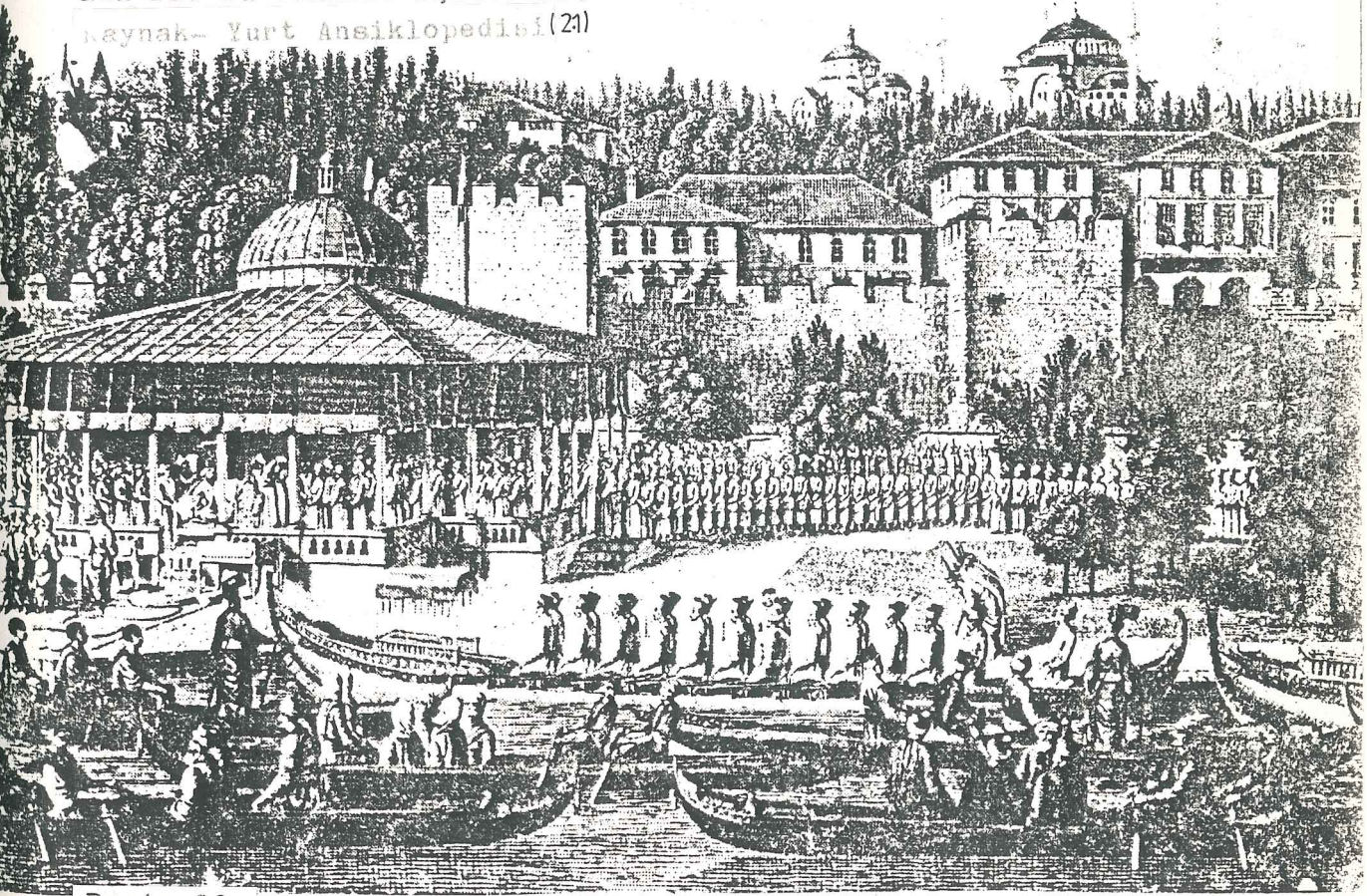
kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız,(15)

Resim 28- 1635'de İstanbul

Anadolu yakasından Tarihi yarımada ve Beyoğlu yakasına içeren resimde, dini yapılar şehrin özelliğini ortaya koyarken, bugün özellikle Beyoğlu yakasında bu silüet değişmiş olup, tarihi yarımada ise bu tehlike içindedir.

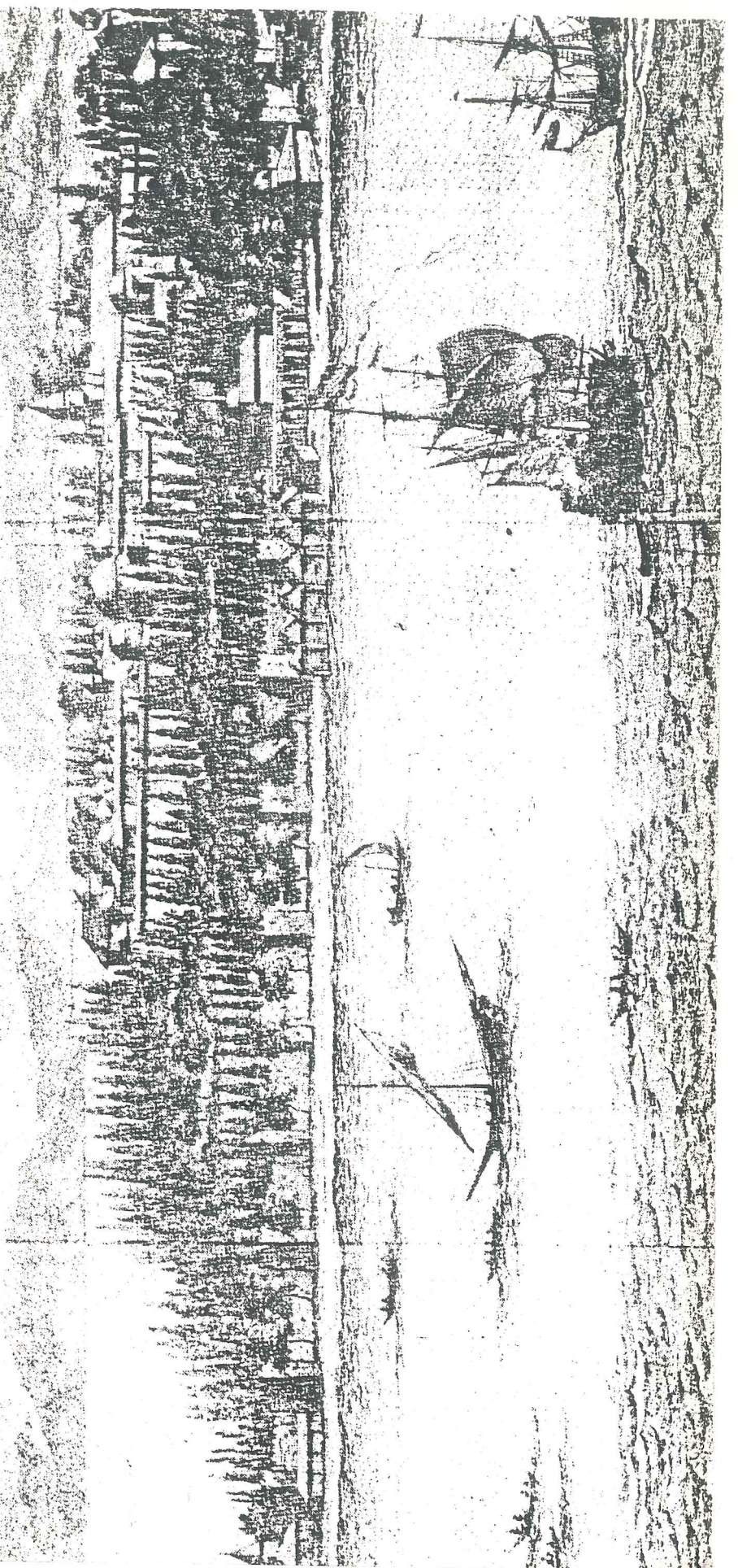
Kaynak- Yurt Ansiklopedisi (21)

Resim 29-

Osmanlılar yapılarını genellikle büyük yeşillerle içinde çevrelemişti. Genellikle yaprağını döken ağaçlarla serviler bu yeşil dokunun özelliklerini teşkil etmektedir.

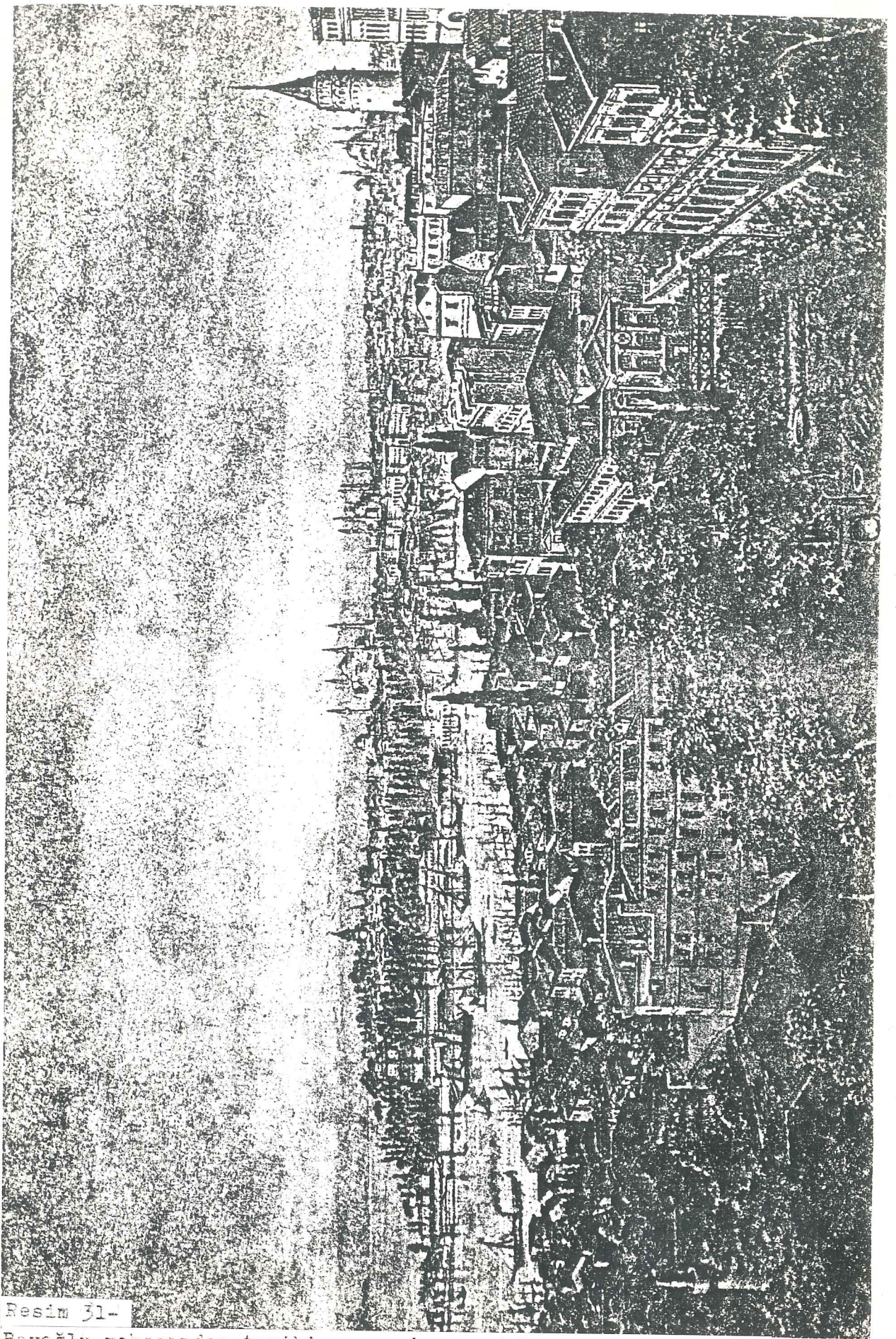
Kaynak- Mimarlık Dergisi (14)

Resim 50-

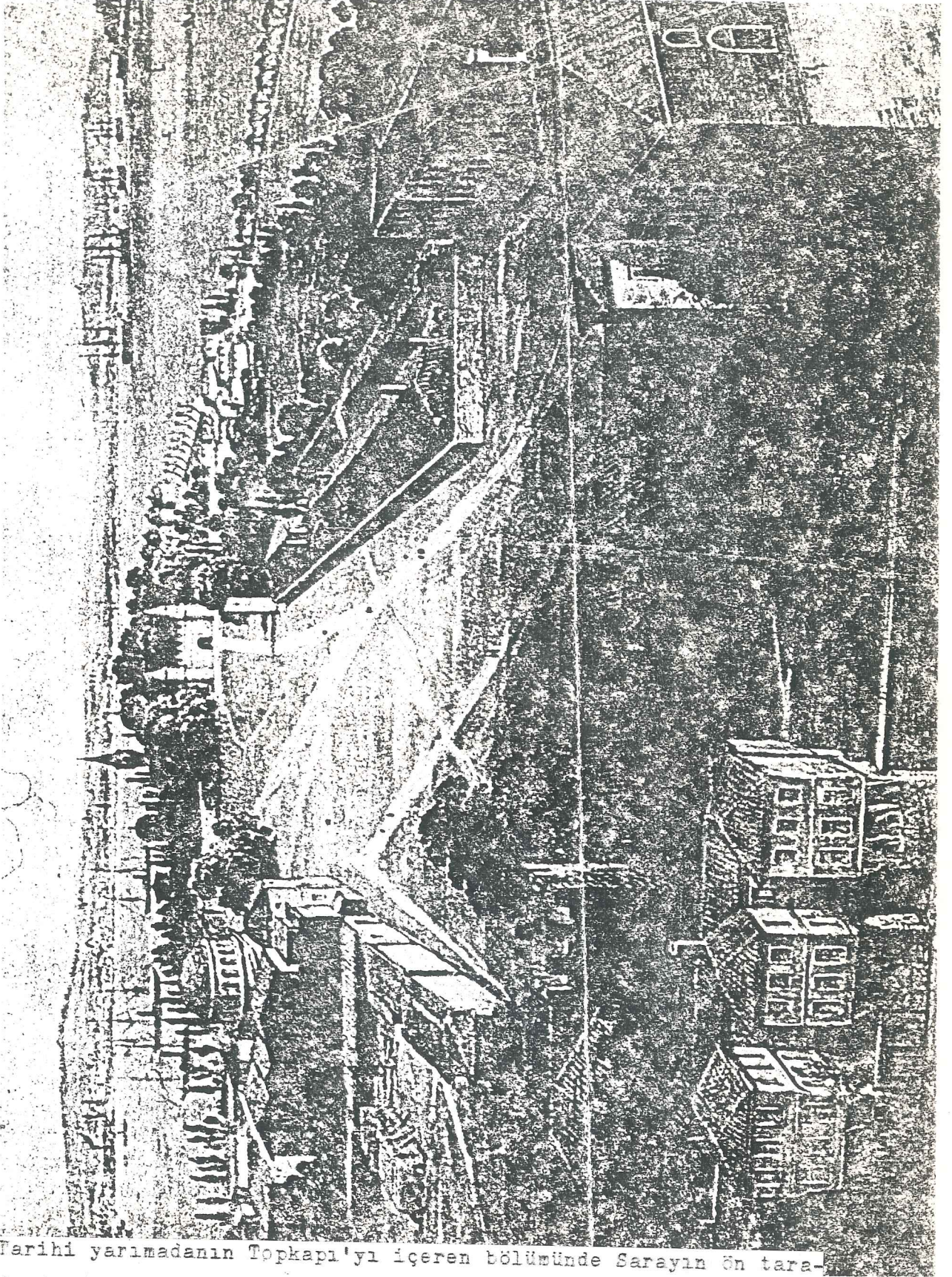
Osmanlılar bahçelerinde, koniferlerden servilere, zarif çiğgiler ve mistik düşünceler nedeniyle peyzajlarında ölçülü olarak yer vermişlerdir.

Kaynak- İstanbul'dan GÖreme'ye Kültür Mirasımız (15)

Resim 31-

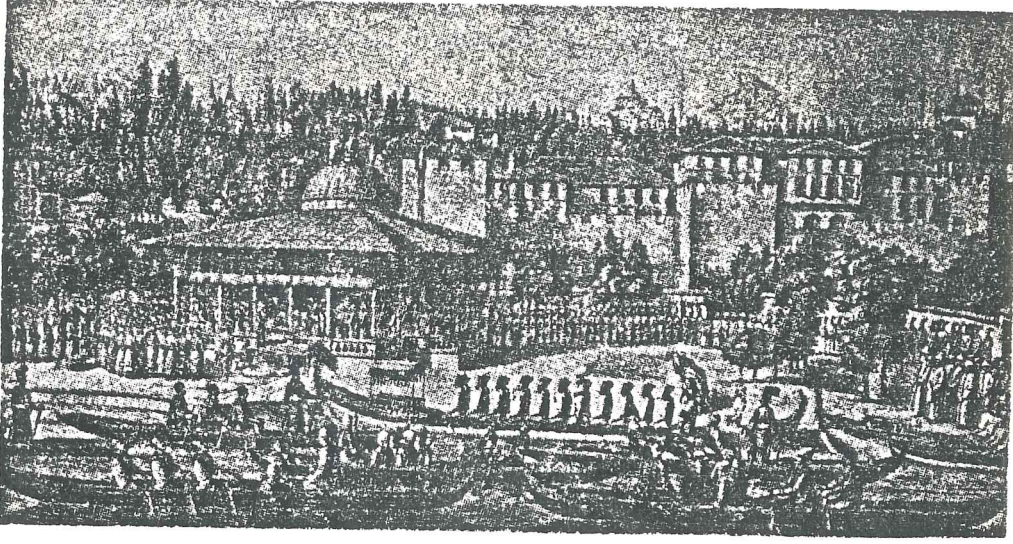
Beyoğlu yakasından tarihi yarımada'nın görünümü Sarayburnu bir servi koruluğu halinde Sultanahmet Camine kadar uzanmaktadır
Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız, (15)

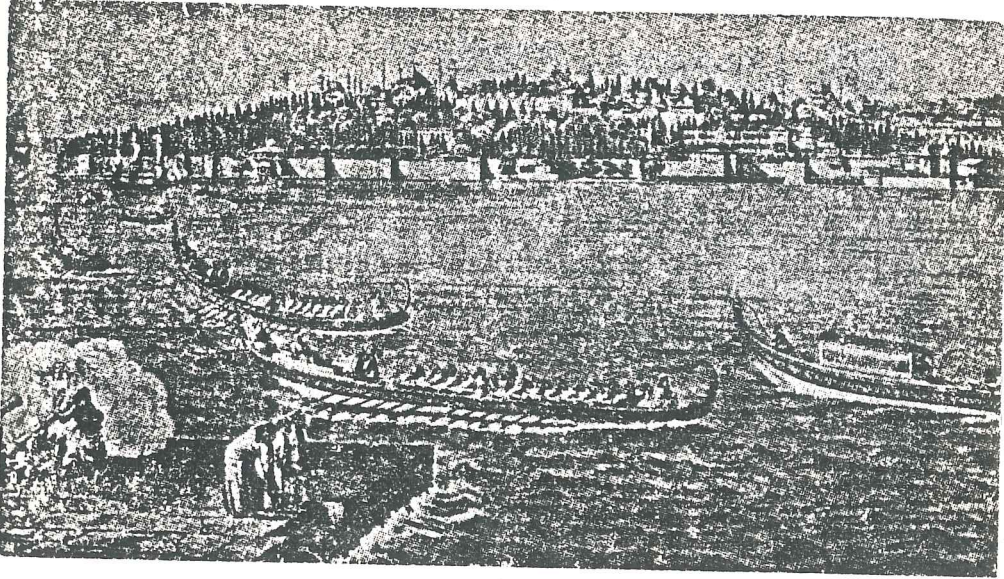
Tarihi yarımada'nın Topkapı'ya içeren bölümünde Sarayın ön tara-
fında açık bir alan olduğu ve bu açık alanda yolların informal
bir şekilde geçtiği görülmektedir.

Kule ve minarelerin geniş taçlı ağaçlarla fon oluşturulduğu ve
bunların gerisinde servilerle desteklenen bir kompozisyon oluş-
turulmuş teraslar halinde çevreye açılma görülmektedir.

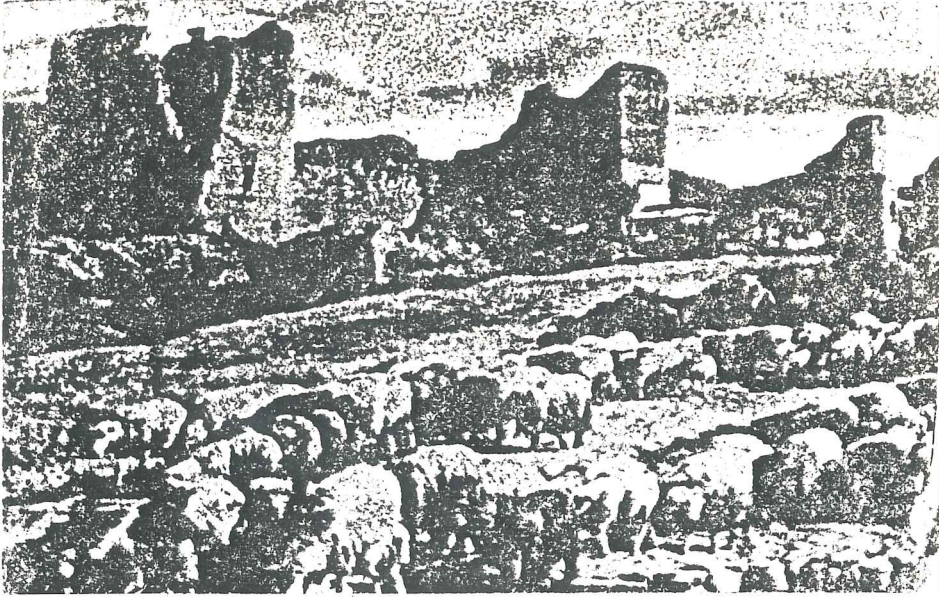
Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız (15)

Resim 33- 19. yüzyıl başı, Sarayburnu, Yalı Köşkü
Kaynak- Mimarlık Dergisi,(14).

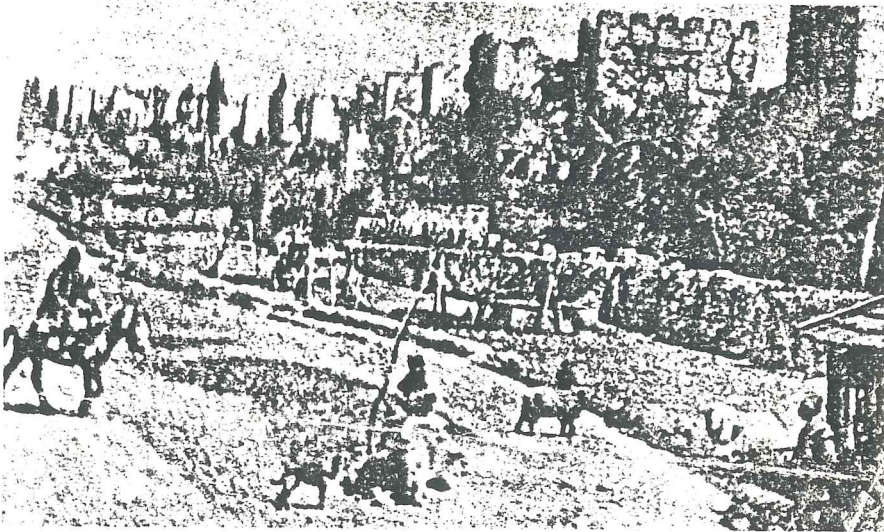
Resim 34- 19. yüzyıl başı, Sarayburnu
Kaynak- Mimarlık Dergisi(14)

Resim 35-

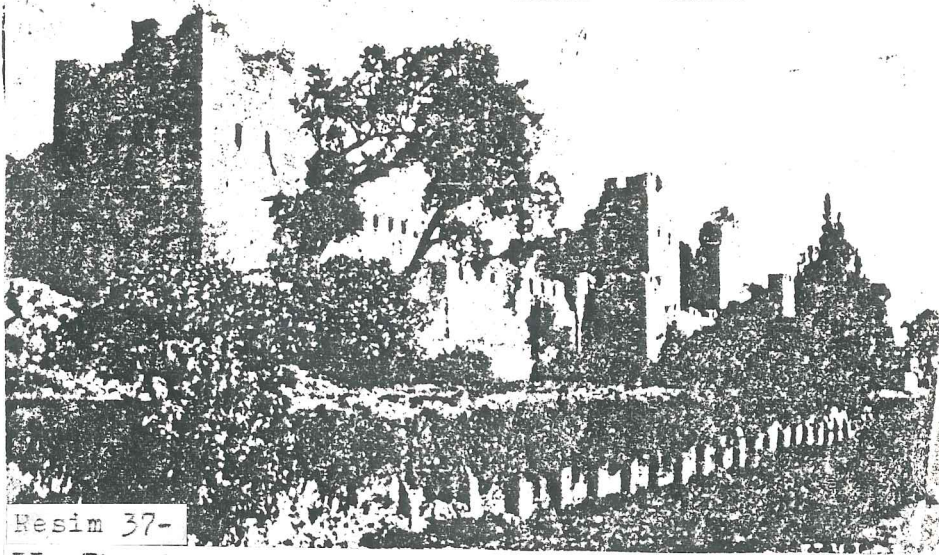
Yüzyıl başında Yedikule yakınlarını konu edinen kartpostalda surların harap olduğu ve sur yakınlarının otlak olarak kullanıldığı görülmektedir. Bugün ise bunların yerini 5-6 katlı binalar almıştır.

Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız (15)

Resim 36- Yedikule çevresinde bir zamanlar sakin bir ortam vardı. Bunun yerini bugün hava kirlenmesine eşlik eden motor uğultusu almıştır.

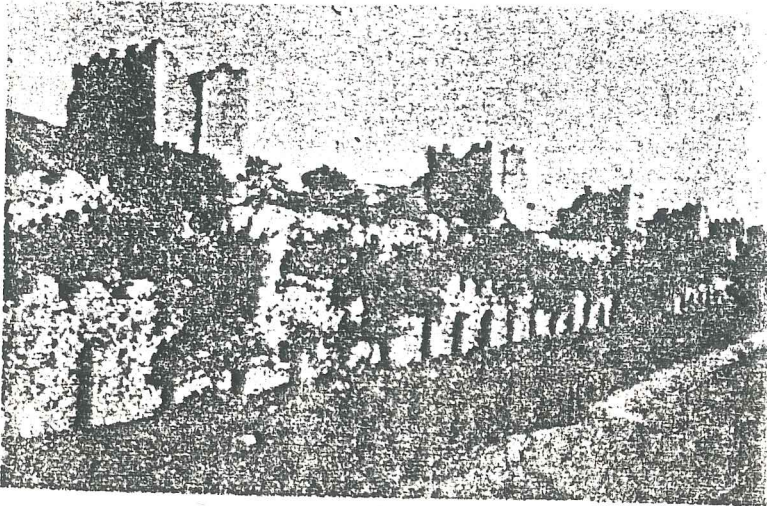
Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız (15)

Resim 37-

II. Theodosius surlarının yüzyıl başında çekilmiş en eski ve karakterestik fotoğraflarından birinde esas sur önündeki ikinci sur görülmektedir. Bu iki sur arasında yer yer ağaçlar ve çalı grupları oluşmuştur.

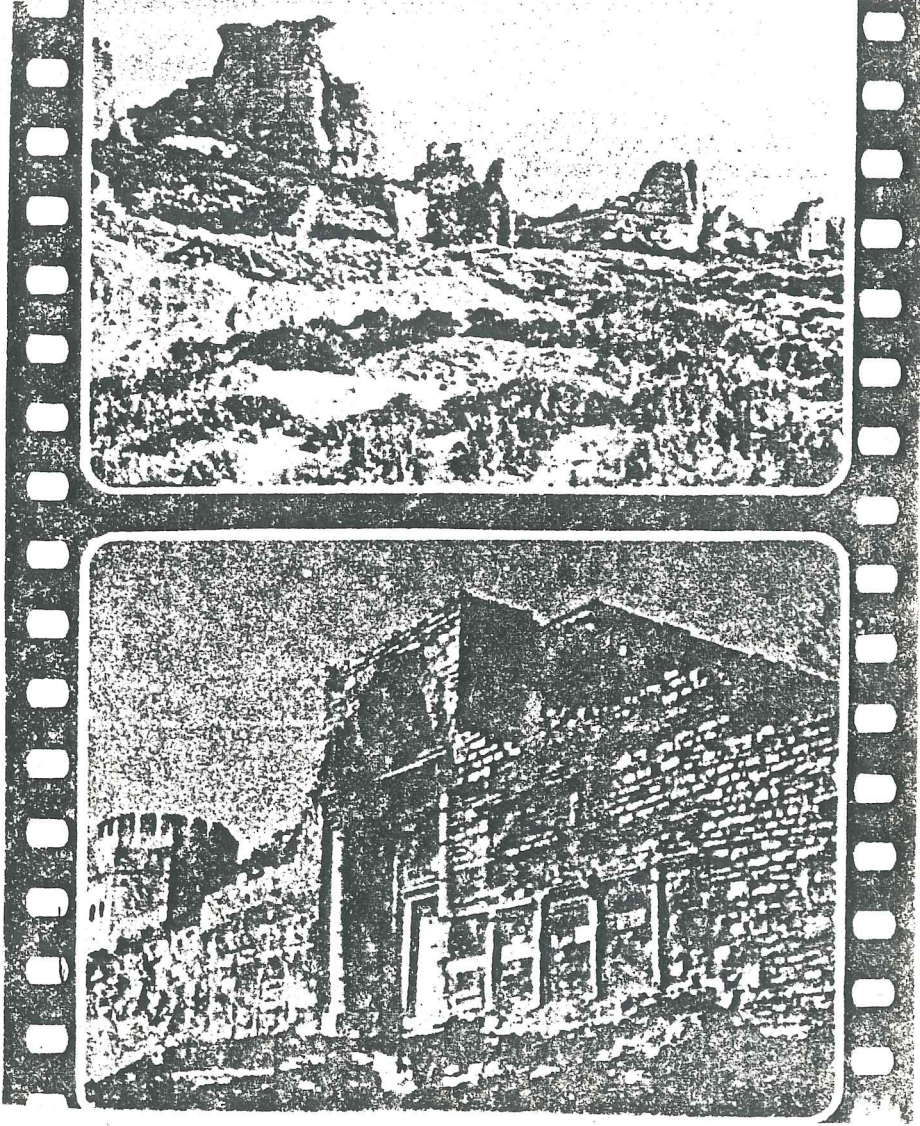
Kaynak- Türk Ansiklopedisi (20)

Resim 38- The.

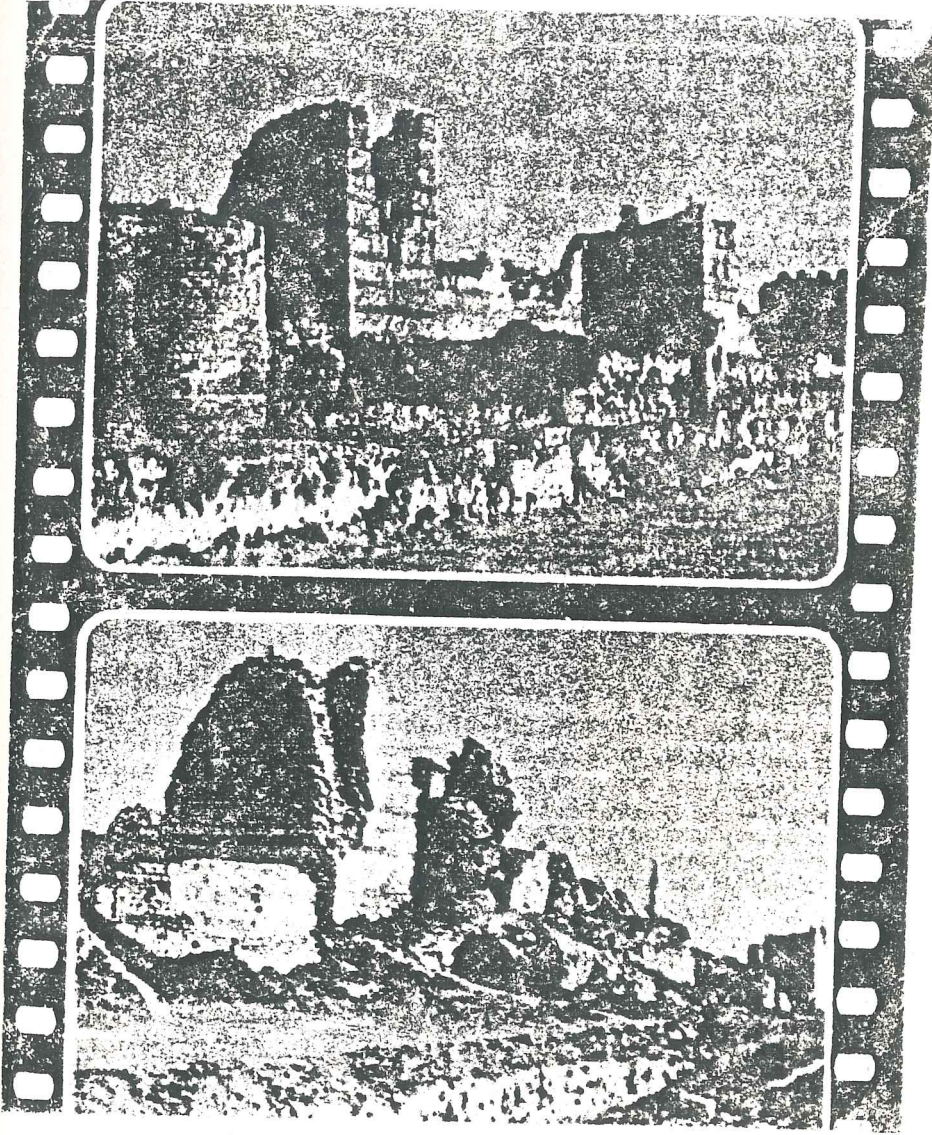
19. yüzyılda II. Theodosius surlarının bir bölümünden alınan fotoğrafta surların özellikle kulelerin yakıldığı ve bu yıkık yerlerin yeşil doku altında kaybolduğu görülmektedir.

Kaynak- Türk Ansiklopedisi(20)

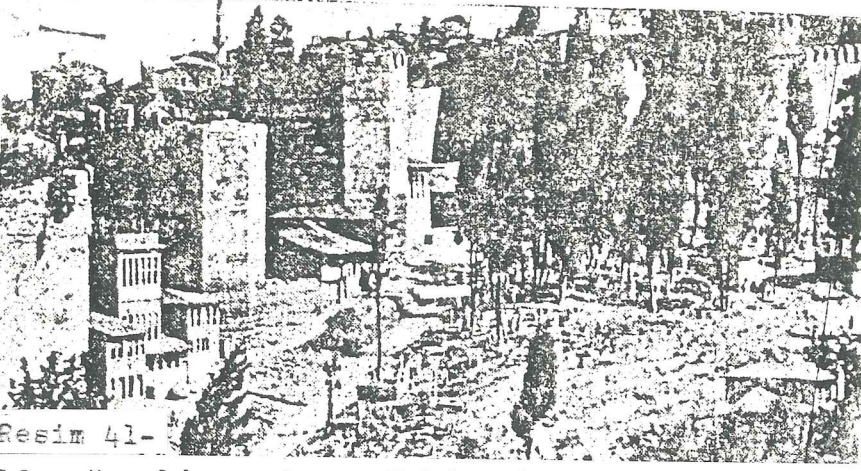
Resim 39- II Theodosius surlarından bir kısım
19. yüzyıl başını konu edinen resimde, surların ve kapıların ha-
rap olduğu görülmektedir.

Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız (15)

Resim 40- II.Theodosius surlarından bir kısım

Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız,(15)

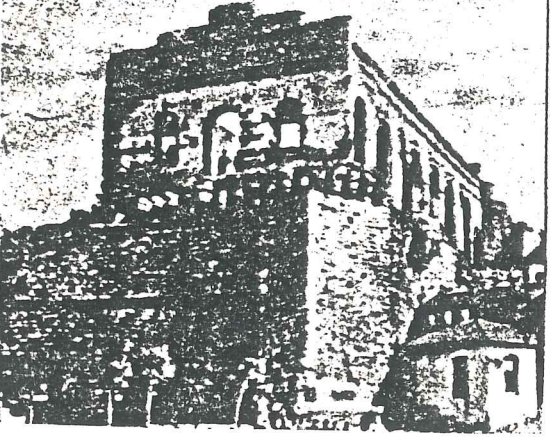
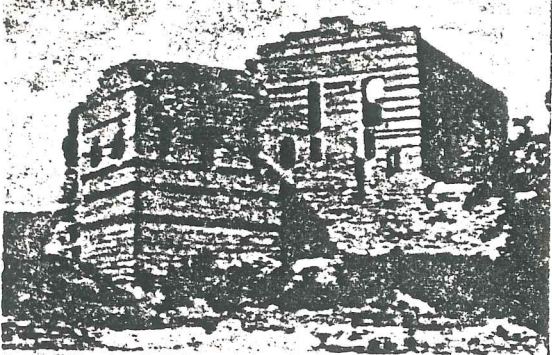

Resim 41-

19. yüzyılda surların Tekfur Sarayından Haliçe uzanan bölümün önünde mezarlığın yer aldığı görülmektedir.

Bugünde mezarlık yerinde duruyor ama, bakımsızlıktan mezar taşları devrilmiş bir haldedir.

Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız (15)

Resim 42- Yüzyıl başında bu kart postalda, onarım öncesindeki haliyle Tekfur Sarayı

Kaynak- İstanbul'dan Göreme'ye Kültür Mirasımız,(15)

AÇIK ALANLAR;

Sur yakın çevresindeki açık alanların durumu hakkında ayrıntılı bilgilere sahip değiliz. Ancak sur yakın çevresinde, mahalleler dışında kalan bölgelerin bahçe ve bostan olarak kullanıldıkları bilinmektedir.

sürdürmekte olan bahçe ve bostanların aynı şekilde korunması gerekmektedir.

Getirilecek düzenlemelere ışık tutması açısından bu dönemdeki İstanbul kenti açık alanlarına kısaca değinmekte yarar vardır.

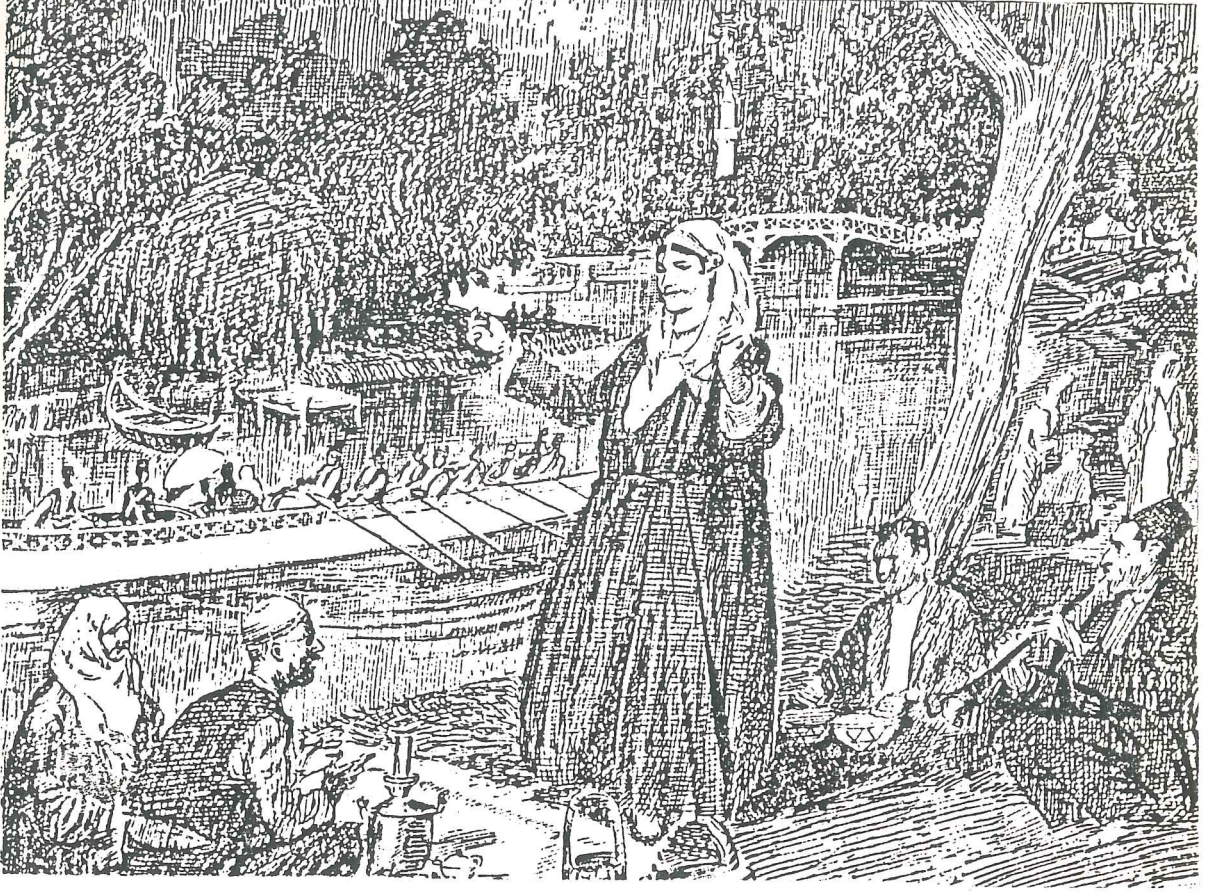
Osmanlılar döneminde kullanımları çok yaygın olan korular ve mesire yerleri, halkın boş zamanlarında cirit oynadıkları, ok talimlerinin, yarışların, bir çok toplantıların, sünnet düğünlerinin, bayramlarda salıncak kurup, sazlı-sözlü alemlerin yapıldığı yerlerdi. Halk kayık ve koço arabaları ile buralara gelir kıyı ve tepelerdeki mesire yerlerinde piknik yaparlardı.(18)

Marmara, Boğaziçi ve Haliç kıyılarında ve sırtlarındaki bu mesireler büyük ağaçlıklarıyla, yeşillikleriyle ve akarsularıyla birer cennet bahçesini hayal ettirirdi.(18)

Evliya Çelebi İstanbul halkının yaz günleri gidip vakit geçirdikleri bu eski mesire yerlerini içine asla güneş tesir etmeyen, çınar, söğüt, sakız, servi, ceviz ağaçlarıyla süslü bir çemenzar diye anlatmaktadır.(18)

Bu arada Fatih'in ev bahçeleriyle ilgili aldığı kararı da belirtmek gerekmektedir. Fatih çıkardığı bir kanunla binaların birbirlerinin manzarısını engellemesini önlemiştir. Bunu da bahçeleri çok büyük ölçülerde tutarak başarmıştır.

Kanuni devrinde Kağıthane'nin mesire yeri, Kasım-paşa'nın arkasındaki sırtlarda bağlık, bostanlık ve mesire yerleri olduğu sanılmaktadır. Ayrıca boğazın her iki yakasında padişah ve devlet büyüklerinin yapılarının içinde bulunduğu bahçe ve koruluklar bulunmaktaydı.

Resim 43- Münif Fehim'in çizgileriyle eski Kağıthane
kaynak- ŞEHİSUVAROĞLU, Haluk 18

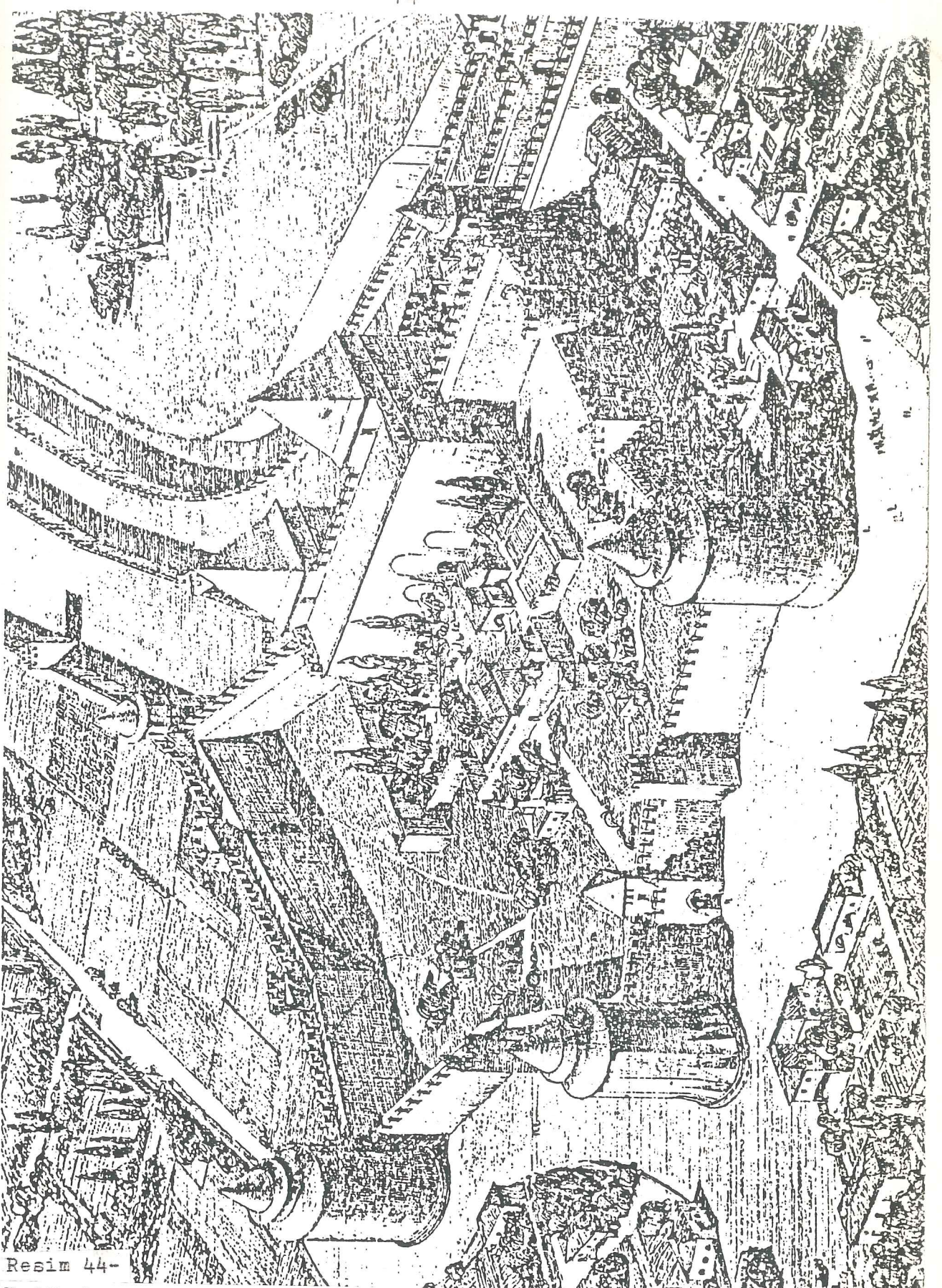
18. yy. sonlarında III. Selim zamanında Çamlıcalar büyük ilgi görmüş, av köşkleri yaptırılarak, koruluklar kurulmuştur. Yine bu yüzyılda en güzel mesire yerlerinden biri de İhlamur sırtları idi. Sarayın ileri gelenleri buralarda atış ve nişancılık talimleri yaparlardı. (2) 2

19. yüzyılda Bayrampaşa vadisi ve Langa bostanlık-
tır. Yedikule ve Topkapı arasındaki surla paralel şerit yine
bahçe ve bostanlıktır. (Bak Resim 44) Bu iskan edilmemiş alan
Davutpaşa'ya kadar uzanmaktaydı.

Yine bu yüzyılda, İstanbul halkı kentleşmenin etki-
si ve yaşam şeklinin değişmesiyle doğaya daha fazla bir özlem
duymaya başlamıştır. Bu özlem kendisini su kaynaklarının, ça-
yırılıkların ve ağaçlıkların oluşturduğu mesire yerlerine olan
istemle kendini göstermiştir. Bu devirde İstanbul'un hemen her
semtinde bir mesire yeri bulunmaktaydı. Bugün bunlarda bir çoğu
mesire işlevini kaybetmiştir.

Haliç'te Küplüce Ayazma-Ağa sekizi-Cankuyusu, Ka-
ğithane, Humeli Yakasında Ayamama, Çirpıcı, Bayrampaşa çayırılık-
larıyla, Ermeni tepesi ve Nafia baba, Anadolu yakasında Kuşdili,
Haydarpaşa, Kayışdağı, Yakacık, Göztepe, Çamlıcalar, Alemdağ,
Fikirtepesi Nakkaştepe Beykoz ve Büyükdere çayırılıklarıyla Ka-
rakulak suyu, Hünkar, Cırcır. Kestane ve Kızılıçık suları en ö-
nemlilerindendi.(2) 2

İstanbul bahçeleri daha çok setler, sofalar halinde
düzenlenirdi. Geometrik şekillerden, simetriden mümkün olduğu ka-
dar kaçınılırdı. Bahçelerimizde çemenzar avlular sofalar ve mey-
danlar bulunurdu. Bahçelerde havuzlara fıskiyele ve yer üye-
rindeki su kanallarına bilhassa önem verilirdi. Fıskiyelelerin
çeşitli tipleri yapılırdı. Daha sonraki devirlerde mermer havuz-
ların ve su yollarının içine balık şekilleri oyulurdu. Bahçe-
lerde çimli setler, sofalar ve arada yer yer güller, sümbüller,
karanfiller ve laleler gibi çiçekler bulunurdu. Bahçelerin özel-
liklerinden biride servi ağaçları oluştururdu. Servilerin arası-
na pembe, beyaz çiçekler açan bazı ağaçlar dikilirdi. Bunlar
çiçeklenme mevsiminde, servilerle nefis bir zıtlık oluşturur-
du.(17)

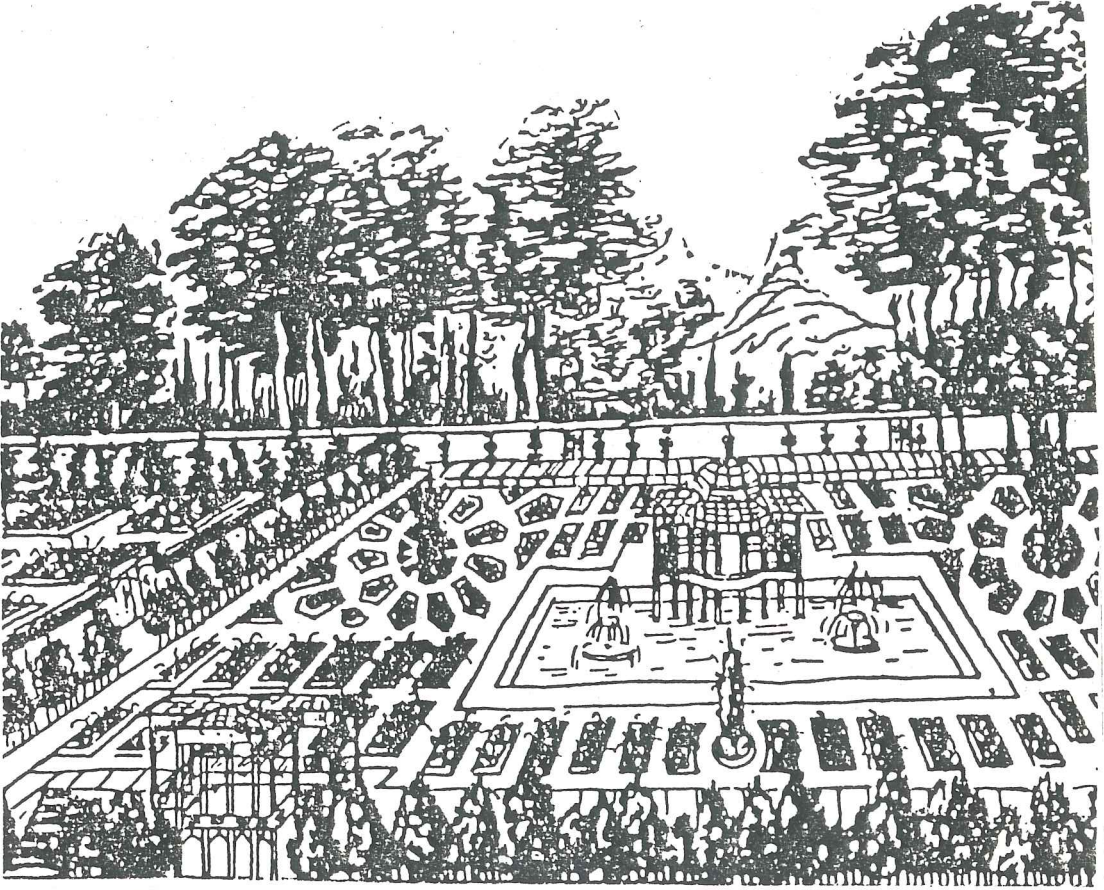
Resim 44-

Yedikule için yapılan bir testitutionda Yedikule Hisarı içinde-
ki mahalle ve cami ile çevresindeki yerleşimde Bahçelerin yeşil-
doku içinde kaybolduğu görülmektedir.

Sur içinde bostonların oluşturduğu güzel bir kırsal peyzaj gö-
rölmektedir.

Kaynak- ALTER, Sibel(3)

Evlerde, konaklarda olduğu gibi saraylarda da bahçeler, hükümdarların pek önem verdikleri yerlerdi. İstanbul Sarayları, biniş kasırları, büyük bahçeler ve ağaçlıklar arasında bulunurdu. Bu saray bahçelerinde yemekler verilir, eğlenceler düzenlenirdi.

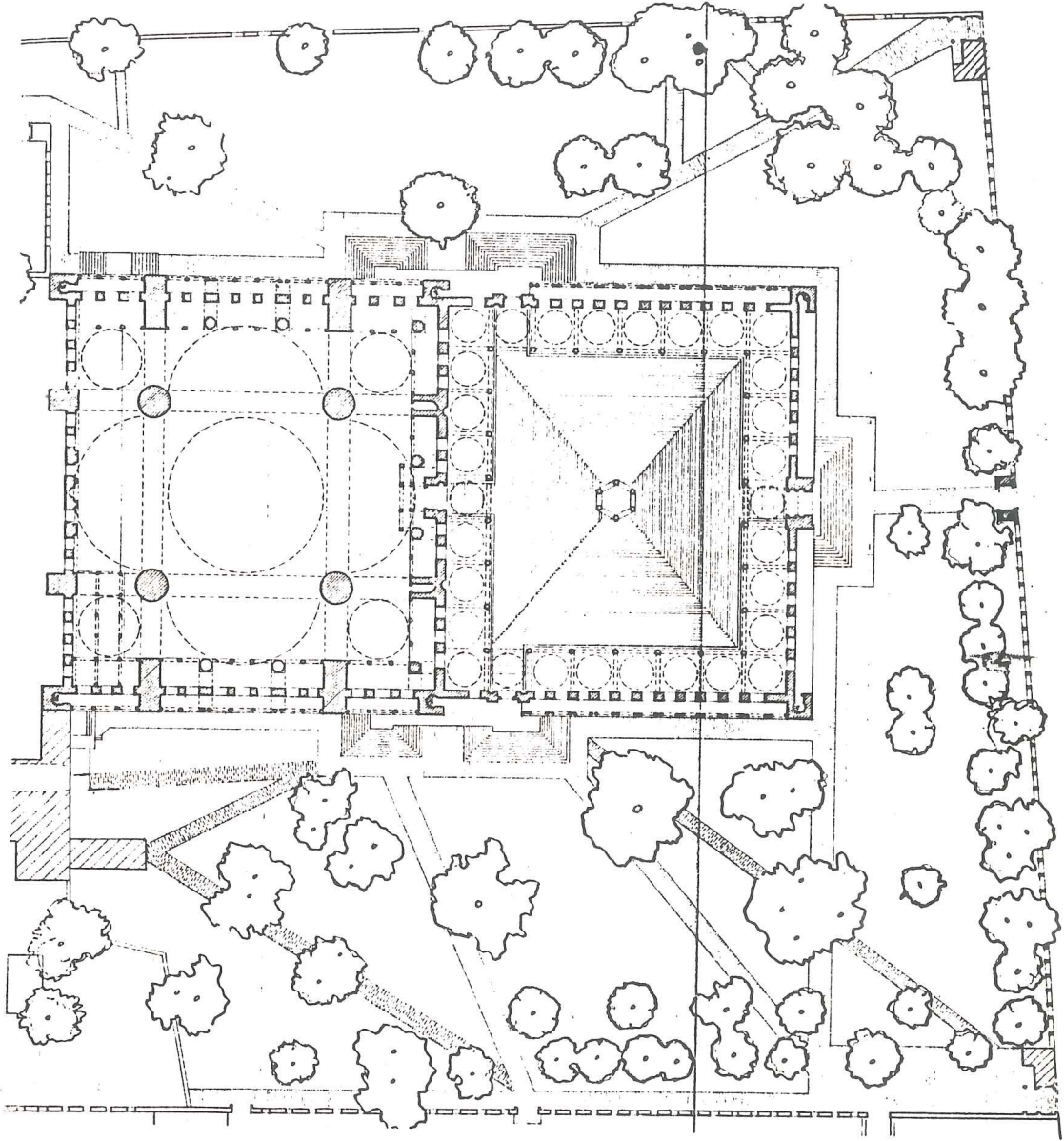

Resim 45-

19. yüzyıl başı formel etkilerin görüldüğü bir İstanbul bahçesi
Kaynak- ŞEHSUVAROĞLU, Haluk (18)

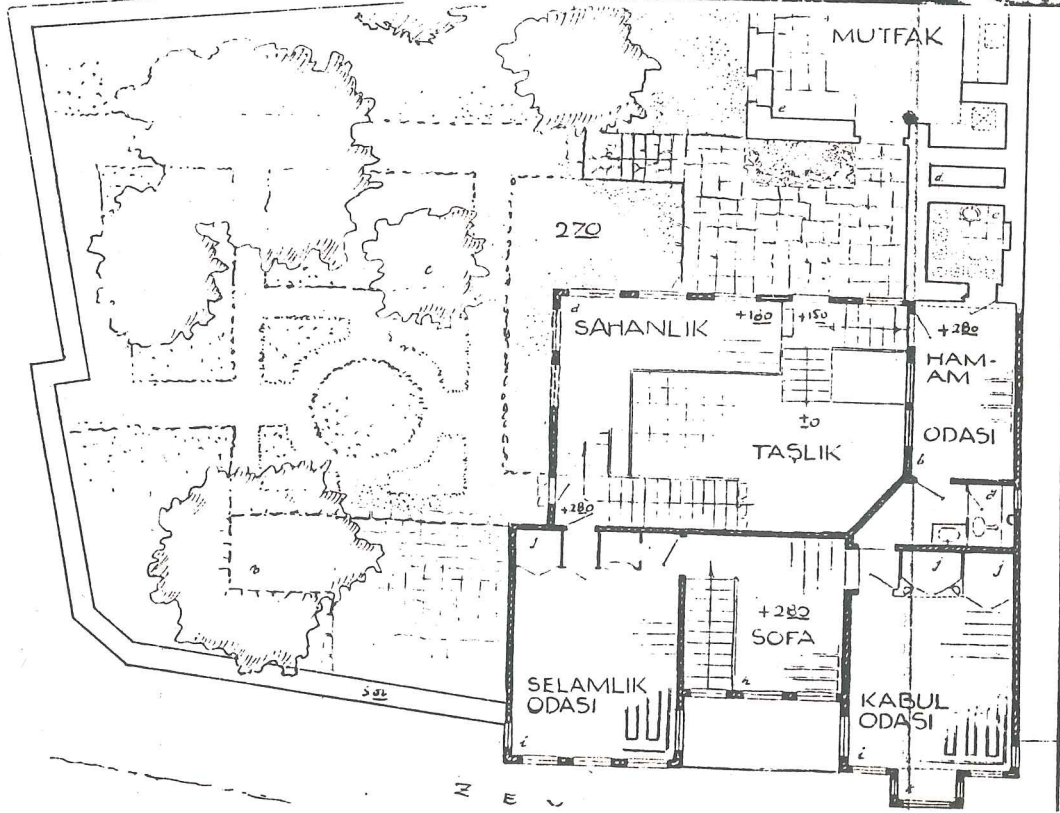
Bu dönemdeki cami ve ev bahçeleri hakkında bilgi edinme açısından, aynı dönemdeki cami ve ev bahçelerinin planlarından örnekler verilmiştir. (Bak Plan 10-11)

Sur yakın çevresindeki bitki türleri hakkında yeterli derecede bilgi bulunmamaktadır. Son Osmanlı Döneminde kul

Plan 10- Şehzade Camii dış avlusu

Kaynak- ELDEM, Sedat Hakkı(11)

Plan 11- Zeyrek'te bir ev bahçesi planı

Kaynak- ELDEM, Sedat Hakkı(11)

lanılan bitki türlerinin bu bölgede de kullanıldığı varsayılmaktadır. Koniferlerden servi Yapraklı ağaçlardan ise *Filia sp.*, *Quercus sp.*, *Plstacia Fraxinus excelsiör*, *Juglans Regia-Cercis Siliquastrum*, *Hibiscus Syriacus*, Tarihi eserlerin çevrelerinde ve bu bölgede rastlanılan yaşlı ağaçlar bu düşünceyi doğrulamaktadır. Bölgede tespit edilen yaşlı ağaçlar Resim 46-47-48-49-50'de verilmiştir.

3.2.4. CUMHURİYET DÖNEMİ

SURLAR

Cumhuriyetin ilk yıllarında sur yakın çevresinin büyük bostanlarla çevrilmiş olması, karasurları üzerinde çok büyük olumsuzluklar getirmemiştir. Zamanla plansız ve bilinçsizce gelişen şehirde, eski kent dokusu kaybolmaya başlamış ve zamanla karasurları üzerindeki etkileri yoğunlaşmıştır.

Karasurları üzerinde ilk büyük etkiler, 1950'li yıllarda olmuştur. Vatan ve Millet Caddesi'nin açılması, buradaki surların kaldırılmasına neden olmuştur. Yolun her iki başında bulunan kısımlar, rekonstrüksiyon uygulanarak yeniden yapılmıştır.

Daha sonraki dönemde; Edirnekapı çevre yolu bağlantısının açılması, bu bölümde bulunan karasurlarının da kaldırılmasına neden olmuştur.

Projeleri ve uygulamalarına başlanmış olan Millet ve Vatan Caddesi çıkışlarındaki kavşaklar, surlara hiç saygı duymayan bir biçimde yer almaktadır.

YAKIN ÇEVRE KENT DOKUSU VE İMAR FAALİYETLERİ;

Tarihi İstanbul'un batı sınırını oluşturan surla bitişik alan, fetihten Osmanlı döneminin sonuna kadar ki dönemde çok yoğun olmayan bir yerleşme dokusuna sahip olmuştur. 1875'lerde hazırlanan sur içi haritasında bu bölgenin durumu, mevcut yapıları ve bostanlarıyla açıkça görülebilmektedir. Aynı dokunun büyük değişikliğe uğramadan Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar devam ettiği bilinmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki duruma göre surla bitişik bölgenin iç ve dış kısımlarından Vedikule'den Sulukule'ye

kadar büyük bostanlar bulunmaktadır. Kentin nüfusunun artması, kent dışı bağlantılarının genişletilmesi ve yeni yolların açılması bu yörenin yol dokusunda ve yapısında farklılaşmalara neden olmuştur. Kent dokusundaki ilk ciddi değişiklikler 1950'li yıllarda geçirilen yeni yollarla gerçekleşmiştir. Vatan ve Millet caddelerinin açılması sırasında surlar geçit vermiş, yola dönüşen alanda bulunan yapılar yıkılmıştır. Sur iç bölgesi için bir koruma imar planının hazırlanmamış olması, eski kent dokusu üzerinde 5-6 kat yüksekliğinde yeni apartmanların yükselmesi, yapı adalarını gelişigüzel kesen yolların geçirilmesi gibi olumsuz müdahaleler engellenememiştir.

Karasurlarının 1950 yılındaki yıkım çalışmalarından çok önceleri 1933 yılında, şehrin batı anlayışı içinde yeniden planlanması çabaları başlamıştır.(14)

Istanbul için yapılan bu çalışmalarda öncelikle surlar ve yeşil alanlarla ilgili bölümlere değinilerek bu planların genel ilkeleri verilmeye çalışılacaktır.1933 yılında İstanbul'un imarı için plan ve rapor hazırlamaları gayesiyle Almanya'dan Herman Elgötz, Fransa'dan Alfred Ageche ve H. Lambert İstanbul'a davet edilmişlerdir.

Bu üç uzmanın İstanbul'da bir ay süreyle ve hiç bir etki altında bırakılmadan yaptıkları inceleme ve araştırma sonuçları belediyece oluşturulan bir jüri tarafından seçime tabii tutulmuş, Alman şehircilik uzmanı H. Elgötz'ün proje ve raporu esas hatları itibariyle kabul edilmiştir.

H. Elgötz'ün çalışmasında surların yakın çevresine ve açık-yeşil alanlara değinilen kısımlar şöyledir.

-Şehir iskan, ticaret, büyük ve küçük sanayi, idari kültür ve serbest sahalara bölünmelidir. Dumanlı ve kokulu büyük sanayi tesisleri sur dışında kurulmalı ve sur içindekilerde çıkarılmalıdır.

-Sirkeci'deki yük istasyonu ve ambarları sur dışına çıkarılmalıdır.

Elgötz'ün görüşleri: Mevcut mezarlıklar, park ve bahçelerden başka park açılmasına gerek yoktur. Çünkü güneş kuvvetli olduğu için bakımları zordur. Mümkün olduğu kadar yeşil yollarla gezi ve irtibatların sağlanması daha faydalı olacaktır. İstanbul deniz kenarındadır ve havası devamlı değişen bir şehirdir. Bu nedenle Batı Avrupa şehirleri anlayışı ölçüsünde parka ihtiyaç olmaz. Yanlız Haliç'te vapur iskeleleri arkasında parklar yapılacaktır. Taksim'den Harbiye'ye kadar olan alan ile Beşiktaş tramvay yolu arasında bir park ve bunun iki tarafında bahçelievler düşünülmektedir. Yedikule dışında Beyoğlu ve Galata'nın kuzey batısında işçi mahalleleri ile sebze ve meyva bahçeleri düşünülmektedir.

Lambert'in görüşleri: Stadyum ve hipodrom için Yenibahçe deresi uygundur. Bundan başka mahallelerde spor alanları kurulmalıdır. Eski sarayın güneyinde, güzel sanatlar ve üniversite stadı, Kadırga, Kumkapı, Etyemez, Çukurbostan, Surlu, Beyoğlu ve Uskudar'da spor alanları yapılacaktır. Şehrin manzaralı yerlerinde "mirador"lar kurulacaktır. Yenikapı'daki Türkiye kapısı civarında büyük parklar yapılacaktır.

Agache'nin görüşleri: Yedikule surları dışında sur boyunca koruluk yapılmalıdır. Şehirde 500 m. çaplı daireler içinde yeşil alanlar düşünülmektedir. Gülhane Parkı Ahır Kapıya kadar uzatılacak, hipodrom Yenibahçe'de yer alacaktır.

Komisyonun eleştirisi: Agache raporunun eleştirisi; Prensipleri uygun görülmüş, mevcut parkın Ahırkapıya kadar uzatılması fikri ise komisyonca uygun görülmemiştir. Elgötz raporunun eleştirisi; Cami avlularını, çukurbostanlıkları, yeşil alanlar olarak gösterdiği gibi ayrıca yeşil gezinti yolları da yaptığından sonuçta, önemli yeşil alanlar kurmuş bulunuyor.

Herman Elgötz'ün genellikle realist olarak değerlendirilen tavsiyelerini içeren plan şeması ve raporundan, Sonra Belediye, Fransız Şehircilik Enstitüsü azalarından Prof. H. Prost ile 6.6.1936 tarihinde mukavele yaparak İstanbul Nazım Planını hazırlatmaya başlamıştır.

Türkiye, hatta dünya ölçüsünde bir metropol nitelikleri taşıyan ve metropoliten alanı 113.100 ha alan kaplayan

Istanbul gibi bir büyük şehrimiz, Prost Nazım planında 9.000 ha üzerindeki problemler, daha ziyade güzelleştirmeye yönelen bir planlama anlayışı içinde ele alınmıştır. Prost'un oluşturduğu programda yeşil alanlarla ilgili olarak şu konulara değinilmiştir.

-Yenibahçe'de botanik ve hayvanat bahçesi ile kültür parkı düzenlenmelidir.

-Sur dışında hipodrom yapılmalıdır.

-Surlara 500 m mesafede, tampon bölge karakterinde bir yeşil kuşak gerçekleştirilmelidir.

-Sur dışında Rami ve Eyüp civarının planları, ancak 1/2000 ölçekli ve eski eserleri işaretlenmiş bir harita temin edildikten sonra 1941'de tamamlanabilmiştir. Haliç ve Marmara'da deniz kenarındaki kale duvarları özel planlarla ve buldukları yerlere göre korunacaklardır.

-Yenibahçe'de kale duvarlarının içinde, bitki hayvan, koleksiyon ve kültür parkları tesis edilecektir.

-Belli başlı meşhur mezarlıkların ıslah ve muhafazası

-Kale duvarlarının dışında ise, koşu yeri yapılacaktır. Burada olimpiyat oyunları için tesisler ve kültür parkta da, bir kısım spor sahaları düşünülmüştür.

-Florya'da deniz sporları geliştirilmeli ve plajlar kurulmalıdır.

-Sarayburnu-K. Ayasofya arası arkeolojik bir park haline getirilmelidir.

-Anadolu yakasında mevcut açık alanlar korunmalıdır.

Bu plan, bakanlıkça kurulan bir komisyon tarafından incelenerek, bazı düzeltme ve tasviyelerde bulunularak uygulamaya başlanmıştır.(14) *Kannak*

Prost'un 1950 yılında ayrılması üzerine öncelikle, hazırlanmış olan nazım planların ve detay çalışmalarının şehrin bünyesi, ekonomisi ve tarihi durumu ile uygunluklarına göre yürürlükte kalacak ve kaldırılacak planların tesbiti için, Belediye Meclisince bir revizyon komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonca hazırlanan rapor 1953 yılında onanarak yürürlüğe girmiştir.

Daha sonra bu komisyon üyelerinden bazıları ile Belediye imar müdürlüğünde bir müşavirler heyeti kurulmuştur. Bu heyet imar tatbikatını düzenlemiş ve evvelce bütünüyle planlanamamış Beyoğlu yakasının 1/5000 ölçekli nazım planını 1954 yılında düzenleyerek tasdik ettirmiştir.

Istanbul Belediyesi 1956'da Alman Profesör Hans Högg ile şehir planlarının tanzimi için anlaşma yapmış ve Belediye dışında, ayrı bir şehircilik bürosu oluşturarak 1960 yılına kadar çalışmalara devam edilmiştir.

Prof Högg nazım plan ölçüsünde teklifler hazırlamış ise de, genellikle detay çalışmaları yapmıştır. 1955-1960 devresi, Belediye İmar ve Fen İşleri Müdürlükleri, Karayolları Bölge Müdürlüğü, Limanlar İnşaat Bölge Müdürlükleri ve daha sonra faaliyete katılan yeni imar ve planlama müdürlüğü gibi çeşitli kuruluşların anlaşma halinde, yada zıt fikirlerle tartışarak, nazım planı olmayan İstanbul'un, günü gününe hazırlanan planlarla imar tatbikatının yapıldığı, çok hareketli bir dönem olmuştur.

Bu karışık faaliyetlere son vermek için İstanbul İmar ve Planlama Müdürlüğü kurulmuş, 1958 tarihinde çalışmaya başlamıştır. 1961 den sonra Belediye, yeni bir planlama örgütü kuruncaya kadar, Geçit Devresi Tedbirleri Şur'ası, çalışmalarını İmar ve İskan Bakanlığına sunmuştur.

1963 yılında Milli Güvenlik Kurulu'nunda isteğiyle, günden güne plansız bir şekilde yayılan, fakat memleket milli gelirinin büyük bir kısmını temsil eden İstanbul sanayi potansiyelini, rasyonel bir işletme ve gelişme zeminine oturtabilmek için, İstanbul Sanayi Nazım Planının yapılmasına başlanmıştır.

Bu çalışmaya, "Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu Başkanlığı" oluşturularak başlanmıştır. Bu büronun yeşil alanlarla ilgili raporunda şu görüşlere yer verilmiştir.

1971 İstanbul Nazım Planı, Boğaziçi peyzaj koruma bütünlüğü bölümünde, Boğaziçinin tamamı kent tarihinin çok önemli bir parçası olarak ele alınmış ve doğuda Çamlıca Tepeleri ile başlayıp Yuşa Tepesi ve Ceneviz Kaleleri ile biten ve batı-

da Ortaköy sırtları ile başlayıp Kocataş-Rumelikavağı sırtları ile biten bölge içinde kalan Boğaziçinin tamamı, bir rekreasyon ve tabiatı koruma alanı olarak kabul edilmiştir. Aynı bölümlerle İstanbul Şehri tarihi yapısının topoğrafik, doğal vizüel değerini meydana getiren ve tabiatla insanların müşterek eseri olarak korunması gereken bir bütünlüktür. Bu bütünlük içinde mevcut olan tarihi korular, tarihi mesire yerleri, tarihi tepeler, tüm peysajı meydana getiren diğer doğal elemanlar, mezarlıklar, hisarlar, kaleler, kasırlar, dini ve sivil tarihi yapılar korunacaktır denilmektedir.(14) *Kaynak* 14

Bütün yapılan bu çalışmalar ve hazırlanan raporlara rağmen gelişigüzel alınan karlar sonucunda kent dokusunda büyük değişiklikler olmuştur.

1970'li yıllarda yeni yollar açılması, Haliç Köprüsü çevre yollarının geçirilmesi sırasında da kentin tarihi dokusundan özverilerde bulunulmuştur. Edirnekapı'nın kuzeyinde yeni bir yol çıkışının açılması, buradaki 19 yy. dokusunu parçalamıştır.

Prost'un Nazım planından sonra şehrin gelişmesini gösteren plan şeması Plan 13'de gösterilmiştir.

İmar planı açıklamalarında da görüldüğü gibi sura yakın çevresi bir yeşil kuşak altında düşünülmüş Yenibahçe Deresinin bulunduğu vadi kültür park biçiminde tasarlanmıştır. Özellikle Vatan Caddesi'nden Yenibahçe Deresine kadar uzanan yeşil alanın düzenlenmemesi büyük talihsizliktir.

Bu dönem de (1956) tarihi yarım adadaki açık alanların birbiriyle ilişkisinin kurulmasını amaçlayan bir çalışma da yapılmıştır.(2)

Bu çalışmada 1/5000 plan üzerinde tespit çalışması yapılarak mevcut yeşillikler (anıt ve meydanlar, parklar müesseseler, bahçeleri, bostanlar, yollar) ve yangın yerleri belirlenmiştir.

Şehir merkezini saran organik bir sistem kurulmaya çalışılmış. Bütün kıyıyı çepeçevre dolaşan bazan dar ve vadi içlerinde, düzlüklerde daha geniş yeşillikleri içine alan yeşil serit, yollar ve bülvar yeşillikleri ile şehrin iç taraflarındaki diğer yeşillerle birleştirilmiştir. Birbirine yakın bulunan anıtların yeşillikleri civarlarında bulunan kültür müesseseleri ile birleştirilmiş, yeni açılan bulvarların özellikle Vatan Caddesi'nin etrafı, içinde birbirinden uzak mesafede nokta binalar düşünülmüştür. Çok geniş ve haddinden fazla düz, adeta tüfekte nişan alınmış gibi bir güzergah takibeden bulvar boyunca, büyük bina bloklarının sıralanmasına ve geniş yolu, kitlelerle büsbütün sınırlandırmış belirgin bir iz haline getirmeleri önlenmelidir. Yol boyunca gezinti yeşilliklerinin ve bazı park, çocuk bahçesi gibi sosyal tesislerin yer alması düşünülebilir.

Sarayburnu'ndan Yedikule'ye kadar devam edecek yeşilliğin, mabetleri, tarihi eserleri ve yer yer sosyal yeşillikleri içine alan informal bir yeşillik halinde düzenlenmesi gerekir. (Plan 12)

Plan 12-

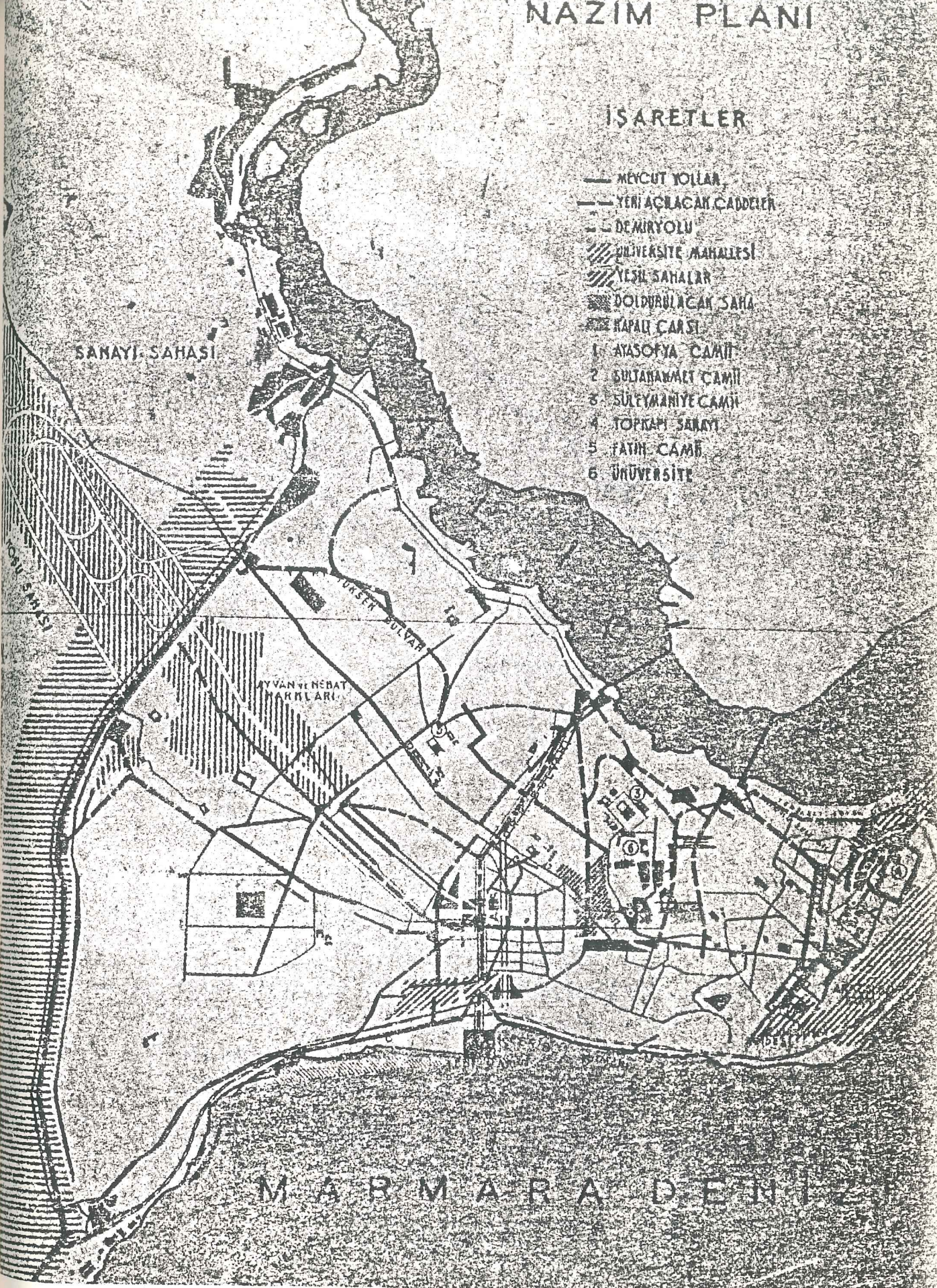
Kaynak- AKDOĞAN, Günel (2)

- 1- Gülhane Parkı-Topkapı Sarayı, Ayasofya ve Sultanahmet
- 2- Beyazıt camii, meydanı, üniversite ve Süleymaniye külliyesi
- 3- Saraçhanebaşı, su kemerleri, Aksaray meydanı
- 4- Langa bostanları
- 5- Yedikule ve etrafı
- 6- Suru içten ve dıştan çevreleyen yeşil kuşak
- 7- Vatan caddesi ile okul ve hastahane yeşillikleri
- 8- Fatih camii, Darüşşafaka lisesi, Sultan Selim camii
- 9- Haliç kıyı yeşilliği
- 10- Eyüp Sultan mabetlerini ve hazirelerini çevreleyen yeşillik

NAZIM PLANI

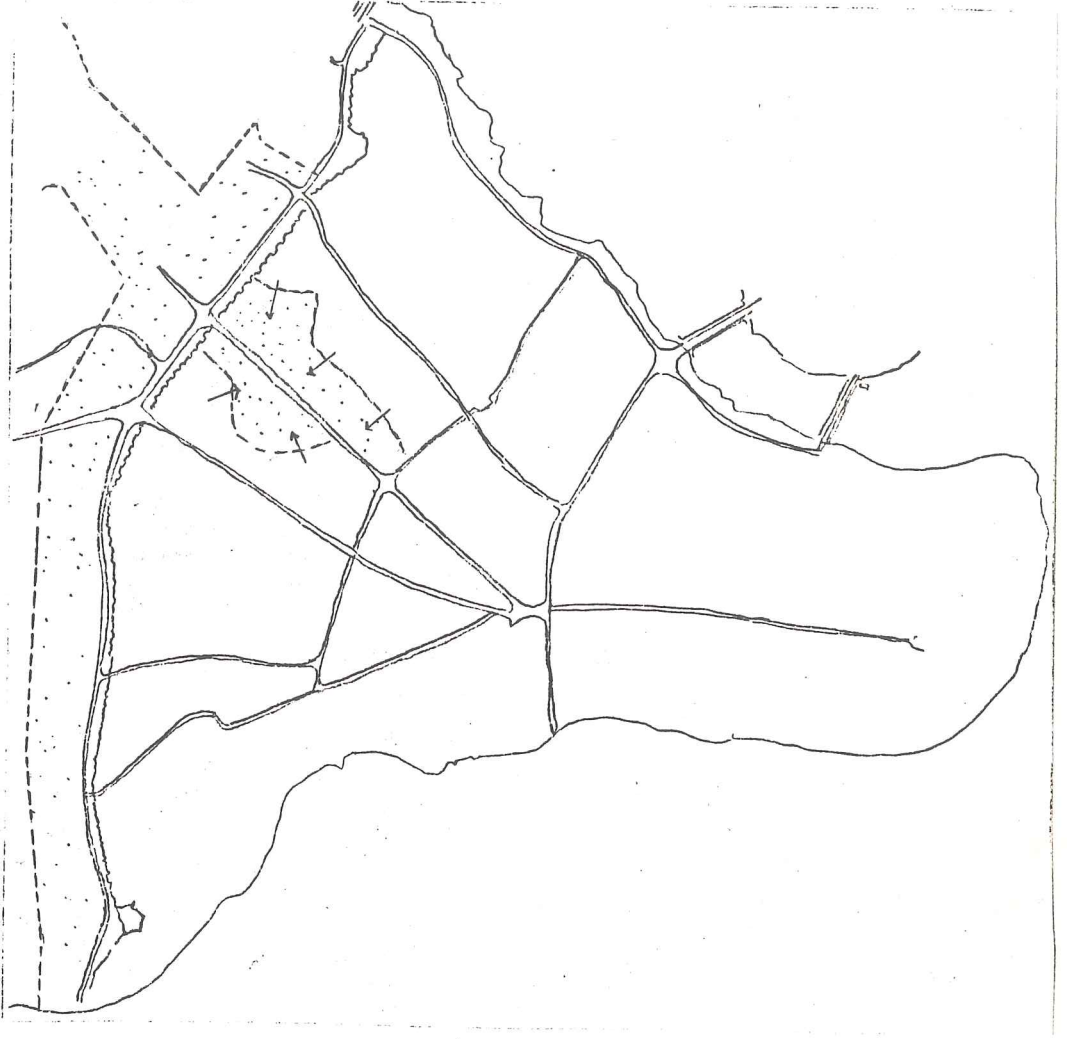
İSARETLER

- MEVCUT YOLLAR
- YENİ AÇILACAK CADDELER
- DEMİRYOLU
- /// ÜNİVERSİTE MAHALLESİ
- /// YEŞİL SAHALAR
- DOLDURULACAK SAHA
- KAPALI CARISI
- 1 AYASOFYA CAMII
- 2 SULTANAHMET CAMII
- 3 SÜLEYMANİYE CAMII
- 4 TOPKAPI SARAYI
- 5 FATİH CAMII
- 6 ÜNİVERSİTE

Plan 13- Prost Nazım Planının İstanbul Sur içi Nazım Planlama hatlarını gösterir planlama şeması

Kaynak- Mimarlık Dergisi, 141

Plan 1/4- Prost'un Nazım Planından sonraki şehir gelişmesi (orijinal)

----- Prost'un Nazım Planındaki yeşil alan sınırı

→ Plansız ve bilinçsiz şekilde gelişmeler sonucunda, yeşil alanlar giderek yok olmaya başlamıştır.

Sur yakın çevresi, hala yapılamayan imar planı eksikliğini kendinden çok şey vererek hissetmektedir. Bölgedeki çalışmalar mevzi imar planları ile yürütülmektedir. Mevzi imar planları sonucu, sur yakın çevresinde gerçekleştirilmekte olan ulaşım ve yapı etkinliklerinin, kentin bu değerli varlığına çok saygı gösterir bir biçimde planlandığını söylemek mümkün değildir.

- Silivri^{Kapı} yakınında uygulanmasına başlanılan, lojman ve içinde olimpik yüzme havuzunda yer aldığı spor alanı,
- Belgrat kapı yanında yapılması düşünülen açık pazar alanı, dağıtım binası, bu mevzi imar planlarının başlıcalarıdır. (Bak Ek- 2)

Bu çalışmalarla ilgili "Mimarlıkta Ölçü" gazetesinde, "Tarihi İstanbul Surlarına Olumsuz Bir Uygulama" başlığında bir yazı çıkmıştır. Yazıda Silivri kapı çevresinde İbrahim Efendi Camii yakınındaki 1341 ada 12 parsel ve 1298 ada 14 parselde, Mevzi Planla yapılması düşünülen, lojmanların, yüksekliği nedeniyle (30.50 m) surları ezip geçeceği, normalde 12 m. kulelerde 20 m. civarında olan surların silüetine zarar vereceği belirtilmiştir.

Bu planının Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan da geçtiği vurgulanmıştır.

Belediyenin yaptırmış olduğu bir başka mevzi planda, Sulukule yanındaki Gazete Dağıtım binası yükseklik özelliği (h:9.50) nedeniyle bir sorun oluşturmasa da, önemli bir ulaşım yükünü getireceği bu yükünde bölgeye zarar vereceği belirtilmiştir. Ayrıca Belgrat Kapı çevresinde yapılması düşünülen açık pazarı alanında surlara zarar vereceği belirtilmiştir.

3.3. KARASURLARI ve YAKIN ÇEVRESİNİN MEVCUT DURUMUNUN SAPTANMASI

Çalışma iki başlık altında toplanmıştır.

1- Analitik veriler;

Bu çalışmada:

- Karasurlarının günümüzdeki durumu
 - Karasurları yakın çevresinin analizi araştırılacaktır.
- Araştırmada;
- Arazi Mülkiyet Yapısı
 - Arazi Kullanışı
 - Bina Yükseklikleri
 - Bina Cinsleri
 - Bina Kullanım Durumları
 - Sur Yakın Çevresindeki kültür Varlıkları
 - Sur Yakın Çevresindeki Açık Alanlar, tespit edilmiştir

2- Sosyal veriler;

Bu bölümde yapılacak anket çalışmalarında düzenleme alanı içindeki halkın kültürel durumu, ile kullanıcılar ve istemlerinin etüdü yapılmıştır.

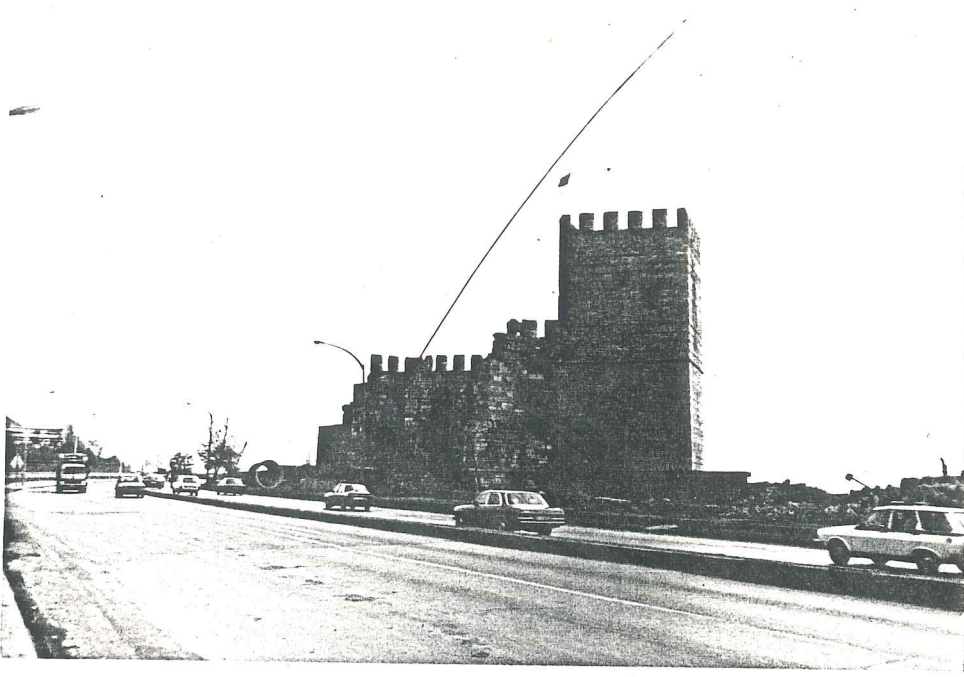
3.3.1. ANALİTİK VERİLER

3.3.1.1. KARASURLARININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

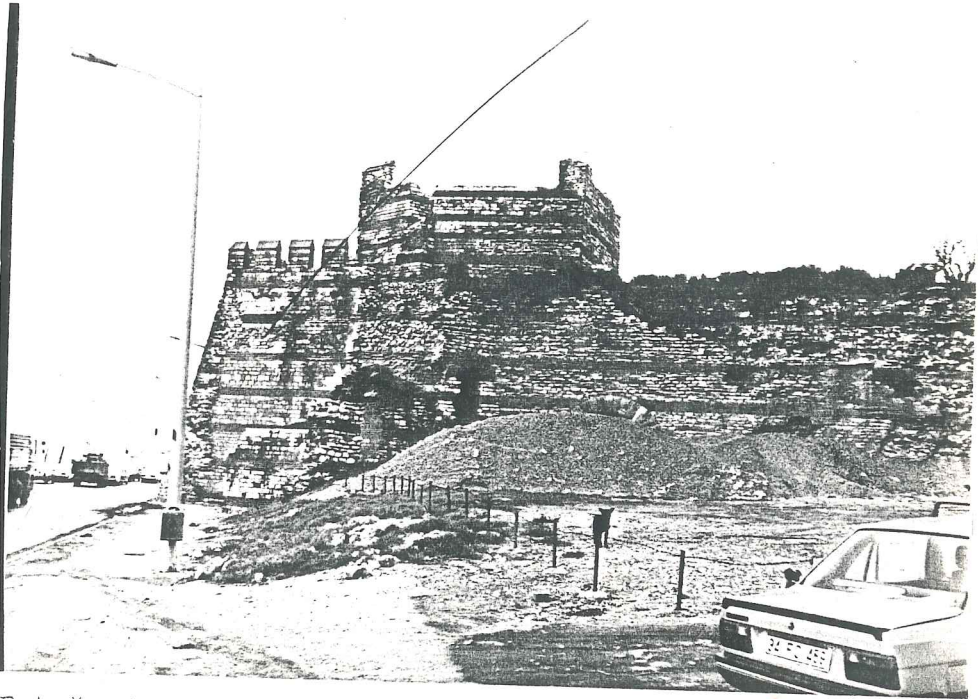
Tarihi çevre bilincinin ^{ülkümüzde} henüz yerleşmediğini gösteren en önemli tanıklardan biri karasurlarıdır.

Karasurlarının günümüzdeki durumunu fotoğraflar çok güzel ifade etmektedir.

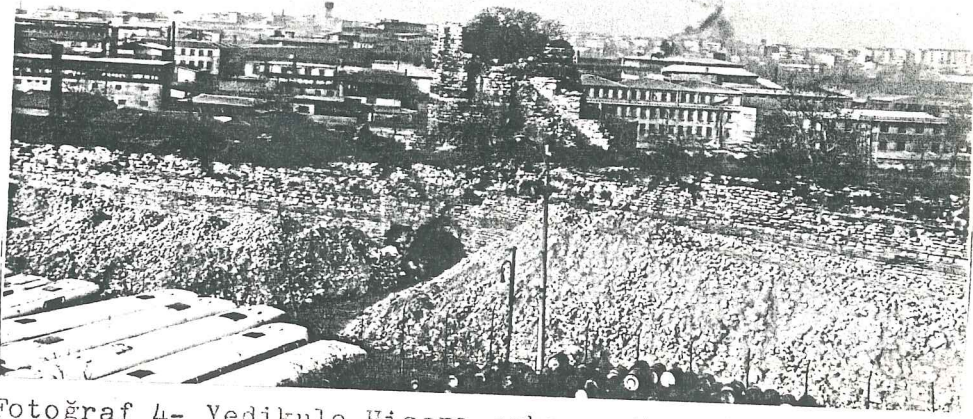
İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygur Merkezi arşivinden yararlanılan fotoğrafların çekim yerleri Ek 3'te verilmiştir.

Fotoğraf 1- Mermer Kule, Deniz surlarının bitim, karasurlarının başlangıç noktası

Fotoğraf 2- Sahil yolunun geçirilmesi sırasında, yıkılan surların yeniden yapılan kısımları görülmektedir.

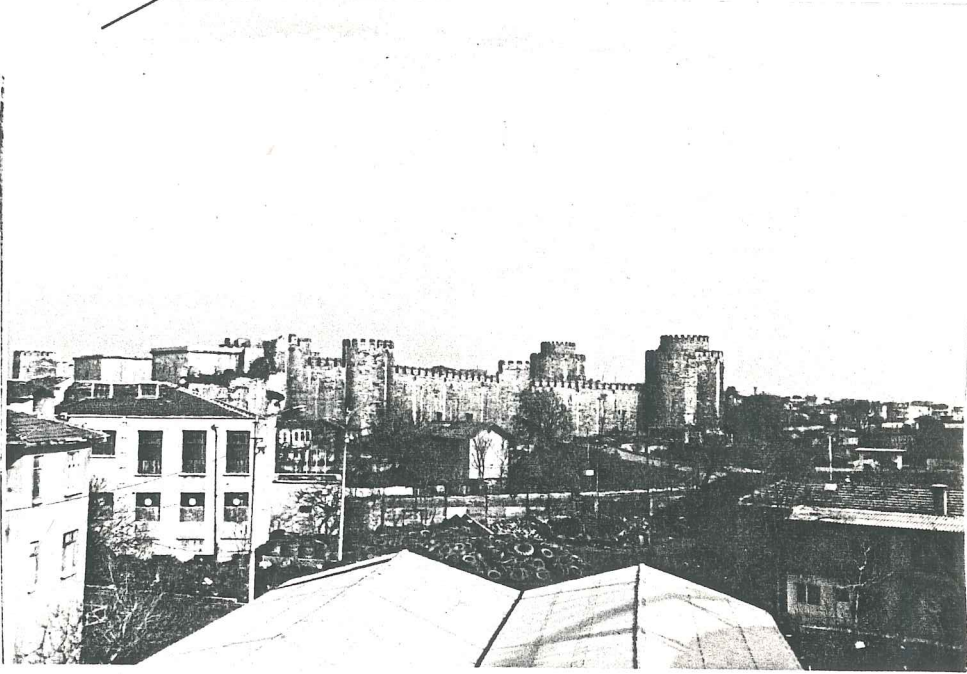
Fotoğraf 4- Yedikule Hisarı arkası, Hava Gazı Deposu, D.D.Y. tesisleri, Belediye Otobüs Garajının bulunduğu kısımlar, fonksiyonların etkisiyle görünümü bozulmuştur.

Fotoğraf 5- Yedikule Hisarı arkası, çeşitli yapılaşmalarla tarihi çevre görünümüne yakışmayacak hale gelmiştir.

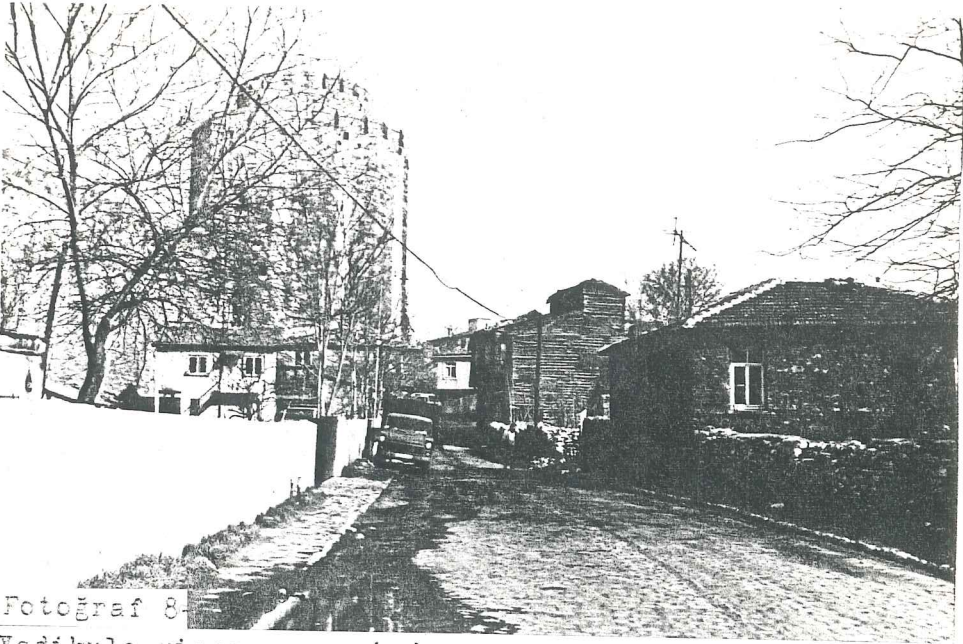

Fotoğraf 6- Tüm kötü koşullara rağmen Yedikule Hisarı varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Yedikule Hisarı ve önündeki tarihi yapıların kompozisyonu telefon ve elektrik direkleri ile hatları tarafından bozulmuştur.

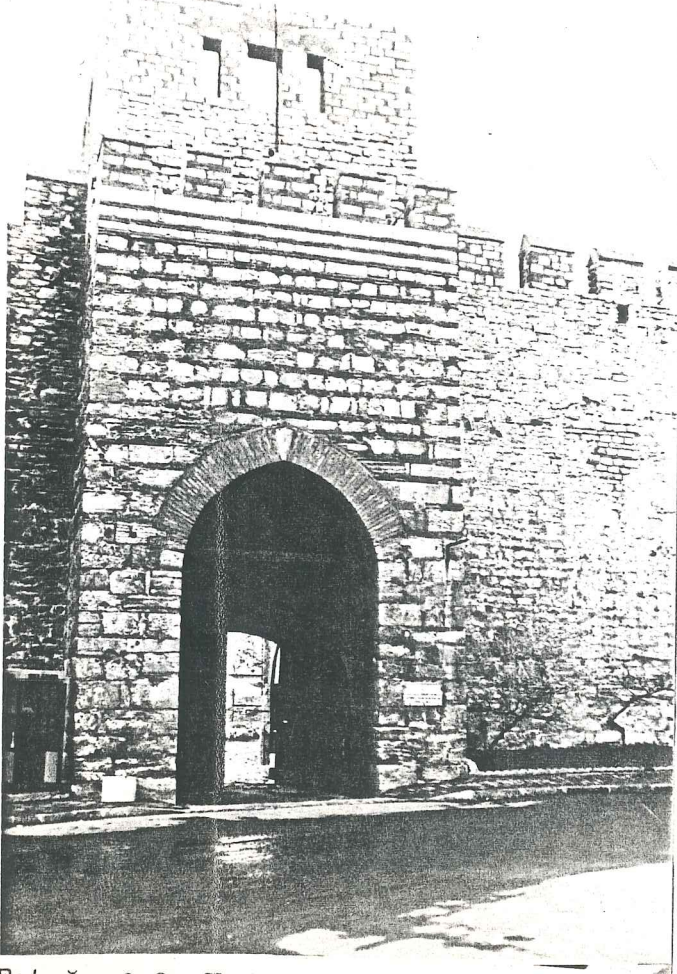
*Yedikule Hisari
ilk hisarları
olmuştu diyor*

Fotoğraf 7- Yedikule Hisarı önünde yer alan depo vb. binalar gerek fonksiyon gerekse yapısal açıdan tarihi görünümünü bozacak niteliktedir.

Fotoğraf 8

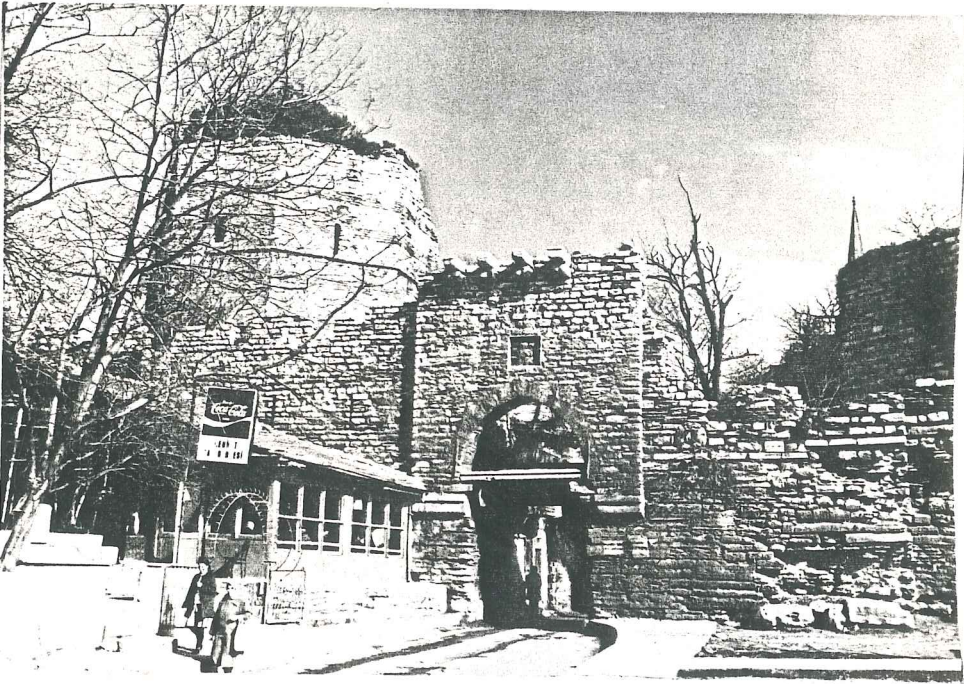
Yedikule Hisarı çevresinde yer alan tarihi konut yapıları bakımlessnessizlik sonucu yok olmaktadır. Bahçeleri ise tarihsel geçmişinden hiç bir izi bırakmayacak şekilde bozulmuştur.

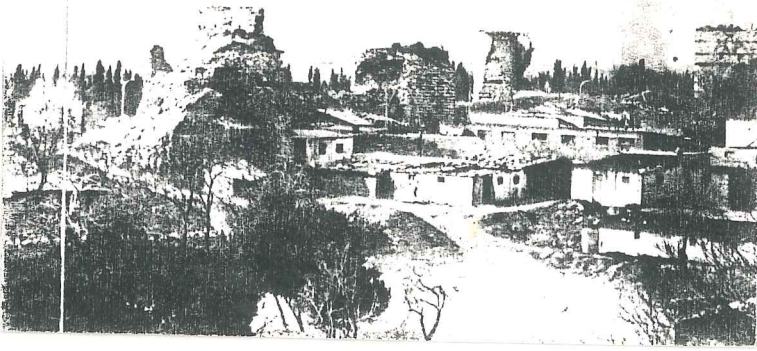
Fotoğraf 9- Yedikule Hisarı giriş kapısı

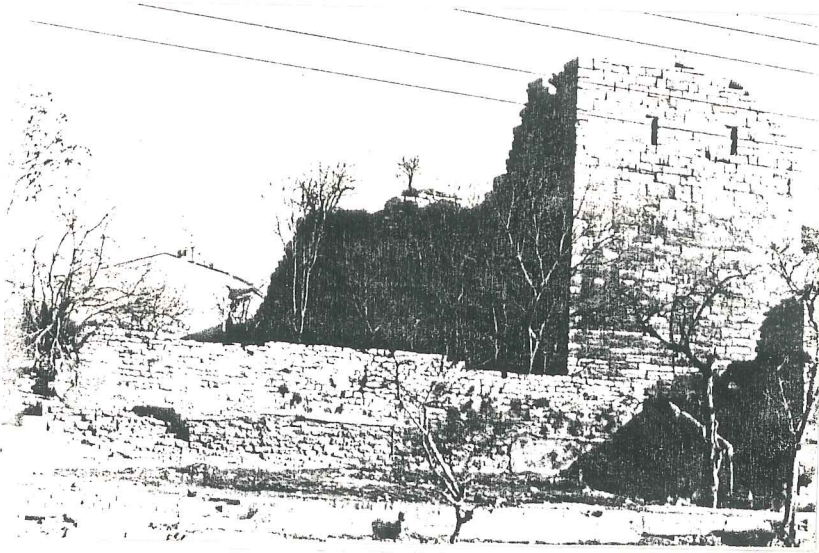
Fotoğraf 22- Belgrat Kapı-Silivri Kapı arasındaki bu bölge, mevzi imar planında açık pazar alanı olarak görülmektedir.

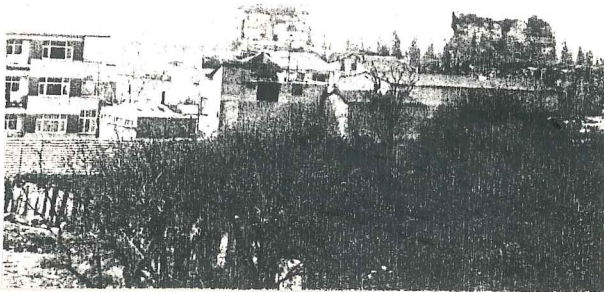
Fotoğraf 26- Silivri kapı
Silivri Kapı yanında yer alan kahve mimari açıdan oldukça kötü durumdadır. Kahve, yakınında yer alan reklam panoları ile birlikte tarihsel görünümünü bozmaktadır.

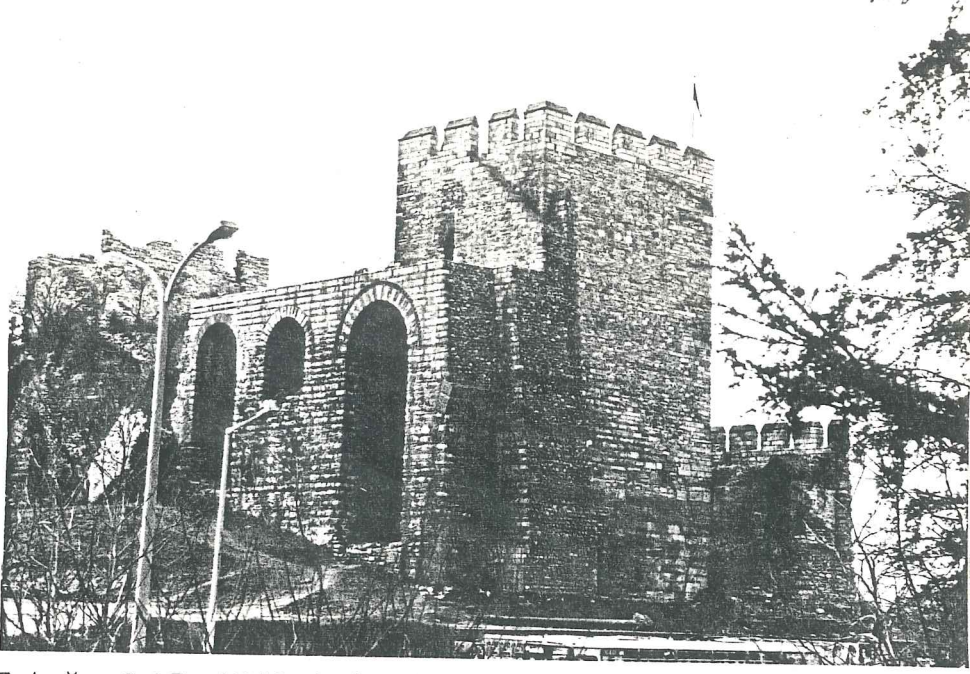
Fotoğraf 30- Silivrikapı-Mevlevihane Kapı arası. Surdaşında bulunan servilerle surların güzel bir kompozisyonu

Fotoğraf 39-Mevlevihane Kapı girişinde, sonradan getirilmiş ağaçların yapmaları bozulmuştur. Buda surlarla olan silüetini olumsuz biçimde etkilemektedir.

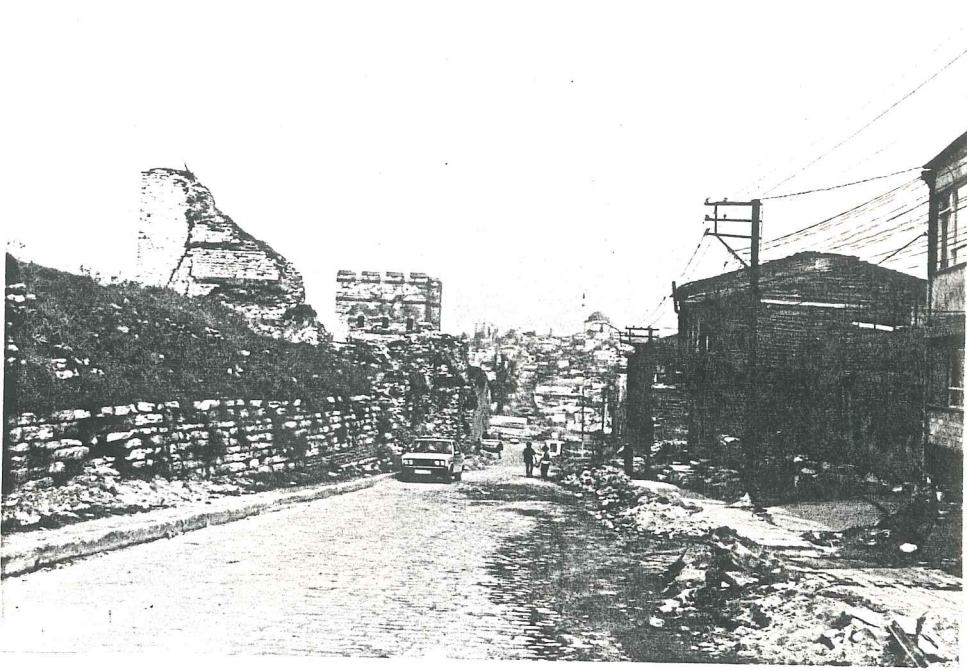
Fotoğraf 41- Surların rekonstrüksiyon uygulanarak yapılan kısmı ile mevcut durumu arasındaki fark kolayca anlaşıl-

Fotoğraf 43- Millet Caddesinde surların yeniden yapılan kısımları

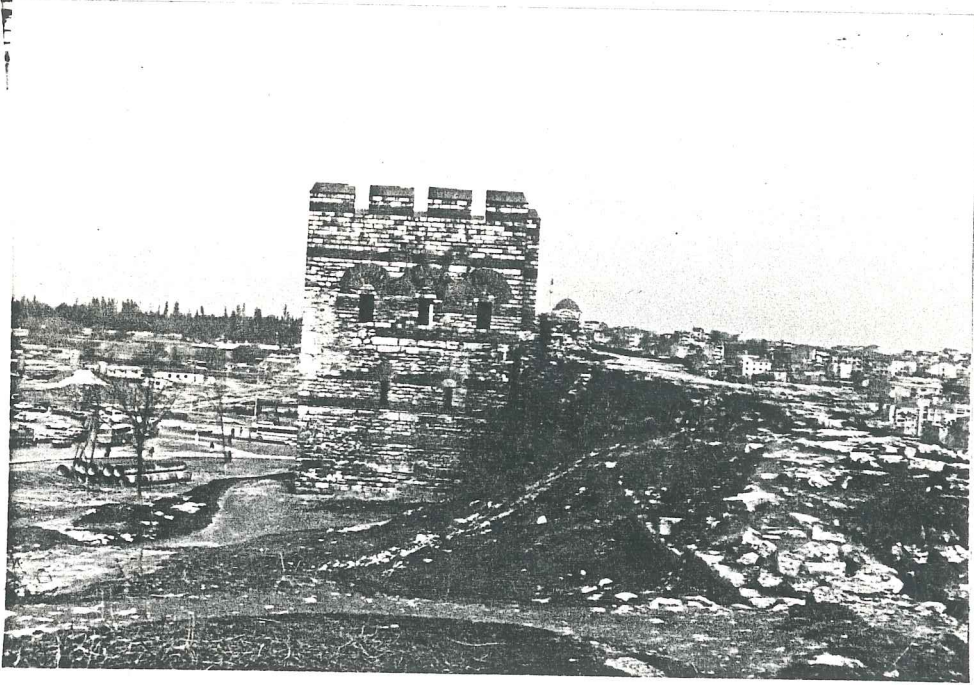

Fotoğraf 51- Topkapı-Vatan Caddesi arasında yer alan dini yapılar surlarla iç içedir. Ancak bunların çevreleri yozlaştırılarak bozulmuştur.

Fotoğraf 53-

Millet Caddesinden Vatan Caddesine inen yol üzerindeki surlar, özellikle yeni yolların açılmaları sırasında uğradıkları yıkımların etkisinden kurtulmamış durumdadır.

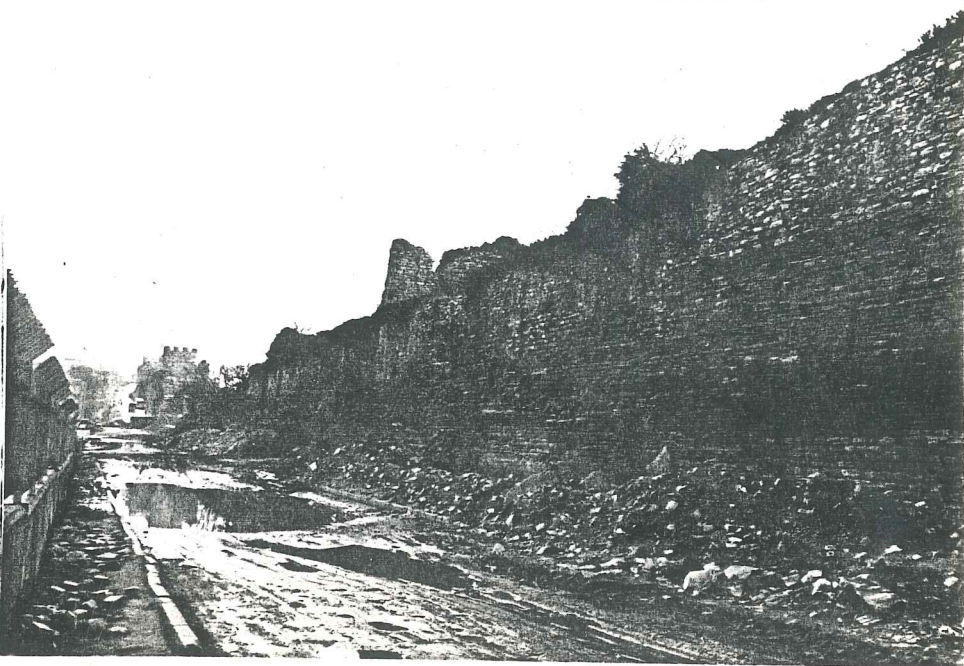

Fotoğraf 54-

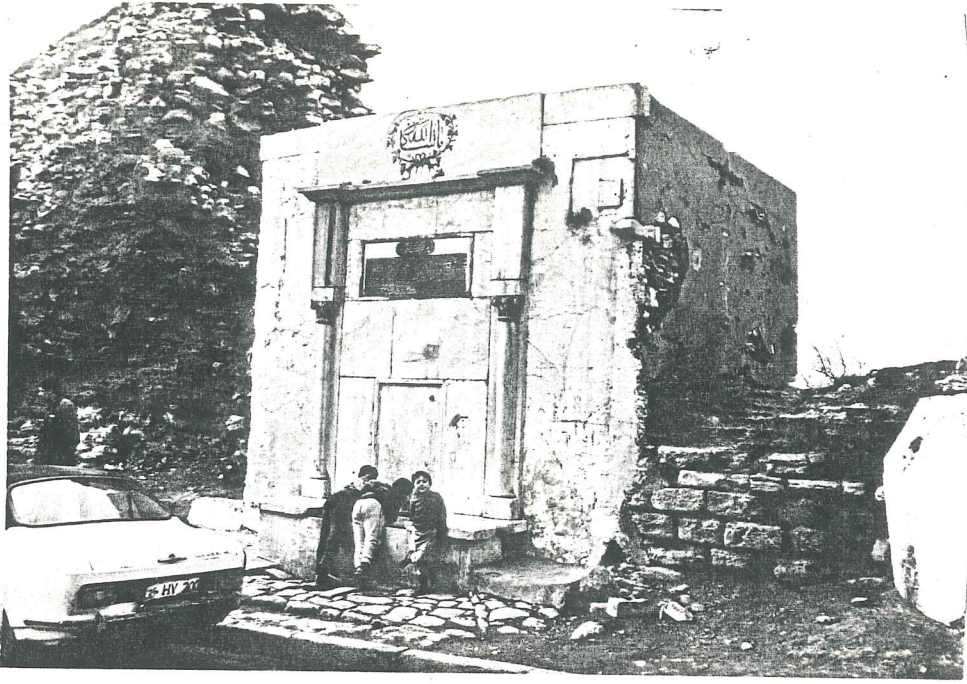
Vatan Caddesi çıkışında yer alan surlarda yolun geçmesiyle birlikte bölünmüştür. Sol başlarındaki kısımlara rekonstrüksiyon uygulanarak yeniden yapılmış diğer kısımlar yok olmuştur.

Fotoğraf 57- Sulukule Kapısı. Devrinde askeri kapı olarak yapılan kapının, çevresi kullanılmayacak şekilde çirkinleşmiştir.

Fotoğraf 58- Vatan Caddesi'nden Sulukule'ye uzanan surların yanında bulunan boş alan, bugün şantiye olarak kullanılmakta, buda surlara zarar vermektedir.

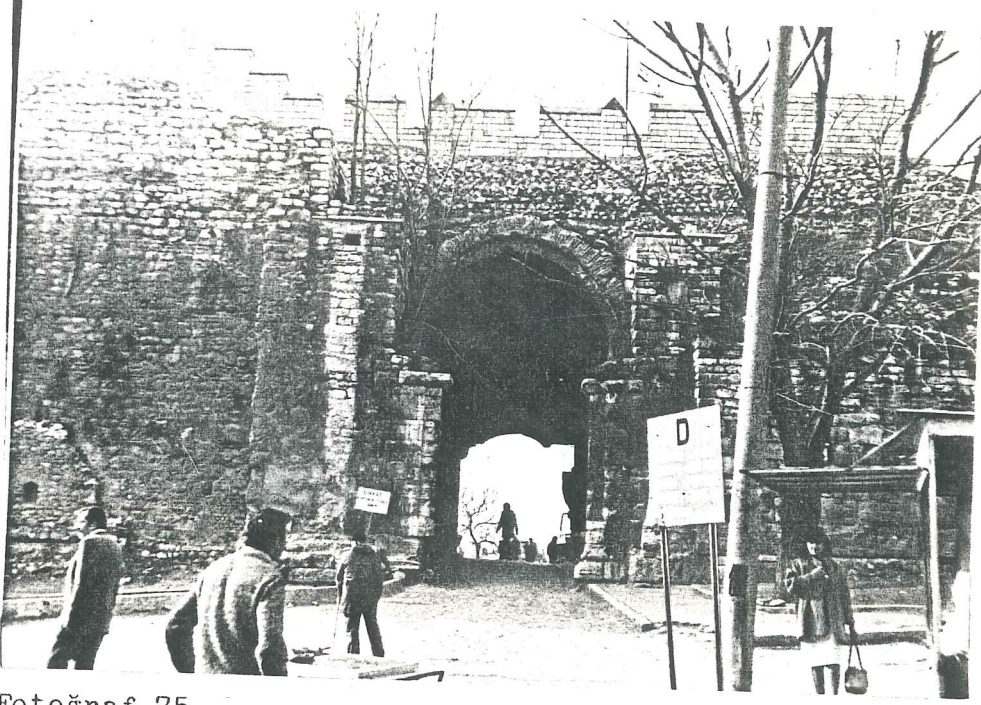

Fotoğraf 66- Osmanlı döneminde ilave edilmiş bir çeşme

neresinde

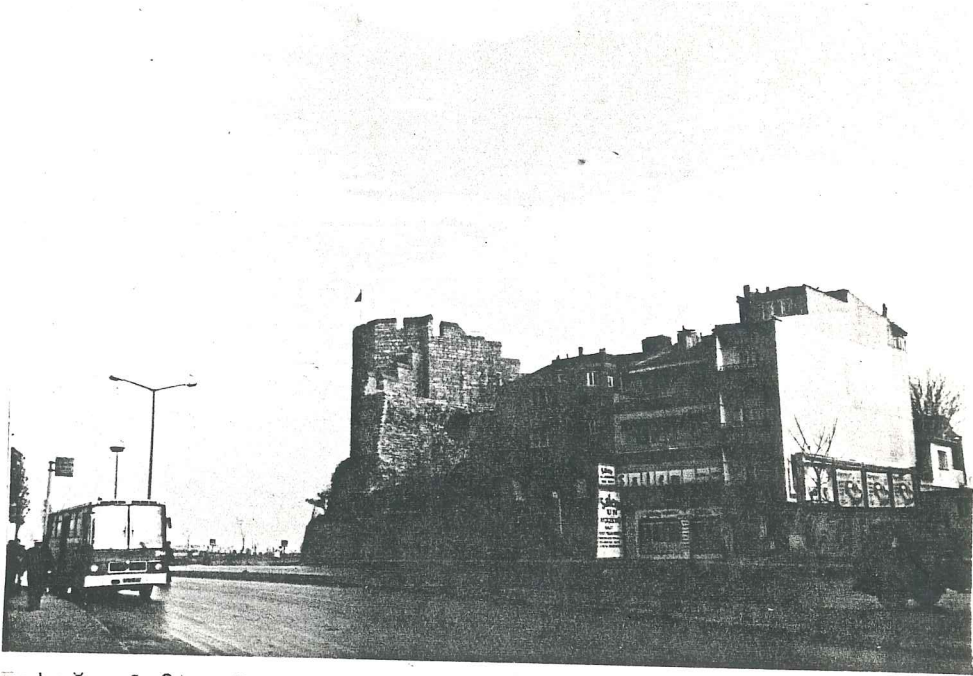

Fotoğraf 67- Sulukule'de bulunan surlar, en fazla zarar gören kısımlardır.

Fotoğraf 75-

Edirnekapı tranziğe kapatılarak yıpranması az da olsa önlenmiştir.

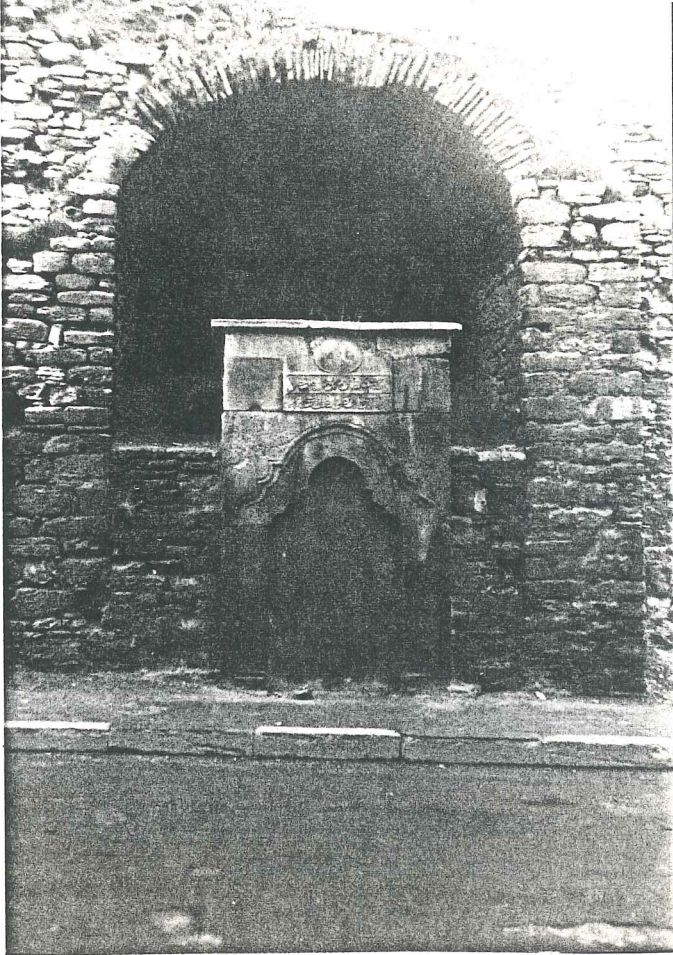

Fotoğraf 84- Çevre yolu bağlantısı ve surlar ?...

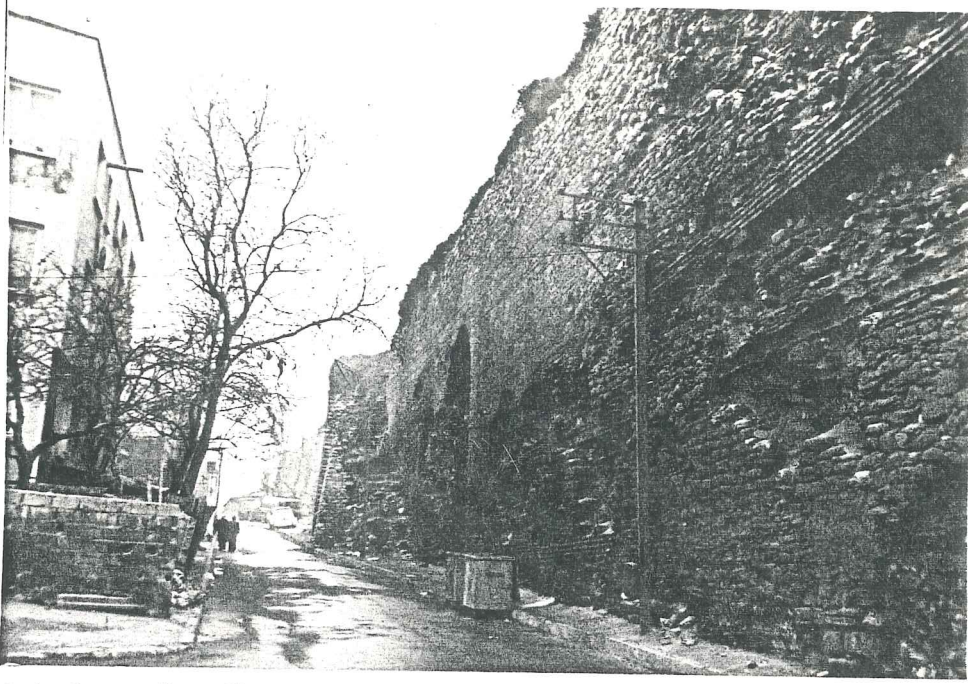

Fotoğraf 87-

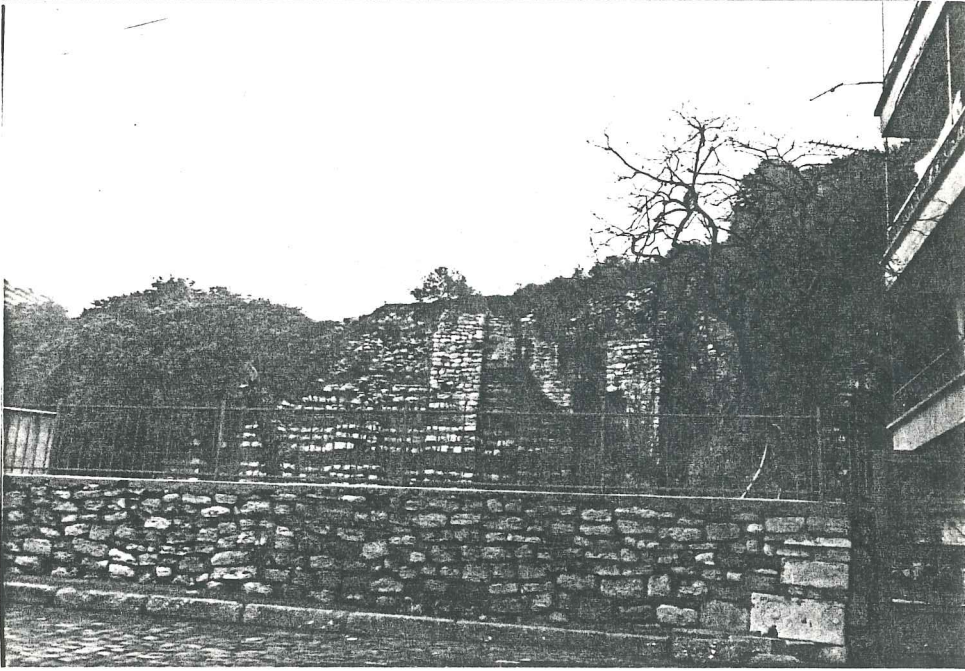
Tekfur Barayı çevresindeki surlar tamamen yok olmuş, telefon ve elektrik hatları nedeniyle sağlam kalanların görünümü çirkinleşmiştir. Sol Üzerinde bulunan ağaçta bilinçsiz budamalar sonucu formu bozulmuş, kurumaya başlamıştır.

Fotoğraf 88- Osmanlı Döneminde, surlara ilave edilmiş bir çeşme

Fotoğraf 89- Edirne Kapı- Tekfur Sarayı arasında konutlar surlara oldukça yaklaşmıştır.

Fotoğraf 101- Ayvansaray bölgesinde, surlarla b rlikte yaşayan ve surların  n n  bahçesi gibi kullanan bir apartman?... Yeşil doku ise, surların bakımsızlığını  rtercesine onu sarmıştır.

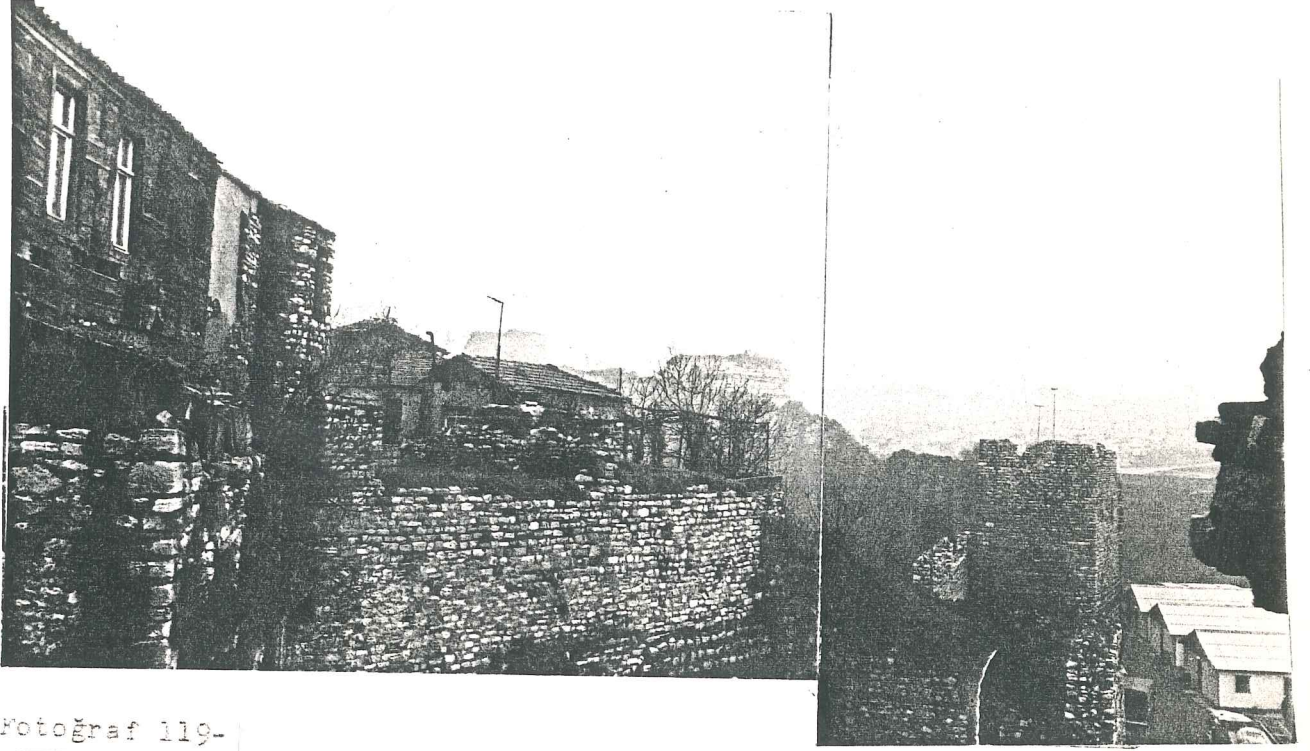

Fotoğraf 108-

Eğrikapı, çevresi üçüncü boyutu henüz bozulmamıştır. Ancak bakımsızlık ve bilinçsiz kullanım nedeniyle tarih konutlarının görünümleri bozulmuştur.

Fotoğraf 110- Eğri Kapı

Fotoğraf 119-

İvaz Paşa Camii, yani edikuleden Ayvansaray'la kadar olan bölgedeki en yoğun yeşili olan bölge olarak kalması ilgi çekicidir.

Fotoğraf 128-

Ayvansaray bölgesi gerek üçüncü boyutu, gerekse doku karakteri henüz bozulmamış bölgelerden biri olarak korunması gerekir.

3.1.2. KARASURLARI YAKIN ÇEVRESİ ANALİZİ

Analizin yapılmasındaki amaçlar şu şekilde özetlenebilir.

- Karasurları yakın çevresine getirilecek donatıların kamulaştırmaya gidilmeden yapılabilmesi için, mülkiyet yapısının araştırılması,
- Bölgede bulunan fonksiyonlardan hangilerinin kaldırılacağını nakledileceğini belirlemek için, arazi kullanımının bilinmesi,
- Uygun olmayan bu fonksiyonları barındıran binaların, başka amaçlarla kullanılması ve yıkılması için, bina yüksekliklerinin, cinslerinin, kullanım durumlarının belirlenmesi,
- Yine bu çalışmayla bağlantılı olarak bu binaların hangilerinin tarihi eser olduğunun tesbiti,
- Bölgede bulunan açık alanların kullanım durumlarının belirlenmesi.

3.1.2.1. Arazi Mülkiyet Yapısı

Arazi Mülkiyeti analizleri incelendiğinde analiz alanı içindeki Belediye, Hazine, Vakıf ve özel mülkiyete ait araziler ortaya çıkmaktadır. Planlama alanında özel mülkiyete ait arazilerin yoğunluğu, uygulama yönünden zorluklar yaratacaktır. Bunun yanında Belediye, Hazine ve Vakıf arazilerinin de küçümsenmeyecek oranda olması ümit vericidir. Bu alanlar üzerine kamu yararına tahsil edilecek fonksiyonlar gerekli kamulaştırmaya ihtiyaç göstermeden yapılabilir.(16) 16

Analiz alanı içindeki arazilerin sayısal oranı

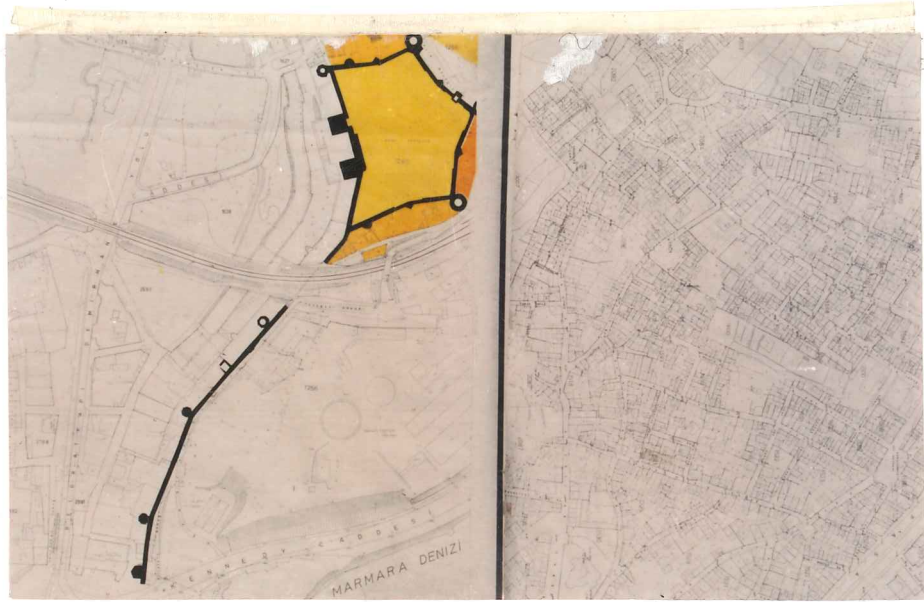
Tablo 1'de gösterilmiştir.

Belediye	% 20.25
Hazine	% 7.28
Vakıf	% 9.17
Şahıs	% 63.30

Tablo 1- Analiz alanı içindeki arazilerin sayısal oranı

Kaynak- İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygur Merkezi,(16) 16

Arazi Mülkiyet Yapısı Harita 1 de gösterilmiştir.

Harita 1- Arazi Mülkiyet Yapısı

Kaynak- İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygur Merkezi, (16)

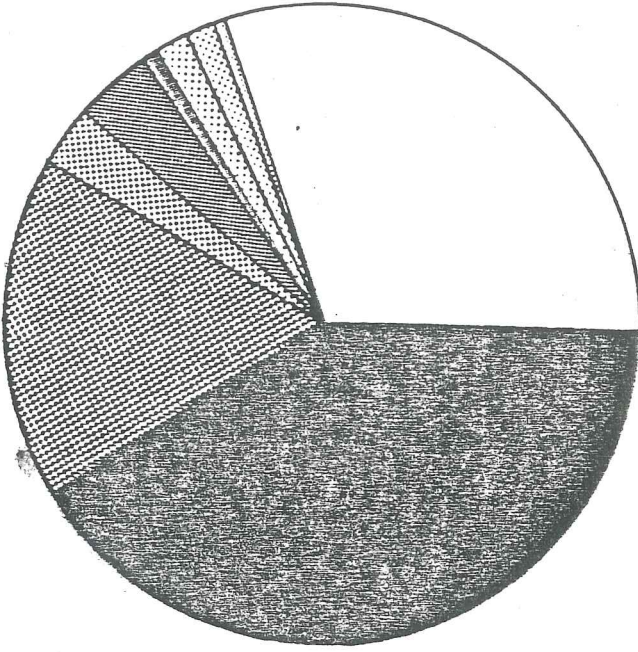
3.1.2.1. Arazi Kullanış Durumu

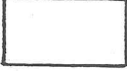
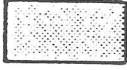

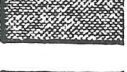

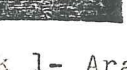
Analitik tespitler içinde arazi kullanışı ön sırayı almaktadır. Arazi kullanışı isminden de anlaşılacağı üzere bölge üzerinde yerleşen fonksiyon alanlarını belirten analiz çalışmasıdır.

Planlama bölgeleri içinde Ayvansaray-Edirnekapı yöresinde konut alanları, bunu takiben boş yeşil alanlar ile ulaşım alanları yoğunluk göstermektedir. Edirnekapı-Topkapı arasında, meydan, yol, plankton ve otobüs park yerleri büyük alanları kaplarken, Sulukule eğlence bölgesi de yoğunluk yaratmaktadır. Bu bölgelerde hizmet alanları (eğitim+sağlık+idare+kültür donatımları) yok denocek kadar azdır.

Topkapı-Yedikule arasında oteller, surlara yakın bölgelerde sanayi, imalathane, depo gibi fonksiyonlar yer almaktadır. Bunlar yanında, özellikle Yedikule-Belgradkapı arasında bostanlar görülmektedir. Bu tür fonksiyonlar arasında yer yer yoğunluğu az, yer yer yoğunluğu fazla yeni konut alanları izlenmektedir. Yörede yer alan Silivrikapı, Belgradkapı, Mevlanakapı ve Yedikule çevrelerinde cami, mescit, çeşme, küçük bir çarşı ve bunlarla bütünleşen iki üç katlı konutlardan oluşan mahalleler görülmektedir. Bu mahallelerde binalar bitişik yapı düzeninde sıralanmıştır. Alçak katlı konutlardan oluşan bölgelerde nüfus yoğunluğu az, yenilenen, yükseklikleri 4-5 kat olan konut bölgelerinde yoğunluklar fazladır. Yeni binaların alt katlarında yol boyunca ticaret alanları bulunmaktadır.(16) 16

Fonksiyonların dağılımı arazi kullanış haritasında görülmektedir. (Bak Harita-2)

	KÖNUT	(% 30,33)
	TİCARET	(% 0,44)
	EĞİTİM-KÜLTÜR	(% 1,56)
	DİNİ YAPILAR	(% 1,82)
	OTEL-LOKANTA	(% 0,61)
	SANAYİ	(% 3,98)
	DEPO	(% 3,17)
	SURİÇİ BOŞ ALANLAR	(%17,68)
	SURDIŐI BOŞ ALANLAR	(%31,52)
	YOL	(% 8,89)

Grafik 1- Arazi kullanımının Sayısal Oranı

Kaynak- İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygur Merkezi (16)

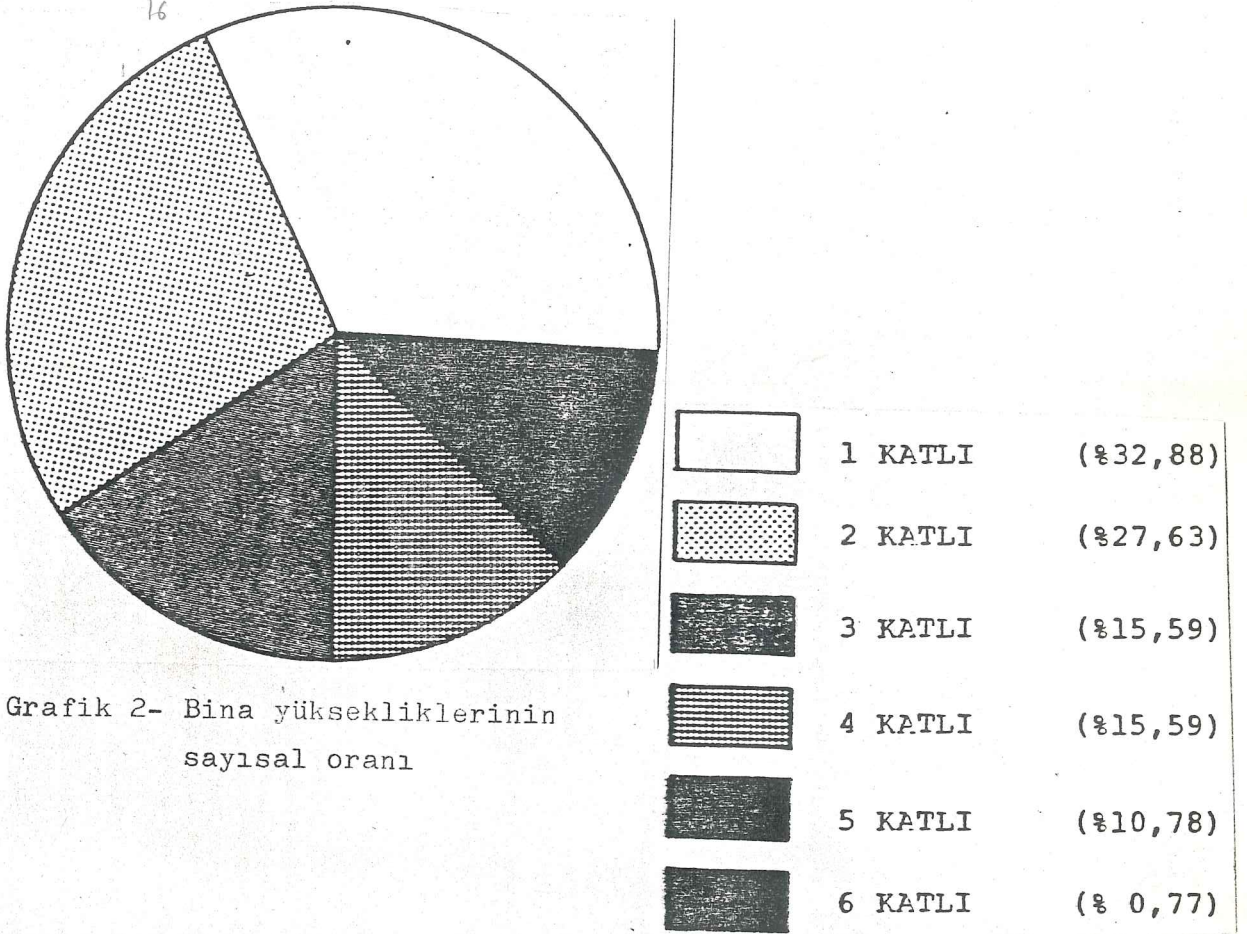

Harita 2- Arazi kullanım Durumu

Kaynak- İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygur Merkezi,(16)

3.1.2.3. Bina Yükseklikleri

Analiz alanı içinde tek, iki, üç, dört, beş ve altı katlı yapılar görülmektedir. Tarihi değeri olan konut yapılarında, genellikle 1-2 kat yükseklikleri görülürken, yeni yapılmış konut yapılarında dört hatta büyük bir çoğunlukla 5 kat gibi irtifalar izlenmektedir. Dar yollar üzerinde yer alan bu yüksek yapılar, en alt katların güneş alması söz konusu olduğunda, olumsuz durum yaratırken, eskiden oluşmuş dokuya da ters düşmektedirler. Diğer yandan bu yapılar İstanbul Tarihi yarımadası içinde, Prost tarafından kabul edilen ve camilerle yarışmayacak bir yükseklik olan 12.50 m irtifalı da aştığından uygun bulunmamış ve nasıl olupta bu yükseklikte inşa edildikleri düşünülmüştür. (16) Bina yükseklikleri Harita 3'te görülmektedir.

Grafik 2- Bina yüksekliklerinin sayısal oranı

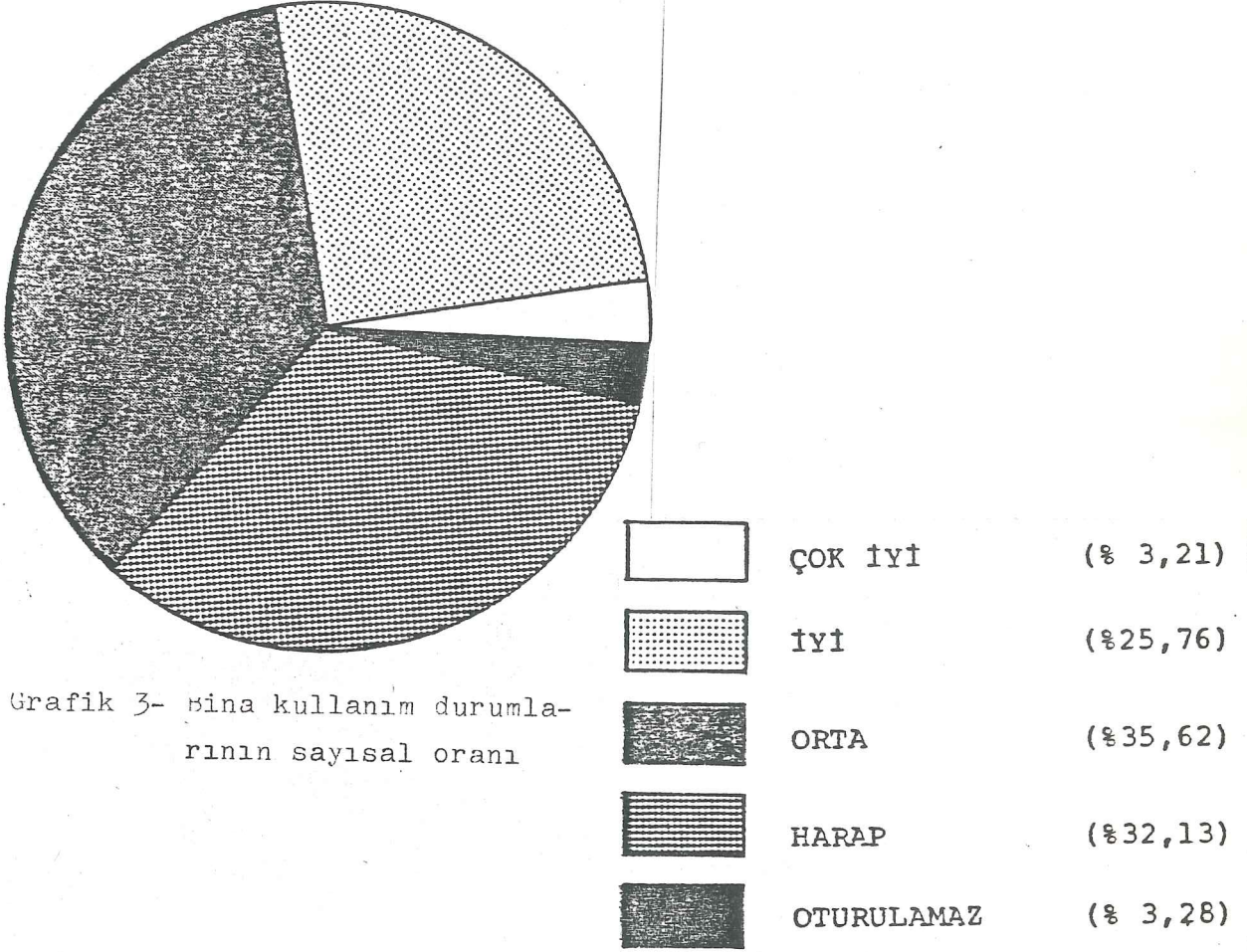

Harita 3-Bina yüksekliği

Kaynak- İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygur Merkezi,(16)

3.1.2.4. Bina Kullanım Durumları

Bina kullanım durumları analizinde, yöre üzerindeki yapıların dayanıklılık, görünüş ve kalite bakımından nitelikleri görülmektedir. Çok iyi, iyi, orta, harap ve oturulmaz şeklinde bir ayrıma tabi tutulan binalar, bu tür lejanda göre oranlanmış ve sıralanmıştır. Analiz alanı içinde toplam 4267 adet yapı bulunmaktadır. Ancak bunların % 29 oranını çok iyi ve iyi durumdaki yapılar oluşturmaktadır. Bunlar yanında % 71 oranındaki yapıların orta, harap, oturulmaz durumda olduğu görülmektedir. Bu analiz sonucuna göre planlama alanında bir yenileme yapmak gerekmektedir.(16) Bina kullanım durumları Harita 4'te görülmektedir.

Grafik 3- Bina kullanım durumlarının sayısal oranı

Harita 4- Bina Kullanım Durumu

Kaynak- İTÜ. Çevre ve Şehircilik Üygar Merkezi,(16)

Harita 5- Bina Cinsi

Kaynak- İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygulama Merkezi, (16)

3.3.1.2.6. KARASURLARI YAKIN ÇEVRESİNDEKİ KÜLTÜR VARLIKLARI

Sur yakın çevresinde bulunan kültür varlıkları restorasyon birimlerince saptanmış ve yapılacak tüm çalışmalarda bunların özellikle korunması istenmiştir. Restorasyon birimlerinin kültür varlıklarını koruma önerilerinde de daha sonra değinilecektir.

Bu hangisi bölümü kaynağı

Kültür varlıklarının hangi döneme ait olduğunun belirlenmesi, çevre düzenlemesinde verilecek kararlara da altlık oluşturmaktadır. Çünkü bir mimari yapıt, ancak dönemindeki çevreyle bütünleşir, onunla anlaşılır.

Yapılan çalışmada kültür varlıkları 4 başlık altında incelenmiştir.

- 1- Doğal ve tarihi sitler, yeşil alanlar-Tarihi mezarlıklar,
- 2- Arkeolojik varlıklar,
- 3- Büyük anıtlar ve külliyeler,
- 4- Çeşitli işlevli diğer tarihi yapılar.

3.3.1.2.6.1. DOĞAL ve TARİHİ SİTLER-YEŞİL ALANLAR, TARİHİ MEZARLIKLAR

Sur yakın çevresi içinde yer alan başlıca yeşil alanlar, Sur'a bitişik ve iç kesimlerdeki bostanlar ve Yenibahçe Çayırı olarak anılan Lykos Vadisidir. Ayrıca Sur'un hemen dışında Eğrikapı'dan Yedikule'ye kadar uzanan bölgede yer alan tarihi mezarlıklar, eski İstanbul'un önemli yeşil alanlarıdır. Aradan geçirilen yollarla mezarlar kısmen parçalanmakla birlikte, alan olarak büyük ölçüde varlıklarını korumuşlardır. Bostanlar ise sürekli olarak yapılanmaya açılarak yok olmaktadır. Yenibahçe Çayırı hemen tümüyle inşaata açılmış ve değişmiştir.(1)

3.3.1.2.6.2. ARKEOLOJİK VERİLER

Karasurları ve bileşenleri (beden duvarları, burçlar, önsur, hendek, köprüler) Ayvansaray bölgesindeki Blachemai Sa-

rayı alt yapısı ve Mumhane Surları, bölgenin başta gelen arkeolojik verileridir. Toprak üstünde görülmekle birlikte temel kazılarında açığa çıkabilecek kalıntılar konusunda, bu bölgenin önemli bir potansiyeli vardır.(1)

3.3.1.2.6.3. BÜYÜK ANITLAR ve KÜLLİYELER

Sur'a bitişik bölgede yer alan başlıca külliyeler Mihrimah Sultan, Kara Ahmet Paşa, Hadım İbrahim Paşa, Topçubaşı Bala Süleyman Ağa, İvaz Efendi, Küçük Efendi ve Hacı Evhaddin Külliyesidir. Bunlardan en büyüğü olan Mihrimah Sultan Külliyesi, cami avlusunun dışında yer alan dükkanların yol genişletme amacıyla yıkılması sonucu, hasar görmekle birlikte, hemen tümüyle ayakta kalabilen bir vakıf kuruluşudur. Kara Ahmet Paşa Külliyesi'de büyük ölçüde korunmuş durumdadır. Hadım İbrahim Paşa Külliyesi'nin mektebi yok olmuş, çifte hamamından ancak duvar parçaları kalabilmiştir. 19. yüzyılda yenilenen Topçubaşı Bala Süleyman Ağa ve 19. yüzyılda yapılan Küçük Efendi Külliyesi yörenin başlıca küçük ölçekli topluluklarıdır. Eğrikapı İvaz Efendi Külliyesi'nin yalnız camisi mevcuttur. Yedikule yakınındaki Hacı Evhaddin Külliyesi'nin ilk tasarımı kalabilenler sınırlıdır. Cami yenilenmiş, hamam 19 yüzyılda restore edilmiştir. Tekke ise yok olmuştur.(1) *Kaynak*

3.3.1.2.6.4. DİĞER TARİHİ YAPILAR

3.3.1.2.6.4.1. CAMİLER -MESCİTLER

Bölge içinde yer alan çeşitli dönem camilerinin bir bölümü yakın tarihlerde yapılan yenileme çalışmalarıyla hemen tüm özelliklerini yitirmişlerdir. 19. yüzyılda onarılan yada yeniden yapılanlar bu dönemin özelliklerini taşımaktadırlar. Bazı camiler ise özgün niteliklerini korumakla birlikte, çok harap durumdadırlar. (Yedikule Fatih Cami, Mevlevihane Kapı, Tarsus Cami)(1) *Kaynak*

3.3.1.2.6.4.2. KİLİSE ve AYAZMALAR

Bu bölge içinde yer alan kiliselerden en eskisi Kariye Camisi'dir. Günümüzde bir müze olarak değerlendirilen yapının, Osmanlı döneminde çevresine yapılan eklerle bir külliye-ye dönüştürüldüğü bilinmektedir. Ancak bugün ayakta kalabilen-

ler yalnız hazirelerdir. Haseki Sultan tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan medrese yok olmuştur. Toklu Dede Mescidi olarak bilinen tek nefli küçük kilise ise, bugün ancak temel düzeyinde mevcuttur.

Osmanlı döneminde yapılan çeşitli onarım ve yenilemeler sonucu, bugün 19 yüzyıl mimarisiyle ayakta duran çeşitli bazilikalar, yüksek duvarlar içinde kalan küçük külliye gibi düşünülebilirler. Bunların birkaçında kiliselerin yanısıra lojman, okul gibi ek yapılar da bulunmaktadır. Hemen her kilisenin giriş holüne bağlı veya bitişik bir ayazması, kutsal suyu vardır.(1)

3.3.1.2.6.4.3. SİNAGOGLAR

Çalışma bölgesi içinde yer alan Musevi ibadethanesi, Eğrikapı'daki Kastorya Sinagog'u kalıntısıdır. İlk yapılışı belki Fatih dönemine kadar giden yapının 19. yüzyıl sonunda yenilendiği, kapısındaki yazıttan anlaşılmaktadır. Ahşap olan bina, yakın tarihte çıkan bir yangında hemen tümüyle harap olmuş, geriye yalnız bema duvarından bir parça ve talamon basamakları kalabilmiştir.(1)

3.3.1.2.6.4.4. TEKKELER

Sura bitişik alanda birçok tekke bulunduğunu, 19 yüzyıl haritasından izlemek mümkündür. Ancak bunlardan çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılan, İsmail Efendi Tekkesi (1877) 19 yüzyıl ahşap tekkelere güzel bir örnektir. Eliptik planlı semahanesi ve dalgalı planlı çevre duvarlarıyla özgün bir Osmanlı Baroğu ürünü olan Küçük Efendi Tekkesi diğer bir önemli anıttır. Sur dışında, mezarlıklar içinde yer alan Yenikapı Mevlevihanesinin ilk kuruluşu 16. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir. Bugün mevcut bina ise 1913'te yapılmıştır. Edirnekapi dışında bulunan 1284 H/1867 tarihli Pertevniyal Sultan Tekkesi mezarlık alanı içinde yer aldığı bilinen tekkelere, geç bir örneğidir.(1) Kaynak

3.3.1.2.6.4.5. MEKTEPLER

Mevcut mekteplerden en eskileri Edirnekapi Mihrimah Sultan ve Topkapı Kara Ahmet Paşa Külliyesi içindedir. İlk yapılışı Fatih döneminde olan Topçubaşı Bala Süleyman Ağa mek-

tebi, 20.yüzyıl başında Ferestu Kadın tarafından, iki katlı olarak yeniden yaptırılmıştır.(1) *Kaynak*

3.3.1.2.6.4.6. MEDRESELER

Bölgedeki mevcut medreseler Mihrimah Sultan ve Kara Ahmet Paşa Külliyesi içinde yer almaktadırlar. Her ikisinde cami ile ortak avlu çevresinde yerleşmişlerdir. Mihrimah Sultan Medresesinin ayrı bir dershanesi bulunmamaktadır. Kara Ahmet Paşa Medresesinde Osmanlıların en çok kullandıkları medrese tipi olan U plan, dershanesi, avlu, simetri eksenini üzerinde bulunan şemada uygulanmıştır. Tarihi belgelerde adı geçen İvaz Efendi ve Kariye Medreselerinin izi bulunamamıştır.(1) *Kaynak*

3.3.1.2.6.4.7. KÜTÜPHANELER

Bölge içinde mevcut tek kütüphane yapısı Küçük Efendi Külliyesi içinde bulunmaktadır. Cami kütesine bitişik ve onunla iç bağlantısı olan yapı, giriş ve küçük bir okuma odasından oluşmaktadır.(1)

3.3.1.2.6.4.8. TÜRBELER

Bölge içinde anıtsal türbe ölçeğine ulaşan mezar anıtları sınırlı sayıdadır. Mimar Sinan tarafından yapılan Kara Ahmet Paşa Türbesi, dışta altıgen, içte onikigen planı ile iç ve dış kenar sayıları farklı çokgen planlı türbe uygulamaları arasında yer almaktadır. Mihrimah Sultan Külliyesi içinde bulunan dikdörtgen planlı ve ahşap çatılı Ahmet Paşa (Rüstem Paşa'nın damadı) Türbesi de Mimar Sinan'ın eseridir. Bölgedeki diğer türbeler II. mahmut döneminde yeniden yapılan sahabe türbeleridir. Çoğu Ayvansaray-Eğrikapı yöresinde bulunan bu türbeler dikdörtgen planlı ve ahşap çatılıdır. Açık türbelerin çeşitli uygulamalarında bölge içinde görmek mümkündür. Silivrikapı Hadım İbrahim Paşa (Mimar Sinan'ın eseri) Ayvansaray Ebu Zerr-il Gaffari Türbeleri de bu arada sayılabilir.(1) *Kaynak*

3.3.1.2.6.4.9. HAMANLAR

Bölge içinde varlığı bilinen beş hamamdan üçü halen işler durumdadır. Bunları Eğrikapı'da Hançerli, Edirnekapı'da Mihrimah Sultan, Yedikule'de Hacı Evhaddin hamamlarıdır. Silivrikapı Hadım İbrahim Paşa Hamamının yalnız giriş ve yan duvarı

kalabilmiştir. Yedikule Hamamı ise tümüyle yok olmuştur.(1) *Kaynak*

3.3.1.2.6.4.10. SU YAPILARI

Fetihten hemen sonra İstanbul'un beslenme ve su sorununu gündeme gelmiş ve çözüm için girişimlerde bulunulmuştur. Harap olan Bizans su yollarının onarılması yanında, yeni katmanlarla kentin su gereksinimi karşılanmaya çalışılmıştır.(1)

ÇEŞMELER,

Çalışma alanı içinde yer alan çeşmeler arasında, ilk yapılışı 15. yüzyıla kadar gidenler saptanamamıştır. Yazıtlı olanlar 16. yüzyıl ve sonrasına aittir. Mevcut çeşmeler arasında az sayıda küçük meydan çeşmesi uygulamalarına rastlanmaktadır. Çoğunlukla arkası bir hazneye ve duvara yaslanan, tek yüzlü çeşmeler yapılmıştır. Çeşmeler genel olarak Osmanlı klasik dönemi özelliklerini taşımaktadır. Barok çağdan da az sayıdaki güzel örnekler çevreyi zenginleştirmektedir.(1)

SEBİLLER,

Sur'a bitişik bölgede çok az sayıda sebil yapılmıştır. Başlıcaları Topkapı'da Kara Ahmet Paşa, Ayvansaray'da Hatice Sultan ve Silivrikapı civarında Perestu Kadın Sebilleridir. Kara Ahmet Paşa türbesine bitişik sebilin bugünkü durumu, 16. yüzyıldan sonraki bir tarihte yapıldığını veya yenilendiğini düşündürmektedir. Hatice Sultan'ın çeşme, sebil ve mektep grubu içinde yer alan sebili bugün mevcut değildir. Eski resimlerinden, biçimi hakkında bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Bir sokak perspektifi ucundaki konumu ve çifte sebilden oluşan anıtsal kompozisyonu ile yörenin en etkili görünümüne sahip ve korunmuş sebili, Bala Süleyman Ağa Tekkesi karşısındaki Perestu Kadın Sebilidir.(1) *Kaynak*

SAVAK ve HAZNELER,

Savak veya maksemeler, suların ölçülerek dağıtıldıkları yapılardır. Çalışma alanı içinde kırkçeşme sularının kente girişte taksim edildikleri Eğrikapı Savağı yer almaktadır. Savak dıştan taş kaplamalı bir piramidal çatıyla örtülüdür.(1)

SU TERAZİLERİ,

Bol sayıda çeşmesi bulunan çalışma alanının değişik

yerlerinde su terazilerine rastlanmaktadır. Ayvansaray'da yamacın eteğinde yer alan su terazisi, büyük bir olasılıkla Eğrikapı'dan aşağıya doğru gelen suların basıncını ayarlamak ve suyu ölçerek dağıtmak için yapılmıştır.(1)

3.3.1.2.6.4.11. SARAYLAR

Sur'lara bitişik alanda Bizans döneminden günümüze kadar ulaşabilen en önemli saray yapısı, Porphyrogenetos Sarayı'da denilen Tekfur Sarayı'dır. Ünlü Blachernai Saraylarından yalnız alt yapı tonozları kalmıştır. İvaz Efendi Camisi'nin batısında yer alan Isaak Angelos Kulesi de Haliç manzarasına hakim konumuyla ortaçağ saray kompleksinin küçük bir parçası olarak değerlendirilebilir.(1) (Kaynak)

Osmanlı döneminde yöre içinde gelişen bir saray kompleksi bilinmemektedir. Silivrikapı'nın güneyinde yer alan "Sarayönü Sokak" bu çevrede bir sarayın varlığına işaret etmektedir. Ancak bugün sarayla ilgili hiç bir iz bulunmamaktadır. Sur dışında, Ayvansaraydan Eyüp'e doğru uzanan Haliç kıyısında Fatma Sultan, Hatice Sultan gibi padişah ailesine mensup hanımların yalılarının bulunduğu bilinmektedir. Fakat bunlardan da hiçbiri günümüze ulaşamamıştır.(1) (Kaynak)

3.3.1.2.6.4.12. SAVUNMA YAPILARI

Karasurlarının Ayvansaray-Tekfur Sarayı arasındaki hattının büyük bölümü, Komnen dönemine, Tekfur Sarayı-Mermer Kulesi, II. Theodosius dönemine aittir. (değişik dönem yenilenmeleriyle). Bugünkü dış cidarın gerisinde, yalnız Eğrikapı'da "Mumhane Surları" olarak anılan eski sur kalıntıları bulunmaktadır. Fetihden sonra Fatih'in isteği üzerine Yedikule Hisarı yapılmıştır. İç mahallesi ve yüksek külahlı çatıları günümüze ulaşamayan Yedikule'nin eski durumunu, Matraki'nin İstanbul minyatüründe ve çeşitli gravürlerde görmek mümkündür.(1) (Kaynak)

3.3.1.2.6.4.13. TİCARET YAPILARI

Sur'a bitişik alan içinde önemli ticaret yapıları bulunmamaktadır. İki veya daha fazla katlı binaların alt katları dükkan olarak kullanılmaktadır. Edirnekapı yanında yer alan Mihrimah Sultan külliyesinin dış avlu duvarları boyunca sırala-

nan tonozlu dükkanlar ise yol genişletme amacıyla yıkılmıştır.(1)

3.3.1.2.6.4.14. SANAYİ YAPILARI

Sur yakın çevresinde gelişen çeşitli sanayi dallarından en eskileri Yedikule dışında mezbaha ve debbağneler, Edirnekapı'da löküncüler, Ayvansaray'da kalafatçılar olarak sıralanabilir. 17. yüzyılda Şehremin'de bir baruthane kurulmuş fakat patlaması üzerine Sur dışına taşınmıştır. 18. yüzyılda Tekfur Sarayı'nda çini fabrikası kurulmuş ve 19. yüzyıla kadar "şişe-hane" olarak çalışmıştır. Eğrikapı'da bir mumhane olduğu bilinmektedir. Fakat yeri tam olarak saptanamamıştır.

19. yüzyılda bölgedeki sanayi alanları genişlemiştir. Kazlıçeşme'deki tabakhane Surlara yaklaşmış ve demiryolunun güneyindeki bölgeyi işgal etmiştir. 1875 tarihli İstanbul haritasında, Yedikule'nin güneyine gazhane tesislerinin yerleştiği görülmektedir. Büyük bir alana yayılan gazhanenin daha sonraki yıllarda geliştiği, üzerinde 1889 tarihi bulunan katran ayırıcı ile belgelenmektedir.(1)

3.3.1.2.6.4.15. ULAŞIM YAPILARI

Bölgeye ulaşım yapılarının gelişi 19. yüzyılda Edirne-İstanbul demiryolunun yapılışıyla ilgilidir. Yedikule istasyonu çevresinde yer alan lojman, atölye vb. yapılar, tümüyle dış kaynaklı bir mimariye sahiptirler.(1)

3.3.1.2.6.4.16. İSTANBUL'LA İLGİLİ FOLKLORİK DEĞERLER

Sur yakın çevresi, İstanbul tarihinin önemli anılarını barındıran bir bölgedir. Sahabe mezarları, yatırlar, kapılara takılı taş toplar, güzler, kemikler, zengin bir folklor malzemesi oluşturmaktadır. Önemli dini ziyaretgahların yanı sıra, çeşitli mahallelerin özel etnik yapıları bu yöreyi zenginleştirmektedir. Oyunları, falları ve canlı yaşamlarıyla Sulukule ve çingeneleri bu mozağin bir parçasıdır.(1)

3.3.1.2.6.5. KÜLTÜR VARLIKLARI ÇEVRESİ

Sur yakın çevresinde bulunan yapıların çevrelerinde de kendi dönemlerinden izler kalmamıştır. Restorasyon çalışmalarında yalnız yapı ele alınmış, çevresi için bir çalışma yapılmamıştır. Gelişigüzel yapılan düzenlemelerde ise, gerek sert yüzey malzemeleri, gerekse yeşil doku tarihi çevreye uygun olmayacak niteliktedir. Bazı tarihi yapılar, çevrelerine dikilen ağaçlar nedeniyle çok kötü görünüm almıştır.

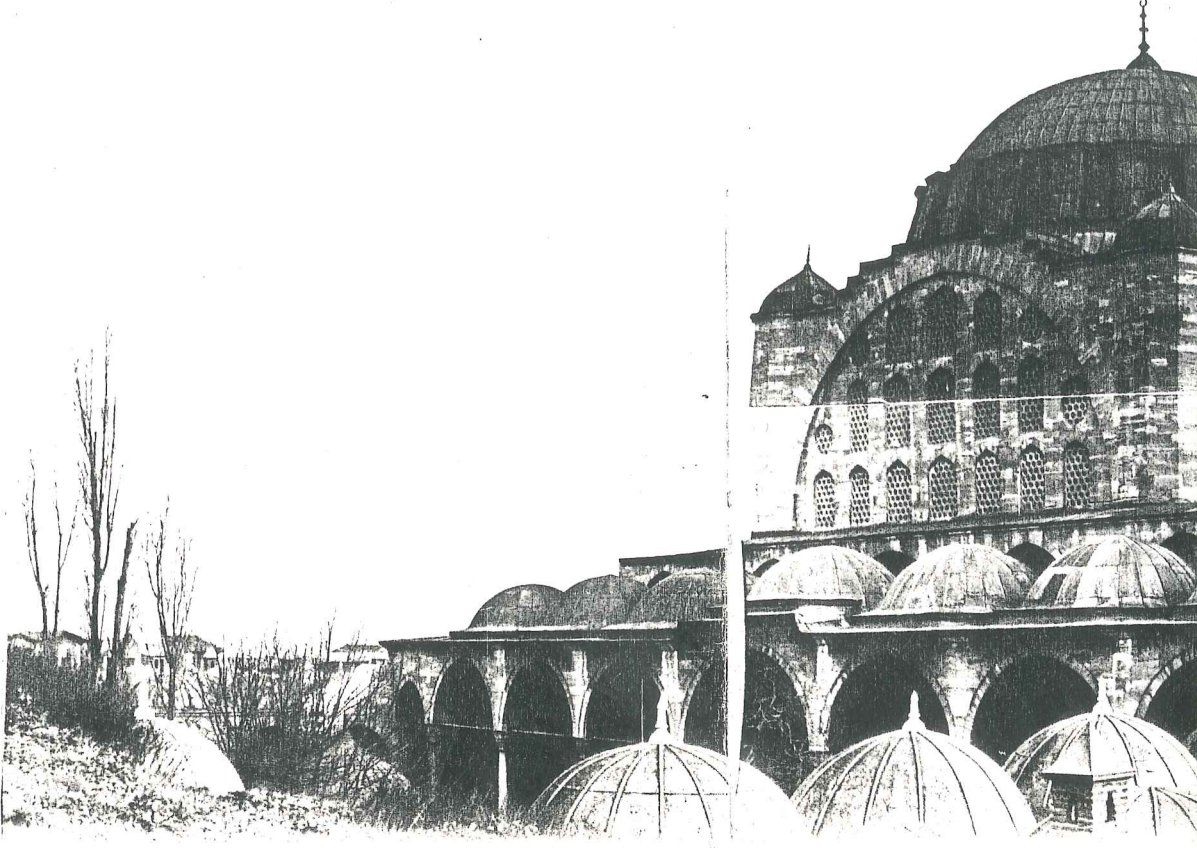
Fotoğraf 14- Hacı Evhaddin Hamamı (1987)

Hamamın önünde bulunan elektrik direği ile elektrik ve telefon hatları görünümü bozmaktadır. Bu nedenle hatlar kaldırılmalı, gerekli direkler kent mobilyası olarak düşünülmelidir.

Fotoğraf 15- İvaz Paşa Camii (1987)

Bölgede yeşil dokusu en yoğun olan camiidir. Sert yüzeyleri yeniden ele alınmalı, kentsel mobilyalar için özel tasarım yapılmalıdır.

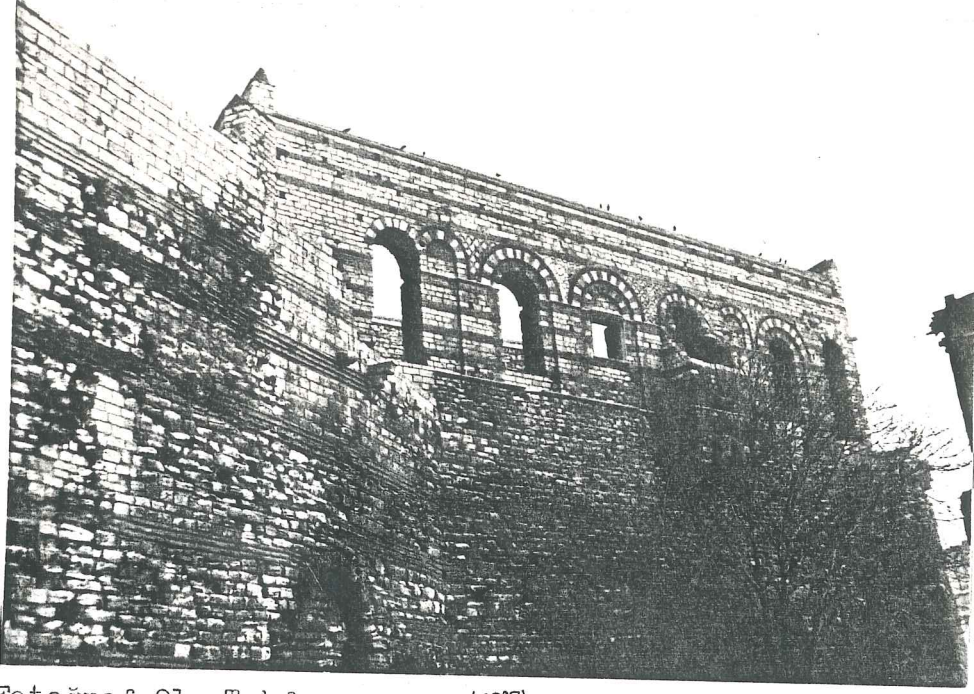

Fotoğraf 74- Mihrimah Sultan Külliyesi (1987)

Mihrimah Sultan Külliyesinin cami dışındaki ögeleri çok bakımsızdır. Öncelikle Sinan'ın bu değerli eserlerinin restorasyonları yapılmalıdır.

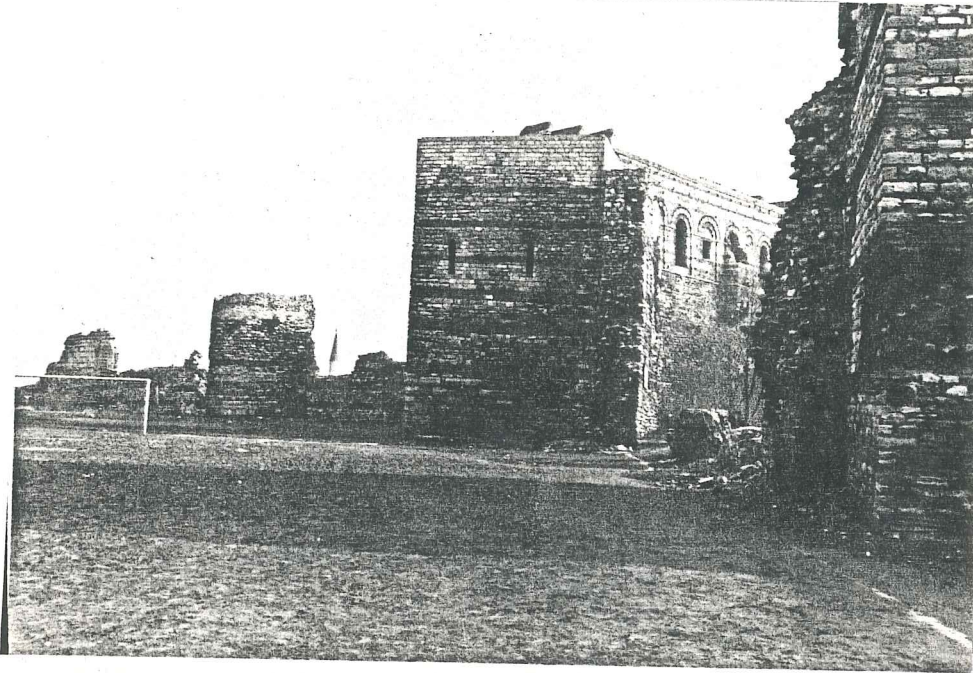
Çevre düzenleri, birlikte ele alınarak sert yüzeyiyle bitkisiyle, ona uygun nitelikte tasarımlanmalıdır.

Onünde bulunan otobüs duraklarının bulunduğu meydan duraklardan arındırılarak, yaşayan bir meydan haline getirilmelidir.

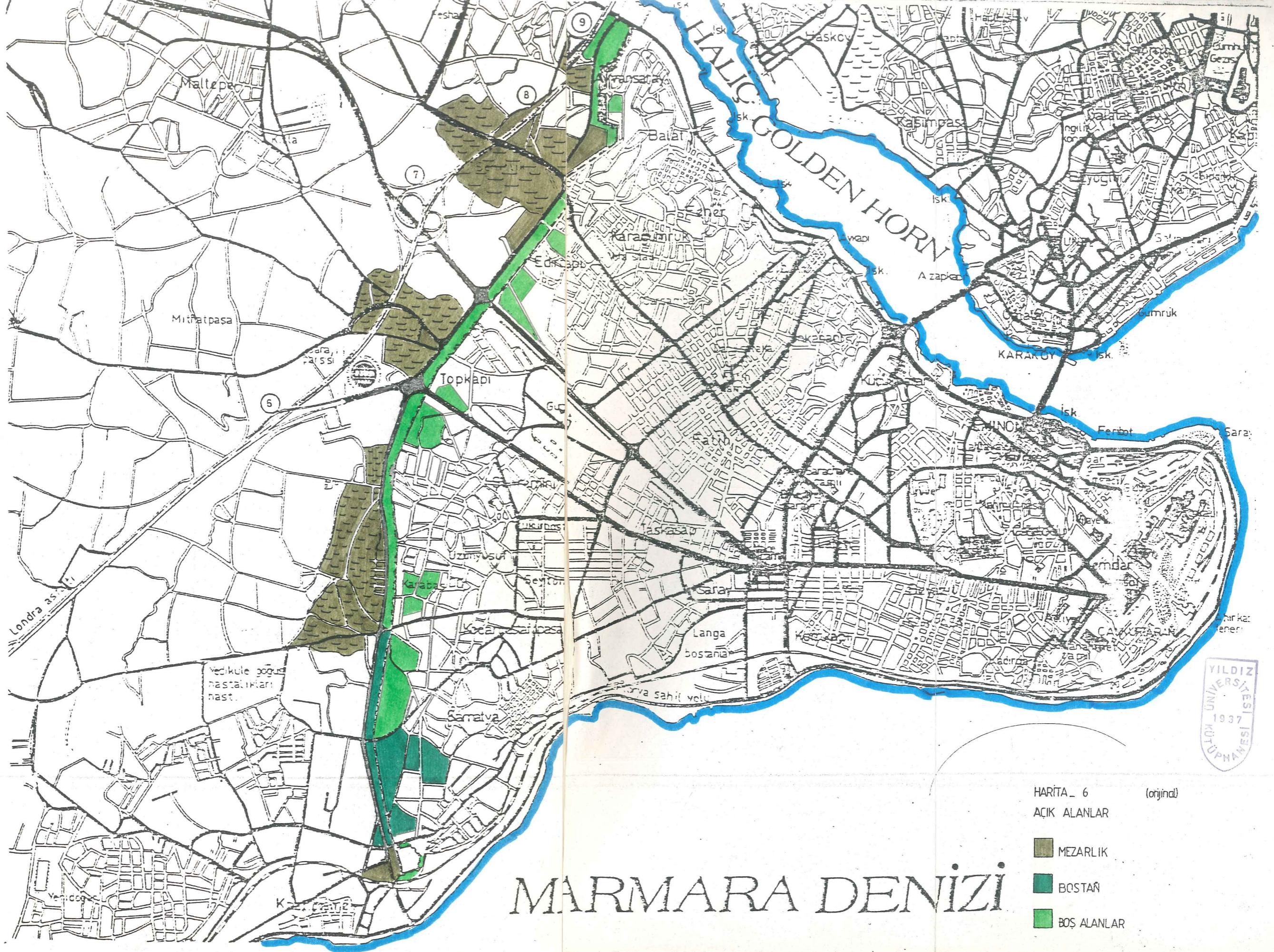
Fotoğraf 91- Tekfur Sarayı (1987)

Gerek yapı, gerekse çevre olarak oldukça bozulmuş olan saray, çevresiyle restore edilerek yeni bir kullanıma sunulmalıdır.

Fotoğraf 94- Tekfur Sarayı ve çevresi (1987)

27

MARMARA DENİZİ

HARİTA 6 (orijinal)

AÇIK ALANLAR

MEZARLIK

BOSTAN

BOŞ ALANLAR

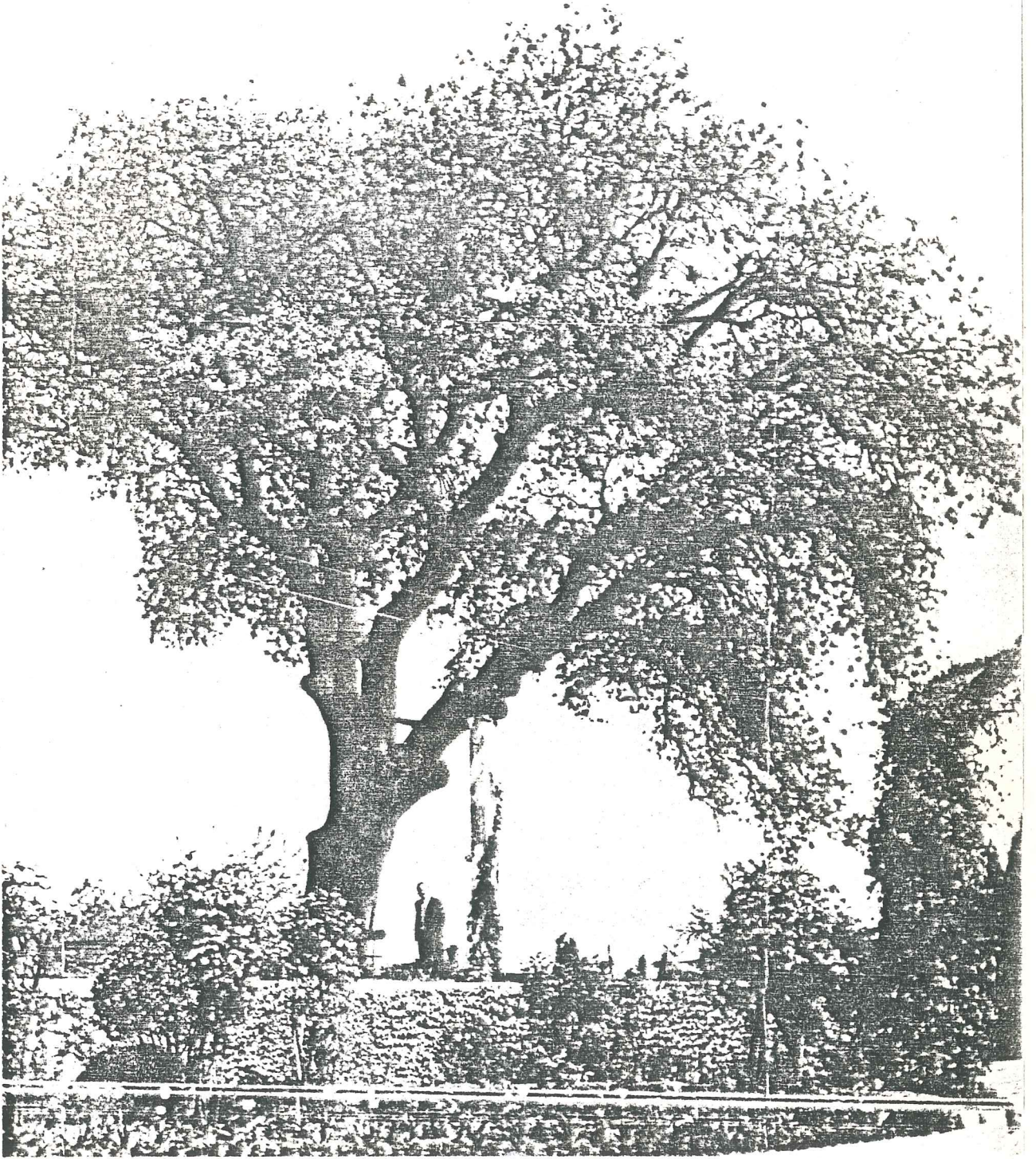

Bölgede tespit edilen yaşlı ağaçlar

Resim 46- Sulukule. Edirnekapısı civarında.

Tarihi Peyzaj anıtından bugün kalan
Kaynak- GÜLERSOY, Çelik (12)

Resim 47- Edirnekapısı Şehitliği.

Cinsi: Sakız

Kaynak- GÜLERSOY, Çelik (12)

Resim 48- Topkapısı

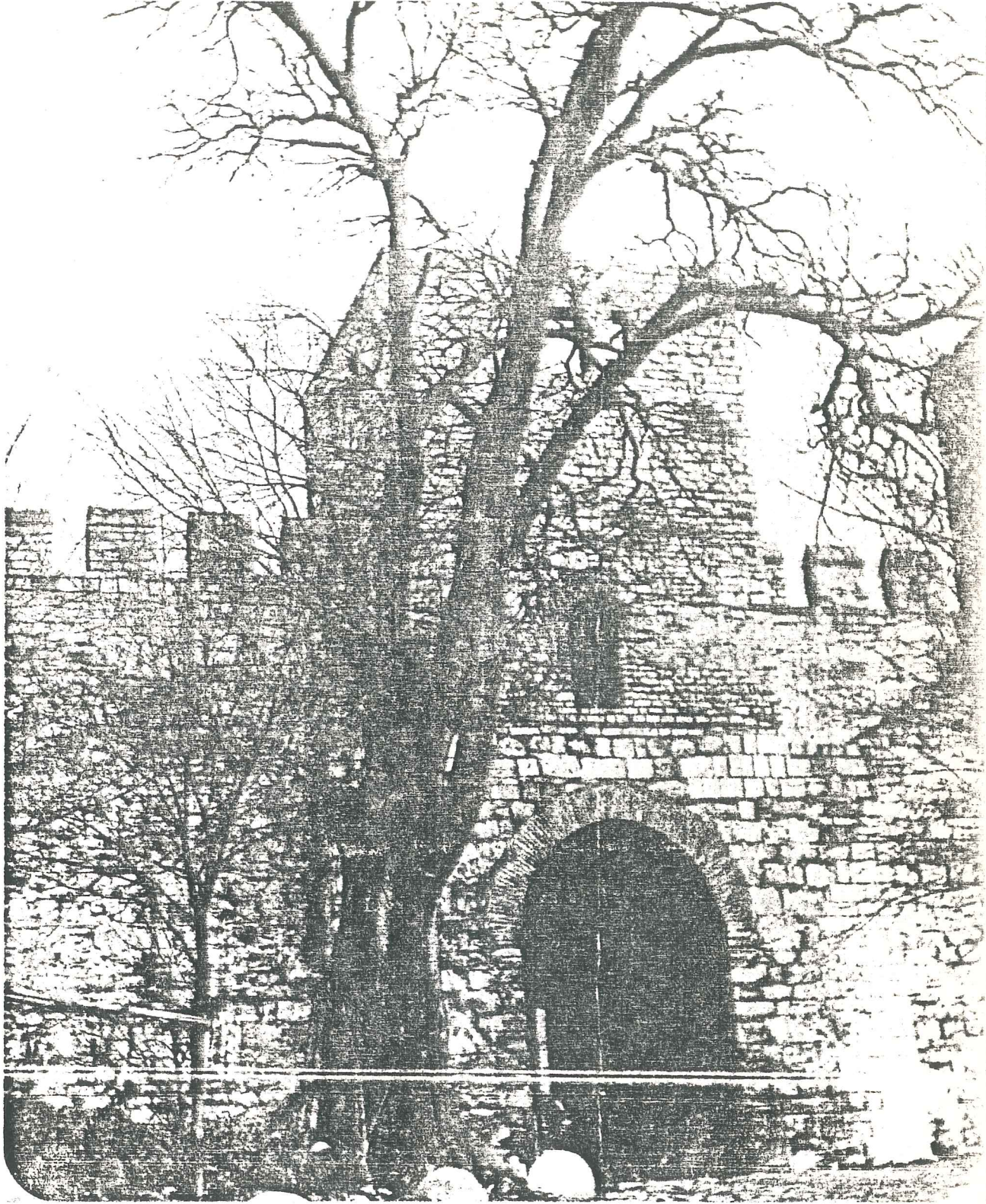
Tarihi çevreye sadece yapıtsal yönde bakmanın ortaya koyduğu bir fotoğraf formunu tümüyle kaybetmiş tarihi peyzaj anıtı

Kaynak- GÜLERSOY, Çelik (12)

Resim 49- Topkapısı Dışı. Silivrikapısı mezarlığında set üstün-
de, çeşmenin yanında. (İnsi: Çınar 1950)

Kaynak- GÜLERSOY, Çelik (12)

Resim 50- Yedikule (Hisar'ın arkası) Giriş kapısının yanında

Cinsi: Çitlembik

Kaynak-GÜLERSOY, Çelik(12)

3.3.2. SOSYAL VERİLER

Bu bölümde kullanıcılar belirlenerek istemleri araştırılmıştır.

Kullanıcı olarak öncelikle çevre halkı düşünülmüştür. Bu nedenle bölgedeki halkın kullarımlarını ve istemlerini belirlemek için bir dizi anket yapılmıştır. Ayrıca bölge halkının korumaya karşı tutumlarını, dolayısıyla sosyal yapısını belirlemek için yapılmış olan bir anket çalışmasının sonucuda açıklanacaktır.

Planlama bölgesinin büyüklüğü ve daha önce yapılan nazım plan kararlarında gözönüne alınarak bölge halkını aşan bir nüfusa hizmet edeceğide varsayılmıştır.

Yedikule'den Ayvansaray'a kadar uzanan bu bölge İstanbul tarihinin bütün kültürel boyutlarını temsil ettiği kadar eski fiziksel yapının ve kent fizyonomisinin öğelerinde içermektedir. Bu nedenle kullanıcıların üçüncü bölümünde turistler düşünülmelidir. Turistlerin istemleri belirlenerek, düzenlemede onlarada yer verilmelidir.

Bölge halkının istemleri;

Anket değişik yaş gruplarından olmak üzere 100 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir.

1-14 yaş grubu: Oynayabilecekleri çocuk bahçesi ve spor alanları,
15-24 yaş grubu: Spor alanları-kafeterya-eğlence (lunapark vb.).
Daha büyük yaş grupları ise gezme ve dinlenme ihtiyaçlarını giderebilecekleri yerler istemektedirler.

Bölge halkı üzerinde gerçekleştirilen diğer anket çalışmasında, halkın korumaya karşı tutumlarının ve tarihi evlerde oturanların sosyal durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Anket, tarihi eserler çevresinde yer alan, yüksek anıtlar kurulu tarafından 1 ve 2 derecede olmak üzere tescille-ri yapılmış 103 konut üzerinde gerçekleştirilmiştir.(16)

Bu çalışmada varılan sonuç;

Ayvansaray-Yedikule sur çevresinde yeni konutlarda yaşayan ailelerin ev durumları, sosyal yaşantıları incelendiğinde, binaların tarihi çevre içinde yeni yapıldıklarını, burada yaşayan ailelerin Anadolu'dan göç nedeni ile geldiğini, anne ve babalarının büyük bir çoğunluğunun ilkokul mezunu olmaları kültür seviyesini belirlemektedir. Bu tür binalarda yaşayan aileler üzerinde eski tarihi eser veya binalar ile ilgili sorular sorulduğunda, bu kültür seviyesi ile yeterli bir cevap veremeyecekleri kabul edilmiş ve kendilerine ait olmayan binalar üzerinde istedikleri gibi tavır alacakları ve bu tavrın objektif olmaktan yoksun olacağı düşünülmektedir.(16)

Bölgenin, çevre halkın nüfusunun üzerinde bir kullanıcıya hitap edeceği daha önce belirtilmişti. Bu nedenle İstanbul halkı üzerinde, açık, yeşil alanlar konusunda yapılan anket vb. araştırmalarda değinmek gerekmektedir.

Yapılan araştırmalarda görülmüştür ki, İstanbul'lular açık-yeşil alanların gerekliliği konusunda bilinçlidirler. Fakat değişik yaş, gelir, meslek ve kültür gruplarının çeşitliliği değişik bir durum göstermektedir. Şehir parkına gidenlerin % 50 si (15-34) yaş grubunda bulunmaktadır. % 11 i (35-44) yaş grubu, % 5 i 55'ten büyük yaş grupları tarafından oluşmaktadır.

Çeşitli yaş gruplarının parka geliş nedenleri değişik amaçlar taşımaktadır. (1-14) yaş grubunun % 32 si parka gezmek ve eğlenmek, % 7 si hava almak ve doğa özlemi, % 6 si dinlenmek amacıyla gelirken, (15-24) yaş grubundaki insanların % 68 i gezmek ve eğlence amacını gütmektedir.

Parkların kullanımında değişik gelir gruplarına göre yapılan incelemede parka gelenlerin % 26 sı, aylık geliri çok az olan çocuk ve öğrencilerdir. Düşük gelir gruplarına göre şehir parkları bir eğlence ve vakit geçirme işlevini görmektedir olup, parka gelenlerin % 44ünü oluşturmaktadır. Orta gelir grubunda olanların parka geliş oranı % 11 dir.

Parklara gitme sıklığı değişik yaş ve eğitim durum-

larında büyük sapmalar içermektedir. Yaş grupları, parka geliş sıklığı açısından incelendiğinde (1-44) yaş grubunun % 37 si ayda bir kere, % 29 u haftada bir kere parka giderken, (15-24) yaş grubunda % 29 u ayda bir kere, % 21 i yılda bir kere parka gelmektedir.

Parka gelenlerin meslek ve tahsil durumları incelendiğinde, büyük bir kısmı öğrencilerden oluşmaktadır. Daha sonraki sırada serbest meslek, işçi ve memur yer almaktadır. Meslek itibariyle parka en sık üç ayda bir gelinmektedir. Tahsil olarak da parka gelenlerin en büyük bölümünü lise tahsilliler oluşturmaktadır. İlkokul tahsilliler ikinci, yüksek tahsilliler üçüncü sırada yer almaktadır.(19)

Kullanıcılar olarak üçüncü bölümde düşünülen turistlerin önde gelen istekleri konusunda pekçok araştırma yapılmıştır.(17) *Kaynak 17*

Değişik kriterlerle değerlendirme zorunluluğu olmakla birlikte, sadece gününbirliğine gezen turistlerin istekleri açısından düşünüldüğünde, bütün fiziksel planlamaların aşağıdaki hususlar gözönüne alınarak yapılması önerilebilir.

Görsel İstekler: Bakımlı anıtlar, özgün bir fiziksel çevre, başka bir deyişle İstanbul'a özgü yapısal değerler.

Gezme konforu: Yaya yürümek isteyenler için düzenli yol ve kaldırım yüzeyi ve araçtan rahatsız olunmayacak kaldırım boyutları.

Dinlenme olanakları: Su ya da başka türlü meşrubat bulma olanağı, sıcak ve yağmurdan korunmak için saçak, ufak gereksinimleri karşılayacak satış yeri, tuvaletler, telefon.

Fotoğraf: Önemli yapıları ve kent içi perspektiflerinin kolayca çekilebilmesini engelleyen direk, tel, baraka-ilan gibi öğelerin kaldırılması yada konması öngörülmektedir

ulaşım: Bir kaç yerde yol gösteren haritalar, sokak adları ve yeterli sayıda güzel tasarlanmış işaret levhaları, kent içi ulaşım araçlarına gideceği yönleri açık olarak gösteren işaretler, buraya gelecek tur araçlarının park yeri sorununun halledilmesi.

Bu bölgedeki yaşamı daha yakından incelemek isteyenler için bunların yanı sıra konaklama olanaklarının da sağlanması gerekmektedir.

3.4. KARASURLARI ve YAKIN ÇEVRESİNDEKİ KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI

Bu konuda pekçok karar alınmış fakat gerçek anlamda çok azı uygulanabilmiştir.

Son olarak Büyük Şehir Belediyesinin bu konuda almış olduğu karar ve çalışmalar vardır. Taç Vakfı ve İ.T.Ü.'den çeşitli grupların katılımlarıyla yapılan projelerin uygulanmasına başlanmıştır.

Karasurlarının korunması için yapılan çalışmalardan ilki "Yedikule Sur İçi Genel Sit Alanı" nda bulunan korunması gerekli kültür varlıkları hakkında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan rapordur. (3) 3

Bu rapor için T.C. Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı tarafından 14.5.1978'de bir karar alınmış, bu karara göre korunması gerekli dini ve kültürel yapılar ile sivil mimarlık örnekleri belirlenmiştir.

Yine İstanbul Belediyesi Tarihi Eserler ve Surlar koruma bürosu tarafından hazırlanan "İstanbul Kara Surları Koruma Planı" kararı T.C. Kültür Bakanlığı G.E.E.A.Y.K. Başkanlığı tarafından 19.6.1981 tarihinde onaylanmıştır. Bu karara göre; Kara Surları koruma plan raporunda 1/5000 ölçekli bölgeleme planında belirtilen sınırlar içinde kalan alan "Tarihi Sit" olarak tescil edilmiş, planın sur dış bölümünde "Kaldırılması gereken fonksiyonlar" olarak belirlenen Kazlıçeşme sanayi ve deri sanayi faaliyetleri, Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu kararıyla, Kartal İlçesi Orhanlı-Aydınlı mevkiine kurulacak "Organize deri sanayi" bölgesine nakil olacaktır.

15.4.1982'de alınan bu kararlarla fonksiyonlar 3 sene içinde yani 1985 yılı sonuna kadar kaldırılacaktır.(3) *Kaynak*

1979 yılında İstanbul Belediyesi bünyesinde Kültür Bakanlığı İşbirliği ve UNESCO/UNDP desteği ile başlatılmış olan "İstanbul Tarihi Alanlarını Koruma Projesi, Şehir Surları programı içinde, surların yakın çevresiyle birlikte incelenerek düzenlenmesini doğa ve kötü kullanımdan gelen etkilerle artan tahribin önlenmesini ve kompleksin bugünkü durumu ile dondurularak korunmasını sağlayacak bir proje çalışması öngörülmüştür. Tarihi İstanbul yarımadası ile gelişen İstanbul Metropolü arasında devamlı bir band halinde uzanan mevcut rekreasyon kapasitesinin, kent yararına değerlendirilmesi amacıyla sürdürülen koruma projesinde karasurları, Sur dışı Yarımada için yeşil kuşak, surbandı-Arkeolojik park, Yarımada etkilenme alanı olarak üç bölge halinde incelenmiş, her üç bölgenin bugünkü durum tespitleri ve yeni arazi kullanım kararlarını içeren 1/5000 ölçekli bölgeleme planı (19.6.1981 gün 12851/326 sayılı kararı' G.E.B.A.Y.K.) onanarak yürürlüğe girmiştir.(3) *Kaynak ?*

Surların korunması ile ilgili son çalışma Büyük Şehir Belediyesi tarafından başlatılmıştır. Karasurlarını ve hendeklerini koruma ve çevre düzenleme projesi adı altında yapılan bu çalışma TAÇ VAKFI tarafından yürütülmüştür.

Bu çalışmada karasurlarını koruma önerileri ve uygulama aşamalarının yanısıra karasurları yakın çevresindeki kültür varlıklarını koruma önerileri ve uygulama aşamalarında belirtilmiştir.

Bu çalışmadaki kararlar aşağıda açıklanmıştır:

Sur ögesinin korunmasında temel yaklaşım, arkeolojik varlığın zedelenmemesini öngören, minimum müdahale ilkesidir. Bu amaçla mevcut kalıntıların ayakta tutulması için gerekli olan sağlamlaştırma işlemleri uygulanmalıdır. Bütünleme ve rekonstrüksiyona gidilmemesi, yalnız mevcut ögeleri statik açıdan desteklemek için gerekli görülen ek duvar parçalarının yapılması kabul edilmelidir. Evrensel değer taşıyan bu antik surun, gelişigüzel onarımı veya yeniden yapımının çekeceği eleştiri gözönünde bulundurulmalıdır. Özgün yapısıyla korunabilen

bir sur İstanbul ve dünya için değerli bir varlıktır. Rekonstrüksiyonlar sırasında özgün dokusu zedelenen ve hipotetik bir takım ayrıntılarla bütünlenen-bunlar da yanlış olabilmektedir-kısımlarla ilk tasarımdan çok farklı bir sur yapısı ortaya çıkmaktadır. 1950'li yıllarda Edirnekapı'da yapılan restorasyonlar pek çok eleştiriye uğramıştır. Bu eleştirilerden biri olan ve B. Olker tarafından yapılan değerlendirme de şöyle demektedir. "Edirne Kapusu, tuluat tiyatroları dekorlarına benzeyen kepeze bir restorasyon tecavüzüne uğramıştır. Harap kapunun üstüne kesme taş ve tuğla ile kale dişleri yapılmış ve kapu yanındaki bedenin bir kısmı da, yine göstermelik, aynı şekilde yenilenmiştir. Bizce hazin ve gülünç, yukarıda da belirttiğimiz gibi demagojik bir kepezeliiktir. Tarihi kapunun harab vekaarı ve azameti zedelenmiştir!"(1) (Kayıralı ?)

Benzer yargıların yeni restorasyonlar için de geçerli olabileceğini göz önünde tutularak her türlü rekonstrüksiyondan kaçınılması gerekmektedir.

Kent dokusunun ve çevresinin korunmasındaki temel ilke ise yaşam koşullarının düzeltilmesi, çevreye aykırı yükseklik ve boyutlarda yeni yapıların ayıklanması, çevrenin sağlık, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılayacak donatıların getirilmesidir. Sur yakın çevresinde geniş yollar açılması, daha sonra getireceği baskılar ve yoğunlaşmalarla çevreyi zedeleyebileceği için önerilmemektedir. Sura yavaş yavaş mesafesinin, çevrenin özellikleri, peyzaj ve topoğrafya ile birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

UYGULAMA AŞAMALARI;

Kararıları ve çevresindeki anıtların korunması için geliştirilen önerilerin tümünün tek aşamada ve tek kaynaktan gerçekleştirilmesi olası değildir. Bu nedenle öncelik sırasına göre bir program taslağı hazırlamak gerekir.

Önceliklerin belirlenmesindeki ölçütler, korunması istenen varlıkların önemleri ve acil müdahale gerektiren durumlarıdır.

Kararıları İstanbul'un sembollerinden birisi, önemli ve ünlü bir çevre yaratıcısı, güzelliği yüzyıllar içinde dillere destan, döneminin modern mimari gelişiminde bir köşe taşı ve nihayet bir tarih belgesi olarak şehrin ve insanlığın ünlü bir varlığıdır. Kararılarının estetiğinin, romantik ha-

vasının ve tarihi belge niteliğinin doğru değerlendirilmesiyle, İstanbul tarihine ve ileri kuşaklara karşı önemli bir görevini yerine getirecektir (1) *Kaynak*

Karasurlarının onarımında müdahale önceliklerinin belirlenmesindeki ölçütler:

1- Statik aciliyet

- İvedi müdahale gerekli, büyük hasarlı kuleler,
- Küçük hasarlı fakat her an büyük tahribata uğrayabilecek kuleler,
- Küçük onarımlık kesimler şeklinde sıralanabilmektedir.

Fatih'teki Bizans surları çöktü

Fatih İlkokulu'nun tatil edilmesine neden olan ve "her an yıkılabilir" raporu verilen Fatih'teki Bizans surlarının bir bölümü yağmur nedeniyle dün sabah büyük bir gürültü ile çöktü. Çökme sonucu Fevzi Paşa Caddesi üzerindeki bazı dükkânların camları kırılırken can kaybı olmadı. Halkın meydana gelen gürültü ve sarsıntı ile sokaklara fırladığı olaydan sonra caddede uzun süre yaya ve araç trafiğine kapatıldı. Son 24 saatte meydana gelen yağışlar nedeniyle dün sabah erken saatlerde duvarın bir bölümü kendiliğinden büyük bir gürültü ile yıkıldı. Taşlar ve molozlar caddenin karşı tarafına fırlayarak dükkânların camlarının kırılmasına neden oldu. Çevre halkının gürültü ve sarsıntı üzerine sokaklara fırladığı çökme olayından sonra Fevzi Paşa Caddesi, temizlenene kadar bir süre yaya ve araç trafiğine kapatıldı.

Resim - Karasurlarının onarımında müdahale önceliklerinden statik aciliyet gereğinin bir örneği

2- Sur tarihi açısından önceliklerde özellikle üzerinde durulacak anıt kümeleri:

- Erken (Theodosius) dönem kalıntıları (kapılar, burçlar, beden duvarları v.b. ögeler),
- Yazıtla tarihlenebilen yenilemeler,
- Onarım-yenileme belgelerini koruyan ileri derecede bozuk kuleler,
- Özel konumlu Blachernai bölgesi surları,
- Hendek, Onsur-Sur bütünlükleri içeren kesimler başlıkları altında toplanabilmektedir.

Her zaman statik durumun ivediliği tarihi önemle eş değerde olmadığından, iki etken arasındaki bağlantıların doğru kurulması gerekmektedir. Mevcut burçlar içinde koruma öncelikleri tarihi öneme göre sıralanabilir ve acil durumlar bu öncelik içinden seçilerek kesinleşebilir.(1) *Kanaat* ?

Bu ana bölünmeye ek olarak, sıralamayı kolaylaştırmak için getirilebilecek ek ölçütler şöyle sıralanabilir.

a- Tipik ve ünük kuleler-tasarım, yapım tekniği ve yapıdan açısından belli tipleri temsil eden ve özel ayrıntılar gösteren kuleler,

b- Tüm ögeleriyle korunmuş kuleler,

c- Küçük müdahalelerle kurtarılması mümkün olabilecek ögelere sahip kuleler.

Bunlar, öncelikler sıralamasında yer alarak İstanbul Surları mimarisinde özgün yönlerin vurgulanmasını gerçekleştirecektir.(1) ↑

Karasurlarını koruma konusunda diğer bir görüşte şöyledir;

"Kanaatimce mükemmel iynin düşmanıdır, diyerek gelişigüzel bilgisizce bir takım müdahaleler yapmak ne denli yan-

lıış ise, dört başı mamur olsun diye hiç birşey yapmamak, dola-
yısıyla eserin kurtarılmasını da geciktirme o denli yanlıştır.
Bu görüşten hareketle, İstanbul sur, burç kapı ve kalelerinin
onarım ve restorasyonları, en kolay yoldan, pratik süratli, o-
labildiğince ucuz ve de bilimsel olarak nasıl yapılabilir?

Bizans surları, inşa amacı ile ilgili fonksiyonunu,
asırlar öncesinden yitirmiş bulunmaktadır. Bu nedenle de, bugün
artık harabiyet derecesi, tarih, eski eser, estetik ve turizm
açısından önlemleri gözönünde tutularak ele alınmaları gerekme-
tedir.

Uygulanacak prensipler, ameliyat esnasında, yerine
göre, verilecek karara bağlı olacaktır, yerine göre çünkü her
ameliye, kendi içinde ve kendine göre özellik arz eder. Karşı-
laşılan problemler hep aynı olmayabilir. Esasen işin önemli ta-
rafı, yerine göre yapılacak uygulamanın tayinindedir. Bundaki
başarı restaratör mimarın becerisi ile orantılıdır.

Onarım yaparken mevcut kısımların, ne yeni baştan
inşa edilirmişçesine yenileştirilmesi, ne de, yok olanların ye-
rine yenilerinin yapılması düşünülebilir.

Böyle bir harabede, onarım ve restorasyon çalışma-
larını iki aşamada irdelemek gerekirse, A ve B aşamalarında
yapılacak işler kısaca şöyle olabilir.

A- Birinci aşama:

- 1- Tehlikeli olan kısımların yerine göre benimsenecek usullerle
takviye edilmesi,
- 2- Harabiyetin durdurulması için gerekli onarımın yapılması,
- 3- Kitleler halinde zamanla çökmüş ve halen zeminde durmakta
olan eski duvar bloklarının buldukları yerlerde bırakılma-
sı ve gerekli önlemlerin alınması,
- 4- Bir şerit halinde, tespit edilecek çevrenin temizlenmesi,
gecekondulardan arınması,
- 5- Zamanla, tarihi ve mimari hüviyet kazanmış yapılar varsa
bunların eski yaşantıları aksettirmeleri bakımından korunma-
ları,
- 6- Şerit halinde ele alınan çevrenin temizliği ve tanzimi,

7- Özetle, bugünkü mimari silüetin temiz bir halde dondurularak korunması, işin bu aşamasında, yeterli olacaktır.

B- İkinci aşama:

1- Ancak, büyük bir oranda ayakta kalabilmiş, mimari elemanlar ile izleri yerinde duran bazı kulelerde, restorasyon işi daha ileri ölçülerde yapılabilir. (15)

4. ONERİ ve SONUÇ

Düzenleme alanında yapılan analitik çalışmalarda, bölgenin gerek kent dokusunda, gerekse açık alan kullanımlarında oldukça değişikliklere uğradığı saptanmıştır.

Kültür varlıklarının da oldukça yoğun olduğu bölgede yapılacak çalışmaların disiplinlerarası bir ekiple geliştirilmesi gereği açıktır.

Burada yapılacak çalışma mimarlık, şehircilik, peyzaj, ^{mimarlığı} restorasyon, arkeoloji, statik mühendisliği, malzeme, ekonomik uzmanlarının yanısıra yönetim bilimleri uzmanlarının da ortak çabası sonunda geliştirilmeli ve gerçekleştirilmelidir.

Çalışmada sur yakınında bulunan tarihi yapıların değerlendirilmesi ve bu tarihi yapıların çevreleri ile sur çevresindeki açık alanların yeşil doku ile organik biçimde bağlanmasını sağlayacak temel ilkeler verilmiştir. ?

Kararları ve yakın çevresinin değerlendirilerek düzenlenmesi, istenilen imaja kavuşması, kuşkusuz uzun bir süre alacaktır.

Bu imajın gerçekleşmesi için, tarihsel değerlerin öncelikle restorasyonu ile birlikte şu müdahalelerin yapılması gereklidir.

Ulaşımın düzenlenmesi,

- taşıt
- yaya

Arazi kullanım kararlarının verilmesi,

- bölgeden çıkarılacak fonksiyonların belirlenmesi
- sur yakın çevresini değerlendirecek kullanımların seçilmesi.
- sur yakınında bulunan yapıların çevre düzenlemesi

Sur yakınında bulunan açık alanların düzenlenmesi.

ULAŞIMIN DÜZENLENMESİ İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER;

—TAŞIT,

Düzenleme alanının batısından (sur dışından) geçen 12 metrelik trafik aksı Yedikule'yi Ayvansaray'a, oradan da Beyoğlu yakasına bağlamaktadır.

Bu yol üzerinden, Millet Caddesi, Vatan Caddesi, Edirne Kapı çevre yolu ve sahildeki Kennedy Caddesi'nden şehre girilmektedir. Ana aksların dışında, Belgrat Kapı, Silivri Kapı, Mevlevihane Kapı Topkapı ve Edirne kapı gibi küçük akslarda kullanılmaktadır. yalnız bu kapılar dar olduğundan tek iz şeklinde kullanılmaktadır. (Fotoğraf 27-37)

Yapılan çalışmada, sur içinden geçen büyük aksları birbirine bağlayan bir trafik aksı önerilmiştir. (Bak Ek 4) Bu aks, kent dokusuna fazla zarar vermeyecek bir biçimde geçirilmelidir.

Sur dışına çıkışlarda, mevcut yollara bağlı kalmıştır. Ancak kapıların dar olması nedeniyle bunların sadece giriş ve çıkış olarak kullanılması önerilebilir. Sura paralel geçirilecek yol, sur yakınına getirilecek donatılara ulaşımı sağlayabileceği gibi servis açısından da kolaylık getirecektir. Bu yol ile surlar arasına trafik sokulmaması, yalnız park ve servis için geçişler verilmesi düşünülebilir.

YAYA:

Taşıt yolları arasında, gerektiğinde servis olanağı sağlayan yaya yolları düşünülebilir. Sura paralel, Yedikule'den Ayvansaray'a kadar uzanan gezi bandı niteliğinde bir yol önerilebilir. (Ek 4) Bu aksın trafik aksı ile karşılaştığı yerlerde (Millet-Vatan Cad. vb.) alt geçitle geçilmesi öngörülmektedir. Bu yaya aksı, yer yer surlara bitişik yer yer de araya yeşilin girmesiyle (çim veya yer örtücü) surlardan uzaklaşarak geçirilebilir. Yaya yolu bandı oturma köşeleri, çiçeklik gibi kentsel mobilyalarla zenginleştirilebilir. (Resim 51)

Yaya yolları döşemelerinde, granit, parke vb. doğal elemanlar kullanılabilir. Yol üzerinde düşünülecek oturma, çiçeklik, çöp gibi kentsel mobilyalarında yine yol malzemesine uygun, agregası ortaya çıkarılmış beton vb. malzemelerden oluşması önerilebilir.

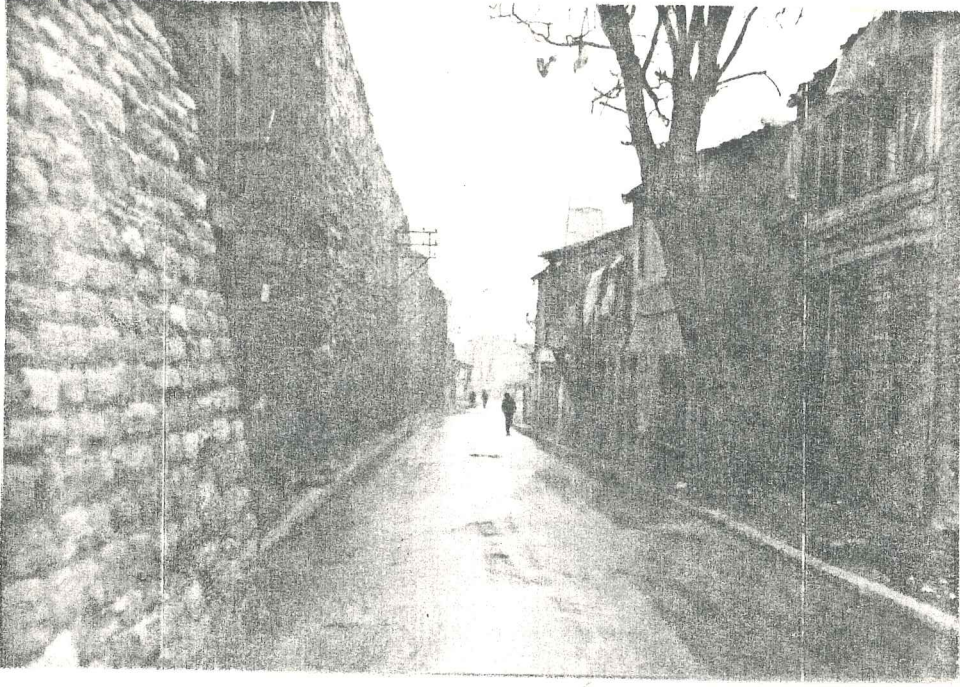
Surların silüetinin bozulmaması için yol üzerinde ağaçlamaya gidilmemesi önerilebilir.

Fotoğraf 27- Silivri Kapı

Fotoğraf 37- Mevlevihane Kapı

Sur yanından geçirilmesi düşünölen yaya yolunun bugünü ve düzenleme önerisi

Resim 51 (original)

ARAZİ KULLANIM KARARLARI İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER

Mevcut arazi kullanışı incelendiğinde, alan içerisinde, konut, ticaret, okul, otel, imalathane, tamirhane, depo gibi fonksiyonların ve dini yapıların yer aldığı görülmektedir.

Turizm amaçlı bir düzenlemede imalathane, tamirhane ve depo gibi fonksiyonların kaldırılması gereği açıktır. Bunların yerine sur yakın çevresini değerlendirecek kullanımlara yer verilmesi, bölge özelliğine daha uygun olabilir. Koruma çalışmalarının başlangıcında öncelikle bu tür fonksiyonların bölge dışına çıkarılması gerekmektedir. Bölge içinde yapılacak tüm çalışmalarda da bu düşünce doğrultusunda hareket edilmelidir.

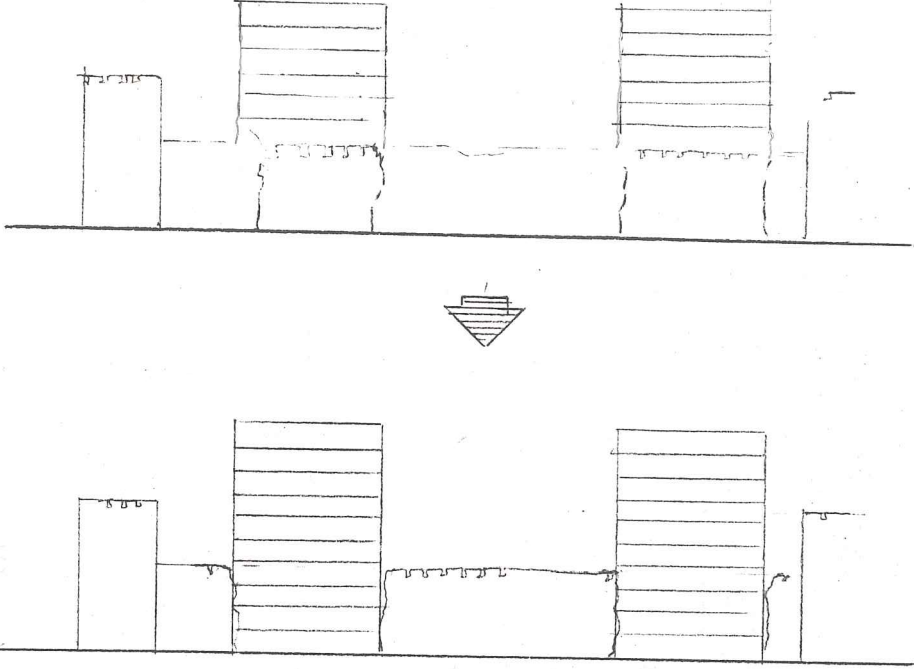
Bu nedenle öncelikle çalışma alanında yapılmış olan mevzii imar planlarının gerekliliği ve uygunluğu incelenmelidir. Bölge için yapılan mevzii imar planlarından birinde, Açık pazar alanı önerilmiştir. (Ek 3) Oldukça yoğun bir servis ulaşımı gerektiren bu fonksiyon bu alanda yer almamalıdır.

Yine bu mevzii imar planlarının birinde, Fatih Belediyesi kendi personeli için lojman planı önerilmiştir. Sura 50m mesafede bulunan bu lojmanlar, fonksiyon açısından uygun olsa bile üçüncü boyutta tarihi kent dokusundan oldukça farklıdır. Planda 30,50 metre yüksekliğe varan binalar önerilmektedir ki, bunlar normalde 12 metre kulelerde 20 metre civarında bulunan surların silüetine zarar verecek tarihsel görünümü bozacaktır. Sonraki uygulamalara emsal olacak bu uygulama tarihi dokunun tamamen yok olmasına neden olabilir.

Yine mevzii planla konutların yanında ve önünde spor alanı önerilmektedir. Uygulanmasında başlanılan spor tesisleri, sura 10 metre mesafeye kadar yavaşmaktadır.

Sur yanında bu tür kullanımlara da yer verilmesi bölge özelliğine pek uygun görünmemektedir.

Sur yakınında yapılacak blokların, surlarla silüeti ve ileride olması muhtemel durum aşağıda gösterilmiştir.

Resim 52- Surlar ve Lojmanlar (orijinal)

Yukarıda verilen örnek ilk bakışta abartılmış görünse bile, bir yanda surların korunması için çalışmalar yapan belediyenin, diğer yandan kendi personelinin kooperatif konutları için, sur yanında 30,50 m. yüksekliğe izin veriyor olması, ileride daha da olumsuz sonuçlara yol açabilecek kararların alınabileceğinin tehlike işareti olarak düşünülmüştür.

Bu kitlelerin yerine, gelecek kişilerin surları doyasıya gezebileceği, gezmeleri sırasında dinlenebileceği bir düzenlemeye gidilmesi gereği açıktır.

Bölgedeki diğer yapıların değerlendirilmesi ve çevrelerinin düzenlemesi ile sur yakınındaki açık alanların düzenlenmesinde şu ilkeler esas alınmalıdır.

Konut alanları,

Bölgede yapılan araştırmalarda, çok sayıda kargir ve ahşap konut yapıları tespit edilmişti. Bu konutlardan, tarihi kargir ve ahşap konut yapıları, çevrenin tarihi karakterinin canlandırılabilmesi için oldukça önemlidir. Bunların bir bölümü çevrelerinin yoğun olarak bozulmuş dokusu içinde korunması gerekli sayılmayabilir.

Ancak özellikle, Yedikule, Sulukule ve Ayvansaray'da bulunan konut yapıları ile Toklu Dede çevresindeki konut yapıları mutlaka restore edilmelidir. Hangi yapıların korunacağı, özellikle sokak cephelerinin ayrıntılı etüdü ile ortaya çıkarılmalıdır.

Korunması özellikle belirtilen bölgelerde yer alan konut yapıları, çeşitli kurum yada kuruluşlarca alınarak, turistik amaçlarla konaklama, restoran, folklorik eşya sergisi ve satış yerleri gibi kullanılabilir. Bu şekilde kullanılması, bölgeye turizm açısından büyük bir katkı sağlayacaktır. Turistik amaçlı kullanılacak konut yapılarının bulunduğu bölgeler 9-10-12-64-71-125-127 nolu fotoğraflarda gösterilmiştir.

Bölgedeki tarihi nitelikli yapıların restorasyonu, örgütlenme, yeni işlevlerin saptanması ile gerekli fonların bulunmasına bağlı ve daha uzun vadeli bir çalışma gerektirebilir. Ancak bu nitelikte olmayan, fakat çok kötü inşa edilmiş ve oldukça çirkin modern apartman ve yapılar, genelde yıkılması mümkün görünmediği için, öncelikle anıtlar çevresinde olanlardan başlamak üzere bir cephe yenilemesine gidilebilir.

Bu cephe yenilemelerinde yeşil elemanlar kullanılarak çirkin yapılar sevimli hale getirilebilir bunlarda, pencere önünde, balkonlara çiçeklikler konulması ile mümkün olabilir.

Bu çalışmaların sokak cephelerinin ayrıntılı etüdü ve Belediye veya diğer ilgili kuruluşların sağlayacağı yardım ve kredilerle, sahipleri tarafından yenilenmeleri düşünülebilir.

Konut yapılarının bahçeleri de, Türk bahçelerinin özelliklerini taşıyacak nitelikte olmalıdır. Bahçelerde kulla-

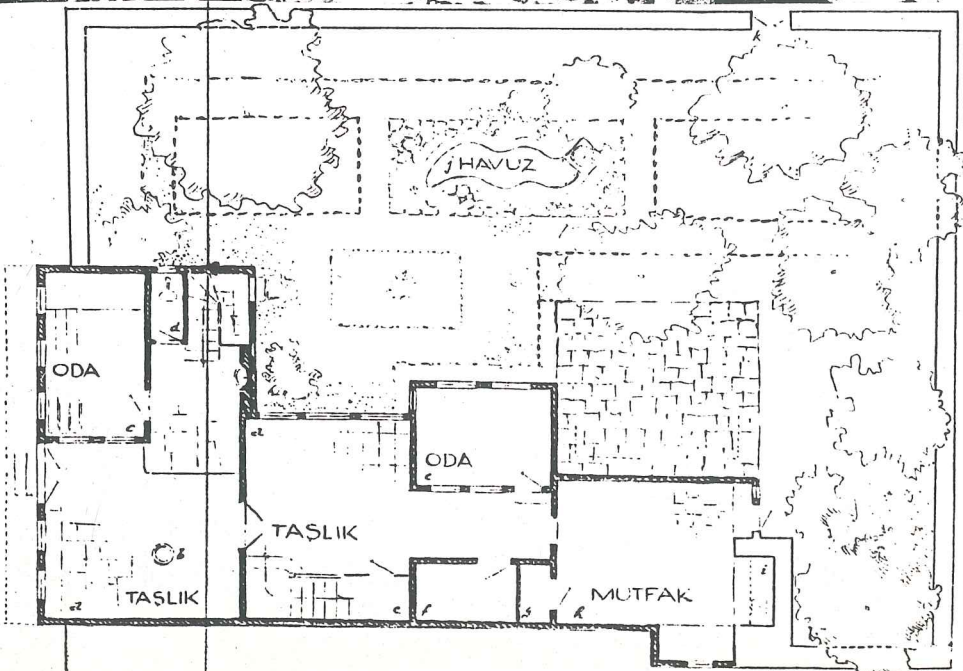
nilacak sert yüzey ve duvar malzemelerinin doğal taş vb. doğal elemanlardan oluşturulması önerilebilir.

Kullanılacak bitkilerin, karasurları çevresindeki bitkilerle uyumu aranmalı, geçmişte kullanılan bitki türlerinden seçilmelidir. Çınar, erguvan, servi, ceviz vb.

Son Osmanlı Döneminde yapılmış, Zeyrek'te bulunan bir evin bahçe planı ve görüşünü, yapılacak düzenlemelere örnek olmak üzere verilmiştir.

*Son Osmanlı
bahçesi
bağcıları
kaynak*

*Bu kısım önemsenmeli
10.*

Plan 15- Zeyrek'te bir ev bahçesi

Fotoğraf 9

Yedikule'de Pan-
siyona dönüştü-
rülmesi önerilen
konutlardan bir
grup

Fotoğraf 10

Fotoğraf 12

Sulukule Bölgesi;

Halen konut ve eğlence işlevini birlikte yürüten Sulukule konutları oldukça bakımsız bir halde dir.

Gerçek yaşam biçimlerinden uzaklaşmış olan Sulukule çingelerinin yaşam koşulları düzeltilerek turizme katkıları sağlanmalıdır.

Sulukule mahallesi, pansiyonları, ticareti ve gösteri merkezleri ile birlikte bir bütün olarak tasarlanmalıdır.

Fotoğraf 64-71

Fotoğraf 64

Fotoğraf 71

Ayvansaray Bölgesi;

Yüksek bir yapı yoğunluğu olmayan, düşey boyutu bozulmamış, böylece çevre karakterini tümünden ortadan kaldıran gelişmelere henüz direnmiş bir bölge olarak ilgi çekicidir.

Özellikle bu bölge tarihi İstanbul karakterini yaşatmağa elverişli fiziksel bir çevre varlığına sahiptir. Fotoğraf 125-127

fotoğraf 125

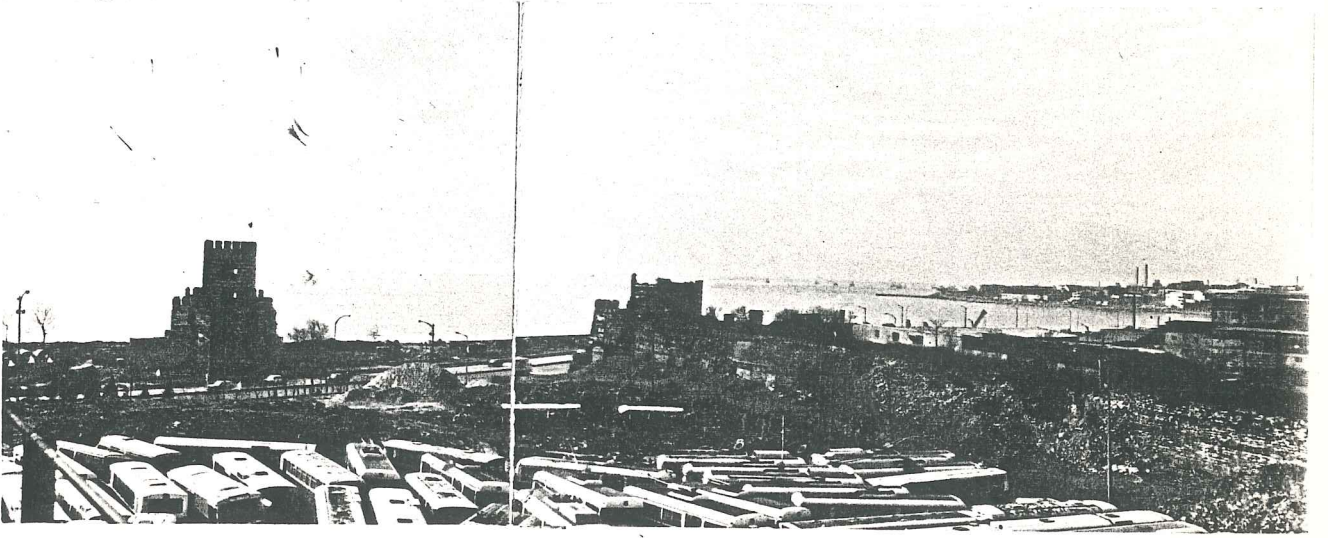

Fotoğraf 127

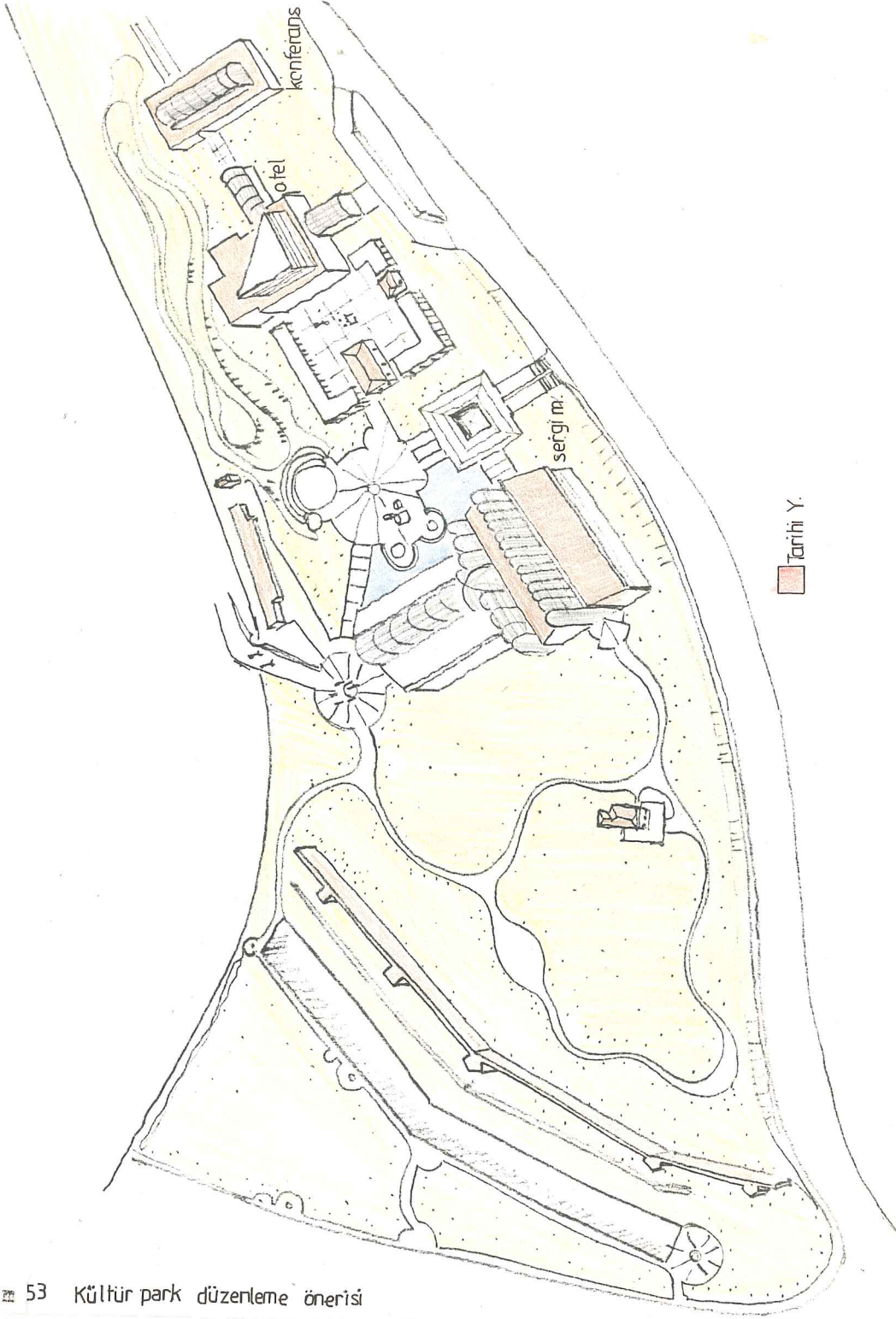
Bölgede yer alan diğer yapılar içinde (Okul-ticaret-otel ve diğer yapılar) tarihi nitelikte olmayanlar, yine belediye veya ilgili kuruluşlarca sağlanacak yardım ve kredilerle, sahipleri tarafından cephe yenilemelerine gidilebilir.

Tarihi nitelikte olan yapılar içinde, yapıya zarar verecek fonksiyona sahip olanlarda, yeni kullanımlara açılması önerilebilir. Bu da, arazi kullanım çalışmalarıyla tarihi yapıların sentezi alınarak yapılabilir.

Merkez Aule-Yedikule Hisari arasında bulunan ve na-ii nazırda Hava Gazi Deposu, DDY tesisleri ve Belediye Otobüs garajı olarak kullanılan alanda bu tür yapılar vardır. Genelde büyük açıklıklara sahip olan bu yapıların sergi ve gösteri merkezi haline getirilerek çevresiyle birlikte kültür park olarak kullanımına gidilebilir.(Bak Fotoğraf 3)

Fotoğraf 3- Kültür park olarak düşünülen alandan bir bölüm

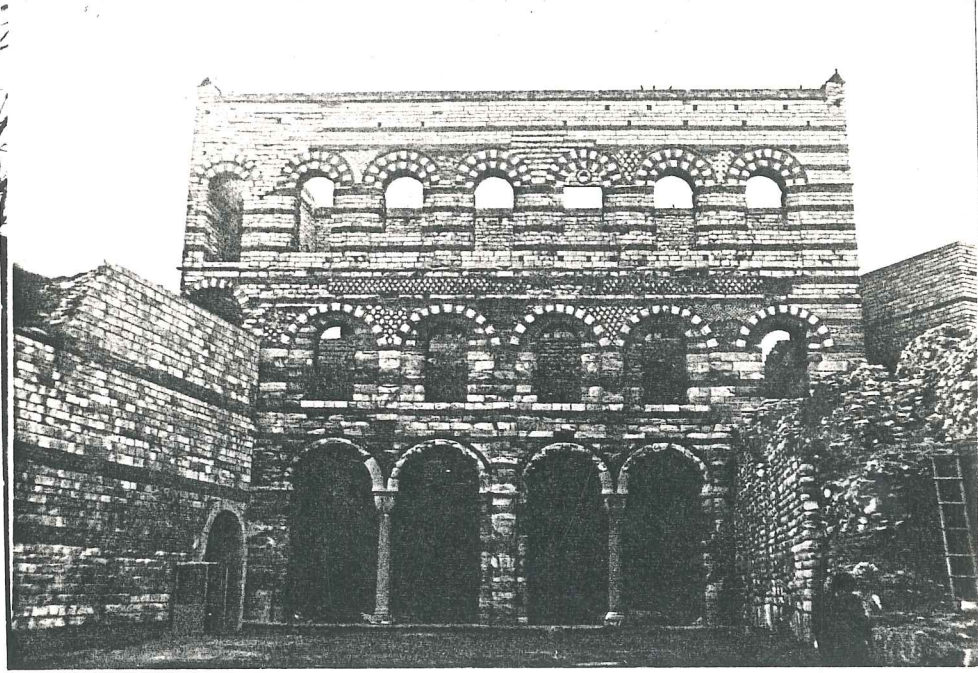

Resim 53 Kültür park düzenleme önerisi

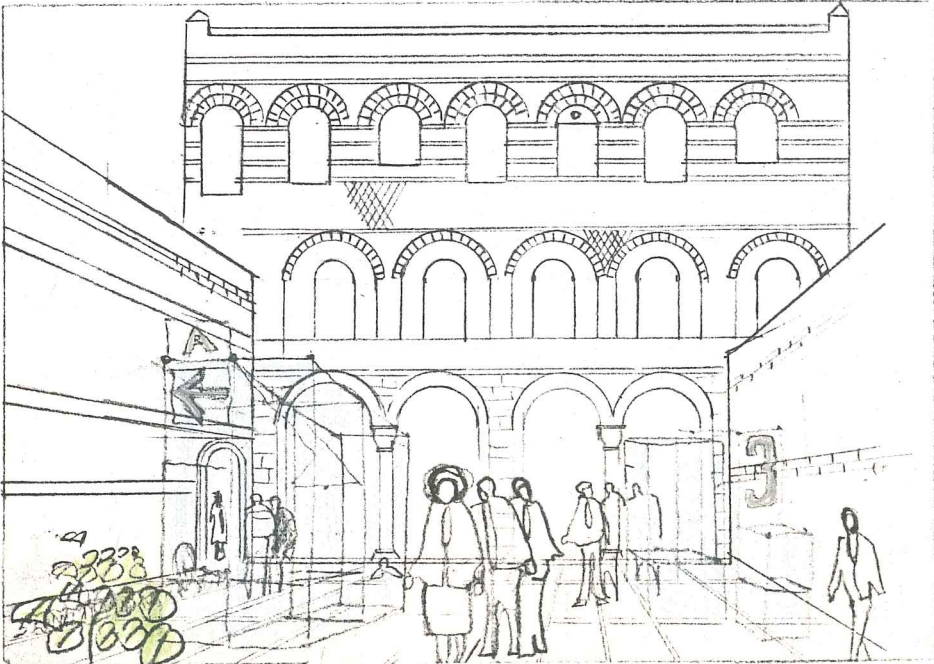
Kültürel kullanıma yönelik olarak düşünülen parkta, çevrede yapılan el işçiliğinin tanıtımı açısından bir sergi merkezi, tarihi çevreyi gezmeye gelen kişilerin kalması için bir otel ve kongre merkezi ve rekreasyonel ihtiyaçlar için birtakım düzenlemelere gidilmelidir.

Yapılacak bitkilendirme çalışmasında sura yakın iç ve dış alanda yüksek boylu bitkilere yer verilmemesi, silüetin bozulmaması için öngörülmelidir. Alan için son Osmanlı döneminde kullanılan çiçekler için bir bitki gösteri alanı da düşünülebilir.

Bölgede yer alan diğer tarihi yapılardan biri de İstanbul'da Bizans Döneminden ayakta kalan tek saray yapısı olan Tekfur Sarayıdır. Bugün oldukça bakımsız halde bulunan yapının restore edilerek yeni bir fonksiyonla değerlendirilmesi önerilebilir. Tekfur Sarayı için önerilecek fonksiyonun tarihi esere zarar verecek nitelikte olmayan müze, sergi gibi kullanımlara açılması, bahçesinin de döneminin izlerini taşıyacak biçimde düzenlenmesi düşünülebilir.

Fotoğraf 97- Tekfur Sarayı'nın bugünkü durumu

Resim 54- Tekfur Sarayı'nın öneri düzenlemesi (orijinal)

Bölgede yer alan dini yapılar da ise fonksiyon de-
ğiştirme söz konusu değildir.

Ancak bunların çevreleri onlara saygı duyacak bi-
çimde yeniden düzenlenmeli, özellikle surlar'a yakın yerlerde
bulunanların surlarla ilişkisi informal biçimde yeşil doku ile
ilişkisinin kurulması önerilebilir.

Buralarda kullanılacak bitkilerin tarihi geçmişte
kullanılan türlerden seçilmesi öngörülmektedir.

Fotoğraf 36- Cami ve Çevresi

Restorasyonu ve cephe yenilemeleri yapılacak olan yapıların buldukları sokaklar da Tarihi İstanbul sokak dokusunun karakterini taşımalıdır.

Sokaklarda bulunan karmaşık elektrik ve telefon hatlarının kaldırılması, dinlenme olanaklarının sağlanması, güzergah üzerinde önemli anıtlar için fotoğraf çekim yerlerinin düşünülmesi, buna engel olan direk ilan ve benzer reklam panolarının uygun yerlere yerleştirilmesi, sokaklara sokak adlarının ve numaralarının belirli bir estetik anlayışla yazılması, gerekir.

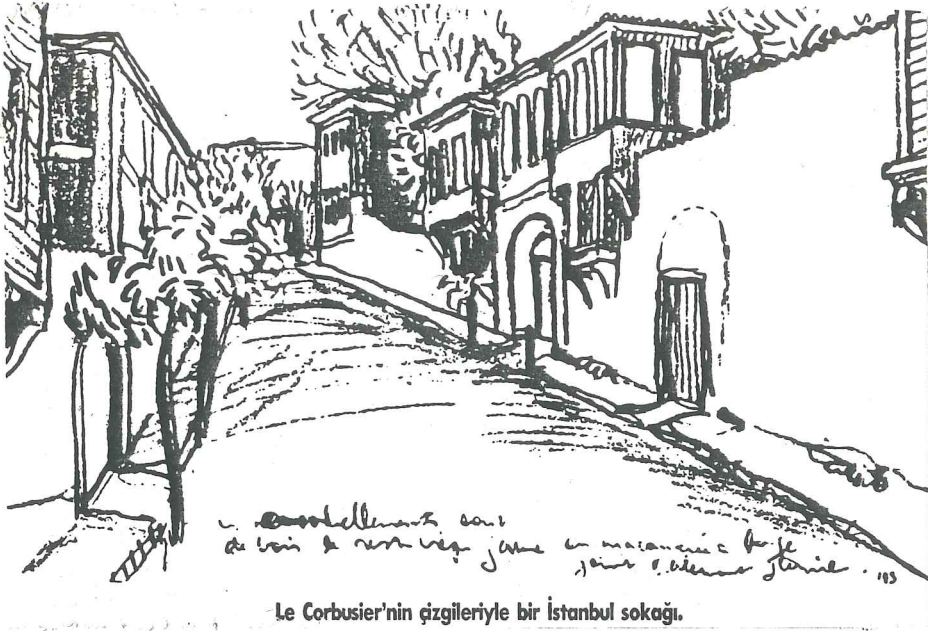
Ayrıca çiçeklik vb. elemanlarla, sokakların yeşil dokusu canlandırılmalıdır.

Tarihi İstanbul sokak dokusuyla (Resim 55), bugünkü sokak dokusu (Fotoğraf 106) arasındaki fark çok açık biçimde görülmektedir.

Bölgeden örnek olarak seçilen bir sokağın düzenleme önerisi verilmiştir. (Resim 56)

Fotoğraf 72- Tarihi doku karakteri kaybolmakta olan bir sokak

Resim 55- Geçmişte kalan bir İstanbul sokağı

Kaynak- Şehir Dergisi İstanbul 1987

fotoğraf 106- Ayvansaray'da bir sokak

Yom

Fotoğraf 123
Ayvansaray'da bir sokak

Resim 56

Fotoğraf 123 te görülen
sokağın düzenleme
önerisi

Kariye Camii Çevresinde yapılan çalışmalarda, özellikle peyzaj yönünden pek çok eksiklik bulunmaktadır. Ancak İstanbul'da ilk örneklerden sayılabilecek bu çalışmaların, başlangıç olması nedeniyle desteklenmesi öngörülebilir.

Bu sokaklardan birinin çevresiyle birlikte düzenleme önerisi verilmiştir.

Fotoğraf 62- Kariye Cami Çevresi

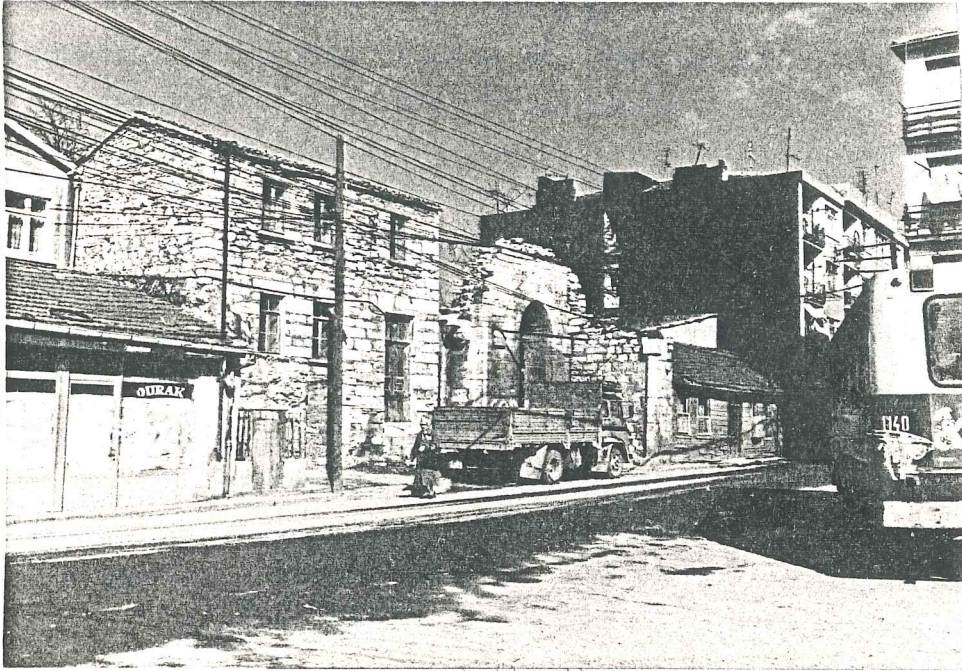
Resim 57- Düzenleme Önerisi

MEYDANLAR:

Eski dokunun en önemli ögelerinden biri olan meydanlar bugün anlamını yitirmiş durumdadırlar.

Bu meydanların tekrar ele alınarak küçük satış yerleri, kafeteryaları ve akan çeşmeleri ile zenginleştirilmesi önerilebilir.

Kıvrılarak giden yolların kesişme noktalarında yer alan mescit ve çeşmelerle zenginleşen küçük meydancıklardan bazıları Fotoğraf 28 ve 29'da verilmiştir.

Fotoğraf 28
Bala Tekkesi,
Cami, Türbesi ve muvakkat-
hanesinin oluş-
turduğu meydan

Fotoğraf 29
Hadım İbrahim
Paşa Camii ö-
nündeki meydan

KARASURLARI YAKIN ÇEVRESİNDEKİ AÇIK ALANLARIN DÜZENLENMESİNDEKİ TEMEL İLKELER;

Karasurlarını çevreleyen açık alanlar, tarihsel gelişimine paralel olarak bazı kullanımlarını bugüne kadar sürdürmüştür. Bunlar Hendekler, bostanlar ve Mezarlıklardır.

Tarihi geçmişinde, faydalanma ve üretim ağırlıklı bir açık alan kullanımı görülmekteyken, bugün değişen kent yaşamı ve kavramı sonucu bu açık alanlardaki kullanımların gerek karakterinde, gerekse alansal boyutunda değişiklikler olmuştur.

Demografik yapı değişikliği, ailenin sosyal ve ekonomik yapısındaki değişiklik de, rekreasyon ihtiyaçlarında bir farklılaştırma getirmiştir. Bölge içinde yapılan anket çalışmalarında, bu farklı rekreasyon ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Kültür seviyesinin oldukça düşük olduğu bölgede, spor ve çocuk oyun bahçelerini içeren kullanımlara yer verilmesi istenmiştir.

Ancak bölgenin turizm için bir potansiyel kaynağı olması, bu tür kullanımlara surdan uzaklaştıkça yer verilmesi uygun olabilir.

Sur yakın çevresindeki açık alanları değerlendirecek kullanımların şu temel ilkeler doğrultusunda düzenlenmesi önerilmiştir.

HENDEKLER;

Hendekler, ön surun önünde, Yedikule'den İekfur Sarayına kadar uzanmaktadır. İekfur Sarayı'ndan Ayvansaray'a kadar olan kısımlarda ise topoğrafik nedenlerden hendekler yapılmamıştır.

Eskiden savunma ve koruma amaçlı yapılmış olan bu hendekler, zaman içerisinde toprakla dolmuş ve üzeri çoğu yerde, bostan olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Tarih geçmişinde, hendeklerin su dolu olup olmadığı halen tartışma konusudur. Bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bazıları hendeklerin su dolu olduğunu savunmakta iseler de, diğerleri bu görüşe karşı çıkarak, su dolu bir hendekin daha kolay geçilerek savunmayı zayıflatacağını belirtmişlerdir.

hendeklerin 5-7 m derinlikte, 10-15 genişlikte boyuta sahip olması, büyük bir kazı girişimine neden olacağından hendeklerin sembolik olarak sur kapıları başlarında restore edilerek korunması öngörülmektedir. Doldurulmuş hendekler ise, makro ölçekteki kullanım ilkelerine göre değerlendirilmesi uygun görünmektedir.

BOSTANLAR;

Tarihi geçmiş içerisinde yörenin bostan olarak kullanımını, İstanbul kentinin alan kullanımında da kendisini kabul ettirmiştir. Arsa, üretim gibi ekonomik ilişkilerden dolayı varlığını, yapılaşma yasağı ve mülkiyet açısından sınırlı olarak zorla sürdüren bostanlar bugün İstanbul'un çok küçük bir ihtiyacına cevap vermektedir. Bu alanların, üretimden çok kar hattı yüksek tarım turizmi, hobby bahçeleri, özelliği olan sebze üretim yerleri ve çiçeklik gibi fonksiyonlara yer verilerek değerlendirilme uygun olabilir.

Yedikule marulu vb. sebzelerinin, satış yerleri ve sergileri gibi turizm potansiyeli yaratacak kullanımlara dönüştürülmesi, öngörülmektedir.

MEZARLIKLAR;

Eskiden yerleşmelerin dışında bulunan mezarlıklar, bugün kent merkezi içinde kalmıştır. Tarihi değerleri olan bu mezarlar ve taşları bir açık mezar taşları sergi fonksiyonuna dönüştürülerek kültürel kullanıma sunulabilir.

Tarihi geçmişteki, mezar taşları kültürünü gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmış olur.

Özellikle mezarlıklarda bulunan servilerin surlarla olan kompozisyonu korunmalıdır. Bu nedenle buradaki yeşil dokunun ellenmemesi ve çevreye getirilecek yeşil dokunun bu silüeti bozacak nitelikte olmaması gerekir.

AÇIK ALANLAR;

Sur yakın çevresindeki hendek, bostan ve mezarlık dışında kalan açık alanlar, yukarıda da belirtildiği gibi bu alanları değerlendirecek alanlara dönüştürülebileceği gibi, özellikle konut bölgelerine yakın yerlerde, bölge halkının kul-

değerlendirilecek

lanımı için çocuk bahçeleri, spor alanlar, dinlenme, eğlence ve kültür amaçlı park fonksiyonlarına dönüştürülebilir.

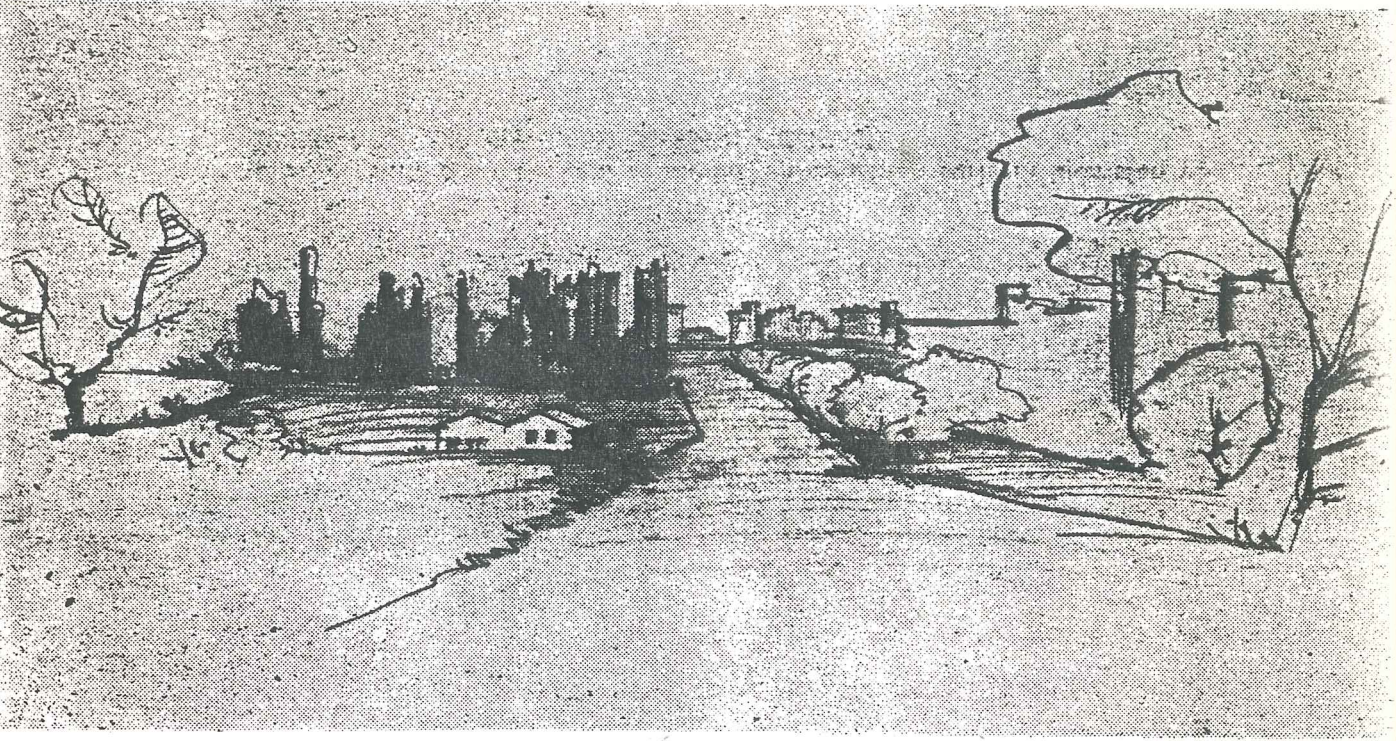
Bunların alan belirlemesi, tarihi yarımada ölçeğindeki alan kullanımı ile bütünleştirilerek yapılan analiz çalışması verilerine göre değerlendirilmesi öngörülebilir.

Yeşil dokunun oluşturulması için yapılacak bitkilendirme çalışmalarında, özellikle mezarlıklarda bulunan servilerle, surların kompozisyonu korunmalıdır.

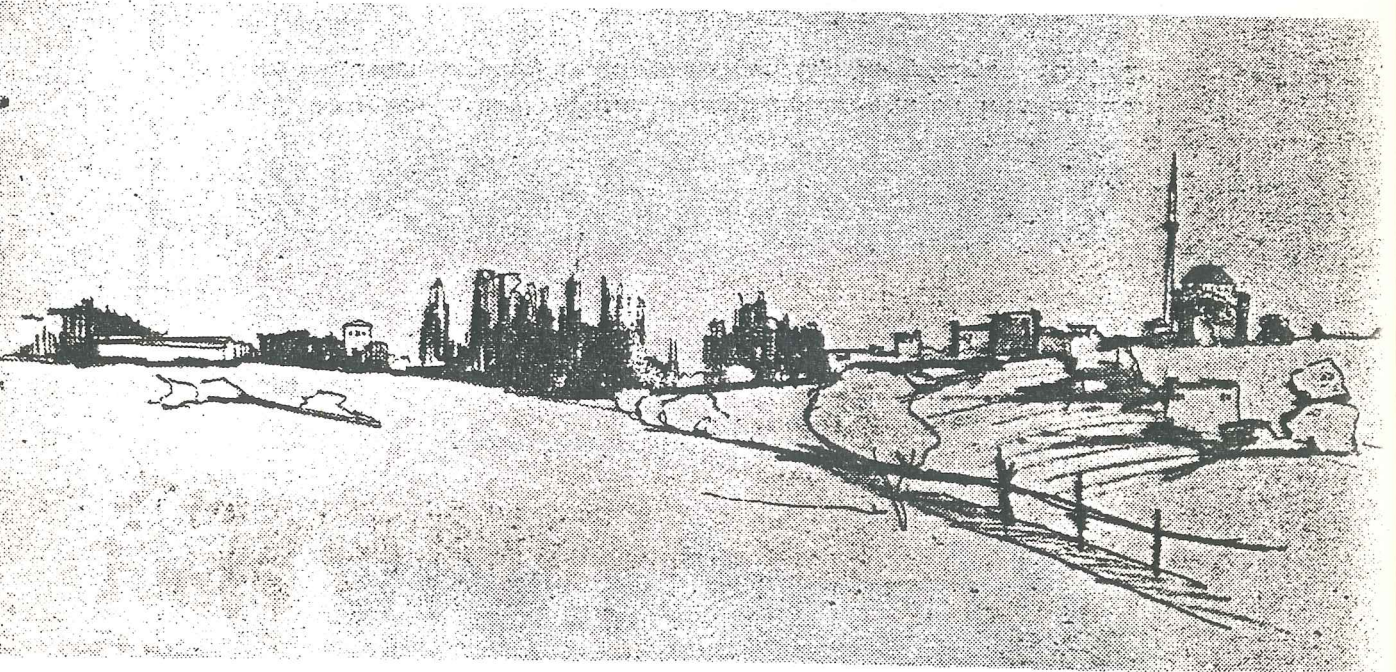
Yer yer de bu kompozisyonun desteklenmesi önerilebilir.

Çevreye getirilecek yeşil dokuların bu silüeti bozmaması için sur yakınında yüksek boylu bitkilere yer verilmemelidir. Sur yakın çevresinde, geçmişte kullanılan bitki türlerinin seçimine gidilebilir. Bunlar bölgede yapılan tespit çalışmalarında da rastlanılan servi, çınar, sakız, ceviz, çitlenbik, vb. gibi ağaçlar olabilir.

Sonuç olarak, Yedikule'den Ayvansaray'a kadar, konutları, tarihi yapıları ve sosyal yeşillikleri de içine alan, bir informal yeşillik elde edilmiştir.

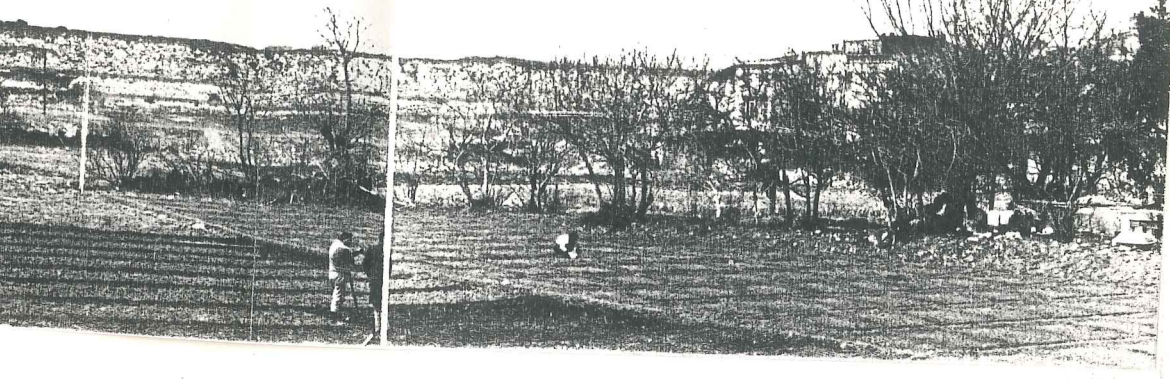

Resim 57- Yedikule-Topkapı arasındaki güzergahtan surların kabristan yeşillikleri ile sağladığı güzel perspektif (1956)
Kaynak- Günel Akdoğan,(2)

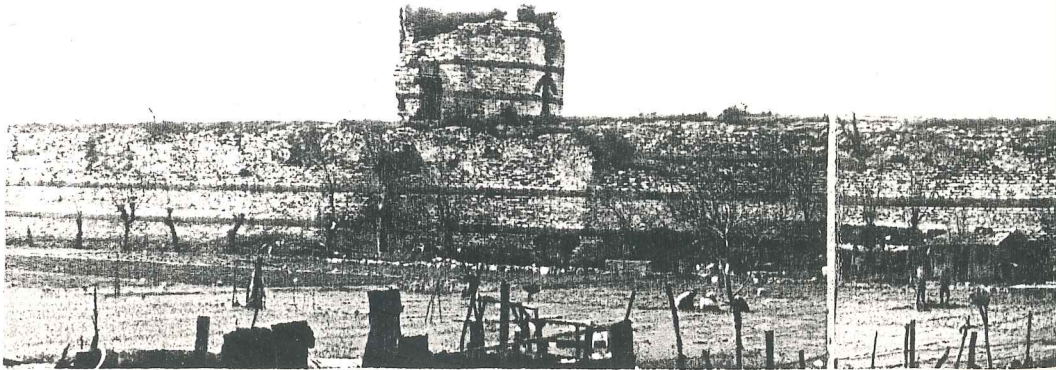
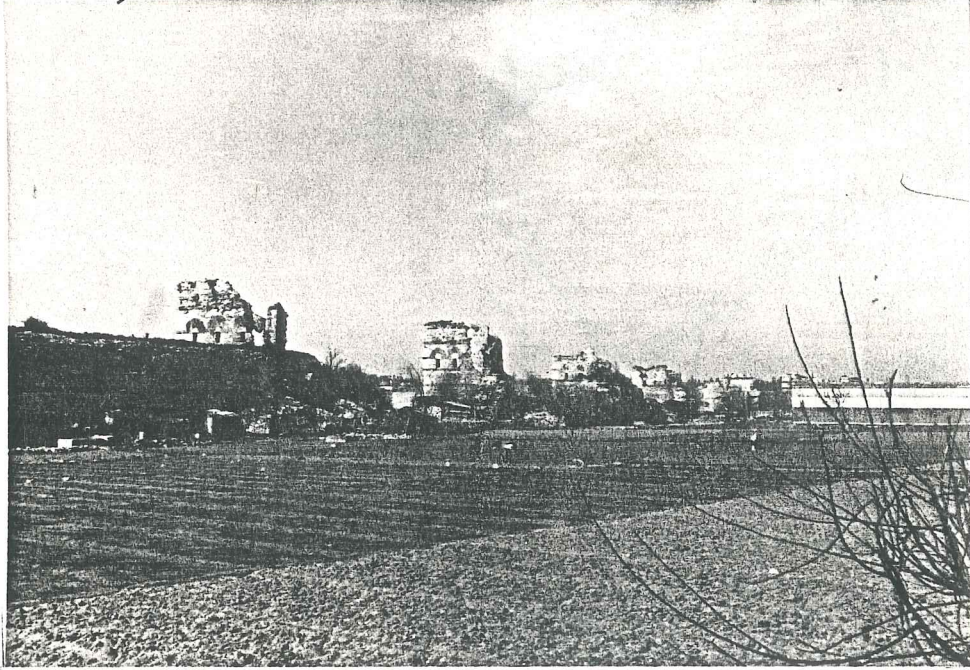

Resim 58- Anıt-Nebat silüeti, Mihrimah Camii ile Surların bir kısmının Edirnekapi kabristanı servileri ile meydana getirdiği kompozisyon.(1956)

Kaynak- Günel Akdoğan,(2)

Fotoğraf_13

Fotoğraf 13_15

Fotoğraf_15

Yedikule çevresinde bulunan bostanların tarım turizmine yöneltilmesi önerilmiştir..

SURA PARELELGEZİ BANDI NİTELİĞİNDEKİ YOL OTURMA ÇİÇEKLİK vb KENTSEL MOBİLYALARLA ZENGİNLEŞTİRİLMELİDİR.

BOSTANLAR TARIM TURİZMİNE YÖNELİK FONKSİYONLARA DÖNÜŞTÜRÜLEREK DEĞERLENDİRİLEBİLİR

KALDIRILACAK FONKSİYONLARIN YERİNE SURUN SİLÜETİNİ BOZMAYACAK TASARIMA GİDİLMELİDİR

YÜKSEK KATLI YAPILARIN AĞAÇLANDIRMA ETKİSİ AZALTILABİLİR

YEDİKULE HİSARI YANINDAKİ TARİHİ KONUTLAR RESTORE EDİLEREK PANSİYONA DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR

YEDİKULE MEYDANI ÇEŞMESİYLE İLAVE DONATILARLA TEKRAR DÜZENLENMELİ

KÜLTÜR PARK GİRİŞİ

MEZARLIKTA BULUNAN MEZARLAR VE TAŞLARI SERGİ HALİNE DÖNÜŞTÜRÜLEREK KÜLTÜREL KULLANIMA SUNULABİLİR

YEDİKULE HİSARI İÇİNDEKİ MAHALLE TEKRAR YAŞATILARAK MÜZE HALİNE DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR

SURLARIN GÖRÜNÜMÜNE VE YAPISINA
ZARAR VEREN BİTKİLER TEMİZLENMELİ

İMALATHANE TAMİR HANE DEFO GİBİ
FONKSİYONLAR BÖLGE DİŞİNE ÇIKARILMALI

YEDİKULE HİSARI İÇİNDE KOTU BİR GÖRÜNÜME SAHİP
OLAN GÖSTERİ MERKEZİ KALDIRILMALI

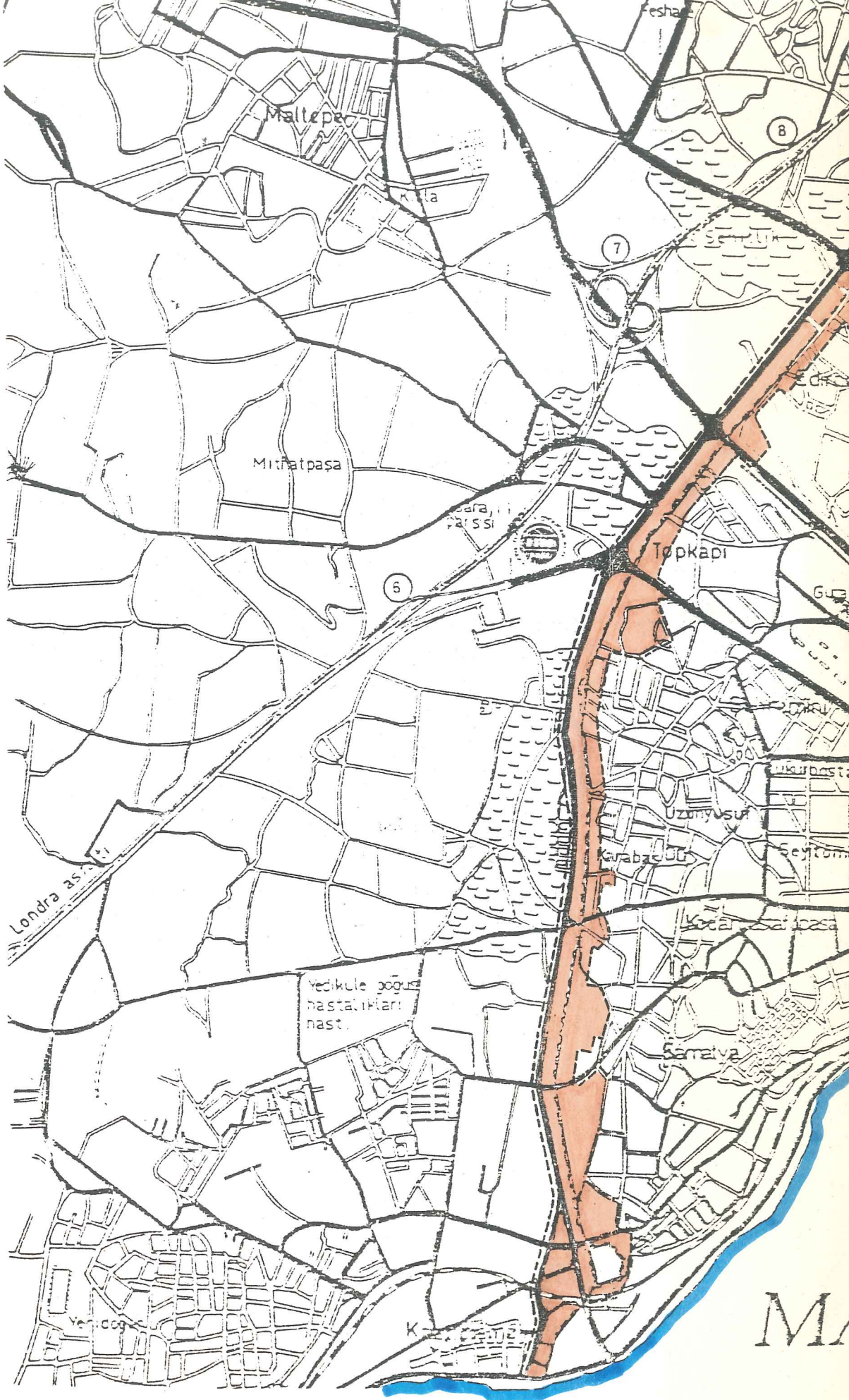
KAYNAKÇA:

1. AHUNBAY, Zeynep İstanbul Karasurlarını ve Hendeklerini Koruma ve Çevre Düzenleme Projesi Raporu (yayınlanmamış eser),
2. AKDOĞAN, Günel İstanbul Peyzajının Taziminde Peyzaj Mimarisi ile İlgili Problemler ve Ana Prensipler Tarım Bakanlığı Toprak Su Genel Müdürlüğü 155, Ankara 1962, Peyzaj Planlama Açısından İstanbul Kıyı Bandında Dolgu Alanlarının Rekreatif Kullanışları Üzerine Bir Araştırma, Y.U. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1984,
3. ALTER, Sibel Sarayın Ana Yerleşim Düzeni ile Kara ve Deniz Surları Arasında Kalan Yeri, Sanat Kültür Bakanlığı Yayınları 7, Ankara 1982,
4. ALTINDAĞ, Ülkü İstanbul 1874, Çeviren Prof. Dr. Beynun Akyavaş Kültür Bakanlığı Yayınları 382, Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri İstanbul Fatih Derneği Neşriyatı, No: 69, İstanbul 1974,
5. AMICIS, Edmonda de Fatih Devri Mimarisi, İstanbul Fatih Derneği Neşriyatı No: 11, İstanbul 1953,
6. AYVERDİ, Ekrem Hakkı Yıl 2, Sayı 2, İstanbul 1987
7. AYVERDİ, Ekrem Hakkı Fetih'ten Önce Haliç Surları, İstanbul Enstitüsü, İstanbul 1956,
8. ÇAĞDAŞ ŞEBİR DERGİSİ Fatih'ten Önce Marmara Surları, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları No: 16 İstanbul 1953,
9. DİRİMTEKİN, Feridun Türk Bahçeleri, Milli Eğitim Basımevi, 1973
10. DİRİMTEKİN, Feridun İstanbul'un Anıtsal Ağaçları, Turing Yayını, İstanbul 1984,
11. ELDEM, Sedat Hakkı Cilt 5/2 İstanbul 1958,
12. GÜLERSOY, Çelik İstanbul Metropolitan Alan Planlaması Çalışmaları, Mimarlık Dergisi, Ankara, 1970/5
13. İSLAM ANSİKLOPEDİSİ
14. İSTANBUL NAZIM PLAN RAPORU

- 15- İSTANBUL'DAN GÖREME' Milliyet Gazetesi, İstanbul 1983,
YE KÜLTÜR MİRASIMIZ
- 16- İTÜ. ÇEVRE ve ŞEHİR- İstanbul Karasurlarını ve Hendeklerini
CİLİK UYGAR MERKEZİ Koruma ve Çevre Düzenleme Projesi norama
PLANLAMA GRUBU Amaçlı İmar Planı ve Raporu, İTÜ. İst.1987
Prof. Dr. Ayten Çetiner
Doç. Dr. Nuran Zeren
Ar. Gör. Ferver Korça
Yardımcı
Mürsel Selçuk Mimar
- 17- KUBAN, Doğan Edirnekapı-Ayvansaray Bölgesinin Turizm
Açısından Değerlendirilmesine İlişkin
Rapor, Yayınlanmamış Eser,
- 18- ŞEHSUVAROĞLU, Haluk Asırlar boyunca İstanbul Cumhuriyet Ga-
zetesi, İstanbul,
- 19- ŞERİFOĞLU, Zeki Açık-Yeşil Alanlardan Parkların Çevre
Düzenleme Açısından İncelenmesi ve İs-
tanbul Kenti Üzerine bir Örneklem, Y.U.
Yüksek Lisans Tezi İstanbul, 1986,
- 20- TÜRK ANSİKLOPEDİSİ Cilt IX, Ankara, 1958,
- 21- YURT ANSİKLOPEDİSİ Türkiye İl İl Dünü, Bugünü Yarını, Cilt 5,
İstanbul 1982,

MÜRSEL SELÇUK, 1961 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı şehirde tamamladı. 1979 yılında girdiği Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Gece Bölümünden 1984 yılında mezun oldu.

1982-1985 yılları arasında, değişik bürolarda atelye şefi ve yardımcı mimar olarak, bir çok yarışma, avan, tatbikat, ve dekorasyon projelerinin hazırlanmasına katıldı. Son iki yıldır mesleki çalışmalarını peyzaj ve şehircilik alanlarına, yönelterek sürdürmektedir. Çalışmaları arasında Gaziosmanpaşa Belediyesi restaurant ve kafeterya binası, İhlamur'da kafeterya binası ile İstanbul'da değişik yerlerde park ve bahçe projeleri bulunmaktadır.

Maltepe

Mithatpaşa

Topkapı

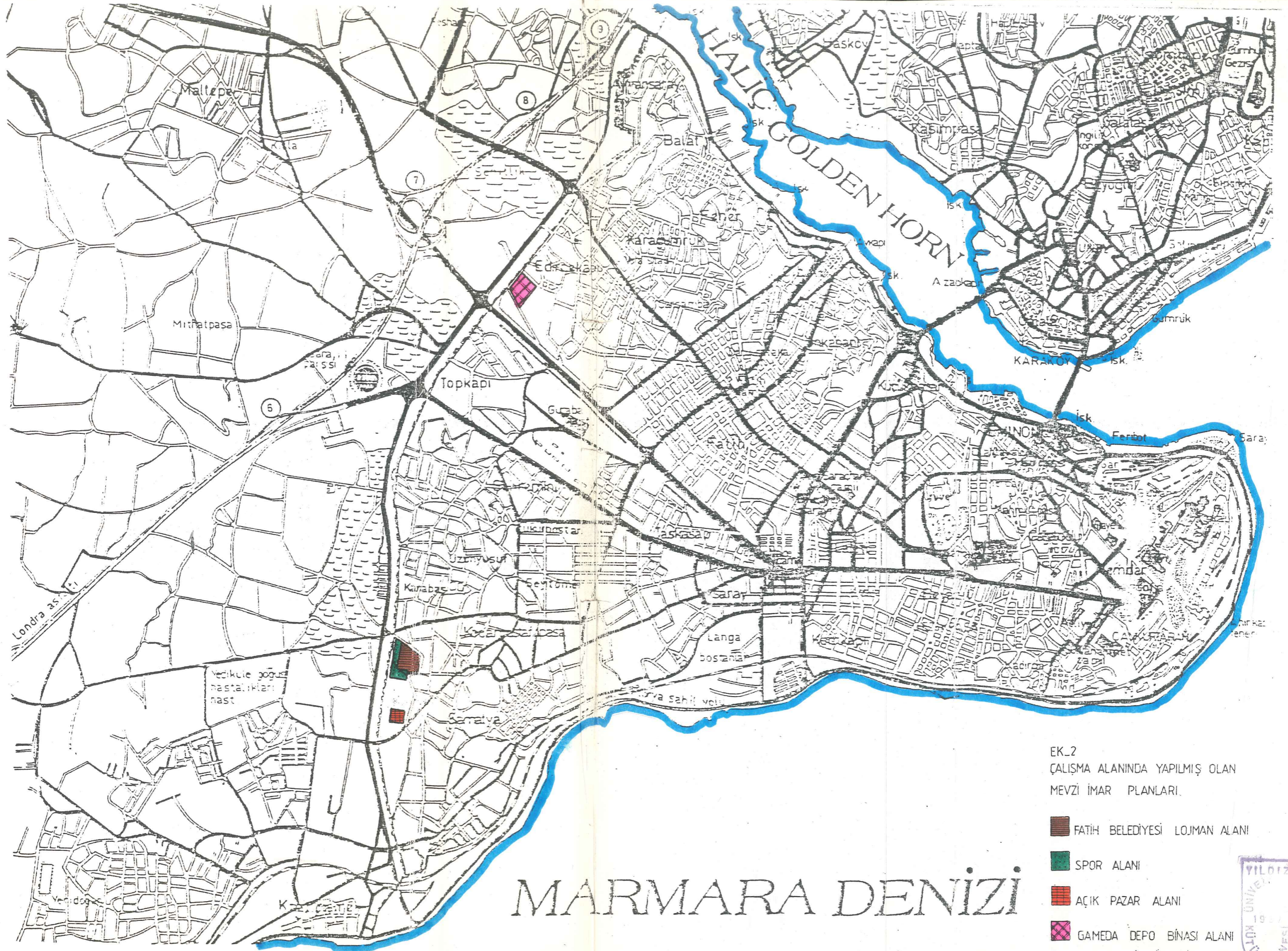
Uzunyusuflar

Sarıyer

Londra 25

Yedikule bölgesi
nasıllıktan
nasıllıktan

MA

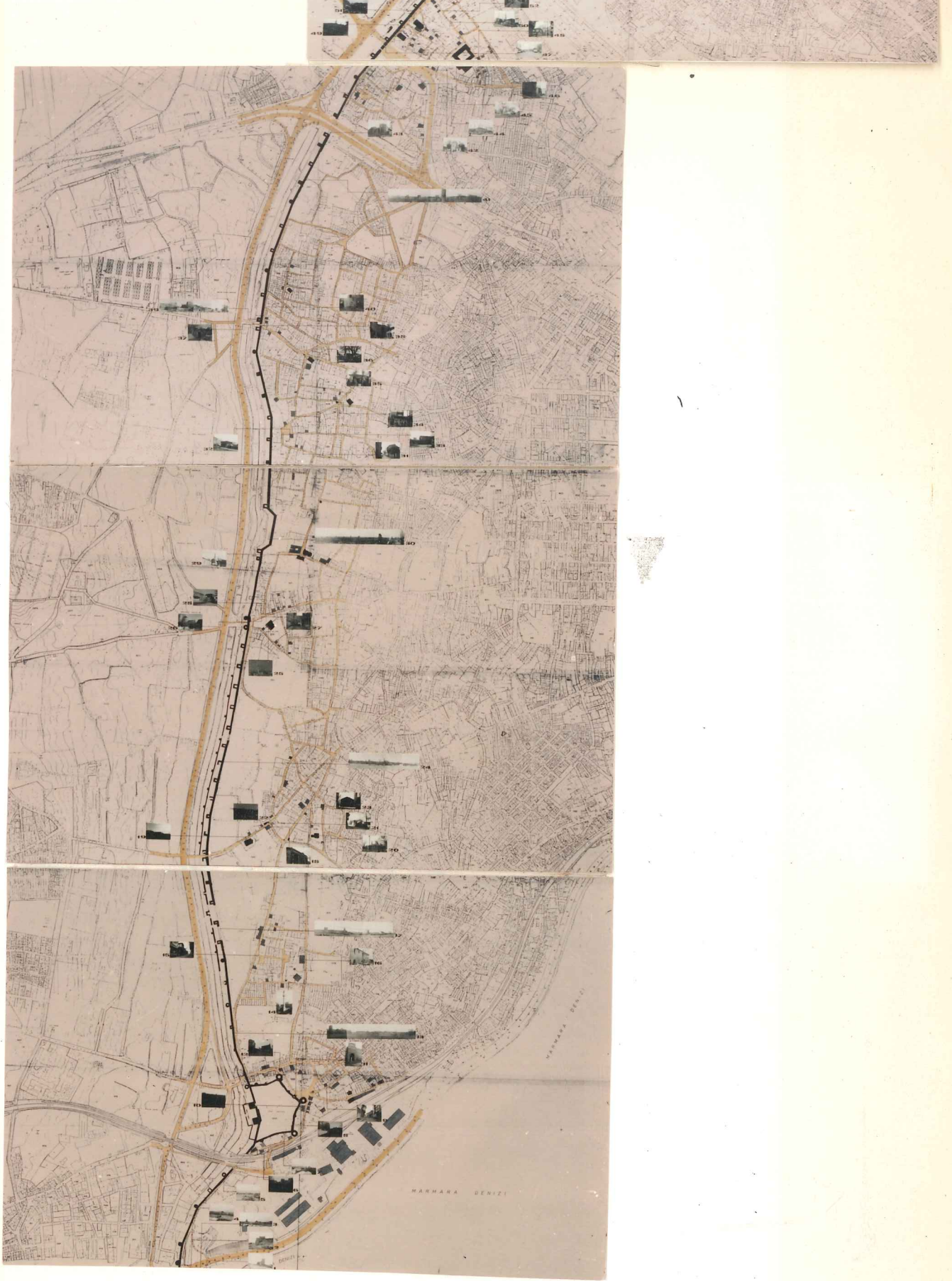

EK.2
ÇALIŞMA ALANINDA YAPILMIŞ OLAN
MEVZİ İMAR PLANLARI.

- FATİH BELEDİYESİ LOJMAN ALANI
- SPOR ALANI
- AÇIK PAZAR ALANI
- GAMEDA DEPO BİNASI ALANI

MARMARA DENİZİ

Ek 3- Fotoğraf Çekim Yerleri

EK_4
ULAŞIM ŞEMASI

- TAŞIT
- YAYA

